פסק־דין תורה

דגאלאנטה

קהלת גאלאנטה

ורבניה

„הנטע שורק"

צדק ומשפט ומישרים (משלי א׳)

בעזרת השם יתברך

דין־תורה דגאלאנטה

[שנת תרנ״ג לפ״ק]

פרקים מאלפים, הכוללים עובדות ומסמכים

ברורי הלכות וחליפות מכתבים

המבהירים את השתלשלות המאורעות

הקשורים בפרשת הרבנות

דעיר גאלאנטה

ופסק הבית־דין־צדק המפורסם בשם

„דין תורה דגאלאנטה"

שנת רחמים, חיים, שלום לפ״ק

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

בוחן לבב ומישרים תרצה (דה״י א׳ כ״ט)

ראש בית־דין־צדק

איש אמיץ בגבורים, שמו נודע בשערים
ה"ה הגאון הגדול נר ישראל פ"ה ע"ה וכו'
כ"ק מו"ה שרגא צבי טענענבוים זי"ע
בעל המחבר ספרי שו"ת וחדושי נטע שורק

„דין תורה דגאלאנטה"
בגימטריא: שרגא צבי בן זאב וסלאווא

בוחן לבב „ומישרים" [בגימטרי' שרגא צבי] תרצה

העורך והמסדר
שרגא צבי אלטמן
בן הרה"ג צ"ת מו"ה ר' שמשון אלטמן זצוק"ל הי"ד
אבד"ק פאקש בע"מ ספרי שבולת הנהר
נכד הנטע שורק

המוציא לאור
יעקב לוי
חתן ותלמיד נכד בעל הנטע שורק
הרה"ג צ"ת מו"ה ר' שרגא צבי אלטמן זצוק"ל הי"ד
שהיה אבד"ק מעזא־טשאט, בע"מ עטרת צבי עה"ת

הספר אפשר להשיג: אצל יעקב לוי ברטנורא 12 ב"ב
ואצל שרגא צבי אלטמן שמואל הנביא 9 ב"ב

השבח היתר על ההוצאה מוקדש להוצאת שאר כתי"ק

הסכמת גאון עוזינו פוסק הדור וכו'

מרן הגה"צ רבי יצחק יעקב ווייס שליט"א

גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו בעמח"ס שו"ת מנחת יצחק

יצחק יעקב ווייס

רב ואב"ד

לכל מקהלות האשכנזים עיה"ק ירושלם תובב"א

מח"ס שו"ת מנחת יצחק

ירושלים, רחוב ישעיהו 20

בס"ד, ירושלים, ד' לסדר וזה שער השמים תשמ"ג לפ"ק.

קהלה נאה וחסידה **גאלאנטא** המעטירה, משובחת בכל מדה נכונה, זכתה שביומי תפארתה האירו עליה שמשם של מאורי אור אדירי התורה ז"ל, נהרסה ונחרבה עד היסוד בעוה"ר יחד עם קהלות קדושות כנסת ישראל שפגעה בהן יד ה' (לא תקום פעמים צרה), מצא לו איש בעל שאר רוח, יקר ערך, הרה"ח מו"ה **שרגא צבי אלטמאן** שליט"א נטע נאמן לזקינו מגדולי דורו — בדור דעה הגאון הנשגב בעל נטע שורק זצוק"ל שיגע עצמו בעבודה מפרכת לבא עם הספר לספר לדור אחרון תפארת הקהלה וגולת הכותרת רבניה אנשי שם גדולים חקרי לב זצוק"ל עד רבה האחרון הגאון החסיד המופלא רבי יהושע בוקסבוים הי"ד זצוק"ל שהקדיש גופו לשמים יחד עם בני קהלתו החביבה עליו כבבת עינו.

לעת כזאת אשר החושך יכסה ארץ, צצו ורבו לבלרים שונים על קהלות הקודש שנספו בהשואה האיומה, למגינת הלב נטו מני אורח, עזבו מקור מים חיים וילכו לבקש בארות נשברים, מקורי אכזב, ומחשבה קדומה ניכרת ובולטת בדבריהם, התשוקה וההתאמצות לערער יסודי האמונה בהשגחה העליונה, ולטשטש דמות דיוקנם של רועי ישראל מרנן ורבנן ז"ל שבני עדתם הלכו לאורם בממ"נ, לכן בדין שיטול שכרו המחבר של הספר הנוכחי אשר במדה נכונה עמד וימודד ארץ גאלאנטא וגדוליה ומאוריה ז"ל, יהי ה' עמו ויעל.

עלינו אודים מוצלים מאש בלהות לחזק ולהתחזק באמונת אומן בה' ותורתו ולהמשיך את נתיבות הקודש של אבוה"ק בחינוך יו"ח ולהיות ראויים לקבל פני משיח א'לקי יעקב, כמ"ש רבן ומאורן של ישראל מרן הקדוש זי"ע בספרו דברי יואל (ח"ד דף ק"נ) „אפשר לומר

הפסוק (מלאכי ג׳) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו׳, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, דהנה ידוע מה דאיתא בכתבי האריז״ל דכל הנשמות בדורות אלו הם גלגולים מדורות הקודמים, שירדו לתקן את אשר פגמו, ובזה פירש הגמי (סנהדרין צ״ז) ובעוה״ר יצאו מהם מה שיצאו ועדיין בן דוד לא בא, כי אין בן דוד בא עד שיוכלו נשמות שבגוף ועבור שיצאו עוד פעמים נשמות שיצאו כבר בגלגולים קודמים ולא יצאו עדיין הנשמות החדשות מתעכבת הגאולה. והנה אפ״ל כי עכשיו בדורנו דור עיקבא דמשיחא, בנינו הם גלגול אבותינו הקדושים שנהרגו רח״ל בחרבן הנורא שהיה בזמננו, ולא זכו בעיניהם לראות את הגאולה, ועל כן חזרו בגלגול, כדי שעיניהם יראו בביאת המשיח, וזה אפ״ל בכונת הכתוב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו׳, והשיב לב אבות על בנים, ר״ל שהאבות יחזרו בגלגול שנית בבניהם, כדי שיזכו לחזות את הגאולה״ עכל״ק. מי יתן והיה כי נזכה לגאולתנו ופדות נפשנו מתוך רחמים רבים במהרה בימינו.

המצפה לישועת ה׳ הקרובה

יצחק יעקב ווייס רב ואב״ד פעהקת״ו

* * *

בעמוד קס״ג מובא מנהג ז׳ אדר שיר „מתים יחיה א־ל ברוב חסדו״ בסבוב על פתחי הבתים ומעשה שהי׳ עי״ש. העתקתי מספר מרא דארעא ישראל ע׳ ק״ח.

הרב הגאון המפורסם וכו׳ רבי ישראל משה דושינסקיא שליט״א ריש מתיבתא של ישיבת „בית יוסף צבי״ דומ״ץ דהעדה חרדית בעיה״ק ירושלים ת״ו העיר לנו: כי המעשה של המגיפה ר״ל היתה בסוף מאה הששית ונסעו לשאול את פי הצדיק הגאון מרן החי״ם זצ״ל, הוא שאל אותם: האם לא הי׳ להם איזה מנהג ובטלום, ויחפשו ומצאו את יום ז׳ אדר יום הח״ק אשר קיימו וקבלו עליהם לעשות כנ״ל ובטלו זאת. מרן זי״ע ציוה עליהם שיחזרו לעשות ולקיים את המנהג כמו שרגילים לעשות מקדמת דנא. וכאשר פתר להם כן הי׳ המגיפה נעצרה אין יוצאת ואין צווחה ופגע רע.

נענשו על שעברו על לאו „דלא תסיג גבול רעך אשר גבלו הראשונים״ הנזכר בספר חסידים שהולך גם על המבטל מנהג ישן. —

התוכן

פרק א': **הפילוג ביהדות הונגריה.** התקופה אחרי פטירת מרן הח"ס זי"ע. בטול מס עונש שהוטל על היהודים. — שעת הכושר לעדת המתקדמים. — הועידיה הגדולה יסוד האורטודוקסיא. —

פרק ב': **עמדת רבי שרגא צבי טננבוים זצ"ל בעל ספרי „נטע שורק".** רשימה שכתב בעל הנטע שורק המתארת את השתלשלות „יסוד האורטודוקסיא". דרשה שדרש בשבת שובה בענין הזה. — מכתב למחזיקי הדת בלבוב בענין איסור העמדת פורצי גדר בתור שליחי הכלל. — מכתב באיסור שחיטת השטאטעסקווא. — מכתב נגד קונטרס „אוהב משפט". —

פרק ג': **חלוקי דעות בקשר למעומד לרבנות גאלאנטה.** — קהלת גאלאנטה. — נצני מחלוקת — הטענות — נוסח החרם האוסר למנות משועבד לקהל כשיש קרובים בעיר — הכנת „דין תורה" ע"י ראש לשכת היהדות החרדית — בעל „נטע שורק" נמנה ליושב ראש — צירוף פקסמלי". — פרטים אחדים על הדיינים שנבחרו ליישב הסכסוך. —

פרק ד': **פסק דין.** פקסימלית הפרוטוכול עם חתימת הדיינים — פסק הבית דין צדק, בצירוף פקסימלית — נמוקים נוספים לפסק דין — יסודות ההלכה של הפסק.

פרק ה': **מערכה מול מערכה.** רבי פייביל פלויט זצ"ל אב"ד שוראני יצא חוצץ נגד הפסק דין. — מכתבי הטוען לצד הרב משה פלדמן ז"ל אל בעל „נטע שורק". — רבי ארי' ליפשיץ זצ"ל אבדק"ק סאנטוב מחזיק את הפסק דין — תשובה מקיפה נגד המעוררים והסרת הפקפוקים סעיף אחרי סעיף.

פרק ו': קריאה להחזיק במינוי הרב משה פלדמן בעתון „אללגעמיינע יידישע צייטונג" פקסימלי' — שמועה, אשר הנטע שורק הודה למערערים — מכתבו להרה"ג ר' ארי' ליב ליפשיץ אבד"ק סאנטוב — מכתבו לראשי הקהלה בגאלאנטה ובו מכחיש את השמועה — מכתב שישי של הטוען ר' יצחק בנימין שעכטער נ"י — פקסימלי' מכתב רבי פייבל פלויט זצ"ל מקונטרס „תשובה על ההוספות שהוסיף הרה"ג מטשאט" — תשובת הנטע שורק לדחות דברי המערערים בטענות חדשות שיצאו נגד הפסק דין בקונטרס מחדש שבט.

התוכן

פרק ז׳: **סיום המערכה.** נסיונות להשיב את השלום לכנו.
מכתב שני מרבי ארי׳ ליפשיץ — תשובת הנטע שורק בענין התרת החרם.

פרק ח׳: **גאלאנטה מחפשת רב** — מכתבי רבי שמואל ראזענבערג זצ״ל אבד״ק הונסדורף — הודעת נשיא הקהילה על עריכת בחירות — בחירת רבי יוסף צבי דושינסקי זצ״ל לרבה של עיר גאלאנטה. לאחר הבחירות.

פרק ט׳: **הוספות:** תשובות בהלכות קנינים וקבלת רב.
תולדות רבי שרגא צבי טענבוים זצ״ל.
קובץ מכתבים — הסכמות.

פרק י׳: עיר גאלאנטה ורבניו׳ פרטים מלוקטים מספרי שו״ת ושאר ספרים.
מנהג ז׳ אדר שיר „מתים יחיה א־ל ברב חסדו״ בסיבוב על פתחי הבתים.

סיום: רבה האחרון של עיר גאלאנטה רבי יהושע בוקסבוים זצ״ל הי״ד.

מפתח הפרקים

פרק א׳: ע׳ א׳—ה׳	פרק ו׳: ע׳ ס״ט—פ״ד
פרק ב׳: ע׳ ו׳—כ״ג	פרק ז׳: ע׳ פ״ד—פ״ט
פרק ג׳: ע׳ כ״ד—כ״ט	פרק ח׳: ע׳ פ״ט—צ״ו
פרק ד׳: ע׳ ל׳—מ״ו	פרק ט׳: ע׳ צ״ז—קנ״ו
פרק ה׳: ע׳ מ״ו—ס״ח	פרק י׳: ע׳ קנ״ז—קס״ה

מפתחות של תמונות צלומים ופקסימליות

1) תמונת החתם סופר: לפני ע' א'
2) שבעת רואי פני המלך: לפני ע' א'
3) פקסימלית הכנת דין תורה ע"י לשכת האורטודקסית השייכת לעמ' כ"ח: אחרי ע' ל'
4) תמונתו של הראש בי"ד בעל נטע שורק: לפני ע' ק"ז
5) תמונתו של הדיין בעל תורת בר נש: לפני ע' צ'
6) פקסימליות הפרוטוכול — פסק דין: אחרי ע' ל'
7) פקסימליות מכתב הרה"ג ר' ארי' ליפשיץ מעמוד נ"ד: לפני ע' ל"א
8) פקסימליות מכתב הרה"ג בעל לקוטי חבר בן חיים אבד"ק שוראני: אחרי ע' ס"ח
9) פקסימליות הוספה לעתון אללגעמיינע יידישע צייטונג: ע' ס"ח
10) תמונת הרה"ג ר"ד פרידמן אבד"ק צעהלעם: לפני ע' צ'
11) פקסימלי' מכתב הרה"ג רא"ל אבד"ק סאנטוב מעמוד פ"ה: לפני ע' ס"ט
12) תמונת הרה"ג ר' קאפל רייך אבד"ק ב' פעסט: ע' צ'
13) תמונת הרה"ג ר' משה הירש פוקס אבד"ק גרוסווארדיין: ע' צ'
14) פקס' מכתב הסמכת „מורינו רב" מבעל נטע שורק לאחד מתלמידיו: ע' קל"ה
15) פקסימלי' מעריכת בחירת הרב: ע' פ"ט

בגליון האחרון של הספר

16) פקסימלי' מכתב המוכיח על קשרי תורה של הרה"ג רי"צ עם הרהגה"צ רי"ח זוננפלד זי"ע
17) תמונת רבני גאלאנטה משנת תרנ"ד עד השואה
18) פקסימלי' מקהל יראים גאלאנטה להרה"ג רי"צ דושינסקי לעלייתו על כס הרבנות דירושלים
19) פקסימלי' דף ידיעון שבועי של גאלאנטה (שבת צעטיל)
20) תמונת ועד ראשי החברה קדישא
21) תמונת מצבת מו"ה ר' מנחם מענקה קליש ז"ל
22) תמונת מצבת אשתו מ' חי' פראדל ע"ה
23) תמונת הנצחת חברה ש"ס לזכר מוה"ר מ"מ קליש
24) פקסמלי' שער ספר באר רחובות
25) פקסמלי' שער ספר אזרח רענן
26) תמונת אוהל בעל נטע שורק בביה"ח דעיר מ' טשאט
27) מכתב הגה"ק מסיגעט זצ"ל לרבינו בעל הנטע שורק: לפני ע' ק"ז

מצבת זכרון

לרבי וחותני הגאון הקדוש וכו׳

מרן **שרגא צבי** בן הגאון המפורסם וכו׳ **רבי יהודה אלטמן** זצ״ל
רבה של מעזו־טשאטה שהיה חתנו של צדיק הדור הנודע
הרב רבי שרגא צבי טננבוים בע״מ ספרי נטע שורק זי״ע
בעת נסתלק אביו הגדול והוא אז בן כ״ה שנים עטרו אותו בני
הקהלה בכתר הרבנות למלא את מקום אביו. עמד על משמרתו
משמרת הקודש באמונה ובהצלחה יותר מעשרים שנה עד עליתו
בסערת אש השמימה **ביום כ״ד סיון תש״ד הי״ד.**
עם זוגתו חמותי הרבנית אשת חיל הצדקת וכו׳ מרת **רחל רבקה**
בת הגאון הנודע **רבי אשר אנשיל יונגרייז** זי״ע אבד״ק מעזו־
קיווועשד. ביחד עם בתם הילדה **מלכה** ובנם **יהושע פאלק**
ובתם הקטנה **חנה מאטיל** הי״ד

בחמלת ה׳ נשארו לפליטה זוגתי **מרת פיגא** תחי׳ ואחותה
מרת הענדל תחי׳ אשת הרבני מו״ה ר׳ **שלום פרידמן** הי״ו

גל־עד

לעילוי נשמת איש יקר במדות טובות ונעלות — רודף צדקה
וחסד בצניעות — שמר מצות ה׳ בכל המצבים במסירות עילאית

גיסי כה״ר זאב בן ר׳ חיים גרינברגר זצ״ל

„חכם לב יקח מצוות״ אחרי השואה אסף ספרי קודש וכתבי ידות
לא חסך דמים עבור הצלתם לשלוח לחוף מבטחים לארצה״ק
ע״י איש עתי (וסינוור עיני הממונים להעלים עין מהכי״ק). ומתוכם
נדפס לפני שנה קונטרס דרשות נטע שורק המצורף לספר שבולת
הנהר. כמו״כ חלק לא מבוטל שהשתמשנו לספר דנן

נפטר כ״ד מנחם אב תש״מ. תנצב״ה.

להבחל״ח לטובה תזכר בספר אחותי הצנועה טובת לב בעלת מכניס
אורחים וכו׳ צירל גרינברגר תחי׳ שתזכה לאריכות ימים

מצבת זכרון

למשפחתינו משפחת לוי

אבי מורי זצ"ל רודף צדקה וחסד ובעל מכניס אורחים

מוה"ר **יצחק אהרן** בן מוה"ר **משה יוסף לוי** זצ"ל

נפטר במחנה השמד דורנהאו ח"י אדר שנת תש"ד הי"ד. תנצב"ה

אמי מורתי הצנועה ע"ה **רוזא**

בת מוה"ר **אברהם יהושע העשיל** זצ"ל

נעקה"ש באוישביץ כ"ד סיון שנת תש"ד, הי"ד, תנצב"ה.

אחותי האשה **הענדיל** שנעקה"ש. אם על בנה הילד **אברהם מנשה** בן' ר' משה זצ"ל הי"ד. כ"ו סיון תש"ד

בעלה מוה"ר **משה** בן ר' **יצחק רוט** זצ"ל נעקה"ש הי"ד. תנצב"ה

אבי זקני זצ"ל איש חסיד ורודף צדקה מוה"ר **משה יוסף** בן מוה"ר **יעקב** זצ"ל

נעקה"ש באוישבויץ כ"ו סיון שנת תש"ד, הי"ד. תנצב"ה.

נזכר בשו"ת זכרון יודא ובשו"ת נהרי אפרסמון — לבושי מרדכי

אמי זקנתי הצדקנית מ' **אסתר** ע"ה בת מוה"ר **יצחק אהרן הכהן** זצ"ל. נעקה"ש באוישביץ כ"ו סיון שנת תש"ד, הי"ד. תנצב"ה

ישאו ברכה מאת ה'

הרבני החשוב המפואר בכל מידה נכונה מוקיר רבנן ואיהו גופי' צורבא מרבנן מוהר"ר **אברהם שישא** שליט"א מלונדון אשר המציא לנו את קונטרס „תשובה על הוספות פסק דין תורה דגאלאנטה".

* * *

הנכבד והנעלה היקר הר' **אברהם שמואל קליש** הי"ו מעיה"ק ירושלים — והיקר האהוב והנעלה **אברהם משה קליש** הי"ו ב"ב שמסרו לנו צילומים השייכים לעיר גאלאנטה.

* * *

ש"ב הנכבד והנעלה רודף צדקה וחסד ר' **יהודה מושקוביץ** הי"ו נכד בעל **הנטע שורק** זצ"ל. אשר סייע להוצאת הספר לאור, וגם מסר לנו את תמונת האוהל של הנטע שורק.

* * *

מזכרת נצח

לעי"נ מו"ה ר' **יהודה ארי' טננבוים** זצ"ל נכד הנטע שורק
נפטר בעיה"ק ירושלים ט' אלול תש"מ
ובנו מו"ה ר' **משה יעקב** זצ"ל נפטר כ"ד תמוז
הובא לקבורה בהר הזיתים כ"ז תמוז תש"מ
ת. נ. צ. ב. ה.

* * *

מזכרת נצח

מו"ה ר' **יעקב שלמה שרטר** נ"י וזוגתו מ' **הענדל** לבית **יונגרייז** תחי'
לעילוי נשמת הוריו ר' **יהודה** בן ר' **אברהם צבי שרטר**
זוגתו **אלטע העני'** בת **מייטע**
בתם: **שרה־זעלדא**. בנם: **שמואל משה**
ולעילוי נשמת הוריה הרה"ג מוה"ר **יחזקאל שרגא יונגרייז** זצ"ל
אבד"ק סטמאר — אוקוריטו בן הרה"ג מוה"ר אשר אנשיל הלוי זי"ע.
זוגתו הרבנית הצד' מרת **שרה** בת הרה"ג מוה"ר יהודה אלטמן זי"ע
בנם: **יהושע, בנימין, יהודא**. בתם: **מלכה, חנה רבקה, מאטיל, פיגא**.
נעקה"ש ט"ו סיון תש"ד. הי"ד.

בשער הספר

„רבנות — שררה או שיעבוד״

שאלה אשר מקומה, לכאורה, בספרי דרוש מחקר ואגדה, היותה נושא הלכתי מובהק אשר נתחבטו בה יושבי על מדין גאוני ארץ וגדולי הדור, בהיותה הבריח התיכון בצד ההלכתי הקשור במינוי רב לקהילת קדש גאלאנטה אשר אודותיה נכתב הספר הנוכחי.

רקע הפרשה, השתלשלות המאורעות, פסק הדין וגרורותיו ימצא הקורא הנכבד בפרקי הספר, בליווי מסמכים חשובים בענין, חלק נכבד ממסמכים אלו טרם ראו את אור הדפוס, ויוצאים עתה לראשונה לרשות הרבים. — פרקי הספר מתרחבים גם על הרקע הכללי של הקהילות האורטודוקסיות בהונגריה. — כמו״כ באים בספר פרטים חשובים אודות גדולי ישראל שנטלו חלק בפרשה זו, ובפרט אודות אדמו״ז הגאון הצדיק שר התורה רבי שרגא צבי טננבוים זצ״ל אשר שימש כראב״ד בדין תורה מפורסם זה. —

ברכה לעצמם קובעים הפרקים האחרונים הכוללים פרטים הקשורים בק״ק גלאנטה ורבניה ובהרחבת תולדותיו של הגאון הצדיק רבי יהושע בוקסבוים זצוק״ל הי״ד, רבה האחרון של ק״ק גלאנטה.

מלבד התועלת בליבון השאלה ההלכתית, אשר מקפלת בתוכה תורה שלימה חריפות ובקיאות, שיקול דעת נפלא והגיון בהיר של גדולי הדור שצללו בנבכי סוגיא זו, הרי תועלת נחוצה היא להציג את תוקף גדולת מעשיהם של הצדיקים בדורות עברו, בפרט אחרי שמרכז התורה שבגולה נחרבו נהרסו „גווילין נשרפין ואותיות פורחין״ למען ידע הדור החדש שמץ מה מהליכותם בקודש.

מה גדולה היא המשימה להשליך אלומת אור על עמידתו האיתנה של ה„נטע שורק״ זצ״ל הנאדרה בקודש, לעמוד איתן כצור החלמיש על פסק דין תורתינו הקדושה ואשר אחז בשני הפכים בנושא אחד, מידת הדין מחד גיסא, לסכור פי דוברי שקר, ובלי ויתור על קוצו של יו״ד, ובמידת הרחמים מאידך גיסא להאיר פנים ולהשתדל בתקנת כל אחד כל עוד אפשר במסגרת דין התורה. וז״ל בסוף הפסק דין: ואני חותם בברכה ה׳ יתן ויזמין להרבני וכו׳ פרנסה בריווח ובהיתר שיהי׳ יכול לשקוד על התורה ועבודה כאוות נפשו וכו׳.

זאת ועוד, בספר זה ישנה הקמת גל-עד לזכרון ק"ק גאלאנטה, באשר שיחזרתי בס"ד את סדר הרבנים בקהילה עם הוספת פרטים חשובים אודותם, אשר כידוע היו גאוני ארץ מופלגים בקדושה ובטהרה. עם התקופה אשר החלו להיות בה שתי קהילות קדושות [להקים שתי קהילות אורטודוקסיות נפרדות בעיר אחת לא הי' דוגמא ובין רבני וחברי ועד של לשכת היראים היו התלבטויות ודעות שונות, רק אחרי שראו שאין מוצא אחרת החליטו להשיג „הוראת שעה" מהממשלה, ואחרי מאמצים יגיעות והתרוצצויות רבות הצליחו לקבל רשיון מיוחד] עם רבנים מופלגים בתורה ויראה ואשר על שורותיה נמנו בע"ב חשובים, תלמידי חכמים, ומוקירי רבנים, תמימים ויראים וכו' וכפי שהתקיימה לבסוף תפילת הצדיקים בסוף פסק הדין „ישאו ברכה מאת ה' וכתיבה וחתימה טובה כל אנשי העדה והגליל יצ"ו יהי' שלום בחילם שלוה בארמנותם".

לא בכדי כתב הגאון הקדוש היעב"ץ זצ"ל בספרו „מור וקציעה" הלכות שבת סימן ש"ז: מצוה לקרוא ולדעת את דברי ימי עמינו לזכור חסדי ה' וכו' ואגב ילמוד מתוכו דברים מתוקים ויקרים.

לא מלאכה קלה נטלתי על שכמי, בליקוט הפירורים מספרים שונים וצירופם בכדי תיאור דיוקן הפרשה כולה, מלבד היגיעה הרבה בעצם עריכת הספר, נוספה לזו כיתות רגלים לשם גילוי פרטים באיסוף החומר, ודי בהתנצלות זו לבקש מאת הקורא לדון אותי לכף זכות, באם המצא תמצא שגיאה בחיבור זה.

אקוה להי"ת שספר זה יתקבל בחיבה אצל הציבור הרחב בכלל ואצל שרידי ק"ק גלאנטא בפרט. ויצליח במילוי המשימות שלשמם נתחבר.

העורך והמסדר

שרגא צבי בן הגה"ק וכו' ר' **שמשון אלטמן** זצוק"ל הי"ד

אבד"ק פאקש

נכד הגאון שר התורה מאור הגולה בעל ספרי „נמע שורק"

ברכות שמים מעל

לבני בכורי המופלג ומצויין בתורה ויראת שמים מו"ה הרב יוסף מאיר שליט"א שהי' לי לעינים ואחיעזר בעריכת והגהת הספר מתוך כשרון נפלא ומסירות מופלאה. זכות אבוה"ק תעמוד לו וליו"ח עב"י.

RABBI MOSHE SCHREIBER

מרן הגאון הקדוש ר' משה סופר, בעל
החתם סופר, פרעסבורג

הרב **יהודה אסאד** זצ"ל
רב ואב"ד דק"ק סערדעהלי-הונגריה
נפטר כ"ג סיון תרכ"ו

תגאון אברהם שמואל - חכתב סופר

הרה"ג ישעי' בנעט

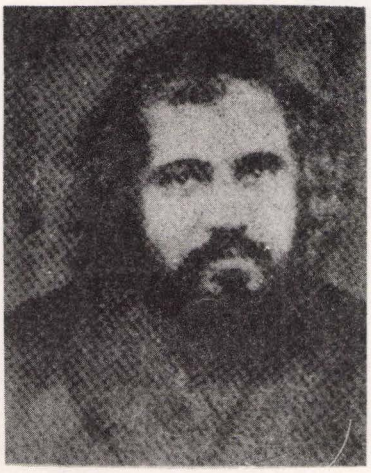
Benét Jesája förabbi.

הרה"ג ר' מאיר פערלס אבד"ק קראלי
Rabbi Meir Perls, Karoly

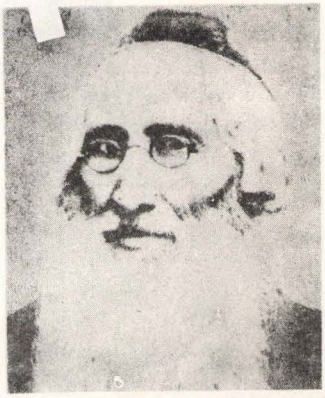

רבינו ירמי' לעוו זי"ע
בעל ה"דברי ירמי-הו"

רבי חיים סופר זצ"ל, אב"ד מונקטש
בעל שו"ת "מחנה-חיים"

שבעת רואי
פני המלך

הרה"ג ר' מנחם כ"ץ-פרוסניטץ, **צעהלעם**
Rabbi Menachem Katz-Prossnitz, Zehlem

פרק א

מבוא

רשימת „תולדות החלוקה" הנוכחית מצטמצמת בקיצור נמרץ על ההתבדלות וגורמיה. אבל הניגודים הסיכסוכים התחילו הרבה זמן לפניה — בשנת תקע"ט בהאמבורג ואחריו בברוינשוויג רוח המערבית הברלינית, ולעומת זה באותו תקופה הרוח המזרחית המשכילים המהרסים ברוסלנד, רוחות האלו עברו על שמי הונגרי' ומצב הדת ירדה פלאים, יום יום נתגלו סדקים ופרצות בחומת הדת.

בשנת תר"ד התקימה אסיפה למען חיזוק הדת בהשתתפות הגה"ק רבי יודא אסאד [מהרי"א] זי"ע. אך האסיפה לא הצליחה ולא השיגה מטרתה יען שהרבה רבנים נמנעו לבוא והסתפקו במכתבי התנצלות וגם שבמהלך האסיפה נתגלה שאחדים מהמשתתפים נוטים בלבם לזרם המתקדמים. [פרטים על אודות אסיפה זאת עיין במזכרת פאקש ח"א מש"ב הרה"ג ר' דוד סופר שליט"א].

בשנת תרכ"ד עשו אסיפות בעיר אויהעלי, ובעיר נירעדי-האזא שם החליטו לבוא להתחנן ולחלות את פני המלך, וניתן להם רשיון להעמיד לשכה מרכזית בעיר הבירה, ולעשות אסיפות רבנים וכן להוציא עתון וכו'.

בשנת תרכ"ו התקיימה אסיפה גדולה במעמד גאוני הדור יותר מע"ב רבנים בעיר מיהאלאוויץ. בהסכמת כולם תקנו תקנות קבועות לדורי דורות להשמר מכל מיני התחדשות ופריצות. לשון התקנות עם חתימת הרבנים נמצא כתוב בספר מעשה אבות. [ועיין בס' שם משמעון בהקדמה עטרת משולם מש"כ בסי' כ"ט—ל"ב].

תוכן הפרק

אסיפת תרכ"ט היא האסיפה הגדולה שבה נוסדה האורטודוקסי' בהונגרי'. יראי ה' ראו במו עיניהם מה שהמתקדמים עוללו למו, וגם תמהו איך הם באים בריש גליא לבלע את כל הקודש והמקודש, על־כן באו רבני המדינה בראשם תלמידי „חתם סופר" בברית יחד ללחום למען חזוק הדת. שלשה חדשים ערך הקונגרעסס בעיר הבירה בודא־פעסט ועמדו על נפשם במסירות נפש ובצר להם פנו אל הקיר"ה לעזרה עד שנתנה להם רשות לעמוד על נפשם.

א' התקופה אחרי פטירת החתם סופר זצ"ל

ארוכים מארץ הגם תולדותיה וגלגוליה של ייסוד האורטודוקסיה באונגרין. כוחות אדירים בלתי אנושיים הקריבו מאורי וגדולי דורות הקדומים על מזבח מערכה זו.

בעודו מורנא ורבנא החתם סופר בחיים חיותו, לא עלה להמתחדשים להתארגן בחטיבה אחת, להרים ראש בפומבי נגד ה' ומשיחו, אבל משכבה מאורן של ישראל, ביום כ"ה תשרי ת"ר הגביהו ראש, וגילו מצפונם, נתלכדו כל הצבועים בפונדק אחד ודרשו בלי שום בושה לעשות תקונים בדת, להקל עולה של תורה, חומרות ואיסורי דרבנן מעל ראשי עם קודש. בראשם עמדו ריקים ופוחזים, אשר בפיהם קראו להם „השכלה" ובתוכם טמנו ארבם שיטת הרפורם הברלינית, תלמידיו של אהרן חריגר שהניח אחריו בכיה לדורות וסממנים מרים כלענה, להרעיל נשמות בני ישראל. מנהיגי כת זו היו בעיקר בנים שלא הגיעו להוראה. אלו אשר שאבו את תורת הרפורם במדינת אשכנז, ועמם אתם המורים שרובם היו קלים ופוחזים, המה היו המחנכים והמשפיעים על ילדי ישראל, להם הי' הכח להחדיר בבית פנימה רוח השכלה ודעות נפסדות.

בחרוף נפשם לחמו יראי השם למען חרות הדת, וכאריות גברו עד אשר עלה בידם להטות את הכף לטובה, וזכו להנחת אבן הפנה לקהלות הקדושות ההן. מעטים היו הקהלות שלא נשמע קול מלחמה במחניהם. כי אם הרב מרא דאתרא הי' חרד לדבר ה' ולא נתן לעשות וויתורים בדת, אז המתקדמים קמו נגדו בחרוף ובקצף וירדו ממש לחייו ואם הרב הי' מוכן לוותר לפי רוח הזמן, אז החרדים צעקו נגדו שמחריב את הדת ומקלקל חיי הקהלה ומנהגי' הנהוג מדורי דורות. אפילו קהלות האלו שבתחלה החזיקו מעמד, אחרי שנים אחדות לא יכלו לדור בכפיפה אחת והקימו קהלה נפרדת.

בשנת תר"ו (846 לפי מספרם) הטילה הממשלה על היהודים מס עונש, יותר משני מליון כתרים היות שהיהודים עמדו בשעת המלחמה לצד האויב שלחם עם ממשלת הקיר"ה. אמנם אחרי שנתים כשנתמנה מלך החדש „פרנץ־יוזף" הנחה עשה ליהודים וויתר להם את החוב וגם את המליון שכבר שלמו אמר להחזירם כדי לעשות ממנו צרכי צבור לטובת היהודים.

ב' שעת הכושר של המתקדמים

המתקדמים חתרו חתירות תחת הכלל כולו כדי להשיג ההון, בין לילה נעשו לאומיים נלהבין ונאמנים, חנפו לשרי המדינה כדי לקבל את האפוטרופסות של יהדות הונגרי' להיות

מושלים על הקהלות ועל רבניהם. ותהי ראשית תוכניותיהם להקים סמינר לרבנים ויקראו שמו בישראל „בית מדרש לרבנים" אשר משם תצא הוראה על פני תבל ורק תלמידים שנכשרו לרבנות שלהם יקראו „רבנים מוסמכים", וכן תכננו לתקן בתי ספר על פי שיטה הנאורה דומה לבתי ספר של העמים.

מובן שהשרים תמכו ושמחו לתכניות אלו, להביא את האדוקים בתורה ובמצוות, לדרגה של השכלה ובני תרבות, להפוך את עם ה' לעם ככל הגוים ר"ל. המה ראו שהממשלה עמדה לצדם נגשו אל המלאכה לארגן את „הרעפורם תקונים בדת" וליצור כח אחיד לקבל סמכות להנהגות הקהלות בכל המדינה.

בשנת תרכ"ד נתנה הממשלה את הסכמתה במלואה להעביר את הכספים מכספי „השוהלפאנד" קרן בתי ספר להקמת בית מדרש לרבנים של המתקדמים. החרדים ראו את הסכנה המרחפת לקיום הדת, העסקנים קראו לאסיפה דחופה ונבחרה ועדה להתראות לפני המלך. נבחרו זקנים נשואי פנים ואנשי שם גדולים בתורה ובחכמה: רבי אברהם שמואל בנימין סופר (הכתב סופר) רב דפרעשבורג. רבי יודא אסאד (מהרי"א) רב דסערדאהעלי. רבי ירמי' לעוו (דברי ירמיהו) רב דאויהעלי. רבי מנחם א"ש רב דאונגוואר, רבי ישעי' ביגעט רב דקאליב. רבי מנחם כץ רב דצעהלים. רבי חיים סופר (מחנה חיים) רב דסענטפעטער. רק אחרי התאמצות יתירה ובהשתדלות העסקן הצדיק ר' יצחק דויטש עלתה להם להתקבל בארמון המלך בניגוד לרצון הממשלה ההונגרית.

מרן „הכתב סופר" מסר את מכתב הבקשה עם חתימתן של צ"א רבנים מנהיגי קהלות הקדושות שבאונגרין וצירוף לבקשה מלים אחדות דברי תחנונים היוצאים מן הלב. המלך קיבל את האורחים בסבר פנים יפות ויט עליהם חסד והפר עצת הסמינר*. את

---

* ידוע לנו הופעת גדולי המדינה לפני הקיר"ה [הקיסר ירום הודו] בשנת תר"י בראשות הטפסר ר' יצחק דויטש. בקשוהו שיעמוד לימין הירא בכל הדברים הנוגעים לחזוק הדת [מטה נפתלי לקוטי בית אפרים סי' כ"ט].

שנית עמדו לפניו בשנת תרכ"ד, להפר עצת המתחדשים להקים „בית מדרש לרבנים".

ובשנת תרכ"ט כאשר קמו אנשי הקונגרס בעזרת ממשלת הונגרי' וחקקו חוק און לכפות על הכלל כולו ר"ל אז עלתה להם להפרד לשני מחנות. [מזכרת פאקש חלק א' ע. 110].

בתולדות מהרי"א בריש ספר דברי מהרי"א בראשית מפרט רק ששה: המהרי"א — כ"ס — ר' ירמי' לעוו — ר' מנחם א"ש — ר' מאיר פערלס — ר' דוד דויטש רב דיארמאט.

בספר לפלגות ישרא' בהונגרי' מוסיף את ר' ישעי' בנעטה רב דקאלוב.

התרגשותו על המאורע הביע המלך בזה"ל **„אני שמח מאד לקבל פני כבוד הרבנים הגדולים במעוני. היום הזה ירשם בספר הזכרון שלי".**

העסקנים (הרבנים) החרדים בידעם, כי הרשעים עוד עלולים להמיט אסון על עדת ישראל ככל העולה על לבם, הראו יותר עירנות למצב הרציני, והתארגנו בחטיבה אחת בשם **„שומרי הדת"**, בשנת תרכ"ז קראו אסיפה גדולה בעיר מיהאלוויטץ בראשות הגה"ק ר' הלל ליכטנשטיין וקבלו עליהם ועל זרעם סעיפים אחדים שלא לשנות שום מנהג יהודי, או שום נימוס בבית הכנסת מאשר מקובל מאבותינו שנמסרו מדור דור.

ג' הועידה הגדולה

כאמור: הממשלה עמדה בקשר עם המתקדמים, היא החליטה לכנס „קונגרס" אסיפה גדולה מאתיים ועשרים צירים מכל הערים והמחוזות, זמן האסיפה הוקבע החל מיום א' טבת עד י"ב אדר תרכ"ט. הממשלה הבטיחה שלא תהי' בכח הועידה לערער יסודות הדת והאמונה, בעיקר תדון הועידה לפשר הכתות ולהעמיד השלום על כנה.

בחירת הצירים נעשתה כפי התכנית המעובדת מראש, בזרוע, שוד, מרמה, וחמס, להבטיח להם רוב צירים לקונגרס „רוב מוחלט" דהיינו שמונים ושמונה צירים חרדים, רבנים, ובעלי בתים, לעומת מאה ועשרים צירים שרובם מתבוללים וכולם שואפי תקונים בדת משה וישראל. כת היראים ראו את האסון הממשמש לבוא. לעומתם המתקדמים השמיעו קול תרועת הידד זה היום שקוינו לו להשפיל כבוד התורה ח"ו לרדות ולפסוע על ראשי עם קודש כאשר אוו זה כמה.

כבר בסעיף הראשון של קריאת הצעת התקנות כאשר החרדים הציעו להוסיף על התקנה מלים אחדות דהיינו „ויתנהלו על פי הדינים בשולחן ערוך" פרצה המריבה בין הצדדים, המתקדמים נתנו קולם ורעמו יחד „אין לנו חלק בשולחן ערוך ולא נחלה בפסקיו"!

ארבעה ימים נמשכה המערכה החרדים צעקו מרה לא נוותר על קוצו של יו"ד מפסקי הב"י והרמ"א. והמתקדמים שפכו בוז על כל הקדוש לנו, גינו מאמרי חז"ל וכו'.

ביום כ"ב שבט כשהיושב ראש מסר את החלטת רוב הנבחרים שאין להם חלק בשולחן ערוך פקעה סבלנותם של גדולי ישראל, ר"י אסאד קרע קריעה בבגדיו, ר' ירמי' לעוו צעק מרה ארור האיש אשר ישב פה במושב האנשים החטאים האלה, רבי משה שיק בכה ואמר

קשה יום זה יותר משריפת בית אלוקינו, הכתב סופר צעק בקול גדול מי לה' אלי, לא אשתוק עוד ולא אשים יד למו פי, ר' חיים סופר ביקש רשות הדיבור משלא נתנה לו זאת, קפץ בכח גדול על השלחן ונהפך הבקבוק של דיו אשר עליו וקרא בקולי קולות כל מי שאהבת ה' נוגע ללבבו יעזוב מיד את המקום! כך פנו עורף גדולי ישראל לאנשי הקונגרס אחת ולתמיד. במקום זה העדיפו להשאר מבחוץ ולהרעיש עולם ומלואו על חורבן הדת והתורה, הרבו בתפלה וזעקו אל ה'.

בצער להם פנו שוב במשלחת אל המלך אוהב החסד, להעניק להם עזרה בצר. למעלה משנה לא נחו ולא שקטו כל היראים, עד כי בעצם יום הפורים תר"ל הוחלט ברוב דעות של בית הנבחרים לאמור „רשות נתונה לכל קהלה ועיר לעמוד על נפשם ולפרוק מעליהם חוקי הקונגרס להפרד מהמתקדמים לייסד להם קהלה חדשה, לקבל רב ושוחט משלהם".

ד' האורטודוקסיא

כך יצאה ובאה לאויר העולם האורטודוקסי', היהדות ההונגרית נתפלגה לשתיים קהילות האורטו' מזה, ולהבדיל בין טהור לטמא הנעאלאגען אנשי הרעפורם מזה, תוך זמן קצר היו כבר הרבה ערים בני שתי קהלות שאין להם כל זיק וקשר לחברתה שהתרחקו אלה מאלה בתכלית, כאלו חומת ברזל היתה חוצה ביניהם. כל יהודי חרד על דבר ה' בבואו אל עיר אחרת הורגל עד מהרה למצוא מקומו בין המתפרדים פירוד תהומי מעל אחיהם לשעבר ולהתנזר ממאכליהם. מעטים היו הערים שלא נשמעה קול מלחמה במחניהם וחרב המאבק לא עבר בארצם. מעט מן המעט היו אלה שעל כסא הרבנות שלהם ישבו גאונים וקדושים וכל בני קהלתם היו אגודים כאחד בתורת ה'.

פרק ב

מבוא

בין הדמויות הנאצלות של גאוני הדור באותה תקופה, בלטה דמותו הרב גוונית של הגאון הצדיק רבי שרגא צבי טננבוים זצ"ל, אשר כיהן פאר בעיר סענדראו ואח"כ בק"ק מעזו-טשאטה. בפרק זה מובאים מקצת כתביו ומכתביו אשר יש בהם לגלות את דעתו והשקפתו בקשר להנהגת הכלל בתקופתו הסוערת בגלי המתחדשים למיניהם — [עיין עוד בפרק ט'].

השתתף באסיפת שנת תרכ"ו במיהאלאוויטץ וחתם על החלטת אותה האסיפה בתור אבד"ק סענדראו, אח"כ באסיפת תרכ"ט בפעסט הי' גם כן מהיושבים ראשונה במלכות רבנן ככתוב בתיאור השתלשלות יסוד האורטודוקסי' „ועשינו שטאטוטען [תקנות] מעט הכמות ורב האיכות" מד"ק*.

תוכן הפרק

סימן א': תיאור יסוד האורטודוקסי' ע"י הנ"ל.

סימן ב': דרשה שדרש בשבת שובה באותה שנה.

סימן ג': מכתב למחזיקי הדת בלבוב. ייסודם של מחזיקי הדת בגליצי' הי' ביום ח' אדר תרל"ט בלבוב. היוזם הי' האדמו"ר האמצעי לבית בלז הגאון הק' רבי יהושע רוקח זצ"ל. הרבי מבעלז תפס את גודל הסכנה לדת ישראל מפעולתם של „המשכילים" שאילצו בכח המלכות להכניס שנויים ותיקוני' בסדרי הדת והקהילות. — בשנת תקצ"ז נתקבל חוק ממשלתי כי אין לקבל רב בשום מקום אם לא השתלם במדעים ואין לו תואר דוקטור. כתוצאה של חוק זה אי אפשר הי' לקבל בלבוב רב אחרי פטירתו של הישועות יעקב זצ"ל בשנת תקצ"ט עד שנתבטלה הגזירה, אז נבחר הגאון רבי יוסף שאול נתנזון בעל שואל ומשיב זצ"ל.

המשכילים נצלו לתועלתם את המתיחות בין המתנגדים לחסידים שהודות לה השתלטו על רוב הקהילות. גבחרו כראשי הקהלה רופאים פרופסורים ואנשי מדע. הגוה"ק מבעלז זצ"ל ראה את הסכנה והבין שהשעה היא „עת לעשות לה'" ויש להתאחד בארגון חרדי כללי כפי שעושים זאת החילונים, הוא חייב גם הופעתו של בטאון חרדי כללי שייציג את היהדות המקורית ויחליש את השפעתם ההרסנית של המשכילים. — אולם כדי שהאירגון יהי' חרדי כללי, הבין כי בראשה צריכה לעמוד אישיות נערצת ע"י חסידים ומתנגדים כאחד, לכן פעל והשפיע שבראש אירגון מחזיקי הדת יעמוד

---

* עיין בהקדמה לספר מקור חיים ע' נ"ד בקונטרס עטרת משולם ולציון יאמר מיקירי קרתא דבני־ברק לוחם מלחמת ה' הרה"ג מו"ה ר' בן ציון יאקאבוביטש שליט"א מה שכתב והוכיח מדברי בעל נטע שורק.

הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא בנו של החתם סופר זצ"ל. מלבד מה שגאון זה ידוע הי' לאחד מגאוני הדור, ופיקח מפורסם, הי' לו נסיון מעשי ממאבקו של אביו הגדול זצ"ל שניהל מלחמה נגד הרפורמים ומהרסי הדת ויוכל להם.

בראשית שנת תרמ"ב כתב הנטע שורק תשובה למנהלי מחזיקי הדת בעיר לבוב נגד מנאצי ה' להרים קרן התורה.

סימן ד': מכתב גלוי אשר כתב להרה"ג הצדיק רבי חנניא יו"ט ליפא טייטעלבוים זצ"ל אב"ד דסיגעט: בענין שקמו אנשים לפרוש מהצבור האורטודוקסין בעיר סיגעט להיות „שטאטעסקווא" והוסיפו לעצמם שם ספרדים [זעלבסשטענדיגע] ספרדים אצמעים, ומברר הדין של השוחטים והמורים שלהם. — ויראי ה' אחרי יודעם האיסור הברור ישמעו ויחדלו מהם, ואם משפחה אשר יראי ה' בתוכם וגם ת"ח גדולים ביניהם ישמעו ויראו, נקוה בלי ספק שירחקו מהם.

סימן ה': גדול אחד מרבני גליצי' שעמד לימין קהל ספרדים בק"ק סיגעט שנפרדו מעל הקהלה הגדולה, יצא בקונטרס „אוהב משפט" לערער על תוקף ויסוד האורטודוקסי' כולו. אמנם קמו עליו כל גדולי מדינת הונגרי' בעזרתם של הגה"ק רבי יהושע האדמו"ר מבעלזא והגה"ק רבי יחזקאל משינעווע, ואחיו הצדיקי' רבי ברוך ורבי אהרן זצ"ל ובטלו את דבריו ופסקיו. — **במכתבו מתמיה באם לא יצא לעזרת ה' בגבורים גאונים ומצוקי ארץ במדינת פולין ורבני אונגרין איך ערב על לבו לעמוד לשטן להם ויגרום להפר ברית התורה והיראה במדינת אונגרין.**

א'

תיאור השתלשלות התייסדות האורטאדאקסיע

העתק מכי"ק של בעל נטע שורק

[נדפס ע"י נכדו בשו"ת נהרי אפרסמון ח"ב סי' ט"ו]

רוח רשעי עמינו החל לפעם בעת אשר עזר ה' ליהודים יושבי מדינתנו אונגרן וזיבען־בירגען להשיג החופש והחרות כאזרחי ארץ, ולא הרגיעו עצמם בזה שדרך הרשע פתוח להם באין מוחה אבל הרע בעיניהם שיהיו נבדלים כפושעים בעיני היהודים, ואמרו בלבם הנה עתה הגיע העת להדיח כל ישראל יושבי המדינה. והתחכמו ויתנכלו על עם ה' והטו את לב הממשלה לעשות סדרים בקרב מקהלות ישראל וכל תהלוכות העדה ומשאם ומריבם ימסר בידם וינהיגו עצמם באטאנאמיע ככל העמים ולא תהי' תחת ממשלת הבעהערדע בעניני עדתם, והמיניסטר איש טוב עשה רצונם בזה, כי חפץ חסד הי', ולא ידע כי רעה נגד פניהם להשתרר על עם ה' ולעשות חוקים לא טובים אשר לא כדת התורה בל יחי' בהם רוח יראת ה'.

ומטעם המלוכה נקראת אסיפה גדולה [קונגרעס] מיותר משני מאות נבחרים [דעפאטירטען] אשר היהודים יבררו לעצמם בכל פלך ופלך. והיו בטוחים ששרי הערכאות

מרוב הגלילות יעזרו להם לברר דעפאטירטען מצדם ויעשו חוקים [שטאטוטטען] כרצונם. וכן הי׳ בעוה״ר אף כי רוב העם „בחירים יראים״ רצתה נפשם, גברה יד העריצים האלו ויצא העקל עקלקול הלזה, עשה חוקי עמון ועוון.

לשווא בקשו בסעיף א׳ הכתוב שנתיסד התקנות על יסוד „מאזיאש רבינש״ שכל הרואה יראה שכוונו לעקור השו״ע בזה משרשו ויהי׳ ביד הרעפארמער לעשות רעפארם כרצונם. ולשווא צווחו היראים לכתוב שנתיסד על יסוד השו״ע, והמה לעגום „בקלוב״ שלהם ושל יראים על השו״ע ולא ידעו הכלם ועשו חוק בתוך החוקים עמל הנ״ל שבכל עיר וישוב לא ניתן רשות להפרד מהעדה ורק עדה אחת יהי׳ בכל מקומות המדינה, למען יצודו אותנו בחרמם לבלי נוכל להתרפס מהם ושמו חוק להיות שרים ממונים בכל עיר ועיר וכל פלך ופלך ושרים עליהם קאמיסערע עד הראש אשר ישב בעיר פעסט ועל פיהם יהי׳ כל ריב ומצה והשגחת הבתי למוד והלעהרער ורבנים הכל כרצונם אנשים סוררים סורי גפן נכרי׳, בידעם שבאומץ ידם, יהיו כל הנבחרים השרים האלו מצדם וישתררו על עם ה׳ כרצונם להעמיד להם רבבינר מסעמינאר ולעהרער ג״כ משם וראשי העדה ושריהם יהיו מהם, ויראים יהיו כפותי ידים, ורגליהם לנחושתים יגשו תחתיהם, וינתקו מוסרות התורה והיראה מקרב ישראל.

ומעשה שטן הצליח ולא נבצר מהם כל אשר זממו לעשות וגם השיגו סאנקטיאן מאת הקיר״ה על חוקי עמל הנ״ל וכמעט אבדה כל תקוה של יראי ה׳ כי כתב הנחתם בטבעת המלך אין להשיב, וכל לוחמי מלחמות ה׳ בעד עם ה׳ ותוה״ק כהתה רוחם ורפו ידיהם ועזבו מצבם ונשאר הכל בידי הארורים הללו כאוות נפשם.

וד׳ עודד אנשים בעם אשר היו עומדים לנס עמם לצאת לקראתם והתאספו בעיר פעסט ליעץ עצה ותופר מחשבות הרשעים הללו ואף חכמתם וצדקתם עמד להם. וה׳ עשה נפלאות על ידהן וכולם נקבצו יחדיו ונמסר אל הלאנדטאג מכתב בקשה אשר פתשגן תוכן ענינו הי׳ שאנחנו היראים [ארטהאדאקסען] לא במצב אחד אנו ביסוד האמונה עם הקאנגרעסלער ומרחק רב בינינו והעדה והחוקים הללו אשר יצרו למורת רוחנו כאשר יעידון כל אלה אילי הארץ וגדוליהן, לכן אנחנו מבקשים רשיון להפרד מהם ויהי׳ להם אשר להם החוקים אשר עשו, ואנו חופשים מהם, כי לא עם אחד אנו עמהם.

וכאשר ראו שרי הלאנדטאג שכנים דברינו, לא הטו אוזן לקול מנגדינו אשר א׳ מהם הי׳ מהשרים היושבים בלאנדטאג אשר בזה ולעג לנו, וגם המיניסטר לא אבה השחית מולדת הקונגרעס אשר הרה וילד על ברכי רעיוניו, וה׳ ברוב רחמיו השגיח ממעון קדשו ושמע צעקת עמו ישראל ועזר לנו ע״י נסים ונפלאות בלב שרי הלאנדטאג ביום **ט״ו אדר** שנת **תר״ל** לפ״ק לעשות אותנו חפשי מחוקי הקאנגרעס ונתנו לנו רשות לעשות

קאנשטאטירונג בפני עצמו ולעשות לנו חוקים כרצונגו, — והזהירו אותנו אח"כ רבים מהשרים הנכבדים החכמים הגדולים של הלאנדטאג שנמהר ונחיש לעשות קאנשטאט־ירונג מהן, כי רק אז אנחנו בטוחים שלא יחזור הדבר לקלקולו, ואם לא נעשה זאת אנחנו נחטיא המטרה.

ונאספו כל גדולי ישראל וצדיקים וגאוני ארץ מכל המדינה ועשינו שטאטוטען מעטים מעט הכמות ורב האיכות בעינא להציל שארית ישראל מפחים אשר טמנו לרגלינו הקאנגרעסלער. ולולא הותיר ה' פליטה לשארית ישראל, כי עתה כבר הי' הרעפוארם פרץ גדותיו הקאנגרעסלער כאשר יזמו לעשות והמשרה ושבט מושל בידם והשוחטים והרבנים והלעהרער מאתם יקימו עלינו למורת רוחינו ועצבון לבינו ועול מדהבה לישא בעול שריהם כמשא כבד הי' מטילין עלינו.

לא כן עתה קהל יראים יכולים להיות עדה בפני עצמם בשם ארטהאדאקסען ולקבל שוחטים ורבנים ולעהרער כאוות נפשם יראי ה' ומי יותן והי' כל עם ה' יראים שלומי אמוני ישראל — אבל בעוה"ר עוד יד הקאנגרעסלער נטוי עלינו ועושים במחשך מעשיהם והתנכלו עם אנשי מרמה אשר בגלוי עוד מסוה היראה על פניהם להדיח הקהלות קדושות אשר הי' עוד יראי ה' לבלתי יאבו לקבל הארגאניזאטיאנס שטאטוטען של הארטהאדאקסרן כי אם יהי' **שטאטעסקווא** במענה ערמה ומזימות שווא **לאמור אנחנו נהי' כאבותינו כאשר בראשונה טרם הי' הקאנגרעס ונשמור תוה"ק ודיני שו"ע ונהי' תחת הממשלת הבעהערדע בכל ענינינו כמעולם,** והוא תחבולת הקאנגרעסלער עם האנשים ההולכים עמם יד עם יד. והמון עם ה' לא ידעו ולא יבינו כי בנפשם הוא וילכו אחרי עצת החניפים הללו באין מבין כי נלכדו בזה במצודה רעה וחכה של הקאנגרעס אשר טמנו פחים להחליש כח הארטהדאקסען מהיות חשוב לעם מקהלות בפני עצמם נגדם והרבה ממקהלות ישראל נשקעו במצולות מי הזידונים הללו בתום לבבם, ולא ידע כי מות בסיר אשר בשלו להם מנהיגיהם במועצת הקאנגרעסלער להעבירם לאט לאט ולהביאם אל גבולי הנעאלאגען. — ועליהם אמור:

איזהו חכם הרואה את הנולד, ולא אמרו הרואה אשר יוולד לשון להבא, כי באמנה לראות מה שיוולד לא על האדם לדעת אם לא שרוח ה' בקרבו ויד ה' עליו בנבואה, אבל לפעמים האדם לא יכיר ולא ידע את אשר כבר נעשה ונהיית בעולם אנה פונה, ומה אשר יתגולל ממנו בטבע ויהי' עינים להם ולא יראו מה שכבר נולד ונעשה אבל החכם עיניו בראשו יודע מוצאו ומבואו של הנולד ומקורם להנצל מאבות הנזיקין, וקורא אני אליהם דברי ר"ע במשל השועל שהלך על שפת הנהר וראה הדגים מתחבאים לפניו תחת המים, אמר להם למה אתם מתחבאים לפני, צאו אלי אל היבשה ונדורה יחד כדרך שדרו אבותיהם עם אבותי, והשיבו לו אתה הוא שאומרים: פקח שבחיות, ומה במקום חיותנו אנו מתיראים

מפני הרשתות הצדים אותנו, במקום מתתינו לא כ״ש ? והלשון אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות נראה כמיותר ? אבל הטיבו אשר דברו במענותם, כי רצו להראות לו כחשו על פניו שבמרמה דבר, כי איך יעזבו מקום חיותם ולדור עמם ביבשה אם גם במים מקום חיותם, מצודה פרוסה עליהם, על אחכו״כ ביבשה, אין זה כי אם יחפוץ ללכדם בערמה בחשבך שלא נבין ערמימות לבך, וזהו שאמרו לו אתה פקח שבחיות וידעת היטיב הרעה אשר ימצאנו ביבשה ויהי׳ דברך וקטבך מות. — הנמשל מבין הקורא מאליו **על אלה השטאטעפקוואטלער**. אמנם ידענו שלא כולמו סגו יחדיו בחזות קשה כזה כי אם המנהיגים עוזרי הקאנגרעסלער המתעים את העם במזימות זו חשבו להעביר את העם אל מעבר שבולת מנהר מים הזידונים של הקאנגרעסלער ברבות הימים אבל גלוי למראה יראי ה׳ תחבולות מזימותם וישמרו מהם ומעצתם ונכליהם אמן.

ב׳

דרשה שדרש בשבת שובה תר״ל

שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתול

הלה׳ תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך תרגום אונקלוס הא קדם ה׳ אתון גמלין עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו הלא אביך הוא ואת דלי׳ הוא עבדך ואתקנך.

לגאון ולתפארת הי׳ לעם ה׳ פרי ארשת שפתותם בעמדם במעמד הר סיני והקדימו נעשה לנשמע. ובעצם היקר והשבח אשר השיגו ונתעלו בם ישראל בזה לעגה לה או״ה באמרם שהי׳ עצתם בזה שהקדימו נעשה לנשמע עצת נמהרים לקבל על עצמם חוקים ותורות אשר לא ידעום ולא שמעום להביאם בכור הבחינה אם יכשרו להם כפי תכונת טבעם ומסת רצון חפצם וראה דברי נרגן האי מינאי שבת דף פ״ח שאמר לרבא **עמא פזיזא דקדמו פומיכו לאודניכי ברישא אבעי׳ לכו למשמע אי מצית קבילתו ואי לא לא קבילתו א״ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם הנך אינשא** דסגן בעלילותא כתיב בהו **וסלף בוגדים ישדם** ונואלו בזה או״ה לדעתם השפילה לחשוב מצות ה׳ כדרך מצות מלך בשו״ד שמצוה לעבדיו הסרים למשמעתו הישר בעינו עבור תועלת המגיע לו מעבודתם גלל כן לזרה בעיניהם הטות שכמינו תחת סבל מצותיו טרם שמענו אם יאותו לנו אלו המצות והחוקים, לא כן עם ה׳ עם נבון וחכם שפטו במועצת ודעת שאין יתרון ותועלת להקב״ה מעבודה שלנו כי לולא כן הי׳ התועלת המושג כחסרון בחיקו ית״ש והוא נעלה מכל מושגים וחסרונות שיצטרך לזולתו. אבל בחסדו הגדול הורה לנו את הדרך אשר

נלך ואת המצות והחוקים אשר נעשה להשלמת נפשינו לטוב לנו כל הימים, והרי זה כאב המצוה את בנו ומדריכו בדרך ילך לטובת בנו ואין לאביו תועלת בדרכו הרצוי אך יגיל לבו עבור בנו שבחר בארחות צדק, וכמו שאמר איוב אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח לכן מאומת אצלינו שכל אמרות ה' צרופה לטוב לנו לכן בנפש מגרעה ובלב שוקט היינו מקבלי' למצות ה' וחוקיו טרם שמענום, וזהו עצם השבח והיקר של ישראל שהכירו האמת כפי עצם שלימות'. וזה תשובת רבא להאי מינא „אנן דסגינן בשלימות כתיב בן תומת ישרים תנחם" שתמימות ויושר אשר בקרבינו הנחו אותנו בדרך אמת לא כן „הנך אינשא דסגן בעלילותא" וכל מזימותם שאין לך פועל בלי תועלת כמו הם שעושים הכל בערמימת ובעלילות, לכן כתיב בהו „וסלף בוגדים ישדם" פי' עקלקלות' ועקשות לבם ישדם מכל טוב האמיתי.

רעד"ז יובן מאו"ל פ' יתרו על קרא אנכי ה' אלקיך, באותו שעה נתקבצו כל או"ה **ובאו אצל בלעם** אמרו לו שמא מבול מביא לעולם כו' א"ל כבר נשבע שלא יביא מבול לעולם כו' **אלא הקב"ה רוצה ליתן תורה לעמו שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום כיון ששמעו את הדבר הזה פנו כולם והלכו כל אחד לדרכו** ורצה שאו"ה באו אל בלעם להיות נועץ עמו אם יתקרבו אל ישראל ויספחו אליהם לשמור מצות ה' הגם כי הקב"ה נתן התורה לישראל ואנו לא נצטוונו עליהם אבל מאחר שמסוגלים הם להשלמת הנפש למה נגרע אנחנו וגם לנו יאות לשמרם למה זה דומה לרופא שנתן סמים לחולה וצוה לקחם ויתרפא ושמע חולה אחר שהוא ג"כ בחולה זה ממש, מבלי אפונה שיאות גם לו לקחם אף כי לא לו הי' ציווי הרופא, כן באלה המצות אשר המה סם חיים להנפש, ושאלו על זה את בלעם הרשע, ומה ענה אותם בלעם „ה' עוז לעמו יתן" פי' הקב"ה אך לעמו צוה ולא לכם, לכן „ה' יברך את עמו בשלום" פי' שרק את עמו יברך בשלו' הנצחיי שלימות הנפש כי המצות בעצמם אין בם מועיל לשלימות הנפש רק דרך גמול ישלם ה' להם חלף עבודתו כמלך בשו"ד שנותן שכר לעבדיו חלף תועלת העבודה אשר יקבל מאתם שעושים רצונו. אבל מי שלא נצטווה לא עליהם יהי' נועם השלימות, מיד כששמעו כן הלכו לדרכם איש איש למקומו למה אנחנו נגע לריק לשמור התורה והמצות. ועפרא לפומי' דאותו רשע ושקר בימינו וכל המצות אך לטוב לנו כל הימים ועיין בפ' ואתחנן מה שפירשתי מאמר התנא פ"א **אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס** אלא כעבדי' המשמשי' את הרב שלא ע"מ לקבל פרס השייך לכאן דוק משם כי לא אכפיל הדברי'. ולשמור מצות ה' כיאות נדרש מעם ה' שיהיו שלו' ואחדות במגורם וא"ל אם אין שלו' אין כלום ולא רק בעניני הגוף הדברי' אמורי' כי אם גם בעניני השלימות ושמירת המצות וקיום התה"ק תלוי הרבה בזה אם בשלו' יחד ישכנו, והרבה מצות אשר קיומם לא ניתן לאדם יחידי ואך בקהל ועדה אגודי' ואחוזים יחד שגיא ידם להביא' לידי גמר וכמה האריך במדרש

רבה פ׳ נשא במעלות השלו׳. וגם אם המה בשלו׳ יחדיו ישכונו איש את אחיו יחזק ויאמץ לא לבד בעניני הגוף אבל גם בעניני נפש ואלמדו זה מזה מוסר השכל ואיש את אחיו יעזור לבצע מצות ה׳ כראוי גלל כן השלו׳ הוא רבה מאוד ונלאו לספר במאמרי חכז״ל עוצם מעלתה ואז״ל ילקוט ישעי׳ נ״ה וז״ל ד׳ רוב שלומות (א) שלום רב לאוהבי תורתיך ואין למו מכשול (ב) בימיו יפרח צדיק ורב שלום עד בלי ירח (ג) וענוים ירשו ארץ ויתענגו על רוב שלום (ד) וכל בניך למודי ה׳ ורב שלום בניך ירצה כי בעוה״ר בדור פרוץ דור עקש ופתלתול עתים לרעה כהיום אשר נלחצו עם ה׳ אשר עוד יראת ה׳ על פניה׳ שומרי דת התוה״ק, להפרד מאלה מורדי אור המתחדשי׳ והיו לשני מחנות, הנה שמעו אזנינו עתק יוצא מפי אלו המורדי׳ ופושעי׳ אחינו שונאינו ורדפינו, שאנו שומרי הדת בעלי ריב ומחלוקה שונאי השלו׳ כי פרדנו מעליהם, ולא ידענו לשקול בפלס את ערך השלו׳ בגדלו כאשר העריכו חז״ל ולו שקול שקלנו ערך השלו׳ בגודלו וטובתו לא הרחקנו מהם לעשות פירוד גדול בקרב ישראל כהיום וחושבי׳ לדבר בזה מרורות נגדינו. אבל יצא עתק מפיהם ופיהם דבר שוא וימינם ימין שקר, כי באמנה אוהבי התוה״ק אוהבי שלו׳ המה ויודעים גודל ערך השלו׳. אבל רק השלום האמיתי הם אוהבים, ובמה עומד השלו׳ הלזה. הנה יפרד השלו׳ לג׳ ראשים האחד שלום עם עצמו עצם אישו, כי יקרה כה שהאד׳ לא ירגיע רוחו מצד מעשיו אשר נלכד והורגל בם ולא יוכל להושיע עצמו כמו השיכור וכדומה כי יכיר בחרונו ומעוותו אשר לא יוכל לתקן, ב׳ הוא השלו׳ עם בני ביתו כי לפעמים יושבת השלו׳ מתוך ביתו של אדם מכמה סבות, ג׳ להיות בשלו׳ ואחוה עם אחוזת מרעיו, והרבה סבות יש המפריעים ג׳ שלומים הנ״ל והמפרשים אמרו שעל שלשה שלומים הנ״ל אמר דוה״מ אתה שלום, וביתך שלום, וכל אשר לך שלום, נגד שלו׳ עצמיי שיהי׳ שלו׳ בלבו עם עצם איש ותהלוכות דרכו, אמר „אתה שלום״ שיהי׳ לו מרגועה והשקט בלבו מהנהגת תהלוכות דרכו של עצמו, ונגד שלום הבית אמר „וביתך שלום״ שיהי׳ לו שלו׳ עם ב״ב, ונגד שלום אנשים חוצה לו אמר וכל אשר לך שלו׳ גם עם אחרים.

והנה ג׳ שלומיות הללו ישתרעו גם בשלימות הנפש, יש אשר נלכד ביד יצרו ותאותו ויודע שלא יכול להושיע לעצמו הנה יחסר לו שלום עם עצמו כי לבו לא נכון עמו, וכן יש אשר רואה בניו ובני ביתו הולכים ארחות עקלקלות יושבת אצלו שלום בית ויתקוטט עמם, וכן יושבת לפעמי׳ השלום עם אנשי׳ זולתו אשר יושב בקרבם אם המה רעים וחטאי׳ לה׳ מסיתי׳ ומדיחי׳ ואיך ישב בשלו׳ אתם וכבר אמר דוה״מ הלא משנאך ה׳ אשנא ובתקוממיך אתקוטט. והנה הנוגע בעניני הגוף על האדם מוטל למחול על כבודו או שאר סיבות המפריעים את השלו׳ אך יתווך השלו׳ ביניה׳ אבל הנוגע בשלימות הנפש איך נשב אתם באגודה יחר ומקהלות עם יחד אך למען השלום, הלא שלו׳ כזה אין שלום האמיתי כי הגם שנשב

שלום יחד בעניני הגוף ויהי' לנו תועלת בשלו' הלזה בדברים הנוגעי' אל הגוף אבל בדברי' הנוגעי' אל הנפש נהפוך הוא שע"י שלו' זה יושבת מאתנו ג' שלימות הללו בשלו' הנפש, הלא המה מתאמצי' לשום ראשים על העדה אנשי שחץ והראשים הללו מעמידי' מנהיגי' מאשרי' מתעי' מעמידי' שוחטי' אשר לא כדת אשר כל נפש היפה ובר לבב לבבו יניא אותו מלאכול משחיטתם ואנו מוכרחים לאכול ממרק פיגולם ולשמוע דברי מאשרי העם המתעים אשר כל פרי מזימתם להרוס הדת והכי ישאר עוד שלום הפנימי בקרבינו או שלום בית ושלו' עם אחוזת מרעיהם בעניני הנפש בין אלה המדיחים והמסיתים, ושלו' כזה יגרום לנו מכשול גדול בעניני נפשינו וזהו בבא ראשונה מד' רוב שלומיות המוזכר בילקוט הנ"ל **שלום רב לאוהבי תורתיך** לא כמו שאתם אומרים שלא ידענו להכיר ערך ומשקל השלו' אבל באמנה השלו' רב ויקר מאוד אצל אוהבי תורתיך אבל רק אז **ואין למו מכשלו** פי' כאשר השלו' אין למו למכשול ואבן נגיד לא כן השלו' עם אלה הפושעי' ומורדי אור, ועל דברתם שהרבה פעמי' היו כן בדורות הראשוני' שהי' בתוכן אנשי רשע עכ"ז לא הרחיקו אותם והיו עמהם באגודה אחת ולא יחצו עצמם לשני מחנות ויכנו לעצמם שם חדש שומרי הדת, על זה אנו משיבי' להם לא כדורות הראשוני' דורות הללו הגם שלא יחדלו רשעים מהעול' בכל דור אבל הי' אך מהסת יצרם ותאות' ולבם הי' נכון עם ה' וידעו בעצמם שדרכ' לא נכון עמם גלל כן הצדיקי' ויראים ואנשי מעשה היו חשובים וספונים מאוד בעיניהם ולא חתר לבקש ולהשיג המשרה בקרב העדה ולהיות בראש העם, והם בעצמ' אזרו חיל להעמיד מנהיגי' טובי' ויראי' וכשירי' למען ינהיגו העדה על כל מוצא פי ה' במועצת ודעת וגם בעניני חינוך ביניהם לא שמו מוקש וגם בינהם חפצו לגדל על ברכי התורה והיראה, גלל כן היו יכולים להיות אתם יחד אגודים ואחוזים בקהל ועדה אחת, וזהו אמרו בילקוט הנ"ל בבא שנית, **בימיו יפרח צדיק** פי' שבקש דוה"מ שבימי שלמה בנו יהי' דור צדיק עד שהרשעי' אשר בקרבם יהיו ג"כ מכירי' את יקר וערך שלימות הצדיק ויראי ה' ויתנו להם יקר ותפארה וזהו שאמר בימיו יפרח צדיק בין העם עבור שהתוה"ק ומצות ה' תהיו יקר בעיניה' ורשעת יקרה רק בסבת תגבורת התאוה כאמור ועי"ז יהי' יכול להיות השלו' נצב וקיים בקרב' סלה בלי פרוד וזהו אמרו שעי"ז שיהי' בימיו יפרח צדיק **ורב שלום** יהי' השלום בתוכם **רב עד בלי ירח** פי' באין מפריע ויעמוד לעול' השלו' בלי גרעון ומיעוט יען כי לא יכול לבוא מכשול ונזק משלו' עם רשעים כאלה ויהיו יושבים בטח זה עם זה.

ואמר עוד לא לבד שלא יהי' להם השלו' אשר בינות' למכשול ומורת רוח בענין שלימות הנפש כאמור שיכאיבו וידאיבו לבם במוריה' וילחצום בעניני יראת ה' בעמדם בראש העדה אבל עוד יחזקו אותם במעוזם לנהל עדת ה' מראשי עם קודש צדיקי' וכשרים וזהו אמרו בבא ג' בד' רוב שלומיות **וענוים ירשו ארץ** פי' שעי"ז שיהי'

הארץ נותן ביד ענוים וכשירים עי"ז יסתעף בהם ויתענגו **על רוב שלום** שיהי' רב שלום בפנימית קרבם ולא יושבת מאתם השלו' עם עצמם בהנוגע בנפשם, ואמר שוב גם מהנוגע בשלו' הבית בעניני הנפש לא יושבת על ידי השלו' עם חברתם כי לא לבד שלא יעמידו מורים ומלמדים רעים מושחתים אשר ישחיתו את זמורי הגפן באביה' ולא יתנו מוקש למנוע אותנו מלגדל בנינו על ברכי התורה והיראה, אבל נהפוך הוא שגם הרשעי' שבתוכ' יתאמצו לגדל בניהם על ברכי תוה"ק שיהיו יראי' ה' בידעם שדרכם דרך רע ולבם עליהם יכאב על רוע מעשיה' ואך תאותם יבוא להם ויעבירם מדרכי ה' אבל מאוי' לבם שעכ"פ בניהם יהיו עובדי ה' יראים ושלימים וזהו אמרם ז"ל בבא ד' מד' רוב שלומות **וכל בניך לימודי ה'** פי' כל בניך בלי הפרש והבדל כולם יהיו לימודי ה' מגודל על ברכי התורה ומזה יבוא **ורב שלום בניך** שלא יושבת מאתם שלום בית מכעס בניו ובנותיו כי כולם יהיו למודי ה' ויהי' לו רב שלו' מבניו בני ביתו. וראיתי בספר אחד על אמז"ל בקרא הנ"ל, וכל בניך לימודי ה' **אל תקרא בניך אלא בוניך** שמפרש עד"ז שיוכל להיות רב שלו' גם אם הבנים אינם לימודי ה' והמה רעים וחטאים עכ"ז יתענג בהם יען שהמה יוצאי יריכו. אבל הקרא אינו מדבר כי אם מאנשי המעלה אשר לא יחשבו לבנים בניהם כי אם כשהולכים בדרך טובה והמה בוניהם כי ברא מזכה אבא ונושא זכותם לפני ה' כי הוא למדם ליראה את ה', ועל דרך שאמרה רחל אולי אבנה גם אנכי ממנה שכל חפצה בבנים היתה להבנות מהם וזכות' יאיר לה אל עבר פניהם בעולם הנשמות, ובמק"א פרשתי בזה מאמר עלי הכהן אל בניו „אל בני כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע" עיין בפ'... וזהו אמרו ורב שלום בניך אבל אז הוא נרצה השלום מבניך אם הם לימודי ה' „ואל תקרא בניך" פי' אל תקרא לבניך בניך באמת, אלא „בוניך" אם המה בוניך על דרך האמור שהמה יבנו אותך בזכותם ואז אם יהי' שלום בניך הוא השלו' הנרצה והיא היא נאותה ומותאם עם דבריהם

הנ"ל בד' רוב שלומים.

ועלינו לתת תודה לה' שנתן לנו חן בעיני הקיר"ה והשרים אשר נתן לנו רשות בעת הזאת להפרד מאלה מהרסי הדת המתחדשים, וניתן לנו רשות להיות לעם ועדה לעצמינו ואבו להכיריגו להיותינו חוסים בצל כנפי השגחתם ולהיות דרכינו חפשי בעבודת ה' כרצונינו ולא ישלטו בנו אחינו שונאינו ומגדינו אשר אכלו אותנו בכל פה וב"ה שהצילנו ממלתעות כפירים הללו בצל החוקים אשר קבענו לנו על פי דת התוה"ק ועל פי דעת גאוני זמנינו, בחברת שומרי הדת באין מפריע. ומעת הי' לנו מנוחה עוד ידם נטוי' עלינו ובאים בערמה בנכליהם להעבירינו מחוקים הטובים אשר קבענו לנו, ואומרים לאמור כמוני כמוכם גם אנו נשמר התוה"ק, ונעזוב את חוקי הקאנגרעס שקבענו לנו וגם אתם עזבו חוקי השומרי הדת ונהי' לעדה אחת ונדורה בשלום יחד כאשר דרו אבותינו עם אבותיכם בשלו' ונהי' נקראים בשם אחד סתם ישראל

כמקדם ומפתים בזה קהלות קדושות, ועליהם אני אומר יכוונו דבריהם ז"ל ברכות דף ס"א במשל דר"ע לשועל שהי' מהלך על שפת הנהר **ראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום א"ל מפני מה אתם בורחים א"ל מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם א"ל רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם א"ל אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות כו'** ומה **במקום חיותינו אנו מתיראים במקום מיתתינו על אחת כמה וכמה** והרואה יראה דומה בדומה להנ"ל וקצת יש להטעים מענה הדגים לשועל מה שאמרו „אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות" כי אם יפתה אדם את חבירו אל דבר אשר הרעה הלוטה בתוכה נראה בעליל עכ"ז לא יסוג אחור מלפתותו יהי' זה באחד משני פנים אם שהמתפתה שוטה ופתי ולא יבין כי רעה הוא הדבר המבוקש ממנו למלאות רצונו, או שהמפתה הוא פקח ומגלה רעתו במשאון ללכדו במצודה רעה, ואמרו הדגים אלו היית שוטה ופתי היינו מלמדים זכות עליך שבקשתך לפי דעתך טובה לנו. אבל אתה הוא אשר אומרים עליך שאתה פקח שבחיות ותבין היטב שהדבר הוא בנפשינו וק"ו אם במקום חיותינו אנו מתיראים אעכו"כ במקום מיתותינו אבל כן אתה ידעת האסון אשר יקרה אותנו אבל בחלקלקות לשונך דמית לצוד אותנו במצודה רעה, כן הדבר הזה הגם יודעים שגם בצור מבצר במחסה החוקים אשר לנו מקובלים מקיר"ה אין אנו בטוחים מרשתות הפורסים לרגלינו עאכו"כ כי יחתרו אותנו לחוץ להיות אתם יחד ה' ישמרינו מהם ומעצתם ונכליהם.

ודברנו עד כה שהשלום נרצה מאוד אבל רק השלום האמיתי וכבר אמר התנא בפ"א **על שלש' דברים העולם עומד על האמת** ועל **הדין והשלום שנא' אמת ומשפט ושלום שפטו בשעריכם** ולפי דקדוק הלשון הי' לו לומר אמת משפט ושלום יהי' בשעריכם אבל הענין הוא שיהיו ג' דברים הללו עמודי העולם, לא לבד על האמת כזה ידבר שלא יצא שקר מפיו ויהי' זה עמוד עוז לעולם שלא תמוט והוא רק מצוה אחת ממצות ה' אבל המכוון שכל מצות ה' אשר יעשה וכל העבודה אשר יעשה האדם יהי' באמת בלי פני' אל דבר מה כי אם לעשות רצון ה' באמת אמיתי, ולא לבד המצות שבין האדם למקום יהי' כן אבל גם „המשפט" הנכלל כל המצות שבין אדם לחבירו יהיו על בחינה זו כולו אמת לשם ה' ולא יעשה בעבור קיום העולם לבדו שלא יהי' איש את רעיהו חיים בלעו, או יאמר על הדין שידון דין אמת לאמיתו שיכוון לדון דין אמת לאמיתו שיכול הדיין לדון דין אמת על פי חוקי התורה לפי הטענות והעדות ועכ"ז לא יכוון האמת. אבל הדיין אשר הוא מצדיקים השלימים אם הם מכוונים לדון דין אמת לאמיתו מסייעין להם משמי' להוציא הדין לאורו על פי האמת לאמיתו כי אלקי' נצב בעדת אל, וכן השלום לא יכוון התנא על השלו' הלזה שלא יריבו יחד איש עם רעיהו אבל על השלו' האמיתי האמור למעלה דבר שיהי' לו שלום בעצמו בפנימית לבו בשלימות נפשו במה שאמר דוה"מ „אתה שלום" הוא על שלימות עצמי בשלימות הנפש „וביתך שלום" הוא שלום בית שיהי' נוח לו בני

ביתו בשלימות הנפש שילכו בדרך טובים „וכל אשר לך שלום" הוא שלו' עם זולתו אחוזת מרעיו בשלימות הנפש יהי' שלו' אתם ככל החזון האמור למעלה, ומה יומתק לפ"ז סוף דברי התנא שאמר אמת ושלו' שפטו בשעריכ' ירצה שלא תאמר על הכל אשר יאמר העם שהיא אמת האמיתי, ולא יאמר על אשר יאמר העם שהוא שלו' כי טח עינם מראות השלו' אבל אתם שפטו בשכלכם בהשכל ודעת אם זהו השלו' האמת ועל האמת עצמו ישפטו הם אם הוא האמת אמיתי והיטב אמר שנאמר „אמת ומשפט ושלו' אם זהו האמת האמיתי והשלום „שפטו בשעריכם" פי' שפטו את האמת ואת המשפט ואת השלום אם באמנה הוא כן באמת לאמיתו, כי יש שלו' אשר צריך להרחיקו כמטחוי קשת כאמור למעלה. ועד"ז אפשר כונת מאז"ל מ"ר בראשית, מפני מה לא נאמר **בשני כי טוב שבו נברא המחלוקת אעפ"כ הדר כללם יחד וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד** ירצה הקב"ה הראה לנו כמה שנוא המחלוקת ורמז לנו בזה שלא נאמר בשני „כי טוב" יען שנברא בו המחלוקות והפירוד והבדלה ברקיע אף שהוא לתקונו של העולם וילמדו מזה בני האדם להרחיק המחלוקת. אבל עכ"ז יען שהי' מחלוקה זו לתיקונו של העולם כללם במילות „כי טוב מאוד" להורות לנו שגם המחלוקה לפעמים טוב והמחלוקה והפירוד הוא השלום האמיתי ומחלוקה כזו אינו שנוא ומשוקץ אבל היא טוב מאוד כאמור למעלה שלום רב כו' ואין למו מכשול שרק אז גדול השלום כשהשלום לא יהי' למו למכשול ולאבן נגף ולכן כללו ה' במילות טוב מאוד כשהעת גדרש לתיקון העולם להיות הפירוד והמחלוקה לטובת הכלל בעניני שמים ביראה ועבודה.

ובזה נבוא אל עמק שפה ברורה של התרגום בראש דברינו שאמר הקרא שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתול רומז בזה על ההבדל האמור בין החוטאי' הללו שאך מפאת תגבורת תאוותם שמו אשם נפשם ולבם ונפשם שלם עם ה' והם ידעו מעוותם לדאבן נפשם ולא מצאו ידם די כח לכבוש יצרם הגה אלו מגדלים בניהם על ברכי התוה"ק בחיק תלמידי חכמים אשר ילמדום ליראה כי אצלם יוכל לבצע מזימת לבם ונפשם לטוב להם אבל אלה אשר נכרתה אמונה מלבם ורושם יראת ה' לא ימצא בקרבם יחנכו את בניהם בחיק ילדי נכרים ויעלה בידם סורי גפן נכריה בנים לא אמון בם וזהו אמרו „שחת לו פי' שיהי' מושחתם מום בם ורק על עצם אישם הי' נספח רעתם „לא" פי' לא כן הוא אבל „בניו מומם" מושחתם עבר על בניהם „דור עקש ופתלתול פי' יען שהם דור עקש מותעים באמונה דור לא נאמנה את אל רוחם ויאמר שוב הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם פי' על פי מה שאמרנו למעלה שבלעם אמר לאו"ה ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום שעינו הטעתו שמצות ה' כמצות מלך בשו"ד שמוכרחים לשמוע בקולו אבל אחרים שלא נצטוו חפישים ולמה יעמיסו על עצמו עול סבלו על מגן מאין תועלת ולכן לא אבו או"ה לבוא בברית

עול מצות ה' אבל גם לפי דעת הנפסד הלזה על ישראל מוטל לשמור מצות ה' ותורתו כי נצטוו ממלך מלכי המלכים הקב"ה עליהם וכי הוציאם מארץ מצרים מבית עבדים להיות לו עבדים עבדי ה' וקנה אותם לו לעם ואיש הישראלי אשר לא ישמור את מצוות ה' נבל הוא ולגבלה יחשב לו משובתו והשחתתו אשר לא יכיר חסדי ה' ולא שמעו בקולו. אבל באמנה גם חסרון חכמה היא אצלם להמרות פי ה' כי כל איש משכיל ויכיר וידע שמצות ה' לא עבור תקוות תועלת מאת האדם אל ה' בעבדתו כפעולת עבד אל אדוניו כי אם כמצות האב לבנו מאהבתו אל בנו שילך בטח בדרך טובה לטוב לו ולנפשו כאמור למעלה בראש דברינו בארוכה שאין עבודתו דרך גמול לגמול בזה העבודה דבר לתועלת הקב"ה אם לא הרצון שנמלא בזה רצונו להיטיב לנו כל ימינו, ושנים רעות המה אשר יפלו בו עם ה' בדור עקש ופתלתול האחד בבחינה הראשונה הנ"ל שגם לפי זה נבלה יעשו ונבל יקרא, ובבחינה השני' המה בנים סכלים לחשוב תהפוכות כאלה שה' יחפוץ בעבודתם דרך גמול כי אם צדקת מה מידך יוקח והיטב אמר הלה' תגמלו זאת פי' הכי במצות תגמלו בזה דבר תועלת לה' אלקיך, ושנים הם הרעות בידיך שאתם עם נבל אף לפי דעת המשובש הזאת, שנית „ולא חכם" שהוא חסרון חכמה אצליכם כי אין עבודת מצוות ה' דרך גמול כאמור, ואמר שוב פתשגן ענין רעתם ופתגם הרעה שהמה עם נבל ושהמה עם לא חכם הוא בבחינה זו „כי הלא הוא אביך קנך" וקנה אתכם לו לעבדים בהוציאכם מתחת עבדות מוטות עול וסבלות מצרים, שנית „הוא עשך ויכוננך הוא ברא את האדם שמים וכל צבאם ואיך הסכלתם לחשוב שיהי' לו איזהו תועלת ממצוותיכם אם לא למענכם יעשה זאת כאשר יצוה האב את בנו לטובת הבן וזהו אמרו „הלא הוא אביך שהוא לך בבחינת אב לבנו כי „הוא עשך ויכוננך" ואיך יגיע לו תועלת מעבודתכם והי' כזה לחסרון בחוקו ית"ש אשר ברא אותך ותבל ומלואה כאמור וזהו אשר אמר התרגום „עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו" כי הנה זה חכמתם ובינתכם יתר על כל העמים בקבלת התוה"ק שאמרתם נעשה ונשמע אשר או"ה לא הכירו שהכל הוא לטובת האדם כל אשר יצוה ה' ואתם בחכמתכם עליתם בזה על כל העמים ואו"ה חשבו זאת לפתיות ועצת נמהרים כמאמר האי מינאי לרבא ועתה אשר גם אתם בדעת המשובש הלזה אם כן על כל פנים סכלים אתם אם כדעתכם עתה שלה' תעבדו דרך גמול אין לך סכלת גדול מזה ולמה קבלתם התוה"ק והקדמתם נעשה לנשמע ואתם לפי זה עמא פזיזי דהקדמתם פומייכו לאודנייכי וזהו אמרו של המתרגם על עם נבל ולא חכם שלפ"ז אתם עם נבל שלא שמרתם מצות ה' אשר קנה אתכ' לעבדים שנית „ולא חכם" שקבלתם אורייתא והקדמתם נעשה לנשמע והוא מעשה סכלות ועצת נמהרים לקבל על עצמם עול מצוות טרם שמעתם אם יאותו לכם כטענת או"ה והוא זה כפי דעתכם עתה שתלכו בדרך חשך בלי הכרה שהכל לטובתכם כאב המצוה לבנו לטובתו כי הלא הוא אביך כאמור למעלה ולג"א.

ג׳

בע״ה ב׳ לך לך תרמב״ל.

ה׳ עוז עצמה ירבה להנהו גאוני ארץ ומצוקי תבל מנהלי חברת מחזיקי הדת בעיר לבוב נגד מנאצי ה׳ להרם קרן התורה.

הגיע למראה עיני עלה היקר של כמ״ע וצללו אזני בשמועה רעה אשר גם במדינת גאליציען הרימו ראש אויבי ה׳ ויזמו לנתוש ולנתץ ולהרוס כל חלקה טובה מקרב ישראל בעניני הדת כאשר גלו דעתם בעלה לויט גומ׳ י״ג וכמ״ע נ״י יצאו לעזרת ה׳ בגבורים. לנטוע חברת מחזיקי הדת בכל ערי גאליציען, ולהזהיר את העם אשר יראת ה׳ בלבם להרחיק מהם. ולבלתי יקבלו השטאטוטען חוקי עמל שלהם, ושלא ישובו בקרב טובי העיר מהם והמינים מחלל שבת וכופרים. ויען שהחצופי אנשים כאלו אשר מכנים עצמם בשם רבנים אצל האנקעטע לפני שרים הגדולים לבטא בשפתי רשע שוא וכזב (א) שמותר על פי דין תורה והתלמוד ושו״ע להעמיד ראשים וטובים בקהל אנשים מחללי שבת אוכלי נו״ט וכופרים עוד החצופי פנים לאמור שם (ב) שרשאים אנחנו לשנות משלחן ערוך כפי רוח העת. והשרים האלו אשר לא מבני עמינו הם ולא ידעו מטוב אמונתינו יתנו אמון לדבריהם אם לא יערכו נגדם מערכה לברר מרבני המדינה וחוץ למדינה ששקר בימינם, הנה כמ״ע שלחתם הביילאגע עם השאלה הנ״ל להורות על פי דין תוה״ק. ובנספח אל הנ״ל שאלה שלישית (ג) אם רשאים לבחור אנשים כאלו להיות שלוחים בעד הכלל אצל הוועד לפני השרים וכדומה מקום אשר יבוא למשא ולמתן גם דברים הנוגעים בדת תוה״ק.

הנה אנכי חתום מטה אכתוב בזה תשובותי על פי דין תוה״ק. ואוי לדור ששופטיהן צריכין לשפוט על דברים כאלו להראות שכל אלו איסורי תורה, אשר כל איש אשר ניצוץ יראת ה׳ בלבו יחרד וילפת שהגיעו עם ה׳ על ככה לברר להם שעורבא לא שרי מדאורייתא. וכי יצטרכו עם ה׳ התעוררת בזה לבל יפתו אחרי הסת רשעי הדור הללו ואחר שכמ״ע ראיתים בעיני הבדולח שלכם שידרש בעת כזאת לפסק דין תורה בזה מהרבנים נענה אנחנו. הנה בשאלה הא׳ הדבר פשוט שכל הפסולי עדות מחמת רשעה אסור להעמידם לראשים וטובים בתוך הקהל מדאורייתא, כמבואר בסי׳ ל״ח בחו״מ בהגה״ה והוא איסור דאורייתא לבחרם בקהל כמבואר בתשובת מהר״ם שי״ק חאו״ח סי׳ ש״ט בארוכה, והאריכות בזה ללא צורך ובפרט אלו הפארטשריטלער המינים וכופרים שיש בזה איסור תורה החמור המבואר לקמן.

ובדבר השאלה הב׳ הנ״ל כל יודע מעט מתורת ה׳ יודע להבל ולסכל דעתם ולהראות להם שאינן יודעים בין ימינם לשמאלם בדין תורה וש״ע, וגם אם ידעו קצת הנה כפירתם אשר נזרקה בם

יעוור עיניהם מראות האמת. הרי מבואר ברמב"ם פ"א מה' ממרים הלכה א' וב' שתורה שבע"פ וסייגים וגדרים שעשו חכז"ל המה דאו' מלא תסור וככל התורה אשר ירוך. ומבואר לקמן ברמב"ם בהלכות ממרים פ"ב הלכה א' ב' ג' שאין ב"ד אחר יכול לבטל דבריהם וע"ש ודברי הרמב"ם הללו הלכה פסוקה וברורה היא. ויעיין ש"ך יו"ד סי' רל"ט ס"ק כ' וטו"ז יו"ד סי' רכ"ח ס"ק מ"ב וכל זה פשוט ואין צריך ולא יכול אריכות דברים בו.

ועל השאלה הג' הנה כמ"ע הטיבו אשר דברו ששייך בזה איסור

ועוון של שליח של אדם כמותו וכל אשר ירעו וישחיתו מריעים הללו על חוק משלחם ישוב ועוונם ישאו ופלפלתם בענין אשלד"ע פלפול רחב ונכון. וכן בענין שליחות לנכרי לחומרא שלא יהי' קלקלתם של הני פושעים תקנתם של המשלחים מצד אין שליחות לנכרי והמה נדונים כנכרים עיי"ש הגם שיסודתכם כראוי מוצק. אבל לדעתי אין צריך לכל זה כי אף אם לא שייך בזה שליח של אדם כמותו (הלא לא עשו אותן שליח להרע כי לא פורש להם מה יעשו שם רק הכל מסור לדעתם ומסרו דעתם ורצונם להם כצפור יקוש על פח) עם כל זה הקולר תלוי באלו הבוחרים בם המשלחים אותם. שהרי כל הנזק בענין הדת בא מהגרמא שלהם כי בלעדי בחירתם לא ירעו ולא ישחיתו כי אין להם כח רק ע"י הבחירה. ואם בממון הקל מבואר בחו"מ סי' שפ"ח שהמראה על של חבירו חייב בנזקו אף שלא עשאו שליח כלל רק שע"י דיבורו וגרמא שלו הזיק חבירו שאם לא הי' מראה לו לא הי' יכול להזיקו. ועל אחכו"כ בגרמא זו שגורמים להרוס ולאבד כל חלקה טובה מתוה"ק ולהשריש אמונה מקרב ישראל אשר התורה והאמונה היא חיינו ואורך ימינו, ואף להנך שיטות הראשונים דדינא דגרמי לאו דאו' ומ"ה אין דינו כשאר מזיק כיון דלא עביד מעשה כי אם דבורא, אבל בגרמא כזה בנד"ד ודאי לכ"ע דאו' וחמיר מאוד מכל איסורי תורה ובכלל מוחרם וארור מ"ה המה. וראי' מבוארת לזה מירושלמי סוטה הובא בתוס' סוטה דף ל"ז ד"ה ר"ש בן יהודא אומר וז"ל על קרא פ' תבא ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת וכי יש תורה נופלת רשב"ח אומר זה ב"ד של מטה דאר"י ור"ה בשם שמואל על דבר זה קרע ישעיהו ואמר עלי להקים אר"א בשם ר"ת בר"ח למד ולימד ושמר ועשה והי' סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור.

וכן הביא הרמב"ן ז"ל ירושלמי הנ"ל על מקרא הנ"ל בפ' תבוא. וסיים בו וז"ל שדרשו ז"ל בהקמה הזאת בית המלך ונשיא שבידם להקים את התורה ביד המבטלים אותה. ואפילו הי' הוא צדיק גמור במעשיו והי' יכול להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה הרי זה ארור עכ"ל. הרי מבואר שגם על הגרמא כזו שהי' יכול לעמוד בפרץ נגד הרשעים ולגדור בעדם לבלתי יפרוצו הוא בכלל ארור ועל אחת כמה בגרמא כזו אשר אנו נותנים כוח ועוז להם שישלטו על דעתינו ורצונינו בענין הדת ואמונה להרוס ולחבל כרצון לבם הרשע והוא פשוט ומבואר.

ועתה אלופי גאוני ארץ אשר החילותם לעמוד בפרץ נגד מהרסי הדת הללו לא תתנו מרגוע עדי אשר תבצעו מעשיכם וחפץ ה' בידכם יצליח, יהי' ה' אלהינו עמכם להפר עצתם וכל העם אשר הולכים אחריהם בשגגה תפקחו עיניהם ולבם לדעת כי רעה נגד פניהם ויאזרו גם המה חיל נגדם. הלא למראה עיניהם מה שיזמו ועשו אנשים כאלו באונגארן בקאנגרעס ועשו ג"כ שטאטוטען חוקי עמל וענין נגד דת התוה"ק, וה' הי' בעזרת היראים להפר מזימותם להכריח את היראים אחרי רצונם ועל אחת כמה מדינות גאליציען אשר בע"ה עוד רבים המה יראי ה' ואנשי שחץ הללו המה המעט, ואך לא יתנו אמון לאנשים הללו בחלקלקת לשונם בשום דבר. וגם אם ישבעו או יתנו האמרתם בכבוד שלהם. הכל הבל ורעות רוח כי כבר המה מושבעים ועומדים ולא יועיל שבועתם מאומה כמבואר ביו"ד סי' ב' ס"ג. ואשאר בזה עבד לעבדי ה'.

הק' שרגא צבי טענענבוים

ד'

ב"ה ה' חקת תרו"ם טשאטה יע"א.

שלמא רבא וכ"ט להרב הגאון הגדול בוצינא קדישא בנן של קדושים ע"ה נ"י ע"ה כקש"ת מו"ה חנניא יו"ט ליפא טייטעלבוים אב"ד דק"ק סיגעט והגליל יע"א.

גלילות ידו הטהורה הגיעה לדאבון נפשי, צללו אזני משמוע שבעירו שהוא עיר ואם בישראל, קמו אנשי שחץ מורדי אור לפרוש מהציבור קהל ארטהאדאקסען להיות שטאטוסקוא ולהנתק מעליהם חוקי הארגאניזאטיאנס שטאטוטען של היראים אשר בחמלת השם על שארית פליטי ישראל המבקשים לילך בדרכי ה' נתקבלו מהקיר"ה אשר הי' לנו למחסה ממלתעות כפירים וקאנגרעסלער מהרסי הדת, ואלו השטאטוסקווא נודע תרמית לבם שהמה בעצת הקאנגרעסלער והולכים עמם יד אל יד אוי לאותו בושה שגם בסיגעט ימצאו כאלו אשר אחרי שכבר קבלו חוקי הארטהאדאקסען יאבו לנתק מהם, אשר אין להם שום צד וענין וסבה אשר יפרדו מאיזהו שינוי במנהגי התפלה כי בכל העיר מגי אז תפלת ספרד קבלו ואך רעה נגד פניהם להחליש כח הארטהאדאקסען ולהחזיק ידי הקאנגרעסעלער, והעולה על כל, ידוה לב כל איש ישר אשר לו עוד לב ישראלי, כי נספח עליהם משפחה אשר יש בתוכם יראי ה'. ומשורש שנאה כבושה יצא אצלם אהבת הנצוח ללחב ונמשכים אחריהם ולכסות עינים ולהעשיף מחלצות לדבר הכיעור הלזה, הוסיפו לעצמם שם ספרד „זעלבסשטענדיגע ספרדים" והכל חד אחרי שמנתקים מעליהם חוקים הטובים אשר יסדו

להארטהאדאקסען גאוני ארץ נוחי נפש להיות מפלט לשארית ישראל נגד מהרסי הדת הנעאלאגען, ומה אדבר אחרי שמעי קול המולה שגם ת"ח גדול בתוכם, „וקורא אני עליו כל פרצה שאינו מגדולים לאו פרצה", כי אשר עוד לבו ער לה' ותורתו הי' מרחק מהם כמרחק מע"ז, אבל אחרי אנשים כאילו הולכים המוני עם כעכס אל מוסר אויל ויגנבו את לב ישראל, הנה אלה המורדי אור לא יוסרו בדברים וכל דברים לא יצליחו להעבירם ממועצותיהם והיראים ות"ח נקוה שישיבו מעצמם ות"ח שעבר עבירה בלילה וכו' אכן עתה באתי לשמור מצות ה"ג ני' לברר הדין של השוחטים והמורים שלהם, הגם שזה דין פשוט מבואר בתשו' אחרונים למדאי וזכרני שראיתי במוהר"ם שיק באיזהו תשו' שאסור שחיטתם, וגם בלא זה ידוע תשו' ברית אברהם שאם הרב דעיר מוחה בשחיטת שוחט ששחיטתו אסורה מדין כיון שכל היתר בזה"ז לטבח שלא יראה בכל שחיטה סכינו לחכם הוא משום שמוחלים על כבודם משא"כ במוחה ואינו מוחל, וטענת שקר הוא מ"ש שאחרי הפרדם אינו רב שלהם בלעדי זאת שהוא חבר העיר הנה מחלוקה ופירוד שלהם לאו כלום הוא לפי דין תורה ואינם רשאין לחלק מד"ת אף בעניני ממון כנודע זולת המופרדים מכבר מעולם על פי מנהג ספרד ואשכנז, וכן להפרד מעדת רשעים קאנגרעסלער לעדת ארטהאדאקסען אשר מצוה עלינו להנצל מחוקיהם הנוסדים נגד חוקי התורה ומבקשים להרוס הדת ח"ו, שהתירו לנו ומצוה עלינו בהסכמת כל גאוני המדינה נוחי נפש ואשר עוד בחיים חיותם.

אבל בלעדי הנ"ל שחיטתם נבילה כאשר נבאר וממילא המורים שלהם המכשירים ומאכילין נו"ט במזיד הוראתם פסולה ואומר כי בחו"מ סי' ב' בטור וב"י אם רואין ב"ד שצורך שעה שהעם פרוצים בעבירה דנין בין מיתה בין ממון בין כל עונש והוא מברייתא סנהדרין דף מ"ו, והוא משום סיג וגדר למגדר מילתא וכח זה ניתן להם מדאור' תדע שהרי דנין לכל עונשין מיתה ומלקות, ועאכו"כ באיסור והיתר, וביו"ד סי' ב' סעיף י"א בקהל שהטילו חרם יש אומרים ששחיטתו אסורה אף בדיעבד יע"ש ונדבר מזה להלן ובב"י בשם תשו' הרא"ש בח"מ סי' הנ"ל שדוקא גדול הדור הממונה לדין עפ"י נשיא, או טובי העיר שהמחום רבים עליהם, ומהרי"ך שם בשם הרי"ף מביא חולקין דהה"ד לב"ד של ג' הדיוטות, אבל עכ"פ ברב הממונה בעיר עם טובי העיר שהמחום רבים עליהם לכ"ד יש בכחם לגזור וכמ"ש בהג"ה שם שהמה כב"ד הגדול שבירושלים, ועכו"כ באיסור והיתר וכמ"ש כל שתקנו וגזרו למגדר מילתא לפרצת העם כנד"ד, והכח הלזה הוא דאו' כהנ"ל ושרשו בתורה מושמרתם את חוקותי עשו משמרת למשמרתי וכבר הבאתי מיו"ד סי' א' סעיף י"א, ולכאורה הי' מקום לטעות שדוקא שגזרו בחרם כנדון דהתם אבל הדבר להיפך דוקא בחרם יש אומרים ששחיטתם אסורה בדיעבד וכתב שם הטו"ז דהוי כמומר לאותו דבר אבל אין האיסור ברור משום שלא אמרו בפירוש שבדיעבד יהי' שחיטתו אסורה ונו"ט יש לומר

שלא החרימו אלה שלא ישחטו לכתחילה אבל אם הקהל ובפרט עם חבר העיר אסרו שחיטתם בפי׳ אף בדיעבד שחיטתם פסולה שיש בכחם לאסו׳ כמ״ש שם הש״ך בס״ק ל״ח שאף בלא חרם אסור אף בדיעב׳ כמ״ש בשת״ד שם ומבואר בתשו׳ הרא״ש דלמגדר מילתא יש להם כח לפסול ומבואר כן בתבו״ש סי׳ ב׳ סעיף כ״ב וע״ש באות ל״ט בשמלה חדשה, שדבר זה דאור׳ הוא ומ״ה שחיטתם נבילה הוא פשוט כהנ״ל וגם היה מבואר בטו״ז יו״ד סי׳ רע״ו ס״ק מ״ב וז״ל וממשלה מן התורה ביד הציבור לעשות גדרים לעבירות שהרי כתוב ושמרתם את חוקותי ודרשינן עשו משמרת למשמרתי ע״כ אין שבועתו חלה כלל, הרי שהוא דאו׳, שהרי על איסור דרבנן קיי״ל בסי׳ רל״ט סעי׳ וא״ו דחלה השבועה וכן מה שכתב בתשו׳ הרא״ש הנ״ל דלמגדר מלתא יש להם כח למפסל הוא דאו׳ הכלל היוצא שחיטת שוחטים שלהם אחרי איסור של כה״ג ני׳ שהוא חבר העיר שאוסר בפי׳ שחיטתם כנו״ט הוא מדאורי׳ „שחיטתם כנבילה גמורה וכל האוכל ממרק פיגולם הוא מומר והמורים שלהם המכשירים ואוכלים מהם ומאכילין לאחרים הרי הן כמותן״ והוראתם פסולה על פי ד״ת ובלעדי כל הנה „אלו המוכרים עצמם למשפחה כאלה ועדה הרעה הזאת המה בנים לא אמון בם ובלי ספק יש טינא בלבם״ ויראי ה׳ אחרי יודעם האיסור הברור ישמעו ויחדלו מהם ואם משפחה זו אשר יראי ה׳ בתוכם וגם ת״ח גדול ביניהם ישמעו ויראו, נקוה בלי ספק שירחקו מהם. ה׳ יטהר לב עמו ישראל וישיב לביגו לה׳ לעבדו שכם אחד ויגצ״א ואשאר בזה ידידו מרחוק.

הק׳ **שרגא צבי טענענבוים** חופק״ק הנ״ל

העתק מספר מלחמת מצוה דף י״ט

ה׳

ב״ה משאטה יע״א.

שוכ״ט לידיד עליון הרב הגאון הצדיק ע״ה ני׳ פ״ה אספקלרי׳ המאירה בנן של קדושים כקש״ת מו״ה חנני׳ יו״ט ליפא טייטלבוים ני׳ אבדק״ק סיגעט ואלופי קהל ארטהאדאקסען ובראשם הנגיד המפואר י״א וחרד אל דבריו כש״ת מוה״ר משה ארי׳ פריינד ני׳

גלילת ידכם עם הפס״ד של כבוד ההגה״צ מו״ה ר׳ ברוך האלברשטאם, עם קונטרס עין משפט של הה״ג מו״ה ר׳ שלמה ליב ני׳ כן הגיע לידי בשבוע זו ושמתי עיני ולבי

על הפס"ד ועל הקונטרס עין משפט ואחרי העיון הדק היטב ראיתי שכל דברי הקונטרס הנ"ל בנוים על אבני צדק לאמיתו של הלכה, **ודברי הרב דבראדשין בעל השגות בקונטרס אוהב משפט שלו אשר השיג על הפס"ד בנוים על קו תוהו ואבני בוהו ומוסדות שקר ותהפוכות זרות**, ואם הי' הרב הזה בונה במה לעצמו כדורש מפי הגבורה, הי' לדעתי עת לחשות כי מה לנו ולו אם הוא רוצה להתגדל ולהראות שהוא יודע **לטהר שרץ בפלפול שוא**, ויהי' לו אשר לו. וכל באי עולם מכירי האמת יכירו וידעו כי הפס"ד אמת וצדק ודברי הקונטרס עין משפט המה דברים נכוחים וברורים, גם יביגו וידעו כל מכירי רבני אונגארן אשר חרצו משפט השו"ב והמורה של השטאטוסקווא דשם, המכנים עצמם זעלבסטשטענדיגע ספרדיים, אוהבי אמת המה ולא פנו אל רהבים **וכצע כסף לא** לקחו ולאמת ולא לשקר גברו כי אורייתא הוא דמרתחי להו לעמוד בפרץ נגד מהרסי הדעת, אבל בראותי בקונטרס עין משפט שהביא דברי הרב המקנטר באוהב משפט שאומר שיקוה שרבני אונגארן יודו לדבריו, אמרתי בלבי לא עת לחשות הוא אבל הוא עת לעשות לד' שיקימו מחדש כל גדולי הדור שנית להרעים בקולם מול הרב המקנטר הנ"ל, פן יחשבו המון כי מדשתקו לי' רבנן אודי' אודי לי' למתלהלה היורה זיקים הלזה ויעידון לעין כל כי שקר בימינו, ולבי כחלילים יהמה על אלה הקמים לעזרת שטאטוסקווא הנ"ל אשר בלי ספק דברי הרב המקנטר „באוהב משפט" הטה את לבבם „ויצא האחד" לערוך מלחמה נגד קהל ארטהאדאקסין היריאים, ולא אפונה שלבו אונסו בשגגה ותלה עצמו במחזות שוא ומדוחים של הקונטרס אוהב משפט, וחוששני לו מחטאת ששגגת תלמיד עולה זדון והי' לו לשים על לב שנגד רב המקנטר הנ"ל עומדים רבנים גדולים וצדיקים צועקים ככרוכי' שהמה מהרסי הדת ועושים חרבות במדינת אונגארן, הלא הי' לו לידע כי לא על חנם ירעישו בקולם הרבנים הגדולים האלו והמה בפנים ויודעים ומביגים את אשר לפניהם ואיך לא יירא לגשת ולנגוע בקצהו במטה חובל ולמיחוש מי לא בעי, ואם לא יצא לעזרת ד' בגבורים גאונים ומציקי ארץ דמדינת פולין ורבני אונגארן, איך ערב אל לבו לעמוד לשטן להם ויגרום להפר ברית התורה ויראה במדינת אונגארן, והוא רחום יכפר עון ויושיע את שארית פליטי עמו שומרי הדת בכל לבם ויטהר לב מהרסי הדת להטות שכם אחד לעבוד ד' בלב ונפש ויושיעם מידי הקמים עליהם עד בא ינון ויפרוש סוכת שלומו עלינו.

ידידם דו"ש ה"ק **שרגא צבי טענענבוים** חונה פהנ"ל יע"א

שנת תרח"ם

העתק מספר מלחמת מצוה דף פ"ט

פרק ג

מבוא

קהלת גאלאנטה: לפני מאתיים ושבעים שנה התחילו יהודים להתישב בעיר זו. **בשנת תקל"ב** הי' להם רב ובזמנו בנו את בית הכנסת. **בשנת תקנ"ט** עשו תקנות שלשה גדולי הארץ, ובתוכם „אסור חרם" האוסר למנות משועבד לקהל כשיש לו קרוב בעיר. שמונה רבנים ושני דיינים שמשו בקודש עד **שנת תרנ"ג**.

תוכן הפרק

סימן א': נצני הפרוד: בשנת תרנ"ג כאשר התרוקנה כסא הרבנות רוב הקהלה שהיו שומרי מצוות ותלמידי חכמים רבים מצויים ביניהם הסכימו לבחור את הרב משה פלדמן חתן הרב הנפטר זצ"ל להיות להם לרב ומנהיג, אולם יראי ה' אשר אש קודש תוקד בקרבם התנגדו להבחרו שראו בו רב מתקדם אשר הליכותיו והתנהגותו לא רצוין בעיניהם, ומה עוד שהי' לו קרוב בעיר ואיסור החרם חל עליו.

סימן ב': טענות הרב — טענות הנגדיות — נוסח החרם.

סימן ג': הכנה לעריכת דין תורה: הצדדים פנו ללשכת היראים (האורטודוקסי') של המדינה להרכיב בית־דין־צדק אשר ישפוט בין מצדדי הרב משה פלדמן ששימש בתור דיין בעיר זה שלוש שנים ובין מתנגדיו. ראש לשכת היראים מודיע במכתב על מנוי הדיינים שנקבעו בשמותיהן, ובחירת ראש בית־הדין על ידי הדיינים, המקום שבו יתקיים הדיון והזמן.

סימן ד': הדיינים: תאור קורות חייהם.

קהלת גאלאנטה א)

העיר גאלאנטה נמצאת בסלובוקיה. מלפנים היתה שייכת להונגרי', היהודים התחילו להתישב בעיר זו בערך מלפני מאתיים ושבעים שנה ב). במשך הזמן נתהוה קהל יהודית שקטה ומפוארה, קהלה נאה לה' ולתורתו שהפורץ לא עלה בגבולותי' ורוח המתקדמים לא נשבה בתוככי לבה. — בשנת תקל"ב מוצאים אנו בפנקס הקהלה פסק דין ובו נזכר הג"ר

א) כתיבת שם העיר: בשו"ת חתם סופר גאלאנדע בשו"ת נטע שורק גאלאנטע. ועוד כיו"ב.

ב) טויזנט־יאהר אידיש לעבען אין אונגרין ע' 229. [בשנות ת"ס—ת"ע].

יצחק זאב דוכס ג). הוא הי' רב הראשון של הקהלה ובימיו נבנה בית הכנסת הראשונה ד).
באותה שנה חתום בפנקס הג"ל הג"ר אשר שפירא ה).
בשנת תקל"ה נתמנה לאב"ד הג"ר יואל גוטליב ו).
בשנת תקמ"ז כיהן ברבנות הג"ר יודא ליב טעלשט ז). אחריו הג"ר יצחק ליב וואלנר ח). בזמנו ישב שם עה"ת ועל העבודה וניהל ישיבה הג"ר הילל ליכטנשטיין מקאלאמיי, הישיבה נפסקה בשנת תר"ח ט).
בשנת תר"י נתקבל לרב הג"ר מנחם דויטש י) בשנת תרי"ז נבחר לאב"ד הג"ר אליעזר פשקום יא) הג"ר זרח טויבר בן הג"מ ליב טעלטש שמש בתור דומ"ץ. של"ח ט"ו ניסן תרי"ג יב). הג"ר שמעון פרידמן נודע גם בשם ר' שמעון נייטרא אב"ד פרוישטאדטל יג). אחרי פטירתו נתמנה חתנו הג"ר משה פלדמן לדומ"ץ לתקופה של שלוש שנים יד).
בספר נטע שורק חו"מ סי' ה' נזכר הג"ר זעליג הירש בתור דיין מו"צ טו).
פרטים מלוקטים אודות הרבנים הגאונים זצ"ל מובאים בפרק י'.

ג) שם הגדולים מערכת יו"ד אות ר"ל.
ד) פארי חכמי מדינתנו (הונגרי') מערכת יו"ד קס"א.
ה) שם מערכת א' קצ"ב — שם הגדולים א' קצ"ט.
ו) שם הגדולים מערכת י' אות מ"ג.
ז) גאון מפורסם נולד בשנת תקי"ב בעיר ראדום. בילדותו יצק מים ע"י הגאון מו"ה רבי זרח איידליץ אשר אמר עליו „ארי' שאג מי לא ירא". נפטר בגבורות זקן ושבע ימים כ"א חשון תק"ץ [הקדמה לס' אזרח רענן]
ח) שם הגדולים מערכת י' אות קצ"ד נפטר י"ד סיון תר"ט.
ט) עתון המגיד שנה תרנ"ה [עיין בסוף הספר פרק י'].
י) בשנת תר"י נתקבל לרב מחמת קטטות הלך משם. הו"ל ספר אוהל דוד, שם הגדולים מערכת מ' אות מ"ד.
יא) שם הגדולים מערכת א' קי"ט רב גאון דרשן מופלג בעיר קאטה, אח"כ נתקבל לגאלאנטה, כאשר נחלה והי' לו דין ודברים עם בני קהלתו נטע אהלו לעיר מולדתו. שבק חיים ב' דר"ח אדר תרמ"ד חיבר ספר באר רחובות — מעשה אבות — ועוד.
יב) בשנת תקפ"ג נולד לו בן ה"ה הרב מו"ה ישראל איסרל טויבער רב גדול ומפורסם נתחנך ע"י זקינו הג"מ יודא ליב טעלטש — חיבר ספר אזרח רענן — מקור ישרא'. בפתח עינים לספר אזרח רענן מביא „ובעיר מולדתי ק"ק גאלאנדע אמרתי בדרוש בביהכ"נ דשם" . . .
יג) תלמיד מרן ח"ס זצ"ל רב גדול ומפורסם אב"ד יאללע ואח"כ בגאלאנטה. שם הגדולים מערכת ש' אות קי"א.
יד) הי' תלמיד הגאון מו"ה רבי שמואל עהרענפלד זצ"ל רב דמאטעסדורף.
טו) וז"ל הנטע שורק ועל הדיין ר' זעליג צבי טענו הקהלה שמעולם לא נתמנה לדיין רק שהי' דר שם ועשו לו קהל ספוק וקראו עצמם על פנקס הקהל.

א׳

נצני הפרוד

בראשיתה של שנת תרנ״א בכ״ד כסלו נסתלק הג״ר שמעון פרידמן האב״ד דמתא לחיי עולם כס הרבנות נתרוקן. רב ממלא מקום לא נבחר, לעומת זאת הסכימו חברי הקהלה למנות כדיין ומו״צ למשך שלוש שנים את חתן האב״ד המנוח הרב משה פלדמן [טז]. קרוב לשלוש שנים כיהן בעיר זו בתור דיין ולא רב. — אחדים מפרנסי הקהלה לא רצו להשלים עם עובדא כזאת [יז] וחפצם הי׳ למנות להם רב אשר ילך לפניהם. אז פרצה תבערת המחלוקת שנמשכה חדשים רבים ואשר נטלו בה חלק פעיל במישרין או בעקיפין רבים מגדולי הדור ההוא של מדינת הונגרי׳. וזה החילם.

ב׳

הטענות

הדיין הרב משה פלדמן תבע, כי לו לבדו מגיע הזכות לכתר הרבנות א׳ בתורת ירושה מחמיו האבד״ק הקודם ב׳ הרי קבלו אותו לדיין שלוש שנים וקבלה כזאת הרי היא כקבלה עולמית ג׳ מעלין בקדש ואין מורידין. — טענותיו אלו ביסס על פסקי גדולי האחרונים והגיש בדין תורה לפני הבית־דין.

טענות הנגדיות חלק מפרנסי הקהלה ובראשם הקציו הנכבד ר׳ מענקע קאליש [יח) ענו לעומתן, כי הוא אינו ראוי למשרה רמה זו, היות ובפנקס הקהל משנת תקע״א נמצא חרם חתום שלא יתמנה שום משועבד לקהל אם יהי׳ לו צד קורבה בקהלה, ובין בני העיר הי׳ גם גיסו של הדיין ההוא. נוסף על כך לא ישרו תהלוכותיו ודרכיו בעיניהם.

טז) מוסמך להוראה מהגאון ר״מ צבי פוקס אבד״ק גרוסווארדיין, ומהגאון רבי אהרן ביסטריץ אבד״ק מיהאלאוויטץ, ומהגאון רבי פייבל פלויט אבד״ק שוראני [מכתב ה׳ של מו״ה יצחק בנימין שכטר].

יז) על אף הצוואה של הגאון רבי שמעון פרידמן זצ״ל „ומי שירים ידו ורגלו ברבנות פה מבלעדי חתני הרה״ג מו״ה משה פ״מ נ״י מרה תהי׳ לו באחרונה״ [אללגעמיינע יידישע צייטונג] לא רצו למנות אותו לרב, כנראה מטעמים המבוארים לקמן [הוספה לפסק דין].

יח) הנגיד מו״ה ר׳ מנחם מענקע בן הר״ר דוד קאליש עמד בראש הקהלה עשרים ושבע שנים, אחרי הפרדת הקהלה בנה מכספו [ומהלוואות] בניני צבור : בית כנסת, מקוה טהרה, וכו׳. כל עניני הקהלה שיהי׳ בנפרד [חוץ מבית החיים]. נפטר בן צ״א שנה י״ט כסלו ת״ש.

נוסח החרם יט)

„היום יום דלמטה היתה בהסכמת ששים אנשים מבני הקהלה וקבלו עליהם בח״ח ובשד״א שלא יתמנה שום משועבד אם יהי׳ לו שום צד קורבה בקהלה והיינו קרובים הפסולים עדות. יום א׳ דחוה״מ פסח תקעא״ל. עכ״ל כ).

וחתמו כל הראשים וטובים וב״ב והרב חתום תחתיו כא).

אנשי שלומו של הרב מ״פ לא וויתרו ואמרו כי החרם אשר בו כתוב „שום משועבד״ אינו כולל רב או דיין כי הרבנות היא משרה רמה והרב הוא משכמו ומעלה על הקהל ולא משועבד להן, ועל כן אין רב בכלל החרם.

ג׳

הכנות לעריכת דין תורה

לישב הסכסוך שפרץ הביאו דבריהם לפני מרכז לשכת האורטודוקסית שבעיר הבירה בודאפעסט. נבחרו חבר הבית־דין: לדיינים הרב הג׳ אבד״ק טאפאלצ׳או, והרה״ג אבד״ק אונסדורף, לטוען כללי מו״ה יצחק בנימין שכטר ומו״ה משה דוד לוינגר.

הדיינים הרבנים הנ״ל בחרו את הרה״ג אב״ד מעזו־טשאט לראש בית־דין.

יט) התקנות תקנו שלושה גדולי ארץ ה״ה 1. הרה״ג ר׳ דוד העלישוי אבד״ק סערעד, 2. הרה״ג ר׳ ישראל אבד״ק שוראני, 3. הרה״ג ר׳ זאב וואלף מקרוקא אבד״ק מוגנדורף [נזכר בנוב״י מהדו״ת חו״מ סי׳ נ״ה — נמסר ע״י יו״ח הרה״ג המפורסם כקש״ת ר׳ מרדכי יפה שלזינגר שליט״א אב״ד ת״א—יפו בע״מ ספר מירא דכיא עה״ת, ועוד.]. שנת תקנ״ט.

כ) העתיקם מפנקס הישן הרה״ג המנוח רבי ליב טעלטש אשר כתב את החרם בשנת תקס״ז, וחתם עליו. ובשנת תקע״א הסכימו וקבלו עליהם בחרם חמור ובשבועה דאורייתא.

כא) חרם כזו אנו מוצאים בשער אפרים יו״ד סי׳ ס״ז. אנשי ק״ק בודון קבלו עליהם לר״מ ומורה צדק לחכם אחד ממרחקים וכו׳ ועתה קמו מחדש קצת אנשים ומעררים על בני הק״ק ואומרים שהם עוברים על החרם כי בשנת תט״ו לפ״ק הי׳ פה הרב מהרש פייביש נר״ו ונתנו לו כח כדי לתקן תקנות, והוציאו כתב אחד מן הרב מהר״ף הנזכר שגזר שלא יקבלו פה רב שיש לו שום צד קורבה וצדדים בתוך הק״ק. והסכימו עמו שאר רבנים וכו׳.

בסיום התשובה „באשר שהרב מהר״ף הרחיק נדוד לירושלים ת״ו״ . . .

תרגום של הודעת הלישכה האורטודוקסית

מספר רישום: 6796 ועדת בוררות של הקהילה היהודית האוטונומית־אורתודוקסית בבודפשט

חבר השופטים שנבחרו לישוב הסכסוך שפרץ סביב מילוי מישרת הרבנות בקהילת גלאנטה האוטונומית־אורתודוקסית הם כדלהלן:

מצד אדולף קאליש וחבריו: כב׳ הרב הראשי מטופולצ׳ן כדיין, ומר י״ב שכטר, תושב אויסיני, כחבר טוען כללי (לא־רבני). ואילו מצד ההנהלה הקודמת נבחרו: כב׳ הרב מאונסדורף כדיין, ומר מ״ד לווינגר, תושב וורבו, כחבר כללי (לא־רבני).

הדיינים־הרבנים הנ״ל בחרו בכב׳ הרב ממזיצ׳אט כיושב־ראש חבר הדיינים.

תאריך המשפט הוא 4 בספטמבר ש.ז., ועליו אנו מודיעים בזה לכל חבר הדיינים וכן למר אדולף קאליש ולהנהלתה הקודמת של קהלת גלאנטה. יואילו נא אפוא להופיע בתאריך הנ״ל, בשעה 9 בבוקר, באולם הקהילה היהודית־אורתודוקסית של גלאנטה.

בודאפשט, 29 באוגוסט, 1893.

בשם הלשכה,

(חתום) י. רייך

ד׳

הדיינים בד״ת

הרה״ג רבי כלב פייבל שלעזינגר זצ״ל. רב גאון מפורסם אבד״ק טאפאלצ׳יאן. חיבר ספר תורת בר־נש עה״ת. ישב על כס רבנות כחמשים שנה כב) את קהלתו ניהל בתבונה רבה, הצליח לשמור על אחדותה של הקהלה בשעת הפלוג הגדול של שאר קהלות הונגרי׳. הוא הי׳ אדם בעל אופקים רחבים ביותר ואף ידע חכמת חיצוניות בלי שהדבר יפגע בעולמו הדתי הרוחני כג).

כב) שבק חל״ח בן פ״ג שנה תרע״א [שה״ג מערכת כ׳ אות ב׳].

כג) ראה בהספר של ר׳ יצחק שוייגר דיין דשם ברכת יצחק ע׳ רי״ח רי״ט „והנה אבד״ק קהלתנו עמד בצדקו ועמד בתורתו אף שהי׳ לו חכמת אוה״ע ועמד בנסיון ביתר שאת וביתר עוז. [הובא בספר ישיבות הונגרי׳ בגדלותן ובחורבנן. א. פוקס].

הרה״ג רבי שמואל רוזנברג אבד״ק אונסדורף. נולד בשנת תר״ב למד אצל הגר״ש שלעזינגר אבד״ק אבראהאם, כבן י״ב שנה נסע להגאון רבי אפרים טשאבא, ובשנת ט״ז לחייו הלך להגאון בעל כתב סופר. בשנת תרכ״ט נתקבל בטשאבא ובשנת תרמ״ג לאונסדורף כד). שם למדו אצלו תלמידים למאות ולאלפים תורה, עבודה, וחסידות. הי׳ עניו מאד, שונא מתנות, חי חיי צער, בסוף ימיו אמר: שבעים שנה ב״ה למדתי תורה באמונה. נ״ז שנה תורה לשמה ברבים, ומעולם לא הי׳ כוונתי להתפאר ולא לשם פני׳ בעולם רק לעשות נ״ר ליוצרי להרבות כבוד שמים כה).

נפטר בשנת תרע״ט י״א ניסן נדפס ממנו באר שמוא׳ עה״ת, שו״ת וחידו׳ על מקוואות. וכמו״כ חדושים על סוגיות — ועל הנ״ך כו).

מו״ה ר׳ יצחק בנימין שכטר נוי־סוני סמוך לקאמארן. תלמיד כתב סופר — והרב דשוראני — והרב דסערעד הרה״ג רבי משה מרדכי פשערהאפער כז).

תאור על הרה״ג רבי שרגא צבי טאנענבוים ראש בית־דין, הלאה בפרק ט׳.

כד) עיר קטנה ואנשים בה מעט. אונסדורף — הונסדורף — אונצדרף היינו־הך. גם אנשי באניהאד שמו פניהם אליו לשום על שכמו משרת הרבנות... וסוף דבר שהלכו משני הצדדים להרב הגאון דק״ק טשאט לשאול דעתו הרמה אבל באו משם בלי הכרעת בע״פ והבטיחם לעיין בדבר ולהודיע בכתב, וכתב אח״כ בזה״ל: יש צדדים לכאן ולכאן אבל לבי אומר לי שב ואל תעשה עדיף.

כה) עיין „תולדות שמואל״ המכיל תולדותיו וקורות מפעלותיו.

כו) מליצי אש כ׳ סיון.

כז) שה״ג מערכת מ׳ אות רפ״ח.

פרק ד

מבוא

לאחר שמיעת הטענות מפי באי כח הבעלי דין ואחר העיון בדבריהם הכריע הבית-דין צדק בראשותו של רבי שרגא צבי טננבוים לאסור על הרב משה פלדמן לשמש בתור רב בגאלאנטה*. סיבת הפסק נעוצה בחרם האוסר לקבל משועבד לקהל אם יש לו צד קורבה בעיר, ולפי שקרובו של הרב משה פלדמן התגורר שם, נפסל לשמש ברבנות. כדי להפיס דעתו חייבו הבידי"צ ליתן לו משכורת במשך שלוש שנים.

תוכן הפרק

סימן א': פקסימלית הפרוטוקול עליו חתומים הבית־דין בברכה לכל אחד מן הצדדים ישאו ברכה מאת ה' וכתיבה וחתימה טובה לכל אנשי העדה והגליל יצ"ו. יהי שלום בחילם ושלוה בארמנותם.
סימן ב': פקסימלית פסק הדין.
סימן ג': יסודות ההלכה של הפסק שו"ת נטע שורק חלק חו"מ סימן א'.
סימן ד': הוספה על הפסק דין — נמוקים נוספים לפסק. צד שכנגד ר"מ הראו גביות עדות מבי"ד שבעת שהותו בעיר מ' וואשארהעלי אצל עדת השטאטעסקווא להבחר לרב (טרם שנתקבל לדיין בגאלאנטה) אכל בשר ושתה יין אצל השוחט דשם, רמ"פ טען שאכל מבשר שהביא עמו ועשה קדוש על שכר, והגביות העדות אין בכך כלום כי נגבה שלא בפניו וגם הי' גביות העדות מתכחשות. דיון תשובה בענין זה. — עוד טעם שהמיעוט יכולים לעכבו מלקבלו מחדש, בזה לבד שהי' בדעתו לילך לכת שאסרו אותו הגאונים. — נוסף על הנ"ל שיצא קול שאמר לפני כס המשפט כי אינגו רוצים בו יען שדרש בשפה הונגרית, והוא פטריוט. דבר זה בכלל „מסירה" וחלול ה'.

---

* בספר בית ישרא' השלם ע' קכ"ט מביא כי כל הדיונים התנהלו ע"י הרבי מאונסדורף ששמע את טענותיהם של שני הצדדים ודרש וחקר היטב כל שורש דבר, הי' שם הגאון ר' אשר לעמיל שפיצר אבד"ק קירכנדורף זצ"ל ושאל את רבו: רבי הרי יודע אני שרבינו מחשיב מאד את הרב מטשאט ואם כן מדוע ניהל רבינו את כל הדין־תורה ולא הרב מטשאטה. ענהו אדמו"ר מאונסדורף: דע לך אשר לעמיל, שלא רציתי להפריע את הרב מטשאט מכוונותיו הגדולות שהי' יושב במשך כל הזמן שקוע במחשבותיו.

A MAGYARORSZÁGI
AUT. ORTHODOX IZR. HITFELEKEZET
közvetítő bizottsága
BUDAPESTEN.

הודעת הלשכה האורטודוקסית. תרגומה בעמ' כ"ח.

6790 igt. szám.

galántai aut. orth. izr. hitközség kebelében a rabbiság betöltésének inczidenszéből kelet keszett vitály antonom elintézésére hivatott felekezeti választott bírósághoz, Kolisch Adolf és társai rovására a nagytapolcsányi főrabbi úr bíróúl és Schächter Y. B. nyitrai lakos világi tagul; a helyi elöljáróság részéről pedig a kunfalvi főrabbi úr bíróúl és Löwinger M. D. vérbai lakos világi tagul választattak meg. A most megnevezett bíróak főrabbik a mezőcsáthi főrabbi urat választották bírósági elnökül.

A tárgyalás határnapjául f. évi szeptember hó 26-ik napja tüzetik ki, miről a bíróság összes tagjai, valamint Kolisch Rudolf és a galántai hitközség egyenkint jelen rendeletes átiratban azzal értesittetnek, miszerint fentjelzett napon reggeli 9 órakor a galántai orth. izr. hitközség tanácstermében megjelenni méltóztassanak.

Budapest, 1893. augusztus hó 29-én

a tárgyaló bíróság nevében:

Klein

Ehrenfeld

בס"ד

איגרת מרבי אריה ליפשיץ אב"ד סאנטוב. [נדפס בעמוד נ"ד אות ד']

ג׳

פסק דין בדברי ריבות דעיר גאלאנטע

ב״ה ערב סוכת דהאי שתא תרנד״ל פה טשאטה יע״א.

ביאור על מה אדני הפסק דין הטבעו אשר יצא באור ליום ד׳ בעיר גאלאנטע על דברי ריבות דשם בין צד של ר׳ משה פעלדמאן נ״י ובין הצד שכנגדו, מהו׳ ר׳ משה פ״מ נ״י עם צדו הציעו לפני הב״ד דהיינו הרב מטאפאלטשאן והרב דאונסדארף ולפני בתורת שלוש טענות הללו שכתובים לקמן בקיצור.

א) **תבע** ר׳ משה פ״מ שמגיע לו הרבנות דעיר גאלאנטע בתורת ירושה מחמיו שהי׳ אב״ד דשם לפניו ותמך תביעתו על תשו׳ הגאון שנדפס בסוף תשו׳ רמ״א.

ב) **תבע** הרבנות מצד זה שנתקבל אחרי מות חמיו ז״ל שם לדיין על ג׳ שנים וקבלה כזו הוי קבלה עולמית ותמך תביעתו על הח״ס או״ח סי׳ רמ״ו ע״ש.

ג) **כיון** שהי׳ שם דיין כמעט ג׳ שנים אסור להורידו מדין מעלין בקודש ואין מורידין.

על כל שלוש תביעות הנ״ל ענו ואמרו צד שכנגדו שר׳ משה פ״מ אינו ראוי להיות רב או דיין אצלם, האחד מצד תהלוכות דרכו שלא נהג עצמו כשורה כמבואר בפראטאקאל, השני שיש חרם ישן נושן שם נמצא בפנקס הקהל וחתום תחתיו ששים בעלי בתים עם הרב חבר העיר שקבלו על עצמן בח״ח ושד״א שלא יקבלו שום משועבד בעיר שיש לו שום צד קורבה בעיר מקרובים שפסולים לעדות ואסורים לקבלו ולקיימו בתורת רב או דיין ומה שעברו וקבלוהו לדיין ה׳ יסלח להם כי לכל העם בשגגה שנשכח מהם החרם.

נגד זה טען ר׳ משה פ״מ שהרב או דיין אינו בכלל החרם ותמך עצמו על דעת גאון אחד אשר הביא ר׳ משה פ״מ בדפוס משמו שרב אינו בכלל משעובדי׳ כי פי׳ מלות רב הוא אדון מרי׳ דאתרא ולא עבדות. ועוד העיר בדפוס הנ״ל הגאון הנ״ל נ״י שרצו ממנו קרובי ר׳ הלל ל״ש זצוק״ל שישתדל הרבנות דשם עבורו והרב הקדוש הנ״ל שמח לקראתו ואך מסבה נתעכב בפעולתו ומזה ראי׳ שאין החרם על הרב כלל.

והם טענו נגדו אולי לא ידע מהחרם ר׳ הלל ל״ש זצוק״ל. **וכפי** עדות שני אנשים זקנים משם שהרב ר׳ הלל ל״ש זצוק״ל לא רצה לקבל הרבנות בשביל החרם ואמר שלא יוכל לקבל הרבנות שיסכימו כולם עליו בפה אחד אף שהי׳ עליו 70 שטיממען.

ונגד זה טען צד של ר׳ משה פ״מ שהיא הנותנת ומשם ראי׳ שאין הרב בכלל חרם שאל״כ אף בהסכמת כולם לא הי׳

מקבל הרבנות, ועוד שעדותן אין בו ממש מצד שנוטלין קצבה מהקהל.

ואחר גמר הטענות שלחו צד של ר' משה פ"מ נ"י מכתב אל הב"ד שגיסו מקבל על עצמו לעקור דירתו משם.

והי' הפס"ד. על טענה (א) הנ"ל בתורת ירושה, החתן אינו יורש שררות חמיו כפשטות דברי רמ"א ביו"ד ס"ס רמ"ה וז"ל ואפילו בנו ובן בנו לעולם קודמין כל זמן שממלאים מקום אבותם ביראה והן חכמים קצת, ואם הי' חתנו ג"כ יורש לא הוי שתיק מלהשמיענו רבותא כזאת, והא דלא הזכיר בן הבת הוא משום שבן הבת דינו כבן הבן לענין פרי' ורבי' ומובן מאליו שהוא בכלל לענין ירושה זו כאשר יבוא לקמן.

לשון הרמב"ם פ"א מה"מ הלכה ז' מאחר שמושחין המלך זוכה לו ולבנו עד עולם שהמלכות ירושה שנאמר למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל וכל הקודם בנחלה קודם לירושת המלוכה, והבן הגדול קודם לקטן ממנו ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינויים שבישראל ירושה הוא לבנו ובן בנו עד עולם והוא שהי' הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה ויראה, ומדכתב בלשונו בנו ובן בנו עד עולם נשמע שאין החתן יורש שלא הי' שותק הרמב"ם להשמיענו כזאת ולומר שהבת יורשת ומנה קא זכה הרי מבואר שם ברמב"ם הלכה ה' שהבת אינה יורשת המלוכה שנאמ' שום תשים עליך מלך ולא מלכה, ולא כאלו שהוציאו מהרמב"ם הנ"ל שגם הבת יורשת שבמקום שאין בן הבת בתורת ירושה זה אינו ואינו דומה בזה הך ירושה לשאר ירושה ונחלה שכל הלימוד סובב מהוא ובניו שכל המשימות שבישראל הבן קודם ובמלכות גופו נתמעט שם הבת מירושה והא דכתב הרמב"ם כל הקודם בנחלה כו' פירושו כגון בנו ואחיו בנו קודם.

ולא נשאר לנו אלא לומר כדברי תשובה הנ"ל שבסוף תשובות רמ"א שחתנו כבנו והוא בכלל בנו ויורש המלוכה והמשרה, אבל גם זה ליתא וכל ראיותיו שם אינן ראיות, ראי' א' הביא מהך דסנהדרין לא יסור שבט מיהודה אילו ראשי גולה ומחוקק מבין רגליו אילו נשיאי ארץ ישראל וקאמר בירושלמי שאילו באו מן הזכרים ואלו מן הנקיבות הרי אף שבא מן הנקיבות הוא בכלל לא יסור שבט כו', וראי' זו תמוה שודאי לא העמידו נשיא לאיש אשר לא מזרע יהודה רק משום שאשתו היא משבט יהודה, אבל הכונה שאלו באו מן הזכרים ר"ל מיוחסים מאבותם הזכרים עד יהודה, ואילו באו מן הנקיבות פי' שאין מצד אבותיו מיוחס עד יהודה אבל מצד האם הוא עכ"פ מזרע יהודה, אבל מהיכא תיתי שהעמידו נשיא שלא משבט יהודה רק שאשתו מזרע היהודי.

ראי' שני' הביא בתשובה הנ"ל מקרא שקרא דוד לשאול אבי וגם שאול קרא אותו בני ע"ש, זה ודאי לאו ראי' כלל שרק דרך חיבה קרא לו בני והוא קרא לו אבי, ומה יענה הגאון בעל תשובה במה שקרא אלישע לאליהו אבי אבי ולא הי' קרוב אליו. עב"ב דף קכ"ז ע"ב ברשב"ם ד"ה חזר ואמר בני אינו נאמן וז"ל אינו

נאמן במאי דקאמר לבסוף כו' דודאי בנו הוא דאין לקרוא לעבדו בני אפילו היכא דמשמש לי' כבן שאין האדם מחבבו כל כך ע"כ עכ"פ נשמע זולת עבדו יתכן שיקרא לאיש זר בנו מפאת אשר אהבו כבנו. ואיני יודע מה יענה הגאון בעל תשובה הנ"ל על קרא ותקראנו לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי, הכי נימא שגם כזה הוא בן לירושת השררות אתמהה. וביו"ד סי' רמ"ה מביא היד שאול ראי' לתשובה הנ"ל מרש"י שבת דף כ"א מחד פירושו באמרם שם נפק מני ר' שיזבא גם ראי' זה צנומה וחלושה כפי הנ"ל.

מעתה נביא ראי' מבוארת נגד תשובות הגאון הנ"ל מיבמות דף ס"ב ע"ב דיליף הש"ס לענין פרי' ורבי' שבני בנות הרי הם כבנים מקרא דדברי הימים ואחר בא חצרון על בת מכיר אבי גלעד ותלד לו את שגוב וכתיב מני מכיר ירדו מחוקקים ופרש"י לא מצינו למימר מבני בניו אלא מבני בתו דהא כתיב קרא אחרינא יהודא מחוקקי ולא משכחת דליתו מתרוייהו אלא דנפקו מחוקקים מחצרון ובתו של מכיר אלמא בני בתו הרי הם כבניו, עכ"פ מבואר מש"ס דלא מקרי לא יסור שבט וכו' ומחוקק כו' כי אם כשהוא בנו לענין פרי' ורבי' שהרי מדקאי מכיר מני ירדו מחוקקים נלמד שקיים פרי' ורבי' בבן בתו ויהי' לפ"ז לדברי בעל תשובה הנ"ל שנתקיים לא יסור שבט כו' גם בחתנו א"כ יתקיים בו מצות פרי' ורבי' אתמהה והוא נגד ש"ס ופוסקים אלא ע"כ שדוקא בבא מזרע יהודה אפילו בן הבת מקרי לא יסור שבט וכזה היו מעמידין נשיא בא"י אבל לא חתנו דלא מקרי בנו לענין פרי' ורבי' והה"ד לענין ירושה ושיתקיים בו לא יסור שבט מיהודה. אולם לבל ימצאו מקום המערערי' לאמר אין משיבין את הארי אחר מיתה לא הקימותי יסוד הפסק על זה לבדו וכתוב טעמים אחרים.

טעם שני דלא שייך בנד"ד דין ירושה כיון שאחר מות חמיו נתקבל לדיין על ג' שנים [וקבלה זו לא הוי קבלה עולמית ואינו דומה לנדון הח"ס הנ"ל כאשר יבוא בסמוך] ונתפייס בזה, מחל זכות ירושתו אע"ג דירושה ליתא במחילה כמבואר בחו"מ סי' רע"ח היינו משום דירושה מיד שמת מורישו הרי הוא מוחזק בחלק ירושתו ולא יוכל לסלק עצמו ממנו בלא קנין כמו ביתו ושדיהו וחפציו שמוחזק בהן דלא מהני מחילה וסילק, משא"כ הך ירושת המלוכה ושררות שאין לו בה כלום עד שיתמנה מהם, ואף מלך בן מלך צריך מינוי עיין ריש ראש השנה ברש"י ד"ה מלך בן מלך ועיין ח"ס סי' י"ב ועד המינוי אינו שלו רק על העם מוטל החיוב למנות אותו לכן שפיר מהני בי' מחילה, כמו בחלק בכורה שיכול למחול משום דמתנה קרי' רחמנא ועד שעת החלוקה אין לו בה כלום מחלק הבכורה אף שמחוייבים לתת לו בשעת חלוקה יע"ש בח"מ סי' הנ"ל בסמ"ט ובקצה"ח דוק שם וזה ברור.

טעם שלישי הנה פשוט שאם אינו ממלא מקום אביו בחכמה ויראה אינו יורש משום שאינו ראוי למינוי זו והה"ד ומכ"ש אם יש איסור להעם לקבל ממנו תורה כמו בנד"ד שיש חרם לבלתי קבל שום משעובד שיש לו קורבה בעיר וחרם קדומה הוא

מימים ימימה [והרב ג"כ בכלל החרם כאשר יבוא לקמן] כיון שאינו ראוי להורו' לעם מצד החרם [וגדולה מזו מצינו בר"ג ברכות דף כ"ח שהעבירו אותו מנשיאתו בשביל שציער את ר"י ג' פעמי' ופי' שם בסמיכות חכמים משום דאינו ראוי לשירותו שלא הקפדן מלמד ומדיכול להעבירו מכ"ש שלא ירשנה מעיקרא בכה"ג שאינו ראוי ללמד ולהורות לעם] ומה שטען ר' משה פ"מ דה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה ליתא דבשעת החרם לא הוי נגד התורה שאז ליכא ירושה לפנינו ובשעת הירושה בטלה דין ירושה מאליו כהנ"ל עיין גיטין דף פ"ג ע"א לא סגי' לי' דלא לאנסובי' לאחוי דהאי גברא, אלא גורם לעקור דבר מן התורה, ובזה לא איכפת לן כדקאמר שם הש"ס אלא מעתה בת אחיו לא ישא שמא ימות בלא בנים ונמצא גורם לעקור דבר מן התורה ע"ש וכאן נמי החרם הוא רק גרמא לעקור דבר מן התורה כשיפול הרבנות בירושה לאיש אשר לו קרוב בעיר.

ועוד גם בירושת ממון שודאי דאו' הוא יכול האב לאסר נכסיו בקונם, באומר קונם כו' בחיו ובמותו שאם מת לא ירשנו בנו עיין נדרים דף מ"ז ואף שכתב שם הר"ן וז"ל לאו למימרא כיון שהנכסים אסורים לו בהנאה לא יזכה בהן דהא תנן פ' הגוזל דף ק"ט ויתן לבניו או לאחיו כו' ע"ש היטב. אבל מ"מ נקיט מיהו פלגא בידינו שאע"ג שיורשין מן התורה מ"מ חל הקונם שתתסר לו בהנאה, רק יכול לתנו לבנו או לאחיו, ולפ"ז חל החרם שקודם הירושה שתתסר הוראתו עליהם בתורת דיין, וממילא ליכא ירושה שאינו ממלא אצלם מקום אבותם כלל מטעם האמור כיון שאינו יכול להורות.

ועיין בתענית דף י"ב בברייתא הובא בתשו' שערי אפרים סי' ס"ו יחיד שקבל עליו תענית של כל השנה ואירע בהם י"ט הכתובים במגילת תענית אם נדרו קודם לגזירותינו יבטל נדרו את גזרותינו ואם גזירותינו קדמה לנדרו תבטל גזרותינו את נדרו ולמד מזה בשער אפרים שם בנדון דהתם ממש כנדון דידן שאם החרם קודם קבלת הרב יתבטל קבלת הרב מצד החרם והה"ד לנד"ד הירושה נדחה כיון דחרם קדם ועיין בב"י או"ח סי' תי"ח בארוכה הרבה פירושים בהך ברייתא אבל היוצא ההלכתא מני' הוא כנ"ל. ובזה סליקנא דאין לר' משה פ"מ ני' כח מדין ירושה וככלות ג' שנים שלו פשיטא שפסקה הכל ואין לו תביעה על הרבנות.

עתה נבאר שלא לבד שאחר כלות ג' השנים אין לו תביעה על הרבנות או דיינות אבל גם מעתה ומיד פסקה תורת דיין ממנו, והקבלה זו אין כלום שבטלה מעיקרא כיון שקיבלוהו באיסור נגד החרם וקיי"ל כל מה דא"ר לא תעבוד אעל"מ, ואע"ג דעבר אמימרא דרחמנא ולוקה מ"מ המעשה בטל, וגדולה מזו רצה לומר בתשו' שערי אפרים סי' ס"ו הנ"ל בד"ה ולכאורה נראה בנדון שקהל קבלו רב נגד החרם והרב לא בא כלל שאין להענישם ולקונסם עבור שעברו על החרם יען דקיי"ל כרבא דכ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ ובטלה הקבלה מעיקרא ודחה זאת שעכ"פ אף שהמעשה

בטל מ״מ איסורא עבדו שעברו אמימרא דרחמנא, הרי מבואר יוצא שמטעם זה עכ״פ הקבלה בטלה והה״ד בנד״ד כיון דחרם דאו׳ כמ״ש הש״ך יו״ד סי׳ רי״ח ס״ק ג׳ ובטו״ז שם ס״ק ד׳ ובאה״ט יו״ד סי׳ ר״ט ס״ק ט׳ ובנוב״י אהע״ז סי׳ ט׳ וכמעט בכל תשובות אחרונים ובשער אפרים הנ״ל דאיירי נמי בחרם, ודלא כנובי״ת חיו״ד סי׳ קמ״ו שחזר בן שחרם הלמ״מ ואזלינן בספיקו להקל. ועוד דדעת הנוב״י אף בדרבנן אמרינן אי עבד לא מהני אבל האמת נקטינן דחרם דאו׳ וספיקו להחמיר. ואין לדון בנד״ד שהיו שוגגין בכה״ג אי עבד מהני זה ליתא שגם בשוגג אי עבד לא מהני ועיין בח״ס חו״מ סי׳ ס״ו שכתב בפשיטות שגם בשוגג אי עביד לא מהני [ולקמן נכתב דבשוגג אף לאביי אי עביד לא מהני].

והנה בשער אפרים בדיבור הנ״ל מפלפל שם ומביא דעת התוס׳ בתמורה דף ו׳ דבאיסור שבדה מלבו כגון בנשבע שלא לגרש מודה רבא דאע״מ, וכן מביא שיטת הרא״ש בתשובה דס״ל באיסור שיכול לסלקו כמו בנשבע שיש לו התרה ע״י שאלה אע״מ ודעתו שם שגם הראש לא כתב רק בהיתר חכם שעקר מעקרא השבועה (וזה לא שייך בחרם) לפ״ז הי׳ מקום לצדד דכאן אי עבד מהני, וכן יש לצדד לפי מ״ש הפנים מאירות סי׳ ל״ד חלק א׳ דהא דאמרינן אעל״מ דוקא בעבר איסור ואינו נוגע אלא לעצמו ואין לאחרים חלק בו או היכא דאיכא איסורא בין למוכר ובין ללוקח. אבל אם רק המוכר עשה איסור ואין הלוקח עושה איסור בזה לכ״ע (ר״ל בין לאביי ובין לרבא) מהני, הנה בתשו׳ האחרונים מפלפלים הרבה בדברי תוס׳ ותשובות הרא״ש הנ״ל וגם בדברי הפנים מאירות ומקשים מסוגיות הש״ס אבל אין מטרתי בזה לבוא בפלפול ולנגוע בקציהו, אך נאמר דלהלכה לא קיי״ל לא כתוס׳ ולא כהרא״ש הנ״ל ולא כפנים מאירות הנ״ל שהרי כן פסק הסמ״ע בחו״מ סי׳ ר״ח בנשבע שלא למכור ועבר ומכר שהמכר בטל וזה כמרדכי ולא כתוס׳ ולא כרא״ש ולא כפ״מ הנ״ל. ואף הרמ״א ביו״ד סי׳ ר״ל מביא ב׳ דעות בזה הרי כתב הש״ך שהוא ספיקא דדינא והמע״ה וכן פוסק הב״ח שהוא ספיקא דדינא וא״כ בנד״ד הממע״ה ועל ר׳ משה פ״מ להביא ראי׳ להוציא מהקהל.

נוסף על הנ״ל כפי מה שהחליט בנובי״ת חאע״ז סי׳ קכ״ט ד״ה ואפילו היוצא מדבריו שבנד״ד שלא הם בעצמם בדו האיסור מלבם והמה מוכרחים לקיים החרם של אבותיהם עם חבר העיר, ואף לשיטת התוס׳ בתמורה אמרינן אעל״מ [ואף שהח״ס יו״ד משוה דעת התוס׳ ורא״ש ודעתו לפסוק כן להלכה אבל אין דעת תשובת גדולי אחרונים כן וכולם חוששין ותופסין להלכה שי׳ הש״ך וב״ח שהוא עכ״פ ספיקא דדינא].

נוסף על הנ״ל אני אומר שבנד״ד שעברו על החרם בשוגג לכ״ע אעל״מ בין לשי׳ התוס׳ הנ״ל בתמורה בין לשי׳ הרא״ש הנ״ל בין לשיטת הפני׳ מאירות הנ״ל בין לאביי בין לרבא אמרינן אי עבד לא מהני שהרי התוס׳ כתבו בב״מ דף קט״ו ע״א סוף ד״ה וחייב דבשוגג אף לאביי דס״ל בכל דוכתא אי עבד מהני אפ״ה בשוגג מודה דלא

מהני משום דהוי זכי' בטעות ע"ש. והשתא אף אם נימא כתוס' בתמורה באיסור שבדה מלבו מהני או כהרא"ש הנ"ל או כפ"מ הנ"ל דבכה"ג אף לרבא אע"מ כל זה במזיד אבל בשוגג לא מהני דהא לאביי בכל דוכתא מהני ואפ"ה בשוגג לא מהני משום זכי' בטעות מכ"ש לרבא בהני גוונא דלעיל דמודה לאביי, מ"מ בשוגג ודאי דלא מהני וזה ברור להלכה וא"כ בנד"ד ה"ל קבלה וזכי' בטעות [ועיין השיב משה או"ח סי' ד' בד"ה ועוד שכ' בהי' עליו רינון קודם שקבלוהו רק במקום שקבלוהו לא נודע ואח"כ נתוודע הרינון הו"ל קבלה בטעות וכאילו לא קבלוהו כלל ואף יחידים יכולים לעכב כי הוא ממש קבלה חדשה יע"ש].

אבל עדיין יש לצדד דליכא כאן איסורא להניחו בדיינות, לומר שהחרם לא הי' שלא יניחנו לשמש אצלם דיין או רב שיש לו קרובים רק הי' החרם שלא יקבלוהו וממ"נ מה שעבר עבר והוא מעות שלא יוכל לתקן, ועל להבא שלא יניחו אותו בדיינות ע"ז ליכא חרם הא למה זה דומה למ"ש ביו"ד סי' ר"ח סעיף ה' בנשבע שלא לישא אשה תוך ג' שנים ועבר ונשא אם אמר לשון שמשמעותו שלא יעשה נשואין ה"ל כנשבע על הככר ואכלו דנשאלין ומתירין לו, אבל אם אמר לשון שלא תהי' אין מתירין לו עד שיגרשנה כימים שנהג קלות ראש בשבועתו ע"כ ותוכן כונת המחבר דקיי"ל בעבר על נדרו במזיד שקנסו אותו לבלתי נתיר לו עד שינהג איסור כימים שנהג בה היתר, וכאן בנשבע שלא יעשה נשואין עמה מיד שעבר ונשאה עבר על שבועתו ודר עמה בהיתר שהרי לא נשבע שלא תהי' אשתו רק שלא יעשה נשואין עמה לכן נשאלין ומתירין לו מיד משא"כ בנשבע שלא תהי' אשתו ועבר ונשאה כל הימים שדר עמה הי' באיסור שבועה לכן קנסינן לי' לבלתי התירו עד שינהג עמה איסור כימים שנהג בה היתר וא"כ בנד"ד צ"ע בלשון החרם שכתבו שלא לקבל שום משעובד כו' א"כ בעברו וקבלו מה שעבר עבר ושוב ליכא איסורא לקיימו בתורת דיין עכ"פ עד כלות הג' שנים דליכא קבלה חדשה דמה שעבר עבר ומכאן ולהבא עד כלות ג' שנים ליכא איסור החרם שאינו אלא על הקבלה. שוב ראיתי שבפ"ת שם הביא כן בשם עה"ג ממש כמו בנד"ד ומביא ראי' זו ממחבר.

אכן פסק עה"ג מוקשה מאוד דלכאורה קשה על המחבר איך קאמר שאם אמר בלשונו שלא יעשה נשואין עמה מותר בה מיד ע"י שאלה (דשאלה צריך דקיי"ל בסי' רל"ט אכלה כולה נשאלין עליו להצילו מעונש שבועה שכבר עבר) ולא צריך לנהג איסור עמה כימים שנהג בה היתר שהרי מיד שנשאה ועבר על שבועתו שוב מותרת לו ואמאי נימא כל מה דא"ר ל"ת אעל"מ ועדיין האיסור שבועה רובץ עליו ואף נימא שהמחבר שסובר כשי' התוס' בתמורה הנ"ל באיסור שבדה מלבו אע"מ מ"מ אמאי לא הגיה הרמ"א כלום. וע"כ צ"ל כיון שהרמ"א ביו"ד סי' ר"ל ס"ל דה"ל ספיקא דדינא מדהביא ב' דעות לכן בממון הממע"ה ובאיסורא סדא"ו לחומרא משא"כ כאן שכל הנדון הוא רק אודות קנסא דרבנן אמרינן

בי׳ סד״ר לקולא ולא קנסינן לי׳ כמובן שהרי איכא ס׳ שמא דר עמה בהיתר כהנ״ל. אבל בנדון דעה״ג דאיכא חרם דאו׳ אמרינן סדא״ו לחומרא ובטלה בספק עכ״פ דשמא בכה״ג ג״כ אעל״מ ובטלה הקבלה מעיקרא ואיך לומד עה״ג דינו מכאן אלא ע״כ דס״ל לכה״ג דס׳ חרם להקל דה״ל רק ספיקא דרבנן א״כ אנן להלכתא כרוב פוסקים אחרונים וראשונים דחרם דאו׳ נדחו דברי עה״ג מהלכה. חוץ לזה אין ראי׳ ממחבר לדינו של עה״ג, דשאני קידושין באיסור דלא שייך בי׳ אעל״מ דילפינן בי׳ דאע״מ מאלמנה לכה״ג וכמ״ש בנובי״ת חאע״ז סי׳ קכ״ט בשם התוס׳ ע״ש משא״כ בחרם בנד״ד ודאי אמרינן אעל״מ ומופרכין לפ״ז דברי עה״ג מהלכתא.

ואין צריך להכפיל הדברים מש״ל שבנד״ד בשוגג לכ״ע אעל״מ בין לאביי בין לרבא בין לשי׳ התוס׳ בין לשי׳ הרא״ש או הפ״מ, ושלפ״ז בשוגג גם עה״ג מודה שלא יחלוק על תוס׳ מפורש בב״מ הנ״ל ונופל כל צד היתר הנ״ל. נוסף על כל הנ״ל אני אומר שדברי העה״ג אינו מוסכמת שהרי נראה להדי׳ משערי אפרים תשובה ס״ז שחולק על עה״ג וס״ל שבכלל החרם שלא יקבלו רב שיש קרוב בעיר בחרם דמהר״ף שם, שהחרם נמשך אף בשכבר קבלוהו ועברו על החרם שלא יקיימוהו שהרי שם בד״ה כתב לצדד היתר שלא הי׳ בכלל החרם ברב שנתקבל בהיתר ולא הי׳ לו אז קרוב רק אח״כ נתחתן שם, ולומד זאת מלשון החרם דמהר״ף שלא הי׳ כונתו רק בשיקבלו מעקרא באיסור אבל אם יקבלו רב בהיתר (שלא הי׳ לו קרובים אז) לא איכפת לי אם יקרה כח שידורו שם קרוביו אח״כ ומותרין לקיימו ומבואר יוצא מזה שאם קבלו רב באיסור בחרם כמו בנד״ד שהי׳ לו קרובים בשעה שהתמנה יומשך איסור החרם אף אחר הקבלה ומחויבים לסלקו מרבנות שעל זה הי׳ הנדון דשם וזה דלא כתשובות עה״ג הנ״ל. אך קשה עליו ראיות עה״ג ממחבר הנ״ל בנשבע שלא ישא אשה הנ״ל דמשמע שאם כבר נשא ועבר על החרם ליכא איסורא לדור עמה, וצ״ל דס״ל שגם המחבר לא כתב אלא אם אמר בלשון השבועה שלא יעשה נשואין עמה שאז אמר בפירוש בשבועתו שאינו אוסר על נפשו אלא מעשה הנשואין אבל באומר סתם שלא ישא אשה מפרשינן כונתו שלא ישא אשה וידור עמה עד ג׳ שנים וההי״ד בחרם שלא יקבלו רב שיש לו קרוב בעיר הכונה לא על הקבלה לבד אלא אף גם אחר הקבלה לא יהי׳ אצלם בתורת רב או דיין. ושם בתשו׳ ש״ע הנ״ל כל ההיתר שבנה משום שלא הי׳ כונת החרם על רב שתחילת קבלתו בהיתר הי׳ ע״ש שלמד כן מלשון התקנה בארוכה ודי בזה.

ועלינו לבאר מ״ש לעיל וכאן דאחר כלות ג׳ שנים ה״ל קבלה חדשה ודלא כטענת ר׳ משה פ״מ דקבלה זו ה״ל קבלה עולמית והוא מטעם זה דע״כ לא כתב הח״ס באו״ח סי׳ ר״ו שמה שכותבין בשטר ג׳ שנים הוא רק לטובת הרב שאינו משעובד לקהל אחר ג׳ שנים להצילו מאיסורא דע״ע ולא שיכולים לסלקו אח״כ הנה זה דוקא בכתוב בשטר קבלה סתמא שנתקבל על ג׳

שנים אבל אם כתוב בפי' כמו בנד"ד שאחר כלות ג' שנים יוכלו לברור ולהחליפו באחר הרי מפורש יוצא שהתנאי הי' לטובת הקהל שיהי' יכולים לסלקו ולא לטובת הרב, ועיין בחת"ס שם באו"ח סי' שלפני סי' הנ"ל ותמצא כזה בדברי עצמו.

וראי' מבוארת לזה ממחבר או"ח ס"ס נ"ג וז"ל קהל שנהגו למנות אנשים על צרכי ציבור ובהגיע הזמן יצאו ולא ונכנסו אחרים תחתיהן בין לחזן בין לקופה של צדקה בין לשאר מנויים הצריכין לציבור בין שנוטלין עליהן שכר בין שאין נוטלין עליהן שכר אפילו לא קבע להן זמן סתמן כפרושן מאחר שנהגו כן וכן הוא ברמ"א יו"ד סי' רמ"ה ושניהם משם הכלבו משם תשו' הרשב"א וז"ל הרמ"א שם שאין לסלק שום רב חוץ אם המנהג בעיר להחליף התמנות א"כ גם הרב כשעבר זמנו יחליפנו באחר ע"כ הרי מבואר ממחבר במקום מנהגא הוי סתמא כפירש ויכולין לסלקו מכ"ש אם פרשו באמת שאחר ג' שנים יהי' הבחירה בידם והוא ראי' שאין עליו תשובה.

[וכאן ארשום דבר פשוט לבל יתעקש אדם בדברי ח"ס שם מהא דכתב בסי' הנ"ל אחרי כתבו שקבלה על ג' שנים ה"ל קבלה עולמית וז"ל. דהא הרמ"א ביו"ד סי' רמ"ה בשם הכלבו שאין לסלק שום רב חוץ אם המנהג בעיר להחליף התמנות א"כ גם הרב כאשר עבר זמנו יחליפנו באחר (וקשה) איך כתב שזה תלוי במנהגא והאמת דין זה נובע מס' כלבו והמעיין שם יראה דהתם מיירי בקהלה שיש בה כמה הראוים לש"ץ או לרב ואינם נוטלין פרס אלא מכבדים זה לזה שיהי' ש"ץ או רב לזמן ואח"כ יתכבד אחר מהקהלה בכבוד זה כמו שנהגו עתה בהתמנות קרו"ט אמנם הרמ"א מיירי נמי ממקבלי פרס ונשכרים לקהל א"כ נשכרים רק לזמן וא"כ מ"ש דתלי' במנהגא צ"ע עכ"ל. וטעה אחד ללמד מזה בדעת הח"ס ברב הנוטל שכר אף אם בפירוש הותנה שאחר כלות ג' שנים הבחירה בידם או במקום שמנהג להחליף אפ"ה לא יכולים לסלקו. וזה גרם לו שלא עיין בקישור דברי הח"ס שהוא מביא ראי' בזה לעצמו שאף שהכלבו איירי בלי קבלת פרס אבל הרמ"א איירי גם ברב שמקבל פרס (וכן מבואר להדי' במחבר הנ"ל ס"ל נ"ג באו"ח שהבאתי למעלה) וקשה על הרמ"א למה תלוי במנהגא אף בלא מנהג כיון שכתבו בשטר השכירות זמן ממילא אחר הזמן אינו רב אף במקום שאין מנהג להחליף וקשה על הרמ"א וצ"ע על זה קאמר שם בח"ס מיד בדיבור שאח"ז וז"ל. וע"כ צ"ל ניהי דכותבין זמן בשטר השכירות היינו לטובת הרב להפקיע ממנו איסורא דע"ע ולא הי' יכולין לסלקו אח"כ אבל במקום מנהגא הוי סתמא כפירש פי' מה שקבלוהו סתמא על ג' שנים ה"ל כפירש שאחר הג' שנים יהי' הבחירה בידם והתנאי לטובת הקהל ולא לטובת הרב והוא פשוט למעיין בו].

ומה שכתב שוב שם בח"ס סי' הנ"ל, ולא נראה מעולם במדינות הללו שהסירו הרב והורידו מכסא הרבנות שלו וכן לא יעשה שאפילו אב"ד שסרח אין מעבירין אותו עיין יו"ד סי' של"ד סעיף י"ב והוא

מתקנת אושא שבירושלמי הובא בהג"א פ' אלו מגלחין ושם מבואר דאין מעבירין אותו עכ"ל, מזה הי' נראה שזה עוד טעם אחר שלא יכולין להעבירו אחרי כלות ג' שנים ויטעה האדם לומר שאף אם הותנה בפירוש שהברירה בידם אפ"ה אינם יכולים לסלקו מתקנת אושא, זה ודאי ליתא שתקנת אושא הי' רק בקבלה עולמית ורק שרוצים להעבירו משום שסרח ע"ז הי' תקנת אושא שלא להעבירו (אלא עושים כל הצטדקאות דאפשר להיטיב, ואומרים לו הכבד שב בביתך כמ"ש הרא"ש שם בפ' ואלו מגלחין,) אבל בנתקבל לזמן והותנה לטובת הקהל הך זמן כהנ"ל פשיטא שמעבירין אותו ואין זה בכלל תקנות אושא ואין זה הורדה שלא עלה מתחילה יותר תדע דאל"כ קשה דברי המחבר ורמ"א הנ"ל איך רשאי להחליפו במקום מנהגא נגד תקנת אושא והוא פשוט וברור.

ומטעם זה נופל ג"כ טענת ר' משה פ"מ באות ג' הנ"ל דמעלין בקודש ואין מורידין דאין זה הורדה שלא עלה מתחילה יותר, רק שקשה על זה מהך דיומא דף ס"ב בסגן הכהן דקאמר הש"ס דנשאר בקדושתו משום דמעלין בקודש ואין מורידין, אע"ג שמעקרא לא עלה יותר רק עד טהרת הכה"ג, אבל הדבר נכון ע"פ מ"ש הגאון בעל ארעא דרבנן על הקו' שמקשים בש"ס דברכות דף כ"ח במעשה דר"ג ור"י שסילקו את ר"ג והעמידו את ראבע"ז לנשיא וכשפייס ר"ג את ר"י אמרו היכא נעבד נעברי' גמירא דמעלין בקודש ואין מורידין, ומקשים דמשמע מכאן שהך דמעלין ואין מורידין דרבנן ובפ' שתי הלחם יליף לי' הש"ס מקרא ותי' הגאון הנ"ל דמקרא לא נלמד אלא בכהנים וכלי שרת, אבל בכל דוכתא הך דמעלין ואין מורידין הוא רק דרבנן ולכן קאמר הש"ס גמירא. ולפ"ז מסתבר דבסגן הכהן כיון שמעלין בקודש הוא דאו' בהובחר עולמית וכן בסגן אף שהובחר רק לזמן מ"מ אין מורידין גם אחר הזמן מדרבנן משא"כ בראבע"ז שמעלין ולא מורידין הוא רק דרבנן באמת בהובחר לזמן שרי אף לכתחילה לסלקו אח"ז והך דראבע"ז כפשוטו שהובחר עולמית לכן עכ"פ מדרבנן לא הי' רשאין להורידו. ועיין בתשו' אבני צדק סימן ק"א שדחה דברי ארעא דרבנן דהא דקאמר הש"ס גמירא הוא משום דראבע"ז לא הובחר רק לזמן עד שיפייס את ר"י ומביא ראי' מסגן הכהן שיש חילוק בין הובחר לזמן או עולמית דבהובחר לזמן הוא דרבנן, ובאמת דברי ארעא דרבנן נכונים וגם הוא מודה שיש חילוק בין הובחר לזמן או עולמית וכהדרגה הנ"ל ואין ראי' נגדו ודברי הש"ס ברכות הנ"ל כפשוטו שהובחר עולמית ומנ"ל לחלוק עליו.

[**ומה** שמקשה בתשו' א"צ הנ"ל על שי' בעל א"ד הנ"ל דהרי לפי הנראה משי' הפוסקים שירושה דאו' הוא זה ואיך יחשב כזאת מאחר שאף אם הוקם יכולים להורידו מקדושתו מכ"ש שאינו יורד ואין חיוב על העם להקימו לא קשה כלל דע"כ במינוי המלך או רב איכא דבר שעושה הקנין שלא יוכלו העם לחזור בם (וכתבתי בזה במק"א מהו הקנין או אם הוא מדברים הנקנין באמירה) ולפ"ז להורידו אחר המינוי מתרי טעמי אינן רשאים להעבירו האחד

משום שכבר זכה המלוכה לא נוכל להוציא מידו, ב' משום דמעלין בקודש ואין מורידין ובמקום שאין שייך טעם זה דמעלין בקודש דמדאו' שרי להורידו זולת כהן וכ"ש, מ"מ אין רשאין להורידו משום שזכה במלוכה בקנין ושפיר מועיל הירושה דאו' שלא יהי' בידם להורידו משום שזכה בה אבל במקום דשרי להורידו כנד"ד שלא זכה אלא לזמן או שאר ענין מקח טעות וכדומה ודאי ליכא שום איסור להורידו דלא שייך מעלין בקודש כי אם בכהן וכ"ש ודו"ק כי הוא ברור לע"ד].

ואם כדברי האבני צדק יקשה איך יפרנס את המחבר ורמ"א הנ"ל ואיך רשאין להורידו במקום שנוהגין להחליף הא מעלין בקודש ואין מורידין וע"כ כבעל א"ד הנ"ל וכהדרגה הנ"ל דלא כאבני צדק.

אחרי הדברים האלו נשנו לטענת ר' משה פ"מ שהחרם לא קאי על הרב שרב הוא אדון ולא עבד. זה ליתא שבאמת פי' מלות רב הוא כן, אבל בנדרים קיי"ל דהולכים אחר לשון בני אדם ובאזנינו שמענו בלשון בני אדם כשמדברים בכלל על כל הנוטלים שכר מהקהל יאמרו על כולם יחד המשעובדים בלע"ז וכוללים יחד עם הרב ואף אם יאמר האומר שרוב בני אדם אינם מכנים בדיבורם בשם המשעובדים לכלול גם את הרב בתוכם מ"מ הא בכה"ג לא מהני רוב ועדיין ה"ל בכלל סתם נדרים להחמיר כמבואר ביו"ד סי' ריי"ז סוף סעיף ג' ובאמת גם הרב הוי משעובד לקהל להוראה ופתוך בי' עבדות ומטעם זה פסק הח"ס או"ח סי' י"ב וחו"מ סי' כ"א שהעידנא הבן יורש גם כתר תורה, רק יאמר שפי' לשון רב מורה רק על השררות ע"ז כבר אמרנו אנו הולכים בזה אחר לשון בני אדם וסתם נדרים להחמיר.

בלעדי זה הרי כתב הש"ך ביו"ד סי' ריי"ז ס"ק א' בשם רי"ו על הא דקאמר שם בנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, ואם אינו בלשון בני אדם כגון שנדר בלשון הקודש ובאותו מקום אינם מדברים בלשה"ק הלוך אחר לשון תורה כך פשוט פ' השותפין עכ"ל, והנה בנד"ד הך חרם הוא בלשה"ק ואזלינן בי' אחר לשון התורה ובלשון התורה נקרא האיש אשר לו מינוי על העם עבד עבור שמשעובד לציבור במשמרת פקודתו, כמו שמצינו בפ' ויחי על קרא ויהי' למס עובד בישכר, שפירש רש"י למס עובד לפסוק להם הוראות של תורה הרי דבלשון התורה נקרא עבד.

ועיין ברש"י פ' דברים על קרא ואצוה את שופטיכם בעת ההוא, וז"ל משמניתם אמרתי להם אין עכשיו כלשעבר לשעבר הייתם ברשות עצמיכם עכשיו הרי אתם משעובדים לציבור והוא מספרי, הרי שבלשה"ק משתמשים באילו המינוים ברבנות התורה וצרכי ציבור בשם משעובדים, וראה בח"ס חו"מ סי' קס"ב כתב בלשונו „דלא דמי הרב לשאר משעובדים" הרי שכלל גם הרב בשם משעובדים לכן ברור שהרב בכלל החרם.

גם בלעדי הנ"ל הנה בכזה אזלינן אחר הכונה ולא אחר הלשון, שהרי בסי' ריי"ח כתב המחבר כיצד הולכין אחר כונת הנודר ולומדים מהם לאיזה נתכוין והולכין

אחר הענין ולא אחר משמעות הדיבור כיצד הי' טעון משא של צמר והזיע כו' נשבע שלא יעלה צמר לעולם הרי זה מותר ללבוש בגדי צמר כו' ואינו אסור אלא להפשילו לאחוריו, וכן נמי מי שהעלילו עליו שמוכר יין לישמעאלים ונשבע שלא יעשה יין למכור והי' לו יין מקודם אסור למכרו וכתב ע"ז בהג"ה שם ואע"פ שאמר שלא יעשה אזלינן בתר כונתו וכ"ש קהל שעשו תקנה כיוצא בזה כו', ולמד מזה הצ"צ בתשובה מ"ד שבתקנה וכה"ג הולכים אחר הענין ולא אחר משמעות הדיבור כמבואר ביו"ד סימן רי"ח, הכא נמי הסכמות ותקנות הקהל אחר כונת המתקנים ותכלית כונת של המתקנים, ולכן אף שלא הותקנה בפי' בתקנה כי אם ראש הקהל ולא על טובי הקהל מ"מ הי' כונת המתקנים גם על הטובים, ולפ"ז הה"ד בנד"ד דידועה תכלית הכונה של החרמות שלא יקבלו מי שיש לו קרובים בעיר הוא משום שלא יבוא קלקול שישתדלו הקרובים לקבל איש שאינו הגון וכמבואר שם בתשו' ש"א סי' ס"ז, ואם חששו על זה בשאר משעובדים מכ"ש שחששו על זה בקבלת הרב, והי' כונתם גם על הרב במה שאמרו שלא יקבלו שום משועבד שיש לו קרובים. **ואף** לטו"ז שם בסי' רי"ח שהקשה על דין זה דבנדרי' בעינן פיו ולבו שוין ומה מועיל כונתו ומביא שם תוה"ב סי' רע"א שכתב דדייניגן לי' לפי כונתו אפילו הוא נגד הוצאות שפתיו כו' כתב הטו"ז ע"ז פשוט שנתכון שלא לפרש הלשון כפשוטו כמשמעותו כמש"ל כו', אבל מ"מ יתפרש שפיר לפי כונתו משא"כ אם סותר לגמרי כמו כאן ע"ש (ועיין בנקוה"כ מ"ש על זה), אבל בנד"ד גם הטו"ז מודה שגם אם יהיבנא שלשון משעובדי' כמשמעות הפשוט אינו על הרב אבל מ"מ מי לא מוד' דאפשר לפרשו גם על הרב שנוטל שכר מקהל ואזלינן אחר הכוונה גם לטו"ז, אבל באמת אין בזה ספק כלל שבכלל המשעובדים גם הרב כמש"ל.

ועל מה שטען ר' משה פ"מ בשם גאון אחד שהצדיק הקדוש ר' הלל ל"ש שמח לקראתו ברצותו להשתדל עבורו אף שהי' לו שם קרובים, הנה אם הי' בעדות הגאון הנ"ל עדות על ביטולו של החרם הי' בזה פלפול ארוך אם נאמן מד"ת או לא עיין יבמות דף ע"ז כל ת"ח שמורה הלכה ובא אם מקודם מעשה אמרה שומעין לו וא"ל אין שומעין לו עיין יו"ד ס"ס רמ"ב בהגה (בטו"ז שם ובנמו"י ריש הערל) דודאי אף בשעת מעשה נאמן אם אינו נוגע לעצמו והדבר מובן שהרי שם אינו מעיד נגד החזקה שהרי העיד עמוני ולא עמוני' שעמונית לא היתה אסורה מעולם, אבל כאן שהנדון להוציא ממון מהקהל פשיטא שאין ע"א קם לממון, אבל באמת אין בזו עדות כלל חדא שמא לא ידע מן החרם ועוד דשמא הי' מקבל הרבנות אם היו כולם פה אחד מסכימים עליו והי' מתירין החרם באין מוחה, וכעדות הני בי תרי שהעידו שבשביל החרם לא רצה לקבל עד שיסכימו כולן, ועל הטענה שהם אינם נאמנים שנוטלין קצבה מהקהל בזה אינן נוגעים ואינן נוטלין בזה שכר להעיד ואין אני מטפל בזה לברר אם נאמנים או לא כיון שהם מאנשי אותו העיר מ"מ ליכא שום עדות להחליש כח החרם.

ואין לצדד היתר דהי' מזה ראי' שהתירו קהל את החרם ממה שרצה לקבל הרבנות, ועיין בכעין זה בשע"א סי' הנ"ל בגזירות מהר"ף כיון ששלחו אחרי הרב מסתמא בני הקהלה הוסכמו לבטל הנדר, זה ליתא דשם שאני שהקהל לא קבלו החרם על עצמן רק הרב מהר"ף ולא חל החרם אם לא קבלוהו מעקרא כמו חדר"ג במקום דלא נתפשט בארצות המערב וההי"ד בכל הגזירות וחרמות כזו וא"כ ממ"נ אם ידעו ממנו ולא חשו לי' הרי לא נתקבל מהציבור ואם לא ידעו והחרם טמור פשיטא דלא חייש משא"כ בנד"ד שהקהל קבלו החרם על עצמם מוזהרים לשומרם בחומר עוון החרם וקולר תלוי בראש' אם עוברים עליו עד שנתועדו כל הקהל יחד מחדש להתירו בפום בי', ואף לשעבר לולא הי' שוגגים לא היו מנוקים מעון.

ועל טענת צד של ר' משה פ"מ שגיסו מקבל על עצמו לעקור דירתו ויפול החרם מאליו אם יכולי' לבחרו לרב או לדיין הי' הפס"ד מאחר שצד שכנגדו אסרו על עצמם הוראתו בנדר עד"ר, יכולים הם לעכב הקבלה מחדש כיון שהוראתו אסורה עליהם ואינו ראוי עי"ז להיות להם דיין ומורה, אע"ג דפשיטא שקהל שאסרו על עצמם הוראות הרב שלהם שאין הרב מפסיד בזה כלום מכל חוקות הרב בעדתו ואינהו דאפסדו אנפשייהו במה דשוו על נפשייהו הוראתו חתיכה דאיסורא לא כן הוא בנד"ד שכבר בררנו לודאי שקבלה של ר' משה פ"מ בטלה מעקרא מצד זכי' בטעות, וה"ל השתא קבלה חדשה פשיטא שיכולין צד שכנגדו לעכב מטעם נדרן ואף יחידים יכולים לעכב קבלה חדשה בכה"ג דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו וכן מבואר בתשו' דברי חיים חלק א' חיו"ד סי' י"ד ד"ה רביעית דוקא שם, ועיין או"ח סי' נ"ג במחבר ומג"א, ובפרט שכדין עבדו שנדרו לזרוזי נפשן אודות החרם... אם לא שירצו להתיר נדרן ע"י פתח וחרטה דמעקרא, ואין זה בכלל נדרי שגגות וצריך לשאול אצל גדול אם יש התר לנדרן עד"ר שיש גוונן שיכלו להתירן.

ומה שטענו צד שכנגדו שאינו ראוי לרב מתמת דרכו המבואר בפראטאקאל, והי' הפסק שאין בזה ממש פרט זה אין צריך ביאור כלל דנודע להוציא אדם מחזקת כשרות צריך עדות ברורה ולא אומדנות וכדומה.

ומה שכתוב בפסק שקהל צריכין לפייס את ר' משה פ"מ לתן משכורתו שלוש שנים משלם, הוא מטעם שאפשר שעי"ז שקבלו אותו על ג' שנים גרמו לו היזק דאולי הי' מבקש ומצא מנוח לנפשו, ואף שאין בזה לא משום דינא דגרמי ולא משום גרמא בנזקים לחייבם עכ"פ לצי"ש מ"מ הצריכים הב"ד לפייסו בזה לפנים משורות הדין דמצינו כה"ג גבי הני שקלאי ב"מ דף פ"ג ע"א שחייבו משום למען תלך בדרך טובים וכתב בש"מ דף כ"ד ע"ב גבי מצא כאן ארנקי דכייפינן לי' לעשות לפנים משוה"ד ומיישב שם הסתירה בש"ס דבאדם חשוב דוקא כייפינן לפנים משוה"ד וציבור לדעתינו הוא כאדם חשוב ועיין חו"מ סי' י"ב סעיף ב' בהג"ה ובחו"מ סי' רנ"ט בש"ך

ס״ק ג׳ לכן הי׳ הפסק לפייסו במשכורתו על ג׳ שנים.

היוצא מהפסק בקצרה, **א׳** שר׳ משה פ״מ משמרת פקודתו כלתה מיד ואין עליו עוד תורת דיין, **ב׳** הקהל צריכין לפייסו לתת לו משכורתו משלם שלוש שנים רצופות, ואין בכלל זה הדירה*), ג׳ מאחר שהוא מעתה רק כאחד העם רשאי להורות לצד שלו בחינם בלי שום משכורת ויכול לסדר אצלם קידושין אם יכבדו אותו אבל רק בחינם בלא כסף, כי הוסר הדיינות מאתו ואין כאן חיוב רח״ש, **ד׳** לצד שכנגדו אסור להורות ובכלל זה אף סידור קידושין אף בחינם, כי הוא בכלל הוראה ומכשילם בעוון נדר, **ה׳** הגעבוהרען של המאטריקל אבד כי זה מחוק המשרה שלו וזה בטלה.

ואני חותם בברכה ה׳ יתן ויזמין להרבני כו׳ כו׳ כו׳ מהו׳ ר׳ משה פעלדמאן נ׳ פרנסה בריוח ובהיתר שיהי׳ יכול לשקוד על התורה ועבודה כאוות נפשו, וכל העם דעיר גאלאנדע השלימים ויקרים יבואו בשלום ידידם

הק׳ שרגא צבי טענענבוים
אב״ד דטשאטה יע״א.

ד׳

הוספה על הפס״ד

א] כת שכנגד ר׳ מ״פ הראו גביות מבי״ד של ג׳ רבנים שר׳ משה פ״מ הי׳ בעיר וואשער־העלי על שב״ק אצל עדת השטאטעסקווא דשם לקבלו לרב דשם ואכל בשר ושתה יין אצל השוחט דשטאטעסקווא אשר יש על זה איסור מגזירת גדולי ישראל גאונים ומצוקי ארץ נוחי נפש ז״ל. — מעשה זה הי׳ טרם שנתקבל לדיין בעיר גאלאנטא.

ור״מ פ״מ טען שהוא שקר שלא אכל בשר שם אלא מה שהביא עמו מבשר געזעלכט ולא שתה יין, וקדש על השכר — והגביות עדות אין בכך כלום שנגבה שלא בפניו.

וגם מתכחש הגביות עדות מואשער־העלי ע״י גביות עדות שהביא רמ״פ מק״ק מיהאללאוועץ ואין זה הזמה רק הכחשה שהרי לא אמרו על העדים עמנו הייתם רק שהוא לא הי׳ שם וממילא אי אפשר שהי׳ אוכל שם — הגם שהמעשה אפשר שהי׳ אמת שאכל בשר ושתה יין שם בשבת אחר, והעדים טעו בזמן.

אין אני רוצה לכנוס בפלפול שלא לצורך דבלא זה הדין מבואר בחו״מ ... דבהזמה שלא בפניו לא הוי רק הכחשה והעדים כשרים דלא כשיטת הריב״ש .... ועיין נוב״י ח׳... סי׳.. בארוכה.

גם הראה רמפ״מ כתב מהב׳ שוחטים דעדת השטאטעסקווא הנ״ל שלא אכל בשר ולא שתה יין שם — **וזה אחת מהטענות שבין הקהל ורמפ״מ.**

ועתה נחזה אם הי׳ הגביות עדות כשר ולא הי׳ מוכחש אם יש בזה פסול כ״כ שראוי לפסלו מדיינות שלו.

הנה ידוע שכל גזירת גדולי ישראל העובר עליהן כעובר על איסור דאורייתא אם הי׳ הגזירה לגדר וסייג לתורה — ולשיטת הרמב״ם בפ״י מהלכות ממרים לפי מש״כ הכ״מ בי״ד אחר אינו יכול לבטלו גם אם המה גדולים מבי״ד האוסרו בחכמה ומנין. ולשיטת התוס׳ בי״ד אחר יכול לבטלו, ולא דמי לי״ח דברים שאין שום בי״ד בעולם יכול לבטלו היינו משום שמסרו נפשם עליהם, אבל עכ״פ מודים כ״ע שצריך ביטול בי״ד אחר שגדול בחכמה ומנין. וראיות לזה ללא לצורך שהוא דין מבואר בפוסקים ראשונים ואחרונים.

והטו״ז ביו״ד סי׳ רכ״ח ס״ק מ״ב על האי דנשבע שלא לכנוס בתקנת הקהל הו״ל שבועת שוא, שע״כ חל עליו תקנת הקהל, ע״ז כתב הטו״ז שלכן לא חייל השבועה משום דתקנת הקהל דאורייתא הוא מקרא ושמרתם עיי״ש.

ב] ודין זה הוא מהמרדכי ובמהר״ם שי״ק או״ח סי׳ ש״ו חולק עליו דקרא זה אסמכתא אבל מבואר במרדכי רפ״ג דשבועות דילפינן לי׳ מקרא דארור אשר לא יקום את דברי התורה הזאת שכל התקנות שהן למגדר מלתא דאורייתא הוא, דלאו דוקא בי״ד הגדול אלא כל בי״ד של גדולי ישראל גוזרין על כל גזירות ותקנות למיגדר מלתא וסיג לתורה, וכן טובי העיר יכולין לגזור על מקומם שהם בעירם כבי״ד הגדול בירושלים ועיין לשון הרמב״ם פכ״ד מסנהדרין ומרדכי פ״ק דב״ב דטובי העיר במקומם כגדולי הדור בכל מקום ועיין חו״מ .. וא״כ הך גזירה ותקנה של שלושים גדולי ארץ ז״ל אשר לא הניחו כמותם שגזרו למגדר מלתא שכת ארטהאדאקסען יותסר להם אפילו בשר ושתיית יין של השטאטעסקווא, מי שעבר ע״ז ואכל עבר איסור דאורייתא.

ואף אם יהי׳ רק מלא תסור שלדעת הרמב״ם כל איסור דרבנן או תקנה שהוא למגדר מלתא דאורייתא הוא ובכלל לא תסור ונימא דלכן לא חייל השבועה בנשבע שלא יבוא בתקנת הקהל כמבואר ביו״ד סי׳ רל״ח שזה גרע מח״ש דחייל שבועה עליו אבל בדרבנן שהוא בכלל לא תסור לא חייל, אבל מ״מ פשיטא כיון שחייב מכות מרדות כמבואר בפתיחה כוללת לפמ״ג או״ח ופסול אף לעדות מדרבנן מכ״ש שפסל להיות רב ודיין ואסור לקבל ממנו תורה. [אם לא עשה תשובה כזה שאמר ששב מכל לבו]. ועכ״פ מי לא יודה שבזה איכא תקון גדול אשר בשביל זה רצו קהל שכנגד רמפ״מ לפסלו.

אבל הרי אין כאן דבר ברור על פי עדות שהרי הגביות העדות מתכחש בהם ולכן הבי״ד כתבו שאין ממש בזה שהרי לא נתברר על פי דינא מפני שנגבה שלא בפניו ומתכחש מגביות עדות דמיהאלאוויטץ ולא נוכל להוציאו מחזקת כשרות שלו ע״י אומדנות והוכחות...

אבל מי לא יודה דאיכא עכ״פ רינון גדול עליו — אע״ג דלא נוכל לפסול עי״ז כמש״כ הרמ״א באו״ח סימן כ״ג סעיף כ״ה וז״ל ואין מסלקין אותו משום רינון בעלמא פי׳ אבל

אם באו עליו עדים בזה וכיוצא בזה מעבירין אותו — אבל הרי כתב בתשובת השיב משה חאו"ח סי' ד' והוכיח בראיות ברורות דבקלא דלא פסק פסק המג"א שם בסי' נ"ג סק"ז דבקלא דלא פסיק מסלקינן לי' — אבל כוונת הרמ"א דבליכא עדים כלל אז לא מסלקינן לי' אבל בקלא דלא פסק שהוא ע"פ עדים ר"ל שנפק הקול ע"י עדים אף שלא נגבה כדינו והעדות לא מהני מ"מ מהני הקול שנפק ע"י העדים.

ג] וזהו כוונת הרמ"א דבעי דוקא עדים פי' לאפוקי קלא בעלמא שלא נפק ע"י עדים מעיקרא (וכמו ב"ב מפי"ב) והלכו להם למדינת הים אף דעד מפי עד לא מהני אבל מהני דלמהוי קלא.

וה"ה נמי בנידן דידן אף שהעדות מתכחשת ולא תלינן שטעו בזמן באיזה שבת הי' ולא מהני עדותן אבל כיון שהעדים עכ"פ נשארו כשרים הו"ל עכ"פ קלא מפי עדים דמסלקינן אותו. אבל עכ"פ מי יסמוך ע"ז לסלק אותו שאף אם אמת הי' הדבר אולי שב בכל לבו, אבל מ"מ הוי לי' רינון גדול והוי הקבלה בטעות דהא הרינון הלזה הי' עליו קודם שקבלוהו והקהל לא ידע מזה והו"ל קבלה בטעות, דאילו הוי ידעו מזה ודאי לא היו מקבלין אותו והו"ל כלא קבלוהו וכמבואר שם בתשובת השיב משה ד"ה ועמד, והא דלא מסלקינן על רינון בעלמא היינו אם הי' קבלה נכונה אבל מאחר שהקבלה הראשונה בטילה שוב הו"ל קבלה חדשה שאף המיעוט יכולים לעכב מלקבלו, וכל זה מבואר בתשובת השיב משה הנ"ל לא מלבי " " " א"כ הפס"ד בלא זה שריר וקים.

ד] עוד יש טעם נכון שהמיעוט יכולין לעכב מלקבלו מחדש, משום שהי' רוצה לילך לרב לקהילה שטאטעסקווא שמבואר במהר"ם שיק שדינם ממש כמו הקאנגרעסגעמיינדע וכהנים שמשמשים שם דינם ככוהנים ששמשו בבית חוניו שלא ישתמשו בהם בקודש, ואף שלא נתקבל, אבל הוא רצה לילך, וזה די שיהיו יכולים עכ"פ המיעוט לעכב מלקבלו, דאע"ג שאין ביד הקהל להעבירו מטעם זה אף אם כלם רוצים להורידו, אבל כיון שצריך קבלה מחדש כהנ"ל וקבלה ראשונה אין כלום ודאי יכולים לעכב שהרי באו"ח סי' נ"ג קיי"ל אף ביצא עליו קול ושם רע דאין מעבירין אותו בלא עדים וברור אבל לקבלו מחדש אף היחידים יכולים לעכב וע"ש במג"א ס"ק ז' וס"ק כ'.

מכ"ש ברב שצריך שיהי' ראוי לקבל תורה מאתו עיין במהר"ם שיק חיו"ד סי' ב'.

ועוד שפרש מדרכי צבור ועבר על תקנת הגאונים.

ה] עוד טעם אחר שיצא קול שאמר לפני השטו"ר [כס המשפט] שלכן אינן רוצים בו יען שהוא דרש בלשון הגר והוא פטריוט. וזה בכלל מסירה וחילול השם שהמה שונאי בני מדינתם — אף שהוא מכחישם שלא אמר זאת מעולם מ"מ מאחר שהעומדים על צדו נתנו אינגאבע [קובלנא] אצל המיניסטער [לשכת שר המשפטים] בטענה זו, א"כ איכא אומדנא שבידיעתו נעשה ואמת קול הזה שגם הוא אמר כן, ומבואר ביו"ד סי' של"ד (סעיף י"ג בהגה) באומדנא או בעדים שאינן נאמנים בכל דוכתא מ"מ נאמנים ומנדים מכח אומדנא

כיון שעל הקישוי יש בזה עדים וכשירים עיי"ש ואף שאין מגדין לת"ח וגם אין מעבירים אותו בשביל זה אבל פשיטא שיכולים היחידים לעכב הקבלה מחדש כיון שאם הי' הקול אמת וברור הי' אסור לשמוע הוראה מאתו — ואם בר נדוי הוא אף שלא נדוהו אסור לשמוע ממנו תורה כדמשמע בסי' של"ד הנ"ל סעיף י"ג בהגה שמותר לצרפו למנין, משמע דלענין לשמוע ממנו תורה אסור כמו ממנודה ובפרט לאלו שמאמינים לקול הנ"ל.

[כי"ק]

פרק ה

מבוא

מערכה מול מערכה

תומכי הרב פלדמן לא זו בלבד שלא נכנעו לפסק הדין אלא אף ערכו מערכות בכיוונים שונים לערער ולבטל את אדני הפסק. — הם ניסו להוכיח שבית-דין-צדק טעה בפסק ההלכה. בין העומדים נגד פסק ההלכה בלטה דמותו של הרה"ג רבי פייבל פלויט זצ"ל אבד"ק שוראני, הלה ראה בפסק הקובע שרב הינו משועבד לקהל עלבון לנושאי דגל התורה. רבי פייבל הריץ איגרות ואף פנה ב„קול קורא" ליושבים על מדין לזעוק מרה נגד פסק הזו — בהמשך המערכה נתפרסמו מכתביהם של רבנים אחרים שנענו לקריאת רבי פייביל פלויט זצ"ל. — את טענתם זו שרב אינו משועבד לקהל ביססו על ראיות מהש"ס.

לאור זאת ראה רבי שרגא צבי טננבוים זצ"ל חובה לחזק פסק הדין שנית, בו דוחה את כל הראיות שגיבבו החולקים עליו, אף מרחיב ומחזק את אדני הפסק בראיות מש"ס ופוסקים. בפסק זה מסתייע בבירורי דברים שערך רבי ארי' ליפשיץ זצ"ל אבד"ק סאנטוב אשר מחזיק בדעתו ודוחה את דעת החולקים.

בפרק זה מובאים בירורי הלכה — מכתבים ומסמכים חשובים שיש בהם להאיר על פרשה זו.

התורני המופלג ר' יצחק בנימין שעכטער זי"ל ששימש כטוען לצד הרב פלדמן לאחר הפסק דין ערך מכתבים לבעל „נטע שורק" בהם מפלפל בפסק ההלכה, ובו מליץ על הרב פלדמן, לבסוף מבקש שישתדלו בשבילו רבנות לכל הפחות בקהלה אחרת ומציין שלדעתו הרב פלדמן הוא מבני עלי' אשר כתר הרבנות הולמתו.

בכל מכתביו שערך ל„נטע שורק" נהג במידה מופלגת של הכנעה ובדרך ארץ — מכתבים אלו רואים עתה לראשונה את אור הדפוס.

תוכן הפרק

סימן א׳ : מכתב הרה״ג דשוראני להרה״ג דטשאטה נגד הפסק־דין.
סימן ב׳ : מכתב הרה״ג דשוראני להרה״ג דסערעד וקריאתו להרבנים הגאונים.
סימן ג׳ : חמשה מכתבים מר׳ יצחק בנימין שעכטער [טוען כללי מצד רמ״פ] אל הרה״ג דטשאטה.
סימן ד׳ : מכתב הרה״ג דסאנטוב אל הנטע שורק נגד המעררים.
סימן ה׳ : תשובת הנטע שורק לאלופי אקרו״ט בעיר גאלאנטה [שו״ת נטע שורק סימן ג׳].
סימן ו׳ : דברי המעררים במכתב גלוי. הסרת הפקפוקים שלהם סעיף אחרי סעיף [שם סימן ד׳].
סימן ז׳ : מכתב הרה״ג בעל שבט סופר להרה״ג בעל ילקוט אליעזר בענין בחירת הרה״ג דסאנטוב לראש לשכת היראים אחרי פטירת הצדיק ר״י רייך ז״ל [בהערות].

א׳

כאשר יצא פסק הדין ההוא הקורא להרב פלדמן לעזוב כהונתו קמו מיד נגדו הרב פ״מ וסייעתו.

הגאון אבד״ק שוראני* כתב להגאון דטשאט: מגילתו הגיעני ולא אדע מה כוונתו וכו׳ אבל זאת אני אומר כי ראוי לקרוע עד התגלות הלב על פלפולו אם הרב הוא בכלל משועבד, הרב הוא מרא דאתרא ולא משועבד ומה שמספקין לו די פרנסתו הוא מקרא ד,,מטבעות הארון יהיו הבדים״ מכאן לת״ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו ובזמנו הוא הסיפוק, ובזה אני מעיד עלי שמים וארץ אשר בשנת תר״ח נקראת מפ״ב לגאלאנטהא שיקבלו להגאון ר״ה ז״ל עליהם והי׳ שמח בשליחות ואין אחד הזכיר התקנה הנ״ל, אף שהיו להגאון ז״ל הרבה קרובים שם וכו׳ וארז״ל לא חרבה ירושלים כ״א על שהעמידו דבריהן על ד״ת.

במכתב שני שהופנה אל הרב הגאון מו״ה משה מרדכי פ״ה אבד״ק סערעד גילה הוא על מה ולמה התקומם בחרי אף גדול נגד הפסק וז״ל:

---

* הרה״ג רבי יחזקא׳ פייבל פלויט זצ״ל אבד״ק שוראני נולד בקאלן כ״ד שבט תקע״ח לפ״ק. הי׳ תלמיד מובהק וכבן בית למרן החס״ס זי״ע למד ממנו כל התנהגותיו וידע אפילו שיחת חולין של רבו הגדול, וכן התנהג עצמו כל ימיו, וכן נהג קהלתו עדת שוראני שהי׳ שם אבד״ק יותר ממ״ו שנים, הי׳ גאון מובהק ומפורסם צי״ע הקדיש כל רגעיו לתורה ויראה הרביץ תורה ברבים, גידל יתומים בתוך ביתו. לחם מלחמות ה׳ נגד פושעי ישראל בלי חמלה וחנינה אף שהיה לו עי״ז רדיפות וצרות רבות, הוא שם נפשו בכפו ועבד ה׳ עבודה תמה ונקי׳ וקיים לא תגורו מפני איש במלוא מובן המלה. חיבר י״א חלקי חבר בן חיים ועוד. נפטר בכ״ז כסלו תרנ״ה לפ״ק בן ע״ז לימי חייו. זיעוע״י [מליצי אש כ״ז כסלו חלק ג׳].

ב׳

בעהי״ת שוראן עיו״ט תרנ״ד לפ״ק —

לכבוד ידידי הרב הגאון המופלג בנש״ק כקש״ת מו״ה משה מרדכי פ״ה נ״י אבד״ק סערעד יע״א.

על דבר שאלת הד״ג נ״י מה אענה מה אומר לדברי הפסק בי״ד שיצא מפי בד״צ בגאלאנטהא אשר בו נאמר: יען כתוב בתקנת קהל גאלאנטהא גזירה וחרם שאין רשות ביד בני גאלאנטהא להקים משועבד בקהלתם שיש לו קרובים שמה ופסקי הבד״צ שגם רב הוא בכלל משועבד. הנה אהובי ידידי לולי הפס״ד הלזה הי׳ נוגע להשפיל כבוד כל רבני מדינתנו חס הי׳ לי מלהשיב דבר קטן או גדול אבל אחרי כי פסק זה הוריד חשיבות הרבנים עד לעפר על כגון זה אמר דהמע״ה „נאלמתי דומי׳ החשיתי מטוב וכאבי נעכר״. הנה כל תוכן הפסק הזה הגיעני בחדש העבר מגאון אחד והן הפלפול והן הראיות מקרא דלמס עובד ומדברי רש״י פ׳ דברים כתובים שם — וקורא אני על הפסק הזה „טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה״.

והנה אבאר מדוע כתבתי שראוי לקרוע על פסק זה. כללו של דבר הפסק הזה יסגיר מקהלות שומרי הדת ביד הנעאלאגען אשר תכלית שטאטוטען שלהם להיות רב ומשעובד דין אחד להם שניהם יכולים המנהיגי׳ לסלקם אם אין מסכימים לדעתם, ומה שהיתה בכוונת הנעאלגאען חתמו עליו הבד״צ בגאלאנטא בפה מלא, כי אם הרב בכלל משעובד הוא תחת רגלי מנהיגי העדה וצריך לתת להם דין ודברים על כל מה שיורה וידין וביד מנהיגי העדה לסלקו אפי׳ ע״י עלילה קטנה כמו אצל הנעאלאגען. ועתה נבא ע״ד החרם הכתוב בפנקס הקהל ובל״ס הי׳ המעשה כמו שאירע בקהלתי שהי׳ להם משעובד שלא הי׳ רוב הצבור נוחה הימנו ובקשו לסלקו, אבל קרוביו מיחו בהם כך הי׳ בל״ס בגאלאנטא ומטעם זה עשו תקנה, אבל ברב לא שייך זה כלל כמובן. ומפני מה לא כתבו בפירוש רב או משעובד. הרי זה דומה למה שפסק הרמב״ם בה׳ ברכות שאם ברך על שכר בפה״ג וכוונתו היתה לברך שהכל, אזלינן בתר הכוונה, וצווחו עליו כל הפוסקים וכי נאמר ע״י הכוונה נשתנה מה שהוציא בפיו וחלקו עליו, ומנא לן להכניס בלשון משעובד גם את הרב שאינו נקרא משעובד לא בלשון תורה ולא בלשון בני אדם. והראי׳ שהביאו מלמס עובד, בעת שקראתי זאת נתמלא פי שחוק, משועבד לא שייך אם גם נסכים לדעתם אלא על מי שמקבל פרס וכן הוא בח״ס או״ח סי׳ י״ג, והגאון הנ״ל כתב לעיי׳ בח״ס סי׳ י״ג ומדוע לא ראה מה טעם קרא החס״ס אותם משועבד וכי יששכר קבל פרס על הוראתו או שאר נשיאי ישראל ומש״כ רש״י משעובדים היינו למקום לעמוד ולשרת ע״ד הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וזה כוונת החס״ס ג״כ על קבלת הפרס הם משעובדים למקום לעמוד על משמרתם ואביא

קצת ראי׳ לזה מהא דאי׳ בב״מ והובא בטו״ז ר״ה פסח דאמרי רבנן לרבא שאיל לן מר והשיב אתם שאלתין לי והרי רבא רב במחוזא הי׳ והי׳ משעובד לכל בני מחוזא ועדיין יאמרו לו כל בני מחוזא שאיל לן מר. ועיין בשו״ת שערי צדק חיו״ד סי׳ קס״ח מהרב הגאון ר׳ מענדל מדעעש ז״ל שכ׳ בהדי׳ דהרב אינו בכלל משעובד. ויש להאריך הרבה, אולם מפני חולשת כחי אקצר ואומר.

מורי ורבותי הגאונים בכל המדינה!

אחרי שאמרה תורה והיתה העיר הקרובה אל החלל, ואנחנו פה סמוכים לגאלאנטהא ובקיאים אנחנו אשר רוב מנין בני קהלה והגליל העומדים בצד הה״ג משה פעלדמאן נ׳ צועקים ואינם נענים וקשה עליהם עד מאד והעולה על זה יותר ויותר הוא הפסק הזה הוא הורדת כבוד התורה הצענו לפניכם המכתב הזה ובמטותא מיניכו נא שימו על לבבכם ועוצו עצה טרם יצא הפסק הזה עלינו ללעג ולקלס בעיני המתחדשים שיאמרו זה היום שקוינוהו מצאנו ראינו ויצאנו ידי חובתנו.

דברי אוהב נפשכם
פייבל פלויט
חופק״ק שוראן יע״א.

ג׳

מכתבי ר׳ יצחק בנימין שכטר

א.

בע״ה יום ה׳ לס׳ בראשית שנת רד״ן לפ״ק פה ניי סוני סמוך לעיר קאמארן.

שלום לכבוד הרב המאור הגדול מעוז ומגדל הגאון הגדול צדיק יס״ע המפורסם בבקיאותו וצדקתו גאון הזמן עטרת התורה העומד לנס עם קודש כקש״ת כמה״ו ר״ש טאננענבוים ראב״ד בק״ק טשאט והגליל נ״י לאוי״ו.

זה שבועות ארבע זכיתי להיות בחברת קדושתו בגאלאנדא אצל השיעדעסגעריכט. בימים הנוראים ובימי חג הסכות לא רציתי להטריחו במכתבי, אמנם היום אחזתי בגיל ורעדה את עט לגשת מול הדרתו, וחס ושלום לא לפלפל על דברי קדשו באתי, כי מי אנכי שאלך ללחום עם הארי שבחבורה, ורק להצדיק את אדמ״ו הגאון הקדוש האיש אלקים עתה באתי, ואין ברצוני להשחיז מכתבי בדרך הפלפול ולהראות בקיאותי, ורק איזה דברים אחדים אשר אין להבינם במעט שכלי....

ונא אל ישליך דברי הנ״ל אחרי גוו, וישים עינו עליהם אולי האמת אתי, כי תורה נמשלת למים דנוזלים למקומות נמוכים, וגם אני שמשתי בנעורי רבותי הקדושים אשר גם רובם ככולם בארץ החיים המה והיו גאונים וקדושים זצוק״ל.

אלה דברי הכותב באימה יתירה בקידה ובהשתחויה נגד מעלת כ״ת

ה״ק יצחק בנימין שעכטער

ואם זכיתי אולי יצליח ה׳ בידי שיכבדוני בתשובה הרמה.

ב.

בע״ה יום ד׳ ב׳ דר״ח חשון שנתרד״ן לפ״ק פה נוי סוני יע״א.

שלמא רבא לגברא יקירא ה״ה הרב הגאון האדיר ובקודש נאדר צדיק כביר ובתורה מוכתר המפורסם שלשלת היוחסין העומד לנס עם קודש כש״ת מה״ו ר׳ שרגא צבי טאנענבוים ראב״ד בק״ק טשאטה נ״י לאריכות ימים ושנים.

אלפי תודות לכבודו הרמה על אשר כבדני בתשובתו הרמה ואף כי שורותיו מעוטים הנה בכל אלה ענדם לראשי ואשמחה בהון כי ימי חיי כמוצאי שלל רב.

אמנם אדוני נא ונא אל יחר אפו בי וח״ו אל ישים עלי שום שמץ דופי שבאתי להראות שגם אני בן תורה. חלילה וחלילה מלעשות כזה, ולהטריח קדוש׳ באגרותי, ורק אני מעודי יצקתי מים על יד רבותי, אשר רובם בעונתי״ה בארץ החיים המה, אצל הגאון הקדוש בסערעד אביו של הגאון דגראסווארדיין הייתי שש שנים, ואח״כ בישיבה הרמה פ״ב אצל הגאון בעל כתב סופר ועוד אצל גאונים, אמנם מעולם לא נענתי ראשי ולא אמרתי אמן על דבר שלא הבנתי, ובכל אלה רבותי היו לי לאבי ואני הייתי להם כבן שעשועים — ע״כ ימחול נא לי מעכ״ה עוד הפעם — האמת הבאר הטיב של מע״כ עודן לא בא לידי רק איזה תמצית קבלתי מהרב הלמדן מופלג ואיש תם וכשר כש״ת כמה״ו ר׳ משה פעלדמן, וגם זכיתי להיות אצל הפסק בי״ד ושמעתי מפיו הקדוש, ובכל אלה לא זכיתי להבין...

ועתה אחלה את מעכ״ה עוד הפעם לעבור עיניו הקדושים בשורותי אלה וימצא בכמה דברים שכדין המה לחזק את דברי הגאון הקדוש דק״ק שוראני.

ובזה אסיים שאבינו שבשמים יאריך ימיו ושנותיו לחיים טובים ונאמנים.

ה״ק יצחק בנימין שעכטער

ג.

בע"ה יום א' לסדר וירא שנתרד"ן לפ"ק פה גוי סאני סמוך לקאמארן יע"א.

שלומים אלף לשר האלף לכבוד הרב הגאון הקדוש הרב המאור הגדול בקי עצום וחריף ועמקן המפורסם פאר הדור כולו אומר כבוד שלשלת היחוסין נזר הזמן כש"ת כמו"ה ר' שרגא צבי טאנענבוים ראב"ד בק"ק טשאטה והגליל נ"י לאי"ו.

בשבועה העבר ביום ג' מכתב מע"כ קבלתי ואלפי תודות אומר למע"כ תורתו על רוב ענוותנותו שמשפיל את עצמו להשיב לאיש קטן ערך כמוני ומקיים כקטן כגדול תשמעון ואתן תודה לאבי שבשמים שמצאתי חן גם בעיני כבוד תורתו כאשר זכיתי לחן בעיני השאר גאוני זמנינו בה"ש שאם כתבתי איזה עניני תורה המה ג"כ כבדוני בתשובתם הרמה כמו הגאון הגדול החריף באונגוואר וג"וו וגם מכבוד הרב הגאון המפורסם בפרעסבורג וכדומה, ומה אבקש עוד לעת זקנתי מאת הבורא עולם שמצאתי חן בעיני אלוקים ואנשיו הקדושים. ובימי החול טרדות הזמן עמוסים עלי ולא יכלתי כנהוג לעיי"ה בדברותיו הקדושים אמנם ביום המנוחה בשב"ק עייינתי היטיב בישוב הדיוט בדבריו הנעימים, ואמרתי אגישה נא עוד הפעם לדבר נגד מעכ"ת אמנם ח"ו לא לדבר עוד בעניני הפסק, רק להצדיק את עצמי באיזה ענינים אשר מעכ"ת חושב עלי לטועה ולהסיר מעלי' הטעותא ע"כ אחלה את מעלתו הרמה שאל יחר עלי בראות את מכתבי הנוכחי, כי כן דרכה של תורה, ובפרט אנו הקטנים חסים על מעט כבודינו יותר מגדולי התורה, שאל יאמר עלי אני בין חסרי תבונה בדרכי התורה.

ואחזור עוד הפעם שלא באתי לחלוק על ההלכה ורק כדרך ב"ת להקשות כהוגן לפרש דברי נגד הגאון כמותו ואולי אמצא חן בעיני מעלתו עוד הפעם. אני כתבתי דברי מעכ"ת בסוף האיגרת הנוגעים אודות מ"ו הגאון דק"ק שוראני על מגלה קצרה יש לכתוב לו להשקיטו ולשלוותו ולהראותו שרק חלוקי דעות או כזו בין מעכ"ת ובין הגאון דשוראני.

אסיים שיאריך ימיו ושנותיו לחיים ארוכים בנעימים כאוותו וכאוות נפ"ש מוקירו. ואשתחווה מול מעלתו הרמה.

ה"ק יצחק בנימין שעכטער

GRATZ COLLEGE LIBRARY
PHILADELPHIA, PA.

ד.

בע"ה יום ד' פ' וירא שנתרד"ן לפ"ק פה ניי סוני סמוך לקאמארן יע"א.

שלום להרב הגאון הגדול המפורסם צנא מלא ספרא בקי בחדרי תורה ובצדקתו מגן לדורו (...) העומד לנס עם קדוש כקש"ת מהו"ר ש"צ מגזע הקדושה טאנענבוים ראב"ד בק"ק טשאטה והגליל יחי' לאוי"ו.

ביום א' העבר כתבתי למעלת קדושתו הרמה איזה הערות בחדושי תורה נגד איגרתו מכבודו.

ובזה אסיים שאל יאשימני ורק יצדיקני שהתלהבות התורה תוקד בקרבי מעודי ועד היום לעת זקנתי ולא אבוש לדבר נגד מלכי רבנן.

ואחתום בקידה ובהשתחווי' ה"ק **יב"ש**

אין ביהמ"ד בלא חדוש אודיע למעכ"ה בני י"ח נתקשר בנשואין והי' שמה הרב בעל המסדר קדושין מגזע סעמינער ולא רצה לסדר קדושין תחת שמים וארץ ואני לא הייתי אצל החופה, והוא תיכף אמר דגיטין וקדושין בעינן במקום רבים*. והבאתי לו לראי' לשו"ע דמצינו בתהילים כחתן היוצא מחופתו היינו השמש בכל יום ויום יוצאת מחופתה מתחת השמים וכן כתיב קרא מפו' בישעי' וסוכה תהי' לצל יומם ועל כל כבוד חופה וכמו סוכה תחת שמים דוקא דסוכה תחת תקרה ותחת הצל פסולה וכמו כן חופה דוקא תחת שמים בעי ובימי דוד המלך ע"ה חתן הי' יוצא מתחת החופה כמו השמש.

ה.

בע"ה יום ג' לסדר חיי שרה שנתרד"ן לפ"ק פה ניי סיני.

שלומים אלף לשר האלף פאר הזמן גזר דורינו ה"ה הרב הגאון בקי האדיר צנא מלא ספרא צדיק וקדוש מכובד וכולו אומר כבוד מגין הדור כקש"ת כמו"ה ר' שרגא צבי מגזע הישרה טאנענבוים יחי' לאריכות ימים ושנים.

שורותיו הנעימים הגיענו לשמחת נפשי ואודה למעכת"ה ובקיצור אמרים אגיש נגד כבודו הרמה לבקש ממעלתו למען השלום ולמנוע חלול ה' ח"ו. כי בעוונת"ה בגודל המריבה בקהלה כמה וכמה חלול ה' יצא מב' הצדיקים, וגדול כוח המחלוקה שמרשעת את הצדיקים ומקלקלת השורת בני אדם ההגונים ר"ל ע"כ אולי מעלתו הרמה בחכמתו יוכל לחשוב

---

* אולי רצה להתנצל שהוא לא הי' אצל החופה וגם בנו התנגד לזה.

מחשבת צדקה לפשר הדבר. — הדרך הא׳ יהי׳ ביותר טוב אולי יפן ביכלתו וברצונו הטוב להאדון השר בישראל הצדיק כש״ת כמו״ה ר״י רייך שימצא איזה קהלה אחרת אף אם קטנה היא ואם מצער היא לנוס שמה הצדיק והלמדן מופלג כש״ת כמה״ו ר״מ פלדמן, הלא גם סמוך לגאלאנדא יש קהילה קטנה בלא רב ויאקה שמה והיו שמה גם גדולי ישראל מלפנים או אולי יש קהלה קטנה שמה בסמיכתו הלא יאמין לי מעכת״ה כי האיש ר״מ פ״מ הוא מתמיד גדול ולמדן מופלג, מעט המה הנמצאים לע״ע בין אנשי כערכו בשנותיו, וכי בחנם על לא דבר כל הרבנים בסביבו היו לו לאוהבים נאמנים הגאון הקדוש אמ״ו בשוראני הרה״ג בסערעד. וגם הצדיק הזקן המנוח דיין בסערעד בשם הקדוש ר׳ אבא חייא ז״ל. והי׳ מכבדו ואוהבו מאד, ובחנם? הי׳ לתלמיד הגון אצל הקדוש אלוקים ר׳ שמואל עהרענפלד זצוק״ל רב במאטעסדורף — ויש לו ג׳ התרות מהגאון דג״וו ושוראני ומהמנוח ר׳ אהרן ביסטעריץ ממיהאלאוויץ, הלא מעוטים הנה, ואין לעת כזאת כאנשים האלו, וגם אם הוא מוכתר בשאר מדעים הלא זאת לחסרון יחשב לו?

ושמעתי מפי הקדוש ר׳ יחזקא׳ בינעטה זצוק״ל שאמר הלא אם אמצא לקנות במסחר כל הלשונות ומדעים אתן כל רכושי בעדם ורק שאין הזמן נותן לעסוק בהמה ומחוייב אני לעסוק בהוויות רבינא ורב אשי, ובעונת״ה הלא מצווים אנחנו עפ״י חוקי המדינה ללמד גם שארי לשונות. — ע״כ ימחול לא״פ לחשוב מחשבות להצדיקו להנ״ל ולהחיותו כי טפלא תלו בי׳ ובניו הקטנים תלויים בי׳.

או אולי ביכלת להישאר שמה לדיין לאיזה שנים. ואם מעכת״ה עומד במשמרתו על הפסק דין הלא רוב הקהלה או העומדים בראשם יוכלו להתיר ב״ס חרם למען השלום. כי אני התגדלתי בקהל גאלאנדע ואבותיהם של רה״ק ומשפחתו המה גדלוני כבנם ואיך אראה המריבה על לא דבר הלנצח תאכל חרב כי מזה ח״ו מרה תהי׳ באחרונה.

ומעלת כבודו בחכמתו בחברת האדון כמה״ו ר״י רייך תוכלו לעמוד בין הפירצה ולומר די — ואודיע למעכת״ה שאם אפשר לעשות איזה מעשה בכושר לפשר הדבר אני עומד לשרתו בכל מאמצי כוחי.

עבדו המשתחווה מול הדרת כבודו תורתו

הקטן יצחק בנימין שעכטער

בעת שרציתי לשלוח המכתב הנ״ל לכבודו הרמה על בי־דואר קבלתי מגילה קצרה מגאלאנדא ולא טובה השמועה אשר שמעתי כי הצד של הרב ר״מ פ״מ נגד רצונו מאד חרה אפם על אשר בא הרב האברך ממאגען־דורף להשגת גבול לסדר שמה קדושין וגם המאטריקל לא נתנו לר״מ להכתב וכדומה, וכמה עלילות שמה. והמחלוקה גדלה עד מאד בעוונ״ה. ואולי ביכולת השר בישרא׳ כמו״ה ר״י רייך לעשות פשר ושלום ולעצור המחלוקה אמנם לא בחזקת יד ולא ע״י נצחון בזה לא ישקוט הריב. רק לפשר בדרך כבוד ובדרך האמת.

וגם האדון ר׳ דניאל ווייס לא עשה כהוגן באשר כתב מידי שבוע בשבוע במ״ע וחירף וגידף הצד של הרב ר״מ פ״מ, ובזה לא ישקוט הרוח בבני האדם, ואדרבה הוא כשמן לתוך אש המחלוקה — והעושה שלום במרום ישלח לנו גואל צדק במהרה.

אוהבו עבדו ה״ק הנ״ל

ד׳

ב״ה יום ד׳ חיי שרה תרנ״ד סאנטוב יצ״ו.

שלום וכל טוב לכבוד יד״נ ורב אהובי הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול צדיק ונשגב תפארת ישראל ע״ה [עמוד העולם] פ״ה [פאר הדור] כש״ת מו״ה שרגא צבי ט״ב נ״י אבדק״י מ־טשאט יצ״ו.

אחדש״ה! ייטיב לקבל רצוף פה מתשו׳ שערי צדק כאשר דרש. ואני חויתי דעתי והבאתי חבילות ראיות מש״ס ופוסקים דרב נכנס בגדר משועבד. היטיב לשום עיניו הבדולחים על דברי אלה אשר כתבתי בספח הרצוף פה, אחרי ישים עיניו עליהם יטיב לשלוח לי חזרה, אם הד״ג יסכים אשלחו לפעסט למען ידפיסו הדברים בלי להזכירו שמי, או אפשר אשלחם להגאון אבד״ק שוראני נ״י ואפשר ישמע גדול לקטן.

זו״ז אבקשו את הדר״ג נ״י להודיעני כפעם פעם מהנעשה וחפץ ד׳ בידו יצליח לרומם קרן האמת ומי שחותמו אמת יטהר לבנו לעבדו באמת כל הימים אכי״ר.

ידידו מוקירו ומכבדו — בשלומו ובשלום כל הנלוים לו בלונ״ת.

ארי׳ ליביש ליפשיץ*

---

* הרב מו״ה ארי׳ לייביש ליפשיץ בה״ג מו״ה יצחק נתן רב גדול גאון חריף מפורסם אבד״ק סאנטוב משנת תרל״ד עד תרנ״ו. אח״כ נבחר לנשיא ראש שומרי הדת בפעסט להיות פקיד עליהם [שחל״ת ט״ו חשון תרס״ה] ראה שדי חמד קונטרס מציצה.

מכתב מהגאון הגדול ציס״ע בעל שבט סופר הרב דק״ק פרעשבורג [נ׳ ט״ו כסלו תרס״ז]

שיל״ת פה פ״ב יום ה׳ בהר בחקותי תרנ״ו לפ״ק.

שלומים מרובים כטל וכרביבים לכבוד ידידי הרב הג׳ הג׳ צדיק תמים המפורסם לשם ולתפארת כש״ת מו״ה אליעזר זוסמאן סופר נ״י אב״ד דק״ק פאקש יע״א.

אחדש״ה, הייתי בעי״מ וויען אודות איזה ענינים הנוגעים לכלל ופרט ולא יכלתי לגלות דעתי עוד לפני הדר״ג נ״י במה שנוגע לקאנצליי, ומה אומר ומה אדבר מהשבר שנגע וקרה ליראים במדינתינו ע״י פטירת הצדיק ר״י רייך ז״ל, וע״י שלא הייתי בקו הבריאה ובמזג השוה הסתירו הדבר ממני ולא נודע רק ע״י סיבה, וה׳ ירחם על עמו וישלח לנו בקרוב משיח צדקנו. ושמעתי ג״כ מהדברים וענינים אשר מהם הי׳ המדובר באסיפה, ובעיקר מי ומי שישב עתה בקאנצליי להשגיח

ה'

ב"ה טשאטה יע"א תרנד"ל.

שוכט"ו לאלופי אקרו"ט בעיר גאלאנטע ובראשם הקצין ונכבד כה'
ר' מענקע קאליש נ"י.

על דבר שאלתכם בענין כתב גלוי נגד הפסב"ד שנדפס מצד של ר"מ פ"מ, ובו קול קורא מהה"ג דשוראן אל כל רבני המדינה לקום ולבטל הפסב"ד ואני מחשה ונראה כהודאה, לכתוב לכם דעתי אם באמת אין בחרם זה כלום כדברי המעררים, ואם לאו אכתוב לכם סתירת דבריהם. הנה הגם שבאמת אני מתעצל לכתוב נגדם להרבות החלול השם שעשו. אבל מאחר שהפס"ד אמת וצדק והנדון להתיר איסור דאו' וח"ח ואני כתבתי אגרת שלומים להגאון דשוראן שיחזור מדבריו והעתקתי לו תשובה מגאון אחד [הוא התשובה הבא במכתבי פה] נגד דבריו. ולא השיב דבר בזה ואין קול ואין עונה אני מוכרח בזה להעתיק לכם אשר כתב אצלי בביטול דבריהם ודברי הה"ג דשוראן. והנה בא אלי בביטול דבריו מכמה וכמה גאוני ארץ וכולם מתאימות. ואעתיק בזה קיצור העולה מתשובה אחת והוא מהרב הגאון מהו' ר' ארי' ליב ליפשיטץ נ' אבד"ק סאנטא אשר בא בארוכה וזה תוכן דבריו.

על הדברים והענינים ומהאנשים אשר הי' המדובר מהם, **ולאחר חלופי דעות שונות באו בהסכמה להושיב לזה את הרב דסאנטאף נ"י** ובאמת אני לעצמי אפילו רגע אחת לא הייתי מסתפק בזה, כי כאשר ידע הדר"ג נ"י הייתי עוסק ובא בענינים אלו זה כ"ה שנים וידעתי כל הענינים הכל היטיב בחיצון, ובפנימי **וכמעט כל דבר הי' מתיעץ ר"י רייך ז"ל עמי להבדיל בחל"ח**, וגם נודע לי היטיב מה שפעל ועשה הרב דסאנטאו נ"י.

וכשאני לעצמי איני יודע איש מי שמוכשר ומסוגל למשרה זאת יותר ממנו כי הוא בקי ויודע בטיב כל ענינים ויש לו מכירים אצל הרעגירונג ויועציהם כי נתראה ודיבר לפניהם כמה וכמה פעמים בעת שהי' בקאנצלייי בקביעות וגם לאחר זאת, וגם זאת ידעתי כי באמונה הי' עושה מלאכתו ורק הי' מתנגד להנהגת הקאנצלייי אשר צווחו עליו ג"כ כמה וכמה רבנים ואנשי מעשה, אבל בעיקרן של דברים הי' לבו נאמן לה' ולתורתו ועמד ג"כ כמה פעמים על צד ר"י רייך ז"ל וגם אבא מאוה"ג ז"ל הי' משבח אותו. — ע"כ גם דעתי מסכמת לדעת הדר"ג נ"י כאשר שמעתי כי עמד בעד הרב דסאנטאוו ובודאי יתאמץ לעמוד על ימינו ולהשקיט הלבבות אשר עומדים נגדו מהם אשר לא בקיאים כ"כ ומהם אשר עושים בתחבולה ודורשים לכבוד עצמם, וידעתי כי דברי נשמעים ונאמנים אצל הדר"ג נ"י ומצאתי עצמי מחויב לגלות דעתי למען האמת והשלום, וה' יחזקהו ויאמצו ויחדש כנשר נעוריו ויהי' בריא אולם בזקנה ושיבה טובה כחפץ ידידו הנאמן הדוש"ת מוקירו.

ה"ק **שמחה בונם** בה"ג **מהראשב"ם** זצ"ל.

[מזכרת פאקש ח"ב מכתב כ"ג]

בענין המחלוקה בין הרבנים אם הרב בכלל משעובד בענין החרם שכלול בו לבלתי התמנה שום משעובד שיש לו שום צד קורבה אכתוב בזה דעתי „ „ „ הנה הה״ג דשוראן כתב במכתב גלוי שאין הרב בכלל משעובד שרב הוא מרא דאתרא. והשכירות שנותנים לו הוא משום שבני עירו מחויבים לעשות מלאכתו ובזמנינו הוא הסיפוק, ומ״ש בח״ס סי׳ י״ג שרב הוא משעובד לקהל כוונתו שהוא משעובד למקום ב״ה לעמוד ולשרת לפניו כמו הני כהנים שלוחי דרחמנא ניהו. והביא ראי׳ לזה מש״ס דב״מ הובא בט״ז ריש ה׳ פסח דאמרו רבנן לרבא שאיל לן מר והשיב אתם שאילתין לי, והרי רבא הי׳ רב במחוזא והי׳ משעובד לכל בני מחוז׳ ועדיין יאמרו בני מחוזא שאיל לן וכו׳. ושוב מביא תשו׳ שערי צדק חיו״ד סי׳ קס״ח שכתב בפי׳ שרב אינו עבד ומשעובד לעם אבל הוא שר עליהם, ומה שמורה להם חיוב זה על כל ת״ח משום מה אני בחנם וכו׳ ובהח״ס הנ״ל דחק נפשו דאיירו בש״ץ ומ״ץ שהוא כשכיר וכפועל ע״כ.

ולפענ״ד ראיות מבוארת מש״ס ופוסקים נגד דבריהם. **א׳** מש״ס דב״ב [דף קכ״ב] עתידה ארץ ישראל שתחלק לי״ג שבטים, ואידך לנשיא מלך המשיח דכתיב והעובד העיר היינו נשיא דעול הרבים מוטל עליו כדכתיב אם היום תהי׳ עבד לעם הזה מלכים א׳ ב׳ ע״ש ברשב״ם הרי שגם מלך המשיח נקרא עבד העם, [ולא עבד למקום. כדעת הגאון דשוראן].

ב׳ מבואר בהוריות דף יו״ד גבי מלך יותם שכתוב בי׳ וישב בבית החפשיות מכלל דעד עתה עבד הוי עיי״ש ברש״י דשררות עבדות הוא לו לפי שמוטל עליו עול רבים. וכן שם גבי נתן דעתו להושיבם בראש ויאמר להם עבדות אני נותן לכם וע״ש בתשו׳ דקאי על ראש ישיבה, הרי שגם ראש הישיבה שהוא גדול גם מכה״ג ומלך כמבואר בתשב״ץ ח״א סי׳ קמ״ב אפי״ה נקרא עבד לעם מקרא הנ״ל שהביא שם רש״י עבד תהי׳ לעם הזה.

ג׳ הדבר מפורש בתשובות קרית חנה שאלה כ״ה דרב וש״ץ משעובדי׳ לקהל אף כל היום ע״ש מ״ש על דברי הסמ״ע סי׳ שמ״ו ס״ק כ׳ להסביר הדברי׳ בטעמא דמילתא מפני מה הם משעובדים, עכ״פ מפורש שם באר היטב דרב הוא משעובד לקהל כל היום והוא שכיר ופועל לקהל, וחזו מאן גברי׳ רבה מסהיד והוא הגאון בעל כנסת יחזקאל בתשובה [מודפסת בקרית חנה שם] דחזנים ורבנים שלנו המה פועלים ומשעובדים וכו׳ שמם מוכיח עליהם שקורין באשכנז רח״ש שכלול בזה רב חזן שמש, וכתב שם באריכות ברבנים שלנו שאין עיקר הרבנות להרביץ תורה אלא נעשה פועל ומשעובד לקהל.

ומה שכתוב בשערי צדק לחלוק על הח״ס דרב אינו עבד ואף דמחויב להורות לעם לזה כל ת״ח מחויב משום מה אני בחנם וכו׳ ומחמת המצוה יורו משפטיך ליעקב כו׳ ע״ש. המה תמוהי׳ שעיקר הדבר שהניח והציב ליסוד דינו שמחויב להורות בחנם לא קאים להלכתא, דנהי דרבינו יחיאל בפ׳ האומנים בהגהות מרדכי שם סובר דמלמד אינו יכול לחזור דלא הוי כפועל כיון דאינו נוטל שכר אלא שכר בטלה משום מה אני בחנם, אבל הלא

כל הפוסקים חולקים עליו בזה, יש מהם סוברים דמלמד דינו כפועל ממש לענין חזרה, ומהם שסברו דהא דאינו יכול לחזור הוא משום דהוי דבר האבוד שבכה"ג אף פועל אינו יכול לחזור עיין חו"מ סי' של"ג, ומבואר ג"כ בפסקי הרמ"א בסי' של"ה דאפי' אם לא הותנו על המלמד כמה לשלם לו, משלם לו שכר טרחו כפי מה שרגילין לשלם ולא די בשכר בטלה לבד.

וזולת זה מבואר בסמ"ק סי' ק"ו דדוקא כשהתלמידים מבינים באמירה אחת משא"כ כשצריך ללמד כמה פעמים אז ליכא משום מה אני בחנם. ובהגהו' סמ"ק לר"פ מבואר שתורה שבכתב מותר ללמוד בשכר. ובהג"מ פ"א מת"ת ופסקי רמ"א יו"ד סי' רמ"ו מבואר דחדושי סופרים ג"כ מותר ללמוד בשכר. ועיין כתובות ק"ה ע"א בתוס' בשם ר"ת היתר ליקח שכר ועיין אריכות מזה בר"מ פאדוו' סי' מ'. ונתרוע היסוד של פסק שערי צדק הנ"ל.

וחוץ לזה הלא לרב ומנהיג העם מלבד ההוראה יש לו עוד שירות אחר לפקח בעסקי העם ולעשות צרכיהם ומוטל עליו עול הציבור בכמה ענינים ומקבל על זה שכר ודאי הוא עבד ומשעובד לעם, ופשוט ומבואר שזה כוונת הח"ס סי' י"ג, דניהו דנימא שע"י חיוב ללמוד תורה לבד לא הוי עבד אבל מכיון שעליו לעשות גם שאר צרכי קהלה חלף השכר שנוטל משעובד הוא להם. ועיין גם בלחם רב סי' רכ"ז, וברשד"ם ובמר"מ פדווא שכולם השוו דין רב למלמד ושתרווייהו המה כפועלים לבעל הבית. ועיין ח"ס חחו"מ סי' קע"ג. ומ"ש בשערי צדק דח"ס מיירו בעירות קטנות שהרב מושכר אצלם לש"ץ מ"ץ הנה זה בודאי אינו שהח"ס כתב זאת העתקה מדבריו אשר כתב בגליון חו"מ כמ"ש בסי' קע"א, א"כ לא קאי על עירות קטנות כי אם בכל עירות שהרב שלהם אינו ש"ץ מ"ץ. וכתב דבריו להגאון אבדק"ק א"ש וכנראה הי' הדבר נוגע לו והוא קהלה גדול'.

וגם לא אוכל להבין דברי הג' דשוראן דקאמר דרב אינו נכנס בגדר משעובד ומפרש דברי הח"ס או"ח סי' י"ג דמשעובד לקהל לעשות צרכיהם כוונתו שע"י קבלת פרס המה משעובדים למקום וכו' הנה מלבד שלשון משעובד לקהל. הנאמר בח"ס לא משמע כן קשה למה לא נוכל ג"כ לפרש כן כוונת התקנה שלא להתמנות שום משעובד, היינו אף המשעובד למקום ע"י התמנות שלהם.

וראי' שהביא הגאון דשוראן מרבא שהי' רב במחוזא ג"כ ליתא דמנ"ל שרבא קבל שכר מבני מחוזא וכו' ע"כ תוכן דברי הגאון דסאנטא נ' ובמכתבו אלי האריך עוד בכל הראיות בבאר רחובות. ואנכי רק ת"ד העתקתי.

ואני מוסיף בזה על שהוא תמיה' גדולה על הה"ג דשוראן. הרי בכלל שם משעובד פשיט' שגם משעובד למקום ב"ה ע"י התמנות הקהל. נמי בכלל התקנה שהרי בתשו' שבות יעקב ח"ג סי' פ"ג כתב בתקנה שכתבו שלא יקבלו רב שיש לו קרובים בעיר דאין בכלל התקנה אלא קרובים הפסולים להעיד, אבל אם כתבו בתקנה שלא יקבלו רב שיש לו „שום" קורבה בעיר הוי בכלל כל הקרובים אף שאינם פסולין להעיד, ומביא ראי' ממקדש ע"מ

שאין עלי' נדרים או מומין שאם יש לה מומין שאינן פוסלים בנשים או מהנך נדרים שאין מקפידין שהיא מקודשת, מ"מ אם קדשה ע"מ שאין עלי' „שום מום" או „שום נדר אינה מקודשת אף אם יש לה רק מומין שאינן פוסלין או נדרים שאין מקפידין עליהן. שלכן קאמר „שום נדר" „שום מום" ונסתייע מב"ש סי' ל"ט ס"ק ח' כתב אעפ"י שהב"ש כתב במסתפק לדידי' מפשט פשיטא לי'. וא"כ הה"ד בנד"ד שכתוב של להתמנות „שום משעובד" בכלל זה גם המשעובד למקום ב"ה על ידי התמנותם.

ועל אשר דחה הה"ג הנ"ל ראיות ההג' דשוראן מרבא שהי' רב במחוזא. הנה כן ענו כולם על ראייתו שאינו כלום. ואני לנפשי כתבתי שהה"ג נ' דשוראן בראי' זו דמי להאי עורבא שמביא נורא לקני' שלפי הסוגי' יוצא דבל' יום לפני הרגל שאינו יכול לשנות למסכת אחרינא באמת הוא שאול אצלם כמו שכ' בט"ז ריש ה' פסח וכן איפסק הלכה חו"מ סי' שמ"ו סעיף י"ב, ולדבריו שאף בנוטל שכר אינו שכיר אצל העם כי אם משעובד למקום ב"ה מכ"ש בלי שכר שאינו שאול אצלם רק שאול למקום ואיך הוי שאילה בבעלים, ואיך קאמר להו רבא שאינו משעובד להם כיון דבידו להמשיכם למסכת אחרינא, ומזה דל' יום לפני הרגל שפיר הוי שאול להם מבואר היפך דברי הרב דשוראן, דבשכר הוי כפועל ומשעובד להעם, ובחינם הי' להיות כשאול אצלם רק יען שבידו להמשיכם למסכת אחרינא אינו שאול אצלם ורבא לגבי בני מחוזא דלא שקל שכר ואין משעובד ללמוד עמם מה שהם חפיצים לא הוי שאול אצלם משא"כ בשכר שמחויב לעשות צרכי הקהל כהנ"ל לדברי הפוסקים ותשו' הנ"ל הו"ל משעובד ופועל ממש אצל העם והוא פשוט וברור, ואם נטל שכר מבני מחוז' בודאי הי' שכיר אצלם ולא הי' לו שום הקפד' עליהם רק על התלמידים כמובן.

ועתה נשים עין על יתר דברי הגאון דשוראן. הנה בביאור לפסב"ד כתוב הרבה טעמים שגם הרב בכלל החרם. ואחד מהם הוא דבנדרים אזלינן אחר לשון בני אדם ואצל בני אדם כשמדברים משעובדים שנוטלין פרס מהקהל כוללים יחד הרב בכלל המשועבדים ובאזנינו שמענו כזה לאין מספר וא"כ מה בכך שפי' מלות רב הוא שר ומרא דאתרא אם בלשון בני אדם הרב בכלל משעובד, ואף אם לו יהי' שאין כולם מדברים כן הא קיימ"ל סתם נדרים להחמיר ועל זה לא ראיתי טענה בדברי הה"ג דשוראן, ואף שכתב שם כמי שפלטה קולמסו אין זה לישנא דקרא ולא לישנא דבני אדם ונראה זה כהכחשה, ע"ז אומר אני הנה נאמנה עדות בעל כנסת יחזקאל בתשו' הנ"ל שהביא מלשון השגור רח"ש שכוללים יחד אף הרב עמהם וכן העידו הרבה גאונים שכן הוא שגור בפי העם, כשמדברים בכלל לוקחי פרס מקהל.

ב) כתבתי שם אף אם לא הי' בכלל לשון בנ"א אבל בכלל לשון התורה הרב הוי משעובד מכל הראיות המבואר והרי הש"ך ביו"ד סי' ר"א ס"ק א' בשם מהרי"ו כתב בנדר בלשה"ק במקום שאין מדברים העם בלשה"ק אזלינן אחר לשון תורה ובלשון תורה גם הרב

מקרי משעובד, ע"ז לא ענה הה"ג ני' דבר רק שאין זה לשון תורה וע"ז אין צורך להשיב שכבר מבואר ההיפך בביאור לפס"ד ובדברי התשובה שהבאתי לעיל דנקרא עבד שהוא משעובד בלשון תורה.

ג) כתבתי בביאור לפס"ד לאיסור ע"פ תשובת צ"צ שבנדרים אזלינן בתר כוונת הנודר ולכן מוסיפין על התקנה אף מה שלא כתב בה כפי כוונת התקנה ע"ש והנה הצ"צ אינו יחיד בדבר זה אבל כבר קיים דבריו בתשו' שערי אפרים סי' ס"ז דלא כמהרי"ט שחולק בזה דאזלינן בתר כוונת הלשון ע"ש שמתרץ כל מה שהקשה המהרי"ט על דין זה ששורשו מהרשב"ץ, וגם בח"ס חיו"ד סי' רכ"ב פוסק כן בפשיטות שהנודר ממצה מבושלת אסור גם במצה שרוי' בצונן כיון דחד טעמא אית בהו, דבמצה שרוי' נמי איכ' חשש חימוץ ע"ש דבנדרים אזלינן בתר כוונה ואומדנא, ואף שבעה"ג כתב בסי' ב' שאין יודע להכריע אם הלכה כמהרי"ט או כמההר"ך מ"מ לא שבקינן פשיטותי' דח"ס וצ"צ ושערי אפרים מפני ספיק' דעה"ג. וא"כ מדקפדו בחרם דגאלאנטא על משעובד שיש לו קרובי' שהוא משום שלא ישתדלו הקרובים לקבל שאינו הגון מכש"כ שהקפידו על רב שלא יקבלו רב שאינו הגון, ואף שאינו בלשון משעובדים (כפי דעת הג' דשוראן) מ"מ אזלינן בתר הכוונה כמ"ש בצ"צ שאף שכתב בתקנה רה"ק גם טובי הקהל בכלל כפי התקנה של המתקנים אף שהוא נגד הלשון וכן להח"ס הנ"ל במצה השרוי' בצונן.

הנה כנראה שלא העלים עין מזה הג' דשוראן וכתב שם שבלי ספק מה שתקנו בגאלאנטא הוא כעין מעשה שהי' בעירו שוראן שרצו לדחות שוחט אחד וקרוביו לא הניחו ע"ש, ודבריו בזה בלתי מובנים, אם ר"ל שאין כוונת המתקנים התקנה בגאלאנטא הי' בשביל זה שלא לקבל רב שאינו הגון, דהיינו „רב" שאינו הגון אלא „שוחט" שאינו הגון. ועתה מה נאמר על זה הרי טעם זה שייך מכש"כ אצל הרב. ומי כהחכם יודע פשר דבר מה הי' כוונת הג' ני' בזה. ובוא וראה בח"ס חו"מ סי' י"ז שכתב דמה שמקפידין בקבלת הרב על הקורבה בעיר הוא מג' טעמים האחד בשביל שאצל המסים כולם נוגעים שיהי' עכ"פ הרב שלא יהי' נוגע, ב' משום שפסול לדין לקרוביו ויצטרכו ב"ד ממקום אחר להם, ג' שלא יקבלו לרב שאינו הגון כשיהי' לו קרוב למדן יתאמץ להושיבו לרב. והנה בעיר גאלאנטא לא שייכו ב' טעמים הנ"ל שאינם שייכים רק אצל הרב ולא אצל שאר משעובדים, וליכ' אלא טעם ג' שלא יקבלו אדם שאינו הגון ע"י התאמצות הקרוב וטעם זה שייך מכש"כ אצל הרב ודנין בזה דין המוסכם מצ"צ ושע"א וח"ס שמוסיפין גם הרב בהתקנה (אף אם לא הי' הרב בכלל משעובד כדעת הגאון דשוראן) — ועתה נראה היטב שכל דברי הגאון דשוראן מעקרא ועד סוף בטילין.

ו׳

צור אויפקלערונג דער סיטואציאן זעהען ווער אונס צו פאלגענדער מיטטהיילונג פעראנלאסט:

לויט § 18 דער ארג. שטאטוטען האבען ווער אויס פאלגענדען גרונדען אום איינען נייען אורטהיילסשפירוך אנגעזובט:

ערשטענס, שפריכט דיא תקנה אויסדריקליך פאן איינעם משעובד, דער מעהרערע קרובים האט, „והיינו קרובים הפסולים לעדות"; אויך אים פסק ב״ד ווירד אוממער פאן קרובים אין דער מעהרצאהל געשפראכען „אם יעקרו הקרובים דירתם וכו׳"; געוויס גלובטע דאס בי״ד, דאס הרב מו״ה משה פ״מ נ׳ היער מעהרערע פערוואנדטע האט.

מכאן ואילך יבואו הסרת הפקפוקים של המעררים נגד פס״ד מצד של רמ״פ נדפס ג״כ שם במכתב גלוי.

(א) מעררים שהתקנה מדבר בפירוש ממשעובד שיש לו קרובים בל׳ רבים שהרי כתוב בה דהיינו קרובים הפסולים לעדות, ולרמ״פ אין לו רק קרוב אחד וקרוב אחד אינו „צד". תשובה על זה פשוט שזה שקר שהתקנה אינה כתובה בלשון רבים, שהרי לא כתב בה שלא יתמנה משעובד שיש לו קרובים וצדדים לשון רבים אבל נאמר בו שלא יתמנה שום משעובד שיש לו צד קורבה, וצד קורבה הוא לשון יחיד, ומ״ש אח״כ דהיינו קרובים הפסולים להעיד הוא רק פירוש וביאור באיזה קרובים מדבר היינו מאותן קרובים שפסולים להעיד רק על קרוב כזה הקפידו בתקנתם, והוא פשוט ומבואר.

ומה שכתבו שקרוב אחד לא מקרי צד ג״כ ליתא שוודאי שגם קרוב אחד נקרא צד כמבואר בתשובת שער אפרים סי׳ ס״ז שכתב שם בד״ה ונחזור לאחר שדקדק מלשון התקנה של מהר״ף שלא הקפיד רק על קרובים הפסולים לדון כתב שם שלא הי׳ לו קרוב הפסול לדון כי אם אבי הכלה (קודם שהבי׳ דברי מהרי״ק ורמ״א שכשר לו לדון), והי׳ אבי הכלה עם בנו של הרב. עכ״ז לא מצא היתר רק משום שמת אבי הכלה ולא נשאר רק בנו והתם בגזירת מהר״ף כתוב קרובים וצדדים, ומדשני קרובים מקרי צדדים מבואר מאליו דקרוב אחד מקרי צד, [דאם אחד לא מקרי צד רק שנים א״כ בתקנת מהר״ף שכתב בו צדדים הי׳ לא פחות מד׳ קרובים ולא הי׳ צריך לחפש היתר משום שמת אבי הכלה או משום שכשר לדון, אלא ע״כ שגם קרוב אחד מקרי צד ולכן בשכתב צדדים סגי בתרי קרובים] ובפרט לפי מ״ש בתשובת שבות יעקב הנ״ל גבי תקנה שכתב בה שום קורבה מרבה אף קרובים הכשירים להעיד ובתקנה זו כתב רק הפסולים להעיד, ומלות „שום"

בעקטנטליך האט אבער הרב הנ"ל נור איינען פערוואנדטען היער; איין קרוב איזט קיין „צד" אונד זא איזט דער גאנצע פסק בי"ד הינפעלליג.

צווייטענס, שטעהט ניכט אין דער תקנה „וקבלו עליהם ועל זרעם" וויא ווייר אין דער תקנה שבספר שער אפרים סי' ס"ז פינדען; אונזערע פארפאהרען האבען דיעס דאהער געווייס ניכט פיר דיא נאכקאממען געמאכט; דאס איין חרם איבערהויפט פיר דיע נאכקאממען בינדענד איזט, ענטנעהמען וויד נאך שו"ת דברי חיים חיו"ד סי' מ"ח דעם עראייגניססע

כתב אצל במלות „צד" „שום צד קורבה" פשיטא שמרב' אפי' צד כזה שהוא מקרוב אחד ובפרט למ"ש למעלה שכוונת התקנה זו שלא יפיק חורבא לקבל רב שאינו הגון עבור החורבה שיתאמצו להושיבו בראש למדן קרובו כמ"ש הח"ס הנ"ל וטעם זה שייך גם בקרוב אחד.

(ב) מה שערערו שלא כתב בחרם זה שקבלו עליהם ועל זרעם, ומסמיכי' דבריהם על שו"ת דברי חיים חיו"ד סי' מ"ח שמה שחרם חל על הדורות הבאי' הוא נלמד ממגילה וצומות, והתם כתוב בפירוש קבלו עליהם ועל זרעם, ולא בחרם סתמא, תשובה ע"ז דברים בדוים המה ומעולם לא כתב כן בדברי חיים שמה שחרם חל על דורות הבאים נלמד ממגילה וצומות, כי החרם דאו' הוא ונלמד מקרא דכל חרם כמבואר בתשובה המיוחסת לרמב"ן סי' רפ"ה בארוכה ואף לשי' הנובי"ת חיו"ד סי' קמ"ו שהחרם הוא מדברי קבלה [אבל לא ממגילה וצומות ילפינן לי' אלא מחרם יהושע ושאול ופלגש בגבעה] ונ"מ לענין ס' חרם דספיקא לקולא לשי' הנוב"י. ולהלכתא קיימ"ל דחרם דאו' וספיקו לחומר' כפסק הש"ך וט"ז וכל האחרונים והרשב"א ועיטר וריב"ש ואלשיך, והוא הלכה פסוקה. ומה שכתב שם בדברי חיים שנלמד ממגילה וצומות מלתא אוחרא הוא דהתם לא חקר אודות החרם שהרי בידן להתירו, רק חקר משום מנהג אבותם בידיהם שאין היתר לזה כמו בבני ביישן ע"ז כתב שהוא רק בבל יחל מדרבנן ומהני התרה, ובהך מנהגא דאבותם דהתם כתב שאף התרה לא בעי דה"ל מנהג גרוע כמו הני נשי דלא עבדו מלאכה במו"ש. ולהסתפק אם לא הי' במנהג זה סרך גדר וסיג ע"ז אמרינן ספיקא דרבנן לקולא זה תורף ענין דברי החיים אבל על החרם גופו פשיטא לי' גם לדברי חיים באותו תשובה עצמה שהוא דאו' רק על קבלת נדר דמהני על זרעם אחריהם ברבים זה ילפינן ממגילה וצומות — נשוב לעיקר מה שטענו וטעו לומר שחרם סתמא אינו חל על זרעם אחריהם באמת לא הי' צריך לשוב על זה שהרי מבואר ביו"ד סי' רכ"ח סעיף ל"ה בזה הלשון אי אפשר להשביע את הנולדים אחר זמן, אבל נדרי וחרם חל על דורות הבאי', הרי שחרם סתמא חל על דורות הבאים דאם הפירוש שחל דוקא אם פרשו להדיא בהחרם על דורות הבאים, הכי הוי לי' למימר אבל יכולים להחרים ולנדות דורות הבאים, ועיין תשו' ראש כלל ה' סי' ד' וכלל ז' סי' ט' שמבואר יותר להדי' שהכוונה כן שגם בסתמא חל על זרעם אחריהם. גם מובן הוא מאליו

פאן פורים; אין דער מגילה יעדאך הייסט׳ס אויסדריקליך „וקבלו עליהם ועל זרעם״. ווער זיבד צו דיזער אנגאהמע אומזאמעהר בערעכטיגט, נאכדעם דיעזע תקנה אויך בשבועה דאו׳ געמאכט וואורדע וידוע שאי אפשר להשביע הנולדים, זא האבען זיא דען חרם אויך ניכט פיר דיא נולדים געמאכט, ויגיד עליו ריעו.

דריטענס, האט מאן היער זייטדעס צווייא דיינים אונד אויך איינען שמש אנגעשטעללט,

---

שכן הוא שהרי בט״ז שם סי׳ רכ״ח ס״ק מ״ג כתב בטעמא דמילתא דדוקא שבועה או נדר דה״ל מתסר גברא על חפצא או מתסר חפצא על גברא אין בידו להטיל איסור על הנולדים אח״ז. אבל החרם שהוא קללה ונידוי שכל איש אשר יעשה כזאת וכזאת יהי׳ מקולל ומנודה ממילא חייל גם על הנולדים אח״כ. ומובן מאליו דהה״ד בחרם סתמא [אם לא קבעו זמן דאז בכלות הזמן פקע מאליו החרם] וכל זה פשוט.

אולם בלא זה הרי מפורש ומבואר בריב״ש סי׳ שצ״ט הובא בח״ס חלק ששי סי׳ א׳ וז״ל הריב״ש שם, כל בני העיר בכל תקנתם אפילו הנולדים לאחר מכאן שהרי הציבור יכולים לעשות תקנה עליהם ועל זרעם אחריהם כמו שמצינו בפלגש בגבעה שלפי שנשבעו איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה נאסרו הדור ההוא והי׳ אסורים כל הדורות עד שהוצרכו לדרוש ממנו ולא מבנינו כמפורש ביש נוחלין עיין סוף תענית הא אם אמרו ממנו ומבנינו או שאמרו סתם הי׳ החרם חל על הדורות הבאים ע״כ ע״ש הרי מבואר שגם חרם סתמא חל על זרעם אחריהם „ „ „ ועוד הי׳ לדבר בזה שמסברא חל על זרעם אף בסתמא שחרם דינו כנדר דהא קיימ״ל ביו״ד סי׳ רי״ט ס״ג דבנדר סתמא שלא קבע בו זמן הוא לעולם דאיזו זמן תגביל לו וכמו ביחיד בנדר סתם חייל עולמית עד מיתה א״כ בצבור חייל עולמית דאין הציבור מת ואיזו זמן תגביל לו הכי עד מות אחד או חציים או רובם או כולם, מסתמא תקנו עולמית ועל זרעם אחריהם ג״כ „ „ „ סוף דבר בנד״ד שאין בהתקנה קביעת זמן החרם הוא עולמית ועל זרעם אחריהם „ „ „ „ ומה שכתבו המעררים מדכתבו בתקנה זו ח״ח ושבועה דאו׳ ובשבועה ע״כ אין הכוונה על זרעם אחריהם דאינו יכול להשביע הנולדים א״כ השבועה יגיד על כוונת החרם ג״כ שלא כוונו לזרעם אחריהם, הנה לא ראו בש״ך יו״ד סי׳ רכ״ח ס״ק ע״ז שהא שכותבין שבועה אצל חרם אין כוונה על השבועה רק על החרם ואין כותבין השבועה רק לאיים שלא ינהגו קלות ראש בחרם. ואדרבה מלשון התקנה מוכח שכוונתם הי׳ על זרעם אחריהם שכתוב בלשון התקנה שקבלו על עצמם „שלא יתמנה שום משעובד״. ולא כתבו בלשון המדבר בעדו שלא נמנה משעובד אבל מאחר שהחרימו גם על זרעם אחריהם שפיר הלשון אומרת שלא יתמנה בדור אחרון אף שאין בעולם עוד מהמתקנים.

(ג) טענו שמעת התקנה התמנו שם שני דיינים ושמש אחד אשר להם קרובים בקהלה, ואצל רבים לא שייך שכחה כמבואר בעה״ג ובשער אפרים ס״ז שקיי״ל מחאה שלא בפניו

דיא פערוואנדטע בקהלתנו האטטען. בייא רבים איזט שכחה ניכט מעגליך כמבואר בעבודת

הוי מחאה דחברא חברא אית לי', ורבים מדכרי אהדדי, ומזה נדע שהתקנה הראשונה ודאי הותרה כמבואר בשער אפרים הנ"ל ובמהרי"ט ח"א סי' ס"ז ותשו' ע"ז.

הנה בשמוע הטענות בב"ד טען ר' מפ"מ ג"כ טענה זו ולא טען רק על דיין אחד מהו ר' זעליג צבי שהי' בתורת דיין, וכעת שמש אחד שיש לו קרובים ועתה כתבו שני דיינים, ובלי ספק מחשבין את ר' מפ"מ ני' שהוא דיין השני. ועל הדיין ר' זעליג צבי טענו הקהלה שמעולם לא נתמנה לדיין רק שהי' דר שם ועשו לו קהל ספוק וקראו עצמם על פנקס הקהל. ועל הדיין ר' משה פ"מ והשמש, טענו שכעת שכחו והי' קבלת שניהם בשגגה ודן הב"ד על שניהם שבטל הקבלה למפרע משום כמדארל"ת אי עביד לא מהני כמבואר בארוכ' בפב"ד.

ומה שטענו ששכחה לא שייך ברבים כמ"ש בעה"ג. הנה בעה"ג כתב שם להיפך דתלינן בשכחה ושגגה שזה כלל גדול לא שבק אינש התירא ואכל איסורא כיון שבידם להתיר החרם וחזקה זו מהני אף להתיר נגד חזקת אינו זבוח מכ"ש דמהני לאסור (ושם בעה"ג הנדון לענין אם צריכין לנהוג איסור כימים שנהגו בו היתר, ויוצא מזה קולא כיון שהי' שוגגים לא צריכו לנהוג איסור שלא קנסו אלא בעבר במזיד) רק שאח"כ כתב שלבו מהסס בזה לומר שכחה גבי הרבה בני אדם ומביא מפ"ק דשבת משלשין את הפסח כו' ומפרש בגמ' מ"ט בני חבורה זריזין הן ופי' רש"י ומדכרי אהדדי וכן בפ' חביות אבל עשרה בנ"א כו' מביאים ופירש"י הואיל ומרובים הם מדכרי אהדדי שמ"מ שגבי רבים שעושין דבר אחד בפעם אחת לא חיישינן שישכחו כולם ודאי אם רבים יעשו דבר אחד בזא"ז איכ' למיחוש לשכחה וכו' ובזה אזדי' לי' תמיהת הטו"ז על המהרש"ל ביו"ד סי' ק"י ע"ש ע"כ, הרי שעה"ג ג"כ לא כתב אלא כמסתפק דיש לומר דודאי בשבת לא חיישינן לשכחת הרבים דלא שכיח כלל משא"כ בנד"ד שזה ג"כ לא שכיח שיהי' שבק היתרא ואכל איסורא שהוא חזקה אלימתא אף נגד חזא"ז שפיר תלינן בשכחת הרבים ג"כ אף דלא שכיח, והוא פשוט למעיין שהי' לעה"ג ספק בזה מטעם הנ"ל „„„ ולכאורה קשה מאי ראי' מביא העה"ג משבת דשאני שבת דלא שכיח כלל שרבים ישכחו שהיום שבת שהרי אף בשכחת היחיד אין אנו אומרים אלא ששכח שהיום שבת אבל אם בשבת אחרת עשה ג"כ מלאכה הוי ימים שבנתיים ידיעה לחלק וחייב חטאת על כל שבת ושבת ולא אמרינן שהוא חדא שכחה וחדא שגגה בחשבונו על ימי השבת שהמה חול דודאי הי' ידיעה בנתים והוי שבת הבאה שכחה ושגגה אחרת וממילא ברבים אמרינן דלא שכיח שישכחו כולם שהיום שבת אף בשעת המלאכה לחוד נמי לא שכיח שכחה, משא"כ בשנים רבות ועל חדא שכחה שפיר מצי לומר ששכיח שכחה אף ברבים „ „ אולם נ"ל שלא כתב עה"ג להסתפק בזה אלא התם בחרם דמהרף שהי' החרם בירח סיון שנת תט"ו, והקבלת הרב הי' בירח תשרי שנת תכ"א ולא הי' בנתים אלא זמן קצר ששה שנים לכן ס"ל דלא שכיח שישכחו רבים מה שנעשה לפני

הגרשוני סי׳ ב׳ ובשו״ת שער אפרים סי׳ ס״ז מן הדין שקיי״ל מחאה שלא בפניו הוי מחאה

ששה שנים, משא״כ בנד״ד בקבלת הדיין ר׳ משה פ״מ והשמש שארכו הימים ושנים [ואולי גם בעת קבלת ר׳ זעליג צבי לדיין כבר עברו שנים] שפיר חיישינן לשכחת הרבים ג״כ בפרט דאיכ׳ חזקה לא שבק התירא ואכל איסורא כיון שהי׳ בידם להתיר החרם לכן ודאי שכחו ובשגגה נעש׳. וכאשר טענו לפני הב״ד באמת.

אבל עדיין הי׳ מקום לומר אף דחזקה לא שבק התירא ואכל איסורא מנ״ל לדון מזה שודאי שכחו, נדון בזה שודאי התירו החרם. אבל זה ליתא כיון שיכולין לתלות בשגגה לא תלינן שהותר החרם ואוקי איסורא דחרם על חזקתו דמעקרא, ואף אם היינו צריכים לתלות שעברו במזיד על החרם ונהגו בו קלות ראש אפ״ה לא היינו תולין בזה שהותר החרם כל כמה דלא ידעינן בבירור שהותר החרם. והא דמצדד בשער אפרים להקל משום דחברא חברא אית לי׳ ומסתמא ידע הרב הגדול ר׳ ש״כ מהחרם ואפ״ה קבל הרבנות ע״כ ידע שכבר הותר החרם היינו מטעמא שכתב שם דחזקה על אדם גדול ומפורסם בדורו כמוהו שלא הי׳ מכשיל העם באיסור החרם כמו דקאמר הש״ס בר׳ עילש דגברא רבה הוא ולא הוי ספי איסורא למלוה אף דלגבי דידי׳ שהוא הלוה ליכ׳ איסורא באבק ריבית וה״ה בזה האדם גדול. משא״כ בנד״ד ליכ׳ הך חזקה באלו הדיינים שקבלו דחזקה זו לא שייך אלא בגדול המפורסם בדור, ובביאור לפס״ד כתבתי ששם סמך גם על זה שאם לא ידעו מהחרם לא הי׳ חייל כלל ואיכ׳ ממנפ״ש ע״ש ודו״ק ולכן בנד״ד שעברו שנים רבות מעת החרם ודאי תלינן בשכחת הרבים ושגגה הוא, ואין תולין בהיתר שהותר החרם שמעמידים האיסור על חזקתו וקם דינא דפסב״ד דלא מהני הקבלה. ואין לומר דלא נוכל לתלות בשכחה משום דאית לי׳ קלא כמו שכתב בשערי אפרים הנ״ל דחברא חברא אית לי׳ כמו גבי׳ מחאה שכבר כתבנו שבשנים רבות יכול להיות שכחת הרבים ,, ,, אבל חוץ לזה אין ראי׳ מזה דכמו שהחרם קלא אית לי׳ כן התרת חרם קלא אית לי׳ שהרי צריך להיות היתר החרם בפומבי׳ ע״י הכרזת חזן הכנסת כמש״כ בתשובה המיוחסת לרמב״ן ופשיטא שהי׳ קלא למילתא שהותר החרם. ,, ,, אבל המעררים מראים מקום לדבריהם בתשו׳ מהרי״ט ובא נא וראה במהרי״ט ח״א סי׳ ס״ח מבואר בכל דברינו הנ״ל וזה תורף השאלה שם שהי׳ לו הסכמת הראשונים בגזירת נחש שלא יתעסקו קרובים המלוה להפשרה, וחשבו לומר מאחר שנטפלו קרובים לפשר ביניהם והחכם והרבנים מעידים על הסכמתם וזה היפוך הסכמה ראשונה ודאי הותרה הראשונה, על זה כתב מהרי״ט שם איך תתבטל בזה לומר מסתמא הותרה, דאוקי׳ אחזקתי׳ כל שלא ידעינן בבירור שהותר ואולי עברו עלי׳ בין בשוגג בין במזיד, לא מפני כך תתבטל [ומבואר כדברינו הנ״ל] וכתב שוב שם במהרי״ט שאין לדמות הדבר להא דאמר פ״ק דחולין בר״מ שאכל עלה של ירק והתיר רבי את בית שאן ע״ש דלא דמי כי אין מחתימת הרבנים ראי׳, כי שמא הקהל עשו מדעתן שוגגים

דחברך חברא אית לי׳ ורבים מדכרי אהדדי ; דאמיט איזט דיא אלטע תקנה אהנע ווייטערעס אויפגעהאבען כמבואר בש״א הנ״ל. ובמהרי״ט ח״א סי׳ ס״ז.

או מזידין ולא מפני כך יהי׳ מעשיהן (נ״ל דשם לא שייך ענין כמדארל״ת אעל״מ שהרי לא הי׳ החרם שלא יחתום שום אדם על הפשר שעשו קרובים, אלא הי׳ החרם על הקרובים שלא ישתדלו לעשות פשרה והמה עברו על החרם ולא החותמים, וגם זה נ״ל שהוא דומה לצורם אוזן בכור דלא שייך בי׳ אעל״מ דלא גרע מנפל בו מום מאליו כמ״ש התוס׳ בתמור׳ דף ד׳ בד״ה רבא אמר לכן הפשרה קיימת דלא גרע מאילו נתפשרו מעצמן, וחוץ מזה שכתב המהרי״ט הנ״ל דלא דמי מה שהתיר רבי את בית שאן נ״ל עוד טעם אחר משום דע״א נאמן באסורין היכא דלא אתחזק איסורא ושם אף שהי׳ מחזיקין איסור משום שחשבו שהוא מארץ ישראל אבל לפי עדותו של ר״מ מעולם לא הי׳ מא״י ולא נאסר מעולם וכה״ג אמרינן אע״ג ולא מקרי אתחזק איסורא אלא אם שגם לפי דבר העד הי׳ איסור רק שהעיד שכבר פסק האיסור כמו בגט וכדומ׳. משא״כ בחרם לומר שמסתמא הותר הו״ל עדות נגד חזקת איסור והי׳ בזה אריכות דברים, ולא נרחיק מהענין שאנו בה נדונין).

וכתב שוב שם במהרי״ט ועוד אולי מה שהשתדלו הקרובים בפשרה זו׳ הי׳ בוועד כולם, או בשני שלישי קהל שבכה״ג לא הי׳ החרם ועשו בהיתר גמור, ואין לומר דאם איתא שהי׳ בוועד כזה, קלא אית לי׳ כו׳ בכל זה אין להתיר מספק דהעמיד איסור על חזקתו ואין ספק מוציא מידי ודאי ומביא ע״ז ראיות מש״ס, וכתב עוד שם אע״ג דברבים קלא אית לי׳ למילתא, על זה כתב שם הואיל ועברו שנים הרבה לא דכירי אינשא ולאו אדעתייהו [וחילוק זה כתבתי אנכי מדעתי בכוונת הע״ג] וכתב שוב שם על זה דקלא אית לי׳ וז״ל אדרב׳ איפכא איכ׳ למימר אם איתא דבטלוהו קלא הוי לי׳ למילתא לפי שא״א לבטל כ״א בוועד כללי וכו׳ ובהא ודאי רמי׳ עלי׳ דאינש׳ לפי שהוא דבר הנהוג לדורות והי׳ להם לכתוב את הדבר בעט ברזל וצפורן שמיר למען יעמדו ימים רבים ועיי״ש היטב בראיותיו. ועתה מ״ש בקיצור בביאור לפס״ד ומה שכתבתי בזה הכל תל״ו נכון וכוונתי למהרי״ט ז״ל והמה מביאים המהרי״ט על צדם וסמיית עין אני רואה בזה אצלם, ואולי כוונו על מהרי״ט תשובה אחרת בח״א ח׳ חו״מ סי׳ נ״ז שכתב שבתרי או תלתא זימנא מתעקר המנהג שנהגו קודם. הנה אין זה ענין לנד״ד שם לא מיירו בחרם אלא שהי׳ מנהגם במסים על פי תקנה קדומה מני אז שכל יחיד שנפטר בתוך זמן העריכה חייבין יורשיו לפרוע המס המגיע לנכסיו, בזה כתב שאם שינו מנהגם בגביות המס א׳ או ג׳ פעמים שלא גבו מהיתומים נתבטל הסכמה הקדומה, משא״כ בחרם ועברו על החרם אפי׳ כמה פעמים בין בשגגה בין בזדון לא מבטל בזה החרם, וגם אין לדון מזה שמן הסתם התירו החרם מכל הלין טעמים הנ״ל בתשו׳ מהרי״ט הנ״ל שאילו התרוה׳ הי׳ הקול יוצא והי׳ הכרזה וככל הנ״ל שמעמידין תוקף איסורא של החרם על חזקתו ודו״ק.

פיערטענס, בעהויפטעט הה״ג מטשאט נ׳ דאס הרב ר׳ משה נ׳ האט אויף זיין רעכט אין דעם מאמענטע פערציכטעט, אלס ער זיך צום דיין אויף דרייא יאהרע אויפנעהמאען ליעס. ער וואורדע פאר דרייא יאהרען איינשטיממיג צום ,,במקום רב״ אויפגענאמען, ווייר האבען איהם אללע רעכטע דעס ראבבינערס, אויך דיא קאנצעל אייגנעריימט, וויא אויך צום מאטריקעלפיהרער געוועהלט, וועלכע רעכטע ער אויך פאקטיש אויסאיבטע. הרב מו״ה משה נ׳ קאנטע דהער מיט רעכט אנגענעהמען, דאס ער באלד אלס רב אב״ד ווירד אנערקאנט ווערדען. ער האט דאמיט אויף זיין רעכט ניכא פערציכטעט.

פינפטענס, זאגט הה״ג מטשאט נ׳ דאס אויך אין דיעזעם פאללע, וועגן דיא קרובים פאן היער וועגציעהען קאנן איינע מאיריטעט, דיא זיך הוראת הרב הנ״ל בגדר געאסרת

(ד) מה שעררו על מה שכתבתי בביאור לפס״ד שאינו מגיע לו הרבנות מתורת ירושה מג׳ טעמים הכתובים שם וחד מהנהו הוא משום שמחל על זכות ירושתו במה שנתרצה בקבלה לדיין על ג׳ שנים ושאחר הג׳ שנים יכולים להחליפו באחר אם לא יישר בעיניהם, וע״ז טענו שמעולם לא מחל אבל סבר שלאחר ג׳ שנים יקבלוהו לרב, הנה על פקפוק זה אינו צריך תשוב׳ כלל וכל מי שיש לו מוח בקדקדו יבין שזה מחילה גמורה שמחל ירושתו על ספק זה של ג׳ שנים או שיקבלוהו או שיסלקוהו ושאר אונס הנה לא הוכר אונסו ולא מסר מודעא ואין בטענה זו כלום.

(ה) כתבתי בביאור לפס״ד שגם אם קרובו יעתיק דירתו משם ואז יפול מאליו החרם, מ״מ כיון שהקבלה הראשונה בטלה למפרע והוי קבלה חדשה וקיימ״ל באו״ח סי׳ נ״ג בקבלה חדשה אף יחידים יכולים לעכב בטעם נכון, ומכיון שצד שכנגד ר׳ מפ״מ אסרו על עצמם הוראות של רמפ״מ בנדר א״כ אינו יכול להורות להם והוראתו אסורה להם ואין מאכילין לאדם דבר האיסור לו ובטעם נכון כזה פשיט׳ שיכולים היחידים לעכב הקבלה החדשה כיון שכהוגן עשו מה שנדרו כדי שלא יכשלו בעון החרם והבאתי ראי׳ מדברי חיים סי׳ י״ד. על זה פקפק דשם בד״ח איירי בשוחט רע מעללים משא״כ ר׳ מפ״מ שאין ממש בטענת הקהל נגדו במה שטענו שאין לו נאמנות אצלם על הוראה מכח מעשיו כמבואר בפס״ד וא״כ מדוע אין יכולים הרוב לכוף את המיעוט שיתירו נדרם.

גם בזה אין מתום בדבריהם מה גרע משוחט רע מעללים משום שעשו כהוגן במה שנדרו ואסרו ע״ע שחיטתו וגם בנד״ד כפי הפסב״ד כהוגן עשו במה שנדרו שלא יכשלו בחרם, וגם בלא זה שם הנדון בשוחט רע מעללים ע״כ איירו, בכה״ג שלא נתברר פסולו לאסרו ואפי״ה יכולין לעכב קבלתו משום שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו והמה דמו אותו לרע מעללים. הנה גם בנד״ד הרי טענו נגד רמפ״מ טענות כאלו שאין לסמוך עליו מפאת מעשיו ואף שנשאר בחזקת כשרות ואין ממש בטענתם מאחר שלא נתברר בב״ד כדין תורה מ״מ הי׳ להם טעם לאסור ע״ע הוראתו כפי דעתם כמו גבי שוחט הלזה ,, ,, ,,

זיינע וואהל צום ראבבינער היער שטערען; ער בערופט זיך היעבייא אויף שו״ת דברי חיים יו״ד סי׳ י״ד. אלזא איבעראלל בכל תפוצות ישראל קאנן הרב מו״ה משה נ׳ ראבבינער ווערדען, וועגן איהן איינע מאיריטעט וועהלט נור היער ניכט. שו״ת דברי חיים הנ״ל שפריכט פאן אינעם שוחט רע מעללים דעסטען שחיטה זיך אייניגע געאסרת. בייא הרב ר׳

ומה שטענו שהרוב יכול לכוף המיעוט שיתירו נדרן דברי תוהו המה הרי בנדר צריך חרטה דמעיקרא ואיך יחשב בענין זה יכולת הכפי׳ שיתירו נדרן. ובפב״ד כ׳ שיכולים להתיר נדרן אם יתחרטו, וישאלו אצל גדולי דור אם יש היתר לנדרן שיש גוונא שגם נדר עד״ר יש לו התרה.

(ו) חוץ ממה שכתבו במכתב גלוי כתב אלי רמפ״מ שבח״ס חיו״ד סי׳ ו׳ מסיק להלכה דבחרמי ציבור ושבועה שבדה מלבו אמרינן אע״מ, ולא בטלה קבלה הראשונה וכתבתי בביאור לפס״ד שרבים חולקים עליו בזה וכתב על זה שלא הראיתי מקום החולקים עליו. אני אומר שכל הפוסקים ותשובת ראשונים חולקים עליו בזה שהכריע נגד הש״ך וב״ח שכתבו שהוא ספיקא דדינא והאמת הוא שכוחו יפה להכריע אף נגד הש״ך והב״ח, אחרי שיש פוסקים להלכה כתוס׳ תמורה דבדה מלבו אע״מ עיין טו״ז סוף סי׳ רכ״ח ביו״ד „ „ אבל מאחר שכל חילו של הח״ס משום דמשוי דעת הרא״ש עם דעת התוס׳ ודעת המרדכי יחידאה בזה ומתרץ סתירת רמ״א מחו״מ סי׳ ר״ח למ״ש ביו״ד סי׳ רל״א דביו״ד איירו בנשבע על חפץ ידועה. ולא מטעם אעל״מ אתא אלא משום שסלק עצמו מן החפץ ע״י השבועה ואין בידו לסלק האיסור ומה שסילק נפשו ע״י השבועה דס״ל לרמ״א אכלו כולו אין נשאלין עליו משא״כ בחו״מ דאיירו בנשבע שלא למכור סתם ויש לו עוד הרבה למכור ולא הוי אכלו כולו ולא סלק נפשו מהחפץ שבידו להתשיל ויעקר הנדר למפרע א״כ עדיין ברשותו לכן אע״מ זה תוכן דבריו ומזה הוליד דבחרמי ציבור בכה״ג שיכול להתיר ע״י חכם דלא הוי אכלה כולו, שוב אע״מ. ע״ז היטב כתבתי שחולקין עליו שדבריו תמוהין מה שעמדו עליו גם בנו הגאון בכ״ס חיו״ד סי׳ א׳ דחה דבריו בזה דודאי גם בנשבע על חפץ ידוע׳ עדיין לא סלק עצמו מהחפץ שאף לאחר השבועה קודם שמכרו בידו לתשול עליו שעדיין אז בידו ולא הוי כאלו כולו וקו׳ בנו הגאון בכ״ס הוא תמיה קיימת ומכח זה דחה דבריו בישוב סתירת הרמ״א והדרינן לדעת הש״ך וב״ח דספיקא הוי והממע״ה ובחרם דאו׳ ספק דאו׳ לחומר׳. ואף שהגאון בכ״ס מיישב ג״כ סתירת הרמ״א על פי דרכו של הח״ס, וכוון בזה לדעת אביו בח״ס חו״מ סימן ק״ד שדעת רמ״א דהא דאעל״מ הוא משום דלא מקיימינן מעשיו נגד דעת התורה ואמרינן לא מהני ומתקן האיסור ומבטל מעשיו ודבר תורה קיים משא״כ בשבועה שיכול לתשול ע״י חכם למפרע אמרינן שמעשיו קיימין ואמרינן לי׳ זיל קיים מצות ה׳ והתר נדרך, לכן ביו״ד דאיירו בחפץ ידועה לאחר שמכרו אין לו היתר משום דאכלה כולו אין נשאלין לכן אעל״מ שלא נסתר דברי תורה

משה נ׳ יעדאך, וועגן דיא תקנה וועגפעללט, ווארום זאלל דאס רוב ניכט דאס מיעוט צווינגען קעגנען דאס זיא זיך איהרען נדר מתיר זיין זאללען. זאגט דאך הה״ג מטשאט נ׳ זעלבסט, דאס הרב מהו׳ משה פ״מ נ׳ „עומד בחזקת כשרותו וכל טענת מתנגדיו אין בהם ממש״.

משא״כ בחו״מ סי׳ ר״ח בחפץ סתם שיכול לשאול אמרינן אע״מ ודבר תורה לא ידחה שאמרינן לי׳ התר נדרך ע״ש.

ולפי״ז דברי הפס״ד קיים, שהרי הקבלה הי׳ באיסור ואמרינן אעל״מ שיתקיים דבר תורה דמאי אמרת שיתירו החרם על ידי חכם, כיון דלרבים נוח להם בהחרם ואינם חפיצים בהתרתו שוב אמרינן אעל״מ שלא יוכלו להתקיים שתיהן דברי התורה ודבריו שהרי אינם חפיצים לתשול ע״י חכם ואין להם חרטה, וכמ״ש הח״ס עצמו בתשובה בח״מ סי׳ ק״ד הנ״ל בישוב שלו על סתירת ב׳ תשובת הרא״ש שם דבכה״ג שיש אנשים דהיינו הלוקחים שאינם חפיצים בהתרה אעל״מ שהרי לא יתוקן האיסור ע״י שאלות חכם שהרי הלוקחים לא יתשלו, וההי״ד כאן בנד״ד כיון שהי׳ שוגגים ולא הזידו לנהוג קלות ראש בהחרם לומר מאחר שאינו חפיצים בחרם יתשלו ע״י חכם שהרי שפיר חפיצים בחרם ואין להם חרטה והא שקבלוהו אינו משום שאינן רוצים בחרם רק שהיו שוגגים ושכחו אז החרם. ומודה בזה בח״ס דאעל״מ משום דליתא בשאלה שהרי אין להם חרטה.

ומה שצידד הכ״ס סוף התשובה שם דבחרמי ציבור אפשר דאע״מ ע״ש הנה בעצמו אמר שם שלא הביא הדברים אל כור הבחינה. ומתשובת הרא״ש כלל ז׳ סי׳ ד׳ מבואר להדי׳ שגם בחרמי ציבור שייך אעל״מ ודוק שם.

ומה שטען שמנוב״י מהדו״ת סי׳ קכ״ט מוכח שמצרף להיתר לומר להלכתא בדבר שבדה מלבו אע״מ והעלה דהמרדכי איירו בנשבע עד״ר שאין לו התרה, הנה מלבד שכל הפוסקים לא סברו כן והוא יחיד בפסק הזה אבל גם לפי דבריו ליכ׳ היתר בנד״ד שהוא בעצמו כתב שם בתשו׳ זו בד״ה אפילו, שאם אחירים בדו האיסור מלבה והמה מוכרחים לקיימו כמו בחרם של אבותיו אף לשי׳ התוס׳ תמור׳ הנ״ל אעל״מ ע״ש וקאים ממילא הפסב״ד לכל הפוסקים וכהנ״ל, ובפרט שנוסף על כל הנ״ל מה שכתבתי בביאור לפסב״ד שכאן שהי׳ שוגגים והו״ל זכי׳ בטעות לכ״ע אעל״מ. ועיין בב״ש אה״ע סי׳ כ״ח ס״ק גבי קידשה בגזל. ומה שכתב עליו בנוב״י מהדו״ת סי׳ ע״ז חאה״ע שהוא תבלין לדברי. ובהשיב משה חאו״ח סי׳ ד׳ מה שהבאתיו ג״כ בביאור הפס״ד. ודו״ק ותשכח ותבין גם לנד״ד. „ „ „ „

נכתב פה טשאטא יום ה׳ וישלח תרנ״ד לפ״ק.

מגאי ידידכם הק **שרגא צבי טענענבוים.**

ליקוטי הלכות

אבן העזר

חלק ראשון

GALANTHA 1804.

Erste Galanthaer Buchdruckerei & Pägie-Niederlage.

(Inhaber: R. Neufeld.)

אן אונזערע זה׳ גלויבענסגענאסטן!

[illegible] תניא.

[illegible] דער גוטען אונד גערעכטען [illegible] דאס איז [illegible] פאלגערען [illegible] בעשרייבען געפאהרען.

Zaidó Hirsch. [illegible] פאנאוועמבער לויפענ [illegible] דען אנדערע וירד בעזוימפענ. דאס וער דאס נא- [illegible] ווערען צוריקגעצאגען האסטען. וויר [illegible] ווילליגען היפסטע פיעריליך. דאס דיעם דעה וואהר- [illegible] ים נים פעשפריכט. בעצויגליך דעם יינגסט אן [illegible] חקק גלעגטען בריעפען דעם הויז ממשאפ- [illegible] גי בעשעריקען חור טור. דאס ווי צוויוא בריעפ [illegible] גען מקוים מפשאפה ני — דיא צו יפערפאנג [illegible] ארוים איזליענגען — אין האנדרען האבען וואנאל [illegible] יך יך בעריים ערקלארפע צור נאכמאליגען איבער- [illegible] פריינג דעם פפק ביים היעד צו ערשיינען. וויר [illegible] ערפעגען הויפע מפשאפה ני אונזערען [illegible] דאנ דאפיר אוים. דאס עי אין זיינען אן אונם נע- [illegible] יפפעפען שרייבען זיך בעריים ערקלארפע, אין [illegible] ניע דער אידם אונזערפרוימם אינפערבריינע- [illegible] כליגען מאפענפע צו אייגער ניגען פערהאנדלונג [illegible] ירפער קאמפען. לוידער אבער קאנגטען ווירר [illegible] אדם מרוירינגען אונד בעטריבענדען נויגרדען [illegible] פוגעבען, דאפפ דאס היער נקפאנפע, עהרה [illegible] ריד נאכמאלם אין דיעזער זאכע אירפהילף. הויפ [illegible] פפאפה גי האפ דעם פפק בייד פרעה עצמי [illegible] פפק הוטרות נעזוועזען, דיא ווירר נאפיהליך אלם [illegible] לעה יחיד ני כ פ אקצעפמירען. דיעזער [illegible] אומפאנג נאך אנדערפע דיא וויר גליק- [illegible] בער פאר דער גראפען אפפענטליכקייפ פערר- [illegible] פפיכ, בעפטימפטען אונפ אויך נאכמאליגע [illegible] ריפאלונג דורך דיעזעם עדהוי בייפ ניכט צו- [illegible] דעבען. יעדען בעפטעהן ווירר יעפצם נאך דיער [illegible] ערקלארונג דעם הויפ הגיל דעפטפע עהפר אויפ [illegible] פיינ נאיוויזיונג, צומאל פיעלע גרופי דורפ דיי דיא [illegible] גרפכם דעם רביט הקדוש רשודאן ני אלם רבכמי- [illegible] ערקלארען, דאם דער היעזיע פפפ ביים פצה

עס איפ פפיכער ניכם הכפש, וואם אום אבינען באר הסב בעהאפענעם ווירד, וואם דיעזע פאכאוע תקנה עם חבר הערי, נעכאכם זאוידע. לעי דאמאלונג רב הדינ ר׳ ליב מעלש זיל זאגטע: אלה החתמות כפי אשר ראיתי בכתבי. דאם בע- וויזם דאך דאם נעגעכפיעיל, דאם ער, אין דיעזער פעהאפפלונג ניכם וואר ונם לא הי׳ באוהנה עצה; וויא אויך אוים ניכם ערזיבלען, אב דיעזע הקנה כמעמד כל העדה ועם רוב מתוך כל מעמאכ וואנדע.

עם אויפ ווינקליך שרעקקליך דיעזע אללע מעזוהים אויבער זיך ערגיהען צו לאפפען! איפ דיעזען צוויפעל פהוים מאן זיך אן, אים יא מיפ- פעיפיכ פען ליעפען צו לעבען. ההינ פ״ה משה פעלפמאן ני. אן דעפפען ווינפ אינע דיעזער פעדרהיים פפעהפ, פאן הייפר צו פעדרהאנען אונד כקפאי פרנפרטו צו ען, ולהביא הלחם מפי פפ. -דרב הנאן בנשיק הבן מ״ה משה מרדכי ז״ל אבדקק, פעדיעד כתב זהל:

הן לא צרוק הנאון הקדוש רשוראן ני פצד להפוך בי חותמו אפת לפניי לא יבא חנף. לבן אפרתי נזהרות — אבל השקט לא איבל מלקרא אלכם אישים נדולי התורה, הבדינ שבקהק נאלאנ- נא שהבאתם ראי שנם רב הזי מפעובד בדפיי על הקרא ויהי לפם עבד — ולמה הפתרהם פניכם מפני קדישים אשר בארץ המה הזה הנדר הקדיש והשלוה הנדוש על המקרא הזה שנדישו פפש כפי דנאון דקק שוראן כי — ונם לדברי השי נראה שפעולם לא קראה התודה ישששי עובד פתפא כי אם לפם עובד היינו לפשא דבכי זי המה משעובדים זאת נאמן לזה בהמוק שמשלובת יחדי נם הביפו ורא ברכה נשא פ״ב על קרבו קערת כפף אחת בא זבלון הקריב קרבנו על השיתפות שהיה לו עם ישפשכר, ר״פ״ז וזבלון וישפשכר שתפין דון ולא פשעובדים זה לזה, אלא הפפיש שמשעובד

ישלוב. זאי בירושלמי זאנ ר׳ חנ׳ ב׳ חה׳ בחש- פרנפין הוה פפעין לון אי׳ית׳א שכל שהחש- מהוחת ניתנת שנאפרי בי עלפים ישלוב. חי אבי- לא הוציא הקביה אותנו מפצרים היה משעבדים ועכשיו שקרבנו המקום לעבודתו, ונתן לנו הדנק כבוד והדר וכל ישתחוו. הגלינו הן אמת ש״ש לב צד עבודת להודות לעם דבר ה׳ ונם המלך אעמר שהוא העבד הראשון של המדינה ומי שיקרא אחו בשם אנעטרחאן יתחיי בנשפו

ומי שאומר בפני זיש לנ״ב בעבודת בצד מה יקרא משעובב בפה דעתו בי הוא נגד הקרא, נגד הנמרא ונגד השכרה אין הרת ואין הדעת שבב זה בעבודה להקדושים אחד בשרן הכה ז״ל ויותר מזה [illegible] לשעי כי כפה תענות נמצא בקהלה של משעובדים ומעולם לא עלה על דקק אדם שנעשה נם על הרב ובי שמביא ראי מחתים הוא היוק ראיה ואינ[illegible] משעובד לשים אדם, אדרבא, שהרות ושפועות נותנים לו, אך השרות עבדות הוא ובכ״ב רש״י בפתק לשונו בהודיות ר׳ ע״ב. ואני אומר בזה פלא אם אחד מבני עירי יעיז פנז ובנה אות[illegible] משעיבד נוהני עלי נידוי וכו׳.

הנה אני צעיד לימיכ בתבא אל הכלים ונם אינו פתדבר אחר בדי״ק של הנדולים ותיח אבל במקום שוש חילול השם אין תלקין בזה לדב שלא יאמרן מרשתקו שם ניחא להו חלילה וחלילה.

על כן דעתי העני[illegible] יכבוד הדנ״ק נ׳ יבתוב להב״ע ויבקש מהם זיחזרו מדבריהם ויפרסמו בשער בית רבים דברים [illegible] אשרנו שעות הם ומי לנו נדול משה רבינו הודה ולא בוש. והיות שהמה צדיקים בלים יודו על האמת[illegible] עשרה לישנה. כה עתירת עבד לעבדי ה[illegible]

לסדר חדי ברכה תרנ״ד

דוד בהרי״ק איש שלום זל״ש

פ״ק דעהלים יע״א.

ההלכה פאלש אונד אין חילול השם ר"ל איזט; זיא ערקלארען עס פיר איינע מצוה גדולה דיעזען פסק ביד מבטל צו זיין. הה"ג מטשאם נ"י בעהויפטעט אין זיינער "מאטיווירונג", ער האבע עס מיט זיינען איגנען אוהרען געהארט, ווייא מאן איינען רב אויך מיט דעם נאמען משעובד בענאננט. ער מאג דאס אנדערסווא געהארט האבען, יעדאך ביי אונס בכל גליל העליון פאללט עס ניכט איינמאל איינעם משתגע אים טרוימע איין, איינען רב מיט דיעזעם געשווידיגענדען ווארטע צו בענעננען; ובגדיים ובתרמות הולכים אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו זמן כדאי' ביו"ד סי' רי"ז. דיעס איזט דער אנגעלפונקט דער גאנצען זאכע אונד דיא פראמיסע איזט פאלש. דאס ווירד וואהל אויך נאך דעם צמח צדק ניכט געשטאטטעט זיין, עטוואס אין איין ווארט הינויןלעגען; דאס הולך דאס מותר הלשון לגמרי לפי לשון בני אדם איזט; זא חעגיט דיא בנדרים נ"ה בהי' סעון צמר ואמר קונם צמר עלי משום שמזיע שיהא אסור גם במשא של קנבוס ושל משי ודי"ק שם אף שמזיע גם מקנבוס וכו'. דער איט באר הויטבי' של הה"צ ממאאט נ"י ציטירטע רבינו ירוחם שבש"ך סי' רי"ז סק"א שפריכט ער אן איינעם ארטע שאין מדברים בלשון הקודש, דאס ווארט "משעובד" הינגעגען ווירד אויך אים געוועהנ־ליכען געשפראכע היער אללגעמיין געברויכט; בעציגליך דיעזעס ווארטעס זינד ווירת כבמקום שמדברים בלשה"ק והולכים אחר לשון בנ"א — וכשל עוזר ונפל עזור והי' שגגה גדולה מהשליט הזה. —

לשמם כפירוש הגאון בשוראן נ"י וכו' — ואשאג מנהמת לבי: בני ציון היקרים המסלאים בפז בכתר הרבנות איכה נחשבו על ידי פסק זה לנבלי הרם תרסו האדמה וכו' ופי' וכו'.

אלה דברי הכותב בלב נשבר ונדכה ומצפה לישועת ה',

א"ח של סמות תרנ"ד

משה מרדכי בן הגאון מו"ה אברהם אהרן זצ"ל אבדק"ק סערעט.

הרב הגאון אבדק"ק צעהלים כתב וז"ל:

שלמא רבה וחיי ארוכא לפאר דורנו נזר הרבנים הרב הגאון הישיש זקן הדור ומגינו, קדוש יאמר לו כקשית מו"ה פייבל פלוס נ"י אבד"ק שוראן יע"א.

מעת אשר שמעתי לאמור, שבהי"צ נתלים במותב תלתא פסקו נגד הרב מו"ה משה פ"מ נ"י משום שמצאו תקנה וחרם שלא יתכנה שום משעובד שיש לו קרובים בקהלה עמדתי מרעיד ומשתומם איך יצאה שגגה כזו משליטים המושלים בהודתו וביראתו לכנות עצמם וכל גדולי ישראל בשם משעובד. תורה תורה חגרי שק התפלשי באפר שכן עלתה בימינו מהרסיך ומחריביך מכך יצאו, בה"צ אשר המה צדיקים וגדולי ת"ח ישפילו כבוד התורה לומר עד לעפר לכנותם בשם משעובד! הנשמע כזאת מעת היתה ישראל לעם, הנה הי' משנה מפורשת אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה וכן אמרו כל העוסק בתורה לשמה נותנת לו מלכות וממשלה ואמרו בגיטין הרבנים מקרי מלכים שנאמר בי מלכים

ודברי שאר רבני ... הנ' יבאו במכ"א

צום שלוסס מהייליען חיר מיט, דאס וויר איבער הנדערט אונד זיעבציג שטייער־צאהלענדע מיטגליעדער דעם ראבבינאטס־בעצירקעס, רובא דרובא בקהלה ובגליל, הה"ג מו"ה משה פעלדמאנן נ"י, צו אונזערעם רב אב"ד אנגענאממען האבען אונד ערקלארען, דאס וויר אונס דיא הוראה איינעס יעדען שיבא הנה להשיג גבול הה"ג הנ"ל בגדר ובחרם אסרן ושארית ישראל לא יעשו עולה כאשר כתב רבינו הגאון הא"בד ז"ל בצוואתו: ומי שירים ידו ורגלו ברבנות פה מבלעדי חתני הה"ג מו"ה משה פ"מ נ"י. מרה תהי' לו באחרונה ואין לפ"סד שום כח נגד דעת הרבה גאונים שמבטלים אותו ולזרוזי אנחנו מקבלים עלינו איסור הנ"ל. — הרבה גאונים מאד כידוע מאשרים ומקיימים דברי הגאון בשוראן נ"י, ביא דעם מאן שאן פערשיעדענע פעהזובע מאכטע, דאס ער זיינע וואהרטע צוריקקנעהמע; הה"ג מטשאם נ"י האט אין דיעזעם זיננע איינען זעהר נעהארנישטען בריעף אן רבינו שוראן געריכטעט; הי"הג בפעסט נ"י האט זאגאר פערזאנליך אין שוראן אינטערוועניערט; יעדאך ערפאלגלאז! ורבנו הקדוש בשוראן למען האמת לא יחת מפני כל.

וויא אויך האבען וויר אלס רוב בקהלה ובגליל אינוויאפערנע דיא בעקאנגטע תקנה מראש אללע דעם אירגענדוועלכע קראפט בעזיטצט, זעלבע איינפנעהאבען אונד פיר נולל אונד מבטל ערקלארט. מ"מ אסיר ומוט שרי.

וה' ירחם את שארית נדחיו במהרה.

בשם חמשים אנשים מבני הקהלה:

אהרן קאליש, גרשן שטערן, משה ליכטמאן, דוד מ' נימאן, ישעי' פאללאק, יונתן קאליש, ש' ארלער, וואלף בעק, משה שטערן, ישראל יוסף שטערן.

בשם ר"ז אנשים בישוב אבער־סעלי: שאול קראקויער, דה"ק, יעקב רייבענטהאל רדה"ק.

בשם י"א אנשים מישוב פאדעמעש: ליב ברויך, רדה"ק, ישראל וואכסלער.

בשם י"א אנשים מישוב קאיאל: מכאל האאז רדה"ק, אנטאן מיללער רדה"ק.

בשם עשרים אנשים מישוב וויסקעלעט־קאשוט: משה פעססינגער ודה"ק, צדוק שטער דה"כ.

בשם י' אנשים בישוב דעאקי: שמעון בלת רדה"ק, בנימן קאללמאן רדה"ק.

בשם שבעה אנשים מישוב קירט: שמואל קאממער, מ' מענצער.

בשם שלשה אנשים מישוב דיאסעג: ליב ארלעה רדה"ק, שמואל שוויצער.

בשם מ"ד אנשים מישוב ... ארלט ... רדה"ק.

פקסימלית כתי"ק של רבי אריה לייביש ליפשיץ זצ"ל אבד"ק סאנטוב. [ראה לקמן עמ' פ"ה]

פרק ו

מבוא

סיעת הרב פלדמן ראו את ברור השני של הפסק דין שביאר הנטע שורק חזק ומוצק ואתו עמו מספר רב מגדולי הדור, התחילו להפיץ טענותיהם בדרך זרה באורחות לא סלולות: הם פרסמו מאמריהם במכתבי עת עתוני לע"ז ובקונטרסים מיוחדים. המאמרים בדברי תורה והלכה עטרו גם חידודים בעקיפין על חשבון הנטע שורק, המאבק קיבל פנים חדשות לגמרי, הריב הלך ונתרחב ונעשה לנחלת רבים עד כי כל רב שהי' קרוב אל החלל נסחף בעל כרחו לריב אחים.

הצד אשר התנגד למנוי הר"מ פלדמן היה מחנה של יראים ושלמים מסלתה ומשמנה של העיר התאפקו לצאת למלחמת נגד, בדברי דופי או בפרסום מאמרי שטנה. אחד מנכבדי העיר כותב באחד ממכתביו: אינו מהצורך להשיב על מה שכתבו הם, כי אין אנו מלומדים בזה מאז התחילו להדפיס גם בעלי העתים לא השבנו דבר כדי למעט בחלול השם.

בעקבות כתב גלוי שכאלו דחו את הפס"ד ושמועות דופי כי הג"ר ר' שרגא צבי טננבוים עומד לבטל את פסקיו ולחזור מדעתו. שמועות האלו הגיעו אליו אבל לא שת לבו לענות על טענותיהם [כי לא רצה להרבות חלול השם] ואפילו כאשר כתבו ב„אלגעמיינע צייטונג" שהודה שיש להם טענות חדשות שנוכל לבטל הפס"ד וכו' והמכתב מוכן בידם להראות לכל איש לא רצה לפרסם את האמת איך שהוסיפו אות וזיפו את מכתבו שיקבל משמעות אחרת ורק בעתון היהודי נתן הכחשה שבודאי על פי טעות [המערכת או העתקה] נדפס מכתבו שלא כראוי — אבל את האמת גילה לאיש סודו במכתבו אל הרב דסנטאו, אשר מצאנו בין כי"ק.

גאון זה שלא הי' מעולם שוחר ריב ומדון, לא הי' יכול להמנע מלגלות צערו ברבים אחרי שעוד הוסיפו סרה להדפיס עלים נגד עדה הקדושה וכותב בזה"ל „על מעט זה אשר יצאתי אני מצטער שנחלצתי להשיב על דברי בורות שלהם" אולץ שוב לכתוב מענה על דבריהם במכתב כלהלן: הנה על מה שכתב הרב הידוע בראש קונטרס **דברי לעג על זה לא אשיב דבר, אחרי שלא בא לקפחני בהלכה**, ואין בידו מה להשיב כי אם לדבר בוז וקלון מרוב שיחו וכעסו **ושרי ליה מריה. ואנכי אהי' בזה מן הנעלבים ואינם עולבים.** אבל באו אחריו מתי סודו

בהשגות מחדש על הפס״ד דברי ריק ותפל ואני אשיב בזה בקיצור על חלומותיהם ועל דבריהם.

לאחר הקדמה זו צלל במימיו העמוקים של ים התורה, סתר דבריהם בחריפות והעמיד את פסק הדין על תיליו — „ועל יתר דבריהם״ מסיים הגאון במכתבו „לא אשיב ולא אטפל ובפרט על דברי ליצנות ודופי״.

תוכן הפרק

פקסימליות: א) מכתב הרה״ג דשוראני מקונטרס שיצא נגד פסק הדין. ב) הוספה לעיתון „אללגעמיינע יידישע צייטונג״ מס׳ 214. [הפקסימליות הובאו לפני הפרק].
סימן א׳: מכתב מהגאון דטשאטה להרה״ג ר׳ ארי׳ ליב ליפשיץ אבד״ק סאנטוב.
סימן ב׳: מכתב ו׳של הטוען ר׳ יצחק בנימין שעכטער ז״ל.
סימן ג׳: מכתב מהגאון דטשאטה לאנשי עיר גלאנטה ובראשם הקצין הנכבד כ״ה ר׳ מענקע קאליש.
סימן ד׳: תשובה נגד הטענות של אנשי צד המערערים בטענות חדשות שלהם [בקונטרס מחדש שבט].

א׳

שלוכ״ט לאהובי ידידי הרב הגאון המפורסם חריף ובקי מוכתר במעש״ט תרומות איש חי ורב פעלים שלשלת היוחסין כש״ת מה״ר ר׳ ארי׳ ליב ליפשיץ נ״י אבדק״ק סאנטא יע״א.

מכתבו היקר עם תשובה ארוכה נגד הכרעת הרה״ג דשוראני כן הגיע לידי, וראיתי שדברים כ״ת המה כחיצים ביד הגבור נגד המעוררים וראוים המה לתתם בדפוס ולהפיצם בשער בת רבים. — ודעתי הי׳ יען קבלתי היום מכתב מר׳ יצחק רייך נ״י שהרב דפעסט ילך בשבוע הבעל״ט לשוראני לבקשו לחזור מדבריו, הי׳ אולי טוב שיהי׳ בידו דברי כ״ת, ויראה לו שגאון אחד רוצה להדפיס זה נגד הכרעתו אולי עי״ז יהי׳ יותר נוח לו לכבשו.

ואודיע בזה לכ״ת שאני כתבתי לגאלאנטה להשני (פרטייען) צדדים שאבוא שמה ב׳ פרשת ויצא שיקראו אנשיהם שמה על זמן הזה (בלשון הגר) וקבלתי מכתב מלא דופי וגידופין על הבי״ד. וכי הם פסולים לדין זה עוד, ואינם צריכים עוד להבי״ד כי הדין מבורר שהפסק דין בטל וכדומה ומלא גידופין נגד ר׳ יצחק רייך ושלחתי את אגרותיהם לפעסט.

גם אודיע בזה תרמית לבם של הכת הלזה, שנגד זה שכתבתי „ב־זשידא הירדא״ שהדבר מגאלאנטה באלגעמיינע צייטונג שקר דברו, כי לא נסגתי אחורה ורק כתבתי שלפי

חוקי הארג שטאטוטען 185 אני נרציתי להשיב הבי״ד מחדש בא שנית מהדוברי אמת וכתב באללגעמיינע צייטונג (קאפי) העתק ממכתב בלשון הקדש שהודיתי שיש להם טענות חדשות שנוכל לבטל הפס״ד והבעתי בדברי נוסח זה כי בקשתם מכח השטאטוט להשיב הבי״ד כי יש לכם טענות חדשות וגם הצעתם הטענות לפני [כנוסח זה הי׳ ענין המכתב] וכתבתי שוב בזה הלשון: והצעת הטענות כי אשר לדעתיכם חדשות המה ... תחת מלים הללו העתיקו באללגעמיינע צייטונג **„אשר לדעתי כלם חדשות המה״** ונבהלתי בראותי זאת וההעתק מהכתב אשר כתבתי יש תחת ידי ונכתב בו אשר **„לדעתכם״** חדשות המה. וזוכר אני היטב שבכוון כתבתי לדעתיכם שלא יאמרו שהודיתי להם שיש בטענותם די ביטול הפס״ד וזממתי קצת ועלה בדעתי שהרמאים האלו עשו אות **„למד״** בין הכ׳ לבין המ׳ של לדעתיכלם ונשאר כתוב „לדעתי כלם חדשות״, והוא ברור אצלי וכתבתי זאת לפעסט לר׳ יצחק רייך, ומעולם לא כתבתי מלת כלם בלא וי״ו אחרי האות כ׳ [כולם] וכתבו בתרמיתם בעלה אללגעמיינע צייטונג שהמכתב מוכן בידם להראות לכל איש שכן כתוב בו ומוסר ההכרעה לכל איש אם לא דבר האמת מה שכתב באללגעמיינע צייטונג.

גם אודיע אחרי שכתבתי שחרם סתם חל על הנולדים אחריהם בבירור היטיב בארוכה. ומצאתי בח״ס יו״ד סי׳ כ׳.. מביא תשובת הריב״ש סי׳ שצ״ט שכתב להדי׳ דאף חרם סתמא חל על דורות הבאים — אף כי לא הי׳ עולה על דעת איש שאינו מתעקש לפרש בע״א כוונת המחבר ביו״ד סי׳ רכ״ח אבל החרם חל עליהם ועל זרעם לפמ״ש הטו״ז שם וכן בתשובת הרא״ש אבל לאנשים כאלו צריך להראות בשט. יאמן לי כי שש אגרות בידי מר׳ משה פ״מ הדיין דשם נגד הפס״ד בדברי בורות **„ובלי ספק אף אם למד ככר הפיג מלבו תורה ויראת ה״״ *.**

גם את דיניהם בזה שבתשובת ח״ס חלק חו״מ סי׳ י״ז כתב שמה שכותבין בחרם שלא לקבל רב שיש לו קרובים בהקהל, הוא משום ג׳ טעמים: האחד בשביל פריעת המסים דכמה עניני צבור נגבית, וגביות מסים יעשו בצירוף הסכמת חבר עיר ואינו מן הדין שיהי׳ לו קרובים בעיר. **ב׳** משום שהוא פסול לדון לקרוביו, ויצטרכו להביא דיינים מחוץ לעיר וכו׳. **ג׳** מפני תחילת הקבלה שכל מי שיש לו קרוב למדן יאמרו: אותו תקבלו לרב וירבו מחלוקת ביניהם, וגם לפעמים לא אותן הלומדים ראוי לכך, ומפני זרועי עוז של הקרובים יתקבל לרב ומפני כ״ז תקנו שם בחרם שלא יקבלו שום רב שיהי׳ לו שום קורבה בקהלה כו׳.

והנה ב׳ טעמים הראשונים אינם שייכים בתקופת עיר גאלאנטא, דכיון שהחרימו על כל המשעובדים ש״ץ ושמש כמובן — וע״כ הי׳ טעמים שלא יקבלו מעיקרא איש שאינו הגון ואם חששו כן בשאר משועבדים מכ״ש ברב שחששו שלא יתקבל רב שאינו הגון ע״י

---

* וחש עתידות למו ברוח קדשו: בשנת תרס״א נבחר ליו״ר סעמינר לרבנים של הרעפורמר בעיר הבירה.

השתדלות הקרוב שבעיר ... ובביאור לפס"ד הארכתי בזה מתשו' צ"צ ותשובת ח"ס ותשובת שער אפרים שמבואר **שבנדרים אזלינן בתר כוונה** ואף מה שלא כתוב בתקנה נלמד מאומדנא כפי טעם התקנה באריכות בבירור גמור.

גם כתבתי דבלשון בני אדם באזנינו שמענו בעניני לוקחי פרס מהקהלה שכוללים גם הרב בתוכם דנמאדיטיקען אם נימא רק שהמיעוט מדברים כן מ"מ רוב בכה"ג לא מהני דקיי"ל סתם נדרים להחמיר ואף רוב לא מהני. וגם אם נניח שבלשון בני אדם אינו כן הא בריש סי' ר"מ כתב הש"ך בשם הרי"ו בנדר בלשה"ק במקום שאין מדברים בלשה"ק אזלינן בתר לשון תורה כמבואר בש"ס. ולפי"ז הך תקנה, שנכתבה בלשה"ק **שבזמן הזה בעוה"ר לשון בני אדם אינו לשון הקודש** אזלינן בתר לשון קרא, ובקרא נקרא הרב משועבד כמו ביששכר ויהי למס עובד כפי' רש"י התם — וכן ברש"י דברים: לשעבר הייתם ברשות עצמכם **עתה כשמניתם, אתם משועבדים לצבור.**

ב'

מכתב מהטוען ר' יצחק שכטר אל הג"ר שרגא צבי טננבוים זצ"ל

יום ג' ב' דחנוכה שנתרד"ן לפ"ק פה נייא סוני סמוך לקאמארן.

רב שלום לכבוד הרב הגאון האדיר בקי עצום חריף ומשדד בעמקים גדול בענקים פאר דורנו קדוש ועניו כש"ת כמה"ו ר' שרגא צבי ממשפחה המייחסת טעננעבוים ראב"ד בק"ק טשאטה והגליל נ"י לאי"ו.

ביום ה' העבר הגיעני לשמחת לבבי מכתב מעכת"ה ואלפי תודות על כל הטובות אשר מעלתו עושה עמדי בתשובתו הרמה, ואני אסור בחבלי דאגות פרנסה ע"כ התמהמתי עד היום, לעמוד על משמר. ולא אכסה עווני, ונא אדוני שימחול לי לא"פ ע"ז כי כוונתי לא היתה ח"ו לפגוע בכבודו הרמה כי אני קבלתי כהנה רבות לאין מספר בחד"ת ופה אסגור אחת לראי' וכהנה קבלתי גם מהגאון החריף דק"ק אונגוואר ועוד מיתר גדולים. ואף שהיו כותבים לי אגרת רבות, אמנם הכל לפי העת — אמנם מי אנכי? תולעת ולא איש ובזוי עם, ומעכת"ה הוא אחד המיוחד בדורנו, אמנם יגורתי מפני האף והחמה, באשר שמעתי שנלכדתי ברשת הרכילות, במה שאנשי ק"ק גאלאנדא גנבו ולקטו מאגרת א' אשר כתבתי לשם במסיח לפי תומי והמה בערמה כתבו מול מעלת כבוד תורתו שהי' למעלתו טעם כמוס, ע"כ יראתי לבוא מול מעלתו הרמה באגרת, ורק כעני בפתח התחלתי במגלה הקצרה לשואלו אודות הת"ש ביו"ד סי' ב' וגם הפ"ת שם ביו"ד סי' א' מביא הפשט כזה על הב"י ורמ"א ש"ך וטו"ז.

כי אמרתי אולי ירחם וינחם כבודו הרמה על הפסק דין וידבר עם האדון השר כמו"ה ר"י רייך שיאמר די ותעצר המחלוקה הבוערת עד לב השמים שמה, כי ב' הצדדים כ"א

אומר כוונתי לש"ש. הצד שכנגדו הבעלי מריבה אומרים בלשונם שר"מ פ"מ אינו ירא ושלם ואינו ראוי' לרב שמה, אבל לבם בל עמם. וכן הצד האחרת אומרים וצועקים, לר"מ פ"מ לו משפט הבחירה יען שיש כאן הצוואה של הגאון זצוק"ל ר"ש פריעדמאן, וגם זה שלש שנים אשר הי' קבורת של האי גאון היו שמה רבנים גאונים צדיקים אצל הלוי' והסכימו כולם פה אחד שראוי' לישב במקום חמיו ולמצוה רבה יחשב להם, והפסק דין של מעכ"ת הוא לשמה כאש בנעורת כי אומרים שמהאדון כמה"ו ר"י רייך יצא הפקודה ... אמנם אני לשוא עמלתי ויגעתי לריק ורבים אומרים לנפשי שאני עומד בהצד המריבים אמנם סהדי במרומים כוונתי הי' רק לעשות שלום שמה. ואמרתי אשרי הדור שגדולים שומעים לקטנים, ואל תראו בהאומר אלא בהנאמר — וגם בזה טעיתי, כבר אמר החכם חכמת מסכן בזוי', היינו שהעם מבזין אותי על חכמתי, ודומי' לו תהלה.

ועתה באתי להשיב למעכ"ת במה שכתבו מול הדרתו שהי' לו טעם כמוס האמת אמרו, וגם שקר אין בפי. בכל יום ויום קבלתי מגאלאנדא איגרת מלא בוכים ואנחות אודות הפסק דין, ולא ידעתי אנא אבוא, וכדי להשקיט מעלי הדבר, עמל והכעס והצער כתבתי להם כל הפלפולים וחלוקים נגד הפסק דין ללא יועילו המה והגאון הקדוש דטשאט יודע בעצמו שהרבה יש לחלוק על פסק דינו, ואולם הי' לו טעם כמוס בזה, וגם במכתב זו אלי רמז לי כזאת. וכל זה כתבתי להם להניח דעתם וכוונתי הי' שיתנו לי מנוחה, ועתה עפר אני תחת כפות רגליו אל ייחר אפו בי ח"ו, אני דברתי עם כמה גדולים וכולם תמהו ונשתוממו הכזה יצא מפי הגאון הקדוש והנורא? אמנם אמרתי להם שלמעכ"ת הי' טעם כמוס, כי הגאון הקדוש דטשאטה הוא חכם ונבון וגם לב טוב ולא רצה להזיקו להרב ר"מ פ"מ להוציאו מחזקת כשרות שלו, ובחר בדרך החכמה לפסלו ע"י החרם הנאמר שמה והפסק דין הוא רק לכסות עינים, וכולם הודו לדברי, ובתוך הנהו גדולים איתא גם הרב הגדול בתורה ויראה הרב דק"ק ראב בשם ר"י סנידערס — וגם הרבינו הגדו' בתורה ויראה העמקן היודע לירד לעומקא של הלכה פה בשם אלכסנדר שטיינברגער נ"י ולדאבון נפשי שמעתי שמעלתו הרמה הי' כותב לאדמ"ו הרב הקדוש דק"ק שוראני איגרת קשה בדברים קשים והוא איש חלוש מאד וצועק מרה על זה ולמה הי' כבוד תורתו לצער לאיש אלוקים כזה, מה חטאו? ומה פשעו? משום שהי' עומל להציל להעשוק מיד עשקיו הלא המכתב של הקדוש דשוראני הי' מונח שמה בגלאנדא קודם הפסק דין באותיות מרובים ומפורשים ולו משפט הבכירה — והיא היא הנבזה כי הפסק דין הי' נגדו ונגד רצונו. והגאון הקדוש דשוראני לא טעה בדבר משנה.

והעושה שלום במרומיו יעשה שלום בין אוהבי התורה ואוהבי שמו ולהגדיל תורה ולהאדירה ומעלתו בכבוד תורתו הקדושה יאריך ימים ושנים בנעימים כאוותו וכאוות נפש עבדו המשתחווה מרחוק למול הדרתו.

ה"ק יצחק בנימין שעכטער

ג׳

ב״ה א׳ מקץ תרנ״ד לפ״ק.

שוכ״ט לאנשי עיר גאלאנטא נ״י ובראשם הקצין הנכבד כ״ה ר׳ מענקע קאליש נ״י.

מכתבכם היקר קבלתי על נכון ובדבר אשר שאלתם אם אמת נכון הדבר שאני חוזר מפסב״ד על ידי טענות המעררים שבאו בדפוס הידועה, הנה אנכי בזה בפתשגן הכתב דלמטה אשר אם חפצכם להדפיסו רשות נתונה בזה ומזה תראו ותבינו את כל ונוחכת.

ב״ה יום א׳ מקץ תרנ״ד לפ״ק.

אנכי חתום מטה ראיתי עצמי מחויב בדבר לפרסם בשער בת רבים בענין החרם ובפס״ד דעיר גאלאנטא, שקר הם דוברים אלו האומרים שאחור נסוגותי מהפס״ד עבור טענות המעררים, כי לא כן הוא **אבל הפס״ד בתוקפו והוא אמת וצדק על פי דין תוה״ק**, וכל העובר על החרם נגד הפסק״ד הקולר על צוארו וגזירת נחש כרוך עליו. ואליכם ידידיי רבנים היושבים על מדין אקרא, אל נא תראו בפסב״ד זה השפלה והורדה לכבוד חכמים ויושבי על מדין, כי הגם שבאמת על פי ד״ת המה שכירים ומשועבדים לקהל, אין בזה הורדה והשפלה כי הלא גם השרים והפרתמים עבדים נקראים במקרא והמלך המשיח בעצמו ובכבודו עבד העם יקרא במקרא והוא עבד להעם חלף משכורתו אשר עליו לפקח בעניני המלוכה כאשר יבא אי״ה בדפוס בתשובתי למעררים בראיות ברורות מש״ס ופוסקים, וכן כל מקבלי פרס מעדת ה׳ המה שכירים ומשועבדים לקהל, וכל אחד תגדל מעלתו כפי שירותו זולת השמש ששירותו אינו לכבודו אבל הש״ץ שירותו בקודש לכבודו, והרב כפי שירות עבודת הקודש בידו לפקח על עסקי הקהל ועדה ששרותו גדולה ועולה על גפי מרומי קרת לכבוד והדר ומרא דאתרא יקרא עכ״ז בכלל משועבדים לוקחי פרס יחשבו ויבואר יותר בטוב טעם ודעת בתשובה אשר הכינותי בע״ה כשיצא לאור אי״ה דברי ידידכם ד״ש.

הק׳ **שרגא צבי טענענבוים**

חונה פה ק״ק טשאטה יע״א.

ב״ה טשאטה יע״א.

שלום וכט״ו לאקרו״ט דעיר גאלאנטהא.

בענין הדברים שבאו הלועזים בלעז בעלי עתים ובטו בשפתם נגד הפס״ד שכתוב בו שיש חרם שם משששים בע״ב עם חבר העיר ובאמת לא הי׳ חבר העיר באסיפה זו כמבואר בלשון הרב החתום שם ומי יודע אם הי׳ רוב מתוך כל וכו׳ הנה זה בורכא, שאני לא הבאתיו שהי׳ הרב בוועד הלזה רק שהרב לא הי׳ מתנגד לתקנה וחרם הלזה מדחתם תחתיו לאפוקי ממה שכתוב בחו״מ סוף סי׳ רל״א. ומה שכתב מי יודע אם הי׳ רוב מתוך כול

הנה אף למהרי"ט ודעימי' דבעי' רוב מתוך כל הנה מבואר בלשון התקנה שהוסכם אז מששים איש ובתוכם הראה"ק וכל הטובים א"כ הי' אסיפת הקהלה. ואלה אשר לא באו בטלו דעתם אל השאר ואם הי' שם באסיפה ולא רצו בטלה דעתם ע"פ הרוב ושפיר מבואר בתקנה עצמה שהי' רוב מתוך כל. ומה שצפצפו עוד שם כבר מבואר ביטולם בביאור לפס"ד, חוץ ממה שכתבו שמלות משעובד נשתמש בו גם בלשון לעז וכו' וע"ז אין מהצורך להשיב דסוכ"ס בהתקנה שנכתבה כולה בלה"ק גם מלות משעובד נתבאר כלשון תורה כי התקנה עצמה לא נכתבה בלעז בלשון בני אדם רק בלה"ק ובלה"ק גם הרב בכלל.

ומה שכתבו לבסוף שאם יש איזה ממשות בחרם הלזה כבר התרוהו רוב הקהל דהיינו חמשים אנשים מהעיר והשאר מבני הגליל גם זה שיבוש מכמה טעמים חדא שהחרם אינו מתפשט רק על בני העיר ובני הגליל אינם בכלל החרם [כמבואר בחרם שלא יתמנה שום משעובד שיש לו צד קורבה בעיר] וא"כ אינם מצטרפין לרוב. ובעיר הנך חמשים אנשים אינם הרוב.

ב' הא מבואר בש"ך סי' רכ"ח ס"ק פ"ט דבעי שיהי' הטובים בתוך הרוב וכאן לתנוהו ועיין נובי"ק חיו"ד סי' ס"ז בד"ה ועיין. ועל כולם הנה נחלקו בזה בתשו' אחרונים אם הך תקנה שלא לקבל רב שיש לו קרוב בעיר הוא למגדר מלתא או לא עיין תשו' פרח מט' אהרן ח"ב סי' מ"ד ובתורת חסד סי' ל"ב וזכרון יוסף חיו"ד סי' י"ד ופרשת מרדכי חיו"ד סי' ו' ועוד הרבה תשו'. ומבואר בסי' רכ"ח בחרם למגדר מילתא אין מתירין כלל כמו גדר של שחוק וממילא אין לו היתר מדאו' וכמש"כ הכ"ס חיו"ד סי' א' כי כמעט כל הראשוני' כתבו דהתרת בלי פתח וחרטה הוא משום שמחרימים על דעת המנהג שנהגו להתיר כרצונם בכל עת ואדעתא דהכי החרימו משא"כ בחרמי ציבור שהן לגדר וסייג שאין המנהג להתיר ממילא מדאו' אין להתירן אף בדעת כולם. ואני כתבתי בזה בארוכה שאולי אם היו כולם יחד מרוצים להתיר החרם בצירף גדול הדור יש להמציא היתר בנידון זה.

ומה שהקשו עוד שם דבטוען צמר ואמר קונם צמר עלי למה לא יהי' אסור גם במשא של קנבוס וכו' קו' זו לא על הפס"ד סובב רק על הצ"צ והח"ס ז"ל המובא בדברינו ולתרץ דבריהם אכ"מ ובחדושי תירצתי על זה תרוץ נכון וברור.

הק' **שרגא צבי ט"ב**

סוף דבר להפיץ רעיוני המכאוב לב הני שני רבנים הנזכרים במכתב הביילאגע מי"א צייטונג שבושה וכלימה תכסה אותם בנשאם שם משעובד. הנה כבר כתובה בתשובתי על דברי הה"ג דשוראן בראיות מבוארת שאף המלך ישראל נקרא עבד העם והשרים והפרתמים נקראו עבדי המלך. וכן הרב הוא עבד ומשעובד לקהל ה' וזהו כבודו וגדולתו כי משמרת נשיאות בידו, וכמו אם ידבר לנוכח עם שר גדול ויקרא אותו עבד ומשעובד עוונו ישא כי בזה אותו בזה, ורק במדברים שלא בפניהם בכלל עבדי המלך, נכללו גם

השרים הגדולים בתוך עבדיו ואין בזה להם פחיתות הכבוד. וכן ברב שהוא עבד ומשעובד לקהל ה' האיש אשר ידבר אתו ויאמר לו שהוא משעובד ימצא עוון יען שמכוון בזה להבזותו. אבל במדבר שלא בפניו בעניני כלל של צרכי הקהל וכדומ' ויאמר שכך וכך צריכים למשעובדים יכלל גם הרב בתוכם ולא יגעו בזה בכבודו כי באמת גם הוא משעובד ועבד לעם ה' קהל עדת ישורון, וזה העולה בקיצור בביאורי לפס"ד שבאזני שמעתי כן בדברם בענין הכלל שללא בפני הרב כוללים גם הרב בתוך המשעובדים, ולא כאלה אשר הפכו דברי בלשון לעז בעלי העתים לבהל את המון עם. ובדרך זה כתוב בתקנה וחרם דשם. וגם לפי דברי ההג' נ' דשוראן שהרב שנתמנ' מהקהל הוא עבד ה' ומשעובד למקום ג"כ הוא בכלל התקנה וחרם הלזה. כמו שכתבתי בתשובה על דבריו. **לכן אתם הרבנים הנ"ל במכתב העתי הנ"ל לא תבושו ולא תכלמו ולא יחוורו פניכם עוד על נשיאות שם משעובד אשר שפכתם לבכם על זה מכאב לב** אם באמת זאת הניע לבבכם לצאת במכתב העת לקראת נשק לקנא קנאת ה' לכבוד התורה ולומדיה.

ד'

תשובה מהג"ר שרגא צבי טננבוים זצ"ל

נגד הטענות של אנשי צד המערערים בטענות חדשות שלהם בקונטר' מחודש שבט תרנ"ד.

הנה על מ"ש הרב הידוע בראש הקונט' דברי לעג על זה לא אשיב דברי אחרי שלא בא לקפחינו בהלכה ואין בידו מה לשוב כי אם לדבר בוז וקלון מרוב שיחו וכעסו ושרי' לי' מרי' ואנכי אהי' בזה מן הנעלבין ואינן עולבין אבל הנה באו אחריו מתי סודו בהשגות מחדש על הפסב"ד בדברי ריק ותפל ואני אשיב בזה בקיצור על חלומותיהם ועל דבריהם.

א) **כתבתי** בפסב"ד לסמוך על הצ"צ שאזלינן בנדרים אחר כונת הנודר וכתבו על זה שבצ"צ לא כתב אלא במקום שאין הכונה סותר לגמרי את הלשון כמו בנד"ד במקומינו וראי' מפורשת לזה מגמרא ב"ב דף קמ"ג ע"ב הנודר מן הבנים מותר בבני בנים וכתב הרא"ש שם מתניתן מיירי אפילו לית לי' אלא בן אחד ובן הבן ונדר מן הבנים מותר בבני בנים ואף שבלשון תורה ב"ב הם כבנים וסתמא מיירי בנדר בלשה"ק אלא ודאי מה שהוא נגד משמעות הלשון בנ"א אין מכניסן בלשון הנדר והוא נקודה נפלאה עכ"ד. וכתבו שוב וז"ל ומה ראי' מח"ס יו"ד סי' רכ"ב בנדר ממצה מבושלת שאסור גם במצה שרוי' דשם אין סותר הלשון אבל במקום שסותרין הלשון לא אמרינן זאת בשום ענין כו' ועיין מתניתן נדרים מ"ט הנודר מן המבושל מותר בצלי

אף שגם צלי נקרא בישול בלשון תורה שנאמ׳ ויבשלו את הפסח באש כמשפט מ״מ הולכים אחר לשון בני אדם נגד לשון תורה עיין בג׳ שם ובמל״מ פ״ד משבועות ה״א בשם הירושלמי עכ״ד וכתבו עוד שם אח״ז דברים של מה בכך. העתקתי לשונם להראות שיבושם ועירבוב דברים. הנה מביאים משנה דנדרים הנ״ל דלא אזלינן בנדרים אחר לשון תורה רק אחר לשון בני אדם ומי לא ידע זאת המבואר בדין יו״ד סי׳ רי״ז רק אני הבאתי דברי הש״ך שם ס״ק א׳ בשם הרי״ו להלכ׳ מש״ס ערוך דבמקום שאין מדברים בלשה״ק והוא נדר בלשה״ק שאינו לשון ב״א אזלינן בתר לשון תורה וכתבתי שתקנה זו בלשה״ק ואזלינן אחר לשון התורה ודרכי הלשה״ק הנהוג, ובלשון תורה גם הרב בכלל משעובד, ע״ז כתבו לי (הנך גדולי תורה במכתבם אלי) מש״ס דב״ב הנ״ל, ושבוש כזה אף לבר בי׳ רב דחד יומי׳ לא יתכן דאין מזה סתירה למהרי״ו דמנ״ל דאיירי שנדר בלשון הקודש רק כתבו להצטדק נפשם שבבבל שדברו בלשה״ק מסתמו נדר בלשה״ק וזה עוד שיבוש גדול יותר שבבבל שמדברים בלשה״ק א״כ לשה״ק הוא לשון בני אדם דשם וא״כ לא אזלינן בי׳ אחר לשון תורה כי אם אחר לשון בני אדם. ובוא וראה בשיבושים כאלו רוצים לדחות הלכה קבועה של הש״ך בשם מהרי״ו מש״ס ערוך. זה הי׳ בכתב אלי ובבראשירא (בכרוז) זו ערבבו הדברים הללו להוכיח מזה שאם הכונה סותר את הלשון לגמרי לא אזלינן בתר הכונה. הנה לא אטפל בזה בראותי חציפות המעררים הללו לא די שאנו מאמתים שבאמת הרב בכלל משעובד אבל גם אם לפי פשטות הלשון לא הי׳ בכלל איכא דעת הצ״צ דאזלינן בתר הכונה וכן הוא דעת הח״ס במצה מבושלת וכן בעה״ג מסופק אם הלכה כמהרי״ט או כמהרר״ך ובש״ע מחליט דלא כמהרי״ט [וכתבו בתשו׳ פני משה שעכ״פ אם כפי לשון התורה ישנו בכלל גם המהרי״ט מודה] ויבואו המעוררים והמנקפים האלו לומר דבנד״ד לכ״ע לא אזלינן בתר כונה אתמהה, ולא עוד אלא שמביאים ראי׳ מב״ב דף הנ״ל דשם איירי בנדר בלשון בני אדם כי במקום שמדברים בלשה״ק היא לשון ב״א ולא אזלינן בתר לשון תורה אבל פשיטא דאזלינן בנדרים בתר כונה אבל כיון שנדר בלשון בני אדם ובלשון בני אדם בני בנים אינם כבנים פשיטא שלא הי׳ כונתו על בן בנו והוא פשוט ומבואר משא״כ במצה מבושלת וכן בעובדא דצ״צ דאיכא אומדנא שהי׳ כונתו ג״כ על טובי הקהל ועל מצה מבושלת וכן בנד״ד שודאי הי׳ הכונה גם על רב שלא לקבל שאינו הגון כמ״ש בארוכה פשיטא דמעמידין גם הרב בכלל החרם אף אם לא הי׳ בלשון ב״א רב בכלל משעובד כיון שלפי הכונה הוא בכלל מכח ק״ו. ומה שפטפטו עוד דברים של הבלים לתרץ דברי הרב פלוני הידועה אין צריך להשיב שכל מי שיש לו מוח בקדקדו יבין שלא ידעו מה שדברו.

ב) **מה** שכתבו בסוף באות א׳ בענין אעל״מ שכתבתי שבשוגג לכ״ע אעל״מ משום זכי׳ בטעות וז״ל הרואה יראה ששגה בדמיון, התוס׳ לא כתבו זאת רק במקום שהזוכה

עובר על הלאו של תורה כמו גבי חובל רחיים ורכב משא"כ בנד"ד וכי החרם על הממונה ואם ירצו הממנים לעבור על החרם הממונה אינו עושה איסור כלל וראי' ברורה לזה מתוס' גיטין י"ב ע"א ד"ה אלא היכא שעני הזוכה אין עושה איסור אז אף בשוגג מהני עכ"ד. הנה אלו האנשים רוצים לעקור הלכות קבועות בדברים של מה בכך הלא נודע שבדברים שתלוי בדעת שניהם אין חילוק בזכי' בטעות אצל הקונה או אצל המקנה ומתוס' גיטין אין שום ראי' דשם איירי בסתמא בין בשוגג בין במזיד ובמזיד ליכא זכי' בטעות ושפיר מקשים בתוס' לאביי נימא אע"מ.

אולם אנכי אדבר קצת בארוכה בזה הענין לעורר מה שלא עוררו הם. והוא מדברי הגובי"ת חאהע"ז סי' ק"א שהקשו עליו לשיטתו דאשלד"ע המעשה בטל מאי מקשים בתוס' לאביי נימא אע"מ הרי המעשה בטל מצד אשלד"ע. ותי' על זה ג' תרוצים. א' כיון דקתני סתמא משמע בין בשוגג בין במזיד ותוס' לשיטתם דבשוגג ישלד"ע וקו' התוס' משוגג. ב' כיון שלקיטת הפאה בעצמה אינה עבירה רק מה שליקט לצורך העני לא שייך בי' דין אשלד"ע. ג' כיון דלאו דלא תלקט עובר עכ"פ בין אם קנה העני או לא קנה העני שאזהרה על בעל הבית שלא ללקט בשדיהו ולרבנן קאי הלאו אף במלקט לצורך העני וא"כ בדבר עבירה שכבר עבר מה דהוי הוי ושפיר מקשים אמאי לא זכה העני הא זה מה שיתנו לעני אחר שכבר לקט אינו דבר עבירה ע"כ ע"ש, עכ"פ בתי' הא' כתב שקו' התו' דנימא לאביי אע"מ קאי על לקיטה בשוגג דלא שייך אשלד"ע ולדברי תוס' בב"מ דבשוגג מודה אביי אעל"מ א"כ קו' התוס' לא קשה מידי.

אבל הענין נכון מאוד דודאי פשוט דבשוגג הוי' זכי' בטעות בין ששגג הקונה או המקנה ואביא לזה ראי' מהימנא אם מס' כהנ"ל שהרי בקנין בעי דעת שניהם שנית מהב"ש סי' ל"ט גבי קדשה בגזל אחר יאוש ולא ידעה שהיא גזל שמצי אמרה שאדעתי' דהכי שתגמור הגזילה על ידה לא נתקדשה והוי קדושי טעות אע"ג שאצל הבעל הקונה ליכא טעות שהרי ידע שהוא גזל אפ"ה בטלו הקידושין מצד שהיא זכי' בטעות אצל שהיא המקנה ואם הן הדברים במסייע ידי עוברי עבירה מכ"ש בעבירה עצמה דפשיטא דה"ל זכי' בטעות אף שהאחרונים מפקפקים על הב"ש שזה תלוי בפלוגתא דר"מ ור"י בהקדש אם תוכל לומר לא ניחא לי שתחלל ההקדש על ידי ואנן קיי"ל כר"י ולא כר"מ הנה כבר תרצו דבריו עיין נובי"ת חאהע"ז סי' ע"ז שתי' דשאני הקדש שהוא גזה"כ שתחלל ההקדש בין אם חלים הקידושין או לא לכן סובר ר"י דלא מצי אמרה לא ניחא לי שתחלל הקדש על ידה דבזה אינה מתקנת האיסור משא"כ בקידשה בגזל שנגמר הגזילה ע"י יאוש ושינוי רשות א"כ אם לא חלו הקידושין מתקן האיסור שפיר מצי אמרה לא ניחא לי' וממילא ליכא שינוי רשות ולא נגמר הגזילה ע"ש עכ"פ מבורר יוצא מהנ"ל לא לבד באיסור גמור אלא אף באיסור דמסייע ידי עוברי עבירה הוי זכי' בטעות אף אם הטעות אצל המקנה ולא אצל הקונה

וכנים דברינו דבחרם אי אמרינן אעל״מ מתקן האיסור וה״ל זכי׳ בטעות אף אם האיסור וטעות אצל המקנה ולא אצל הקונה ודו״ק ורמזתי ע״ז בקיצור מתשובתי על דברי המעררים למעיין בה ועתה נבוא לדברי הנוב״י דודאי לא תבר גזיזיתי׳ דנפשי ודבריו עולים שפיר בתוס׳ הנ״ל הנה דבר זה הי׳ פשוט אצל הנוב״י גם בתי׳ א׳ דהעבירה אינה בלקיטה עצמה רק הלקיטה לצורך העני הוא האיסור וגם בהקנאה לעני ליכא איסור רק האיסור בלקיטה לצורך העני ואיסור זה לא מתוקן אף אם לא יתנה לעני זה ומה שעבר עבר וא״כ בכה״ג לנוב״י לשיטתו הנ״ל לא מקרי זכי׳ בטעות שבכוב״כ עבר על האיסור לכן בכה״ג לאביי דאע״מ מהני ג״כ בשוגג דלא שייך ס׳ התוס׳ בב״מ דה״ל זכי׳ בטעות דשאני התם אם לא קנה מתקן האיסור כמובן ולכן שפיר מתרץ הנוב״י דקו׳ התוס׳ משוגג דבשוגג לא שייך אשלד״ע לשי׳ התוס׳ מאי אמר א״כ למ״ל שינוי קמא תפ״ל דבכה״ג לא שייך אשלד״ע זה לא קשה כלום שתי׳ הא׳ קאי לפום סברת השואל שסבר כיון דהעני לא עשה קנין כלום רק שהלוקט לקט בכוונה לקנות לו זה הוי ג״כ דבר עבירה ובטל הקנין אף שע״י ביטול הקנין לא מתקן האיסור מ״מ בטל מגזה״כ דאשלד״ע וזכי׳ מטעם שליחות וע״ז מתרץ שפיר שהקושי׳ משוגג דלא שייך אשלד״ע לשי׳ התוס׳ ועביד מהני שפיר שייך ולא הוי זכי׳ בטעות כיון דלא מתקן האיסור ובתי׳ ב׳ העלה נגד סברת השואל שבאם המעשה גופה לאו עבירה אף במזיד אין המעשה בטל מצד אשלד״ע וכאן הלקיטה גופה אינה עבירה ובתי׳ ג׳ אזיל יותר שאף לוא יהי׳ שאף בכה״ג במזיד אשלד״ע ובטל המעשה היינו בכה״ג אם נימא דהמעשה בטל מתקן האיסור משא״כ בלא מתקן ה״ל כמו בטביחה דלא שייך לומר משום דאשלד״ע ה״ל כאינו טבוח וע״ז תרצו בתוס׳ דגזה״כ לעני ולגר תעזוב אותו אף שלקטו כבר ודו״ק.

ועיין בב״ב דף כ״א תוס׳ ד״ה אין חזקה לנזקין דהוי קנין בטעות שסבר הי׳ שיכול לקבל ולסבול הנזק ובאמת אינו יכול וה״ל קנין בטעות ע״ש אע״ג שאצל הקונה ליכא שום טעות בקנין זה, הרי מבואר שאין חילוק בין הטעות אצל הקונה או אצל המקנה. ואע״ג שבחו״מ לא הוזכר דין זה היינו משום דרוב הפוסקים לא ס״ל להלכה הך דר״מ כתובות דף ע״ז שאמר על אלו שכופין אותו להוציא שאמר ר״מ שם במשנה אע״פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכול לקבלו ועכשיו איני יכולה לקבל אלא כחכמים שמקבלתו ע״כ שזה לא מקרי זכי׳ בטעות כיון שהתנה עיין אהע״ז סי׳ קנ״ד אבל אם הי׳ נחשב לזכי׳ בטעות לא היינו מחלקין בזה בין אם הטעות אצל הקונה או המקנה ולשי׳ ר״ת ולהנך ראשונים אשר סוברים הלכה כר״מ ועכ״פ לכ״ע אליבי׳ דר״מ ה״ל זכי׳ בטעות אף שהטעות אצל המקנה ולא קשה א״כ אף תצא בלא גט זה ליתא דבשעת קידושין לא הי׳ ברור שלא תהי׳ יכולה לקבלה ועם מטעמים אחרים בעי׳ גט אבל פשיטא לענין קנין בטעות אין חילוק בין שהי׳ הטעות אצל הקונה או המקנה ודו״ק. ובר מן דין לא

הרגישו האנשים הללו בטעות זה שהרב הוא עבד ומשעובד לעם ואין הרב הקונה את העם כי העם קונים את הרב למשמרתם ודינו כפועל שיכול לחזור בו אף בחצי היום אבל מ״מ נקנה להעם כפועל הלזה והא דיכול לחזור בו מלתא אחריתא הוא משום גזה״כ דלי בני ישראל עבדים כדאיתא בב״מ דף יו״ד ע״א. ואדבר לקמן בארוכה בפרט זה. עיין סימן ו׳.

(ג) **מה** שטענו שבזמן לא כביר אחר פטירת הה״ג ר׳ ליב טעלש ז״ל קבלו את בנו הרב ר׳ זרח שם לדיין אף שהי׳ לו אז שם קרובים. הנה שקר העידו כאשר כתבו לי משם רבים וכן שלמים שבשעת קבלה לא הי׳ לו אז שום קרוב בעיר כי אם בנים פנוים רק אח״ז איזה שנים תקע אוהלו לשם חתנו, ושפיר הי׳ להם בזה שגגה יען שהקבלה בהיתר הי׳ וטעו בדבר העה״ג שצדד להיתר אם בשעת קבלה לא הי׳ לו קרובים. ובקבלת ר׳ זעליג הירש ז״ל ורמפ״מ שהוא זמן רב שפיר תלינן בשכחה כמ״ש בתשובת מהר״י מטראני להדי׳ והארכתי בזה בתשובתי נגדם.

אבל בלעדי הנ״ל אין מתום בדבריהם ובדברים אשר הריצו אלי כתבו שאני לא ראיתי תשו׳ עה״ג בפנים רק בפ״ת שהביאו אבל המה ראו בתוכו ומבואר בו שברבים לא שכיח שכחה ותלינן שהותר החרם, ב׳ שכתבתי בפס״ד דשוגג גם עה״ג מודה דאעל״מ שלא יחלוק על התוס׳ ב״מ ותמורה והמה ראו בפנים וראו דאיירי בשוגג, ג׳ כתבתי בשבועה וחרם א״ע מהני או לא הוא ספיקא דדינא ועה״ג נמי סובר כן א״כ הרב שקבלו נגד חרם דמהר״ף שם בעה״ג נימא הממע״ה עכ״ד בקונטרס הנ״ל בסוף אות ב׳. והרואה בעה״ג יראה כמה הוכו בסנוירים וראו ולא ידעו ולא יביגו מה ראו. **הנה** בעה״ג בא להתיר שם מתרי צדדים

האחד ע״י התרת חכם את גוף החרם רק עדיין היו צריכים לנהוג בו איסור כימים שנהגו בו שהיתר ע״ז כתב כיון שהוא רק קנסא במזיד וכאן שהיו שוגגים לא קנסינן להו ותלינן בשגגה ששכחו החרם משום חזקה לא שבק היתרא ואכלו איסורא ועל צד היתר זה מפקפק ומהסס לבו דברבים לא שכיח שכחה אלא שיש לצדד להיתר בלי שום התרה שלשון החרם מורה שלא הי׳ רק על הקבלה והקבלה הי׳ בהיתר ומביא שם שזה רק לשי׳ מהרי״ט אבל למהרר״ך דאזלינן בתר הכונה לא הקבלה לבד הוא בכלל החרם אבל גם לקיימו אח״כ בכלל וכתב שאין בידו להכריע בין המהרי״ט למהרר״ך אך מוכיח מלישנא דכפילא ויתירה שבלשון החרם שלא קפדו כלל רק על הקבלה לכן צדד להתיר ע״ש, מעתה ראה כמה שגו ברואה א׳ מה שכתבו דלעוה״ג ברבים לא שכיח שכחה ותלינן שהותר החרם הוא שקר אלא אם שכחה לא שכיח תלינן במזיד שעברו במזיד על החרם שהרי בזה סותר בעוה״ג צד היתר הראשון ע״י התרת חכם שבמזיד צריך לנהוג בו איסור כימים שנהגו בו היתר משום קנסא ואילו היינו תולים שהותר החרם ליכא למקנס לנהוג איסור כימים שנהגו בו היתר [והטעם מדוע לא צדד היתר זה דנתלה שהותר החרם הוא מטעם המבואר בתשו׳ מהרי״ט שהבאתי

דתלינן שעברו במזיד ולא תלינן שהותר החרם משום דאוקי החרם על חזקתו חזק"א דמעקרא ועוד אילו הי' הותר החרם קלא הי' לו למלתא כמבואר למעלה בדברינו על ביאור לפסב"ד בארוכה] ויוצא מזה שאף אם אמת הי' שבעת שקבלו את ר' זרח בן הרב לדיין כבר הי' לו קרובים בעיר עכ"ז תלינן במזיד ולא תלינן שהותר החרם ובטלו דבריהם. ב' מה שתפסו שבעה"ג בשוגג איירי ואני כתבתי שבשוגג מודה עה"ג אעל"מ הנה כשלו בזה כעוור באפלה שבעה"ג קאמר בצד היתר הראשון שהיו שוגגים שתלינן בשכחה היינו לסלק איסור זה דקנסא לנהוג בו איסור כימים שנהגו בו היתר ואיסור של החרם גופו יתירנו החכם ומה ענין אעל"מ שייך בזה ואני לא הקשיתי עליו אלא בצד היתר השני שמצדד להתיר בלא התרת חכם מטעם מה שעבר עבר שכבר עברו על הקבלה ותו ליכא איסור ע"ז חקרתי דנימא אעל"מ וע"ז אמרתי דס"ל לעוה"ג דחרם דרבנן ובאיסור שבדה מלבו ספיקא הוי וע"ז שפיר כתבתי דבשוגג מודה עה"ג דאעל"מ אף באיסור שבדה מלבו משום זכי' בטעות שהרי בחלוקה זו בצד היתר השני דן אותם כמזיד דשכחה לא שכיח ברבים אבל בשוגג מודה דאעל"מ אף באיסור שבדה מלבו, ג' מה שתפסו עלי שאם הוא ספק לשי' עוה"ג א"כ נימא הממע"ה הוא שבוש גדול דודאי אם לא הי' חפיצים בו פשיטא דה"א הממע"ה אבל הנדון שם הי' שחפצו בו ובקשו רק היתר שיהי' יכולים להניחו ברבנות מצד איסור החרם וע"ז שפיר אזיל ההיתר במזיד משום דספק דרבנן לקולא אבל אנן להלכתא כרוב פוסקים ראשוני' ואחרוני' דחרם דאו' בטל היתר זה ובפרט דבשוגג לכ"ע אעל"מ ובנד"ד שהקהל אינם מרוצים לרמפ"מ והוא תבע אותם בחזקה שפיר הדין הממע"ה.

(ד) **מה** שדברו עלי שלא דמיתי רמפ"מ ור' זעליג הירש ז"ל לר' עילש דגברא רבא בזה לא אטפל מאחר שאמרנו שהי' הקבלה בשגגה דבשני' רבות שכיח שכחה אף ברבים כאשר הארכתי והראיתי כן במהרי"ט וגם עה"ג מודה בזה מכ"ש שנוכל לתלות בשגגה אצלם דהיינו ר' זעליג הירש ז"ל ורמפ"מ ולמה יחפשו בחורים וסדקים להיות הדברים נגד כבוד הנידונים.

(ה) **מ"ש** שחרם סתמא חל על זרעם אחריהם אמיתים הם ואין להשיב כלום על דברי המבוארים באר היטב. ומה שצפצפו בלצנות על מה שלא עיינתי בפ"ת יו"ד סי' רי"ד סק"ה בשם זכרון יוסף המה ג"כ דברי בורות ששם אינו מדבר מחרם רק ממנהג שנהגו אבותם שצריך לנהוג הבנים ג"כ בזה כתב שאם האבות בעצמו לא שמרו מנהגם גם הם אינן צריכין לנהוג איסור וגם בזה חולק עליו בתשובה מאהבה חלק ב' תשובה רנ"ט בראיות ברורות.

(ו) **ומה** שתפסו עלי שכתבתי שהי' בפסב"ד שהי' החרם בהסכמ' חבר העיר ומחתימת הרה"ג ר' ליב טעלש שכתב, אלו ששים חתימת כפי אשר ראיתי בכתב, מורה להדי' שלא הי' באותו מעמד רק מעיד על אמיתות החתימות שלהם הנה אנכי כתבתי בזה שהי' החרם בהסכמת חבר העיר לאפוקי ממה שכתוב בח"מ סי' רל"א סכ"ח בהגה

וכל החרם והנוסח וגם החתימת הוא כתיבת יד הה"ג ר' ליב טעלש ז"ל שהעתיקם ממכתב של הקהל והעיד שכן הי' החתומים במכתב הקהל אבל מי לא יודה שהסכים על החרם בהעתיק אותו אל פנקס הקהל מפראטאקאל שלהם ודאי שהסכים על ידם.

(ז) **כתבתי** שצד קורבה הוא לשון יחיד והמה אומרים לא כי גם על זה אינני משיב כי כל יודע טיב הלשון יודע שכן הוא לשון יחיד והבאתי ראיות ברורות לזה ולמה אכפיל הדברים וכן הוא בכל טופסי שטרות בלשה"ק בנוסח התנאים בנחלת שבעה לשון צד על איש אחד פרטי. ומה שכתבתי שסוף הלשון של החרם דהיינו קרובים הפסולים להעיד דקדקו שהי' לפ"ז חסר מ"ם הנה בחו"מ סי' מ"ב סעיף ה' בכל מקום שנוכל לפרש הלשון שלא יסתור הסיפא לרישא אף בדוחק מפרשינן בכל ענין דאפשר ע"ש ובסמ"ע ס"ק יו"ד מכ"ש שלא נחוש אם לא דקדקו על טוב הלשון ובפרט שנוכל לפרש גם זה על לשון יחיד כדמצינו הרבה בש"ס בוגרות דעלמא שנקטו לשון רבים על יחיד וכל זה אמת ברור.

(ח) **מ"ש** שבלשון הפסק ב"ד כתוב [אין ממש בדבר] שמורה שנתברר לב"ד ששקר ענו בו הנה כל הדיינים יודעים שהי' לפני הב"ד שני גביות עדיות המכחישין זא"ז ויוכל להיות ששניהם אמת הי' רק שהאחת טעו בזמן דהיינו באיזה שבוע בחודש אך על פי הדין כיון שנראו שמוכחשים לא יוכלו הב"ד לדון לא על אחד מהם וכן בשאר ענינים ומה שהכותב הפס"ד בחפזי בחר במלות הללו לכתוב שאין ממש בדבר בזה לא נכחיש את הידועה המבואר בהטענות באר היטב ובביאור לפסב"ד כתבתי האמת כאשר הוא.

(ט) **ומה** ששחקו על הראי' שנכלל גם רב בכלל משועבד מהרגיל בפי כל וכתבו דברי לצנות הנה בזה התלוצצו על תשובת כנס"י הובא בתשו' חנה דוד ואלה המערערים גם על גדולי אחרונים בתשובותיהם ישחקו, וכן דרך העם הזה.

(י) **מ"ש** שמאטריקעל פוהערער הוא שטאטסבאמטער ואין ענינו לחרם וכי הרהבתי לגשת נגד חוקי המדינה, הנה שקר הם דוברים המאטריקעלפוהערער הוא הנבחר מהעדה והוא משעובד שלהם ומהרעגירונג צריכים לקבל רק הסכמה על בחירתם, וגם זה שקר שאנכי התערב לבי לפסלו מלהיות מאטריקעלפוהערער רק אמרתי בפסב"ד שעל פי דין תורה לצאת נקי מהחרם הקהל לא יקח הגעבוהערען ויהי' משמש אותם בחינם כאיש המוני שאינו רב ודיין (והדבר מובן מאליו שלאיש אשר ירצה ליתן לו מתן אין בזה איסור אחרי שאינו דרך חיוב] ואם הוא אינו משגיח באיסור החרם הנה הקולר תלוי בראשו וכן בענין רח"ש כמו כן כמובן.

(יא) **מה** שמצפצפים שסידור קידושין אינו בכלל הוראה הבל יפצו פיהם וכבר אז"ל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהי' לו עסק עמהן ודבר המביא לידי גיחוך מה שכתבו שגדולי ישראל הבינו את הממלכה שאף אם רוכל מסדר קידושין כו' מי לא ידע זאת ואף בלי רוכל אחד אם קדש בפני שני עדים מי לא צריכה גט אבל

מי לא ידע כמה תלוי הלכות אצל סידור קידושין, והאנשים הללו חושבים לנקר עיני הרואים.

(יב) **מה** שכתבו שבעיר גאלאנטע הכל ביחד שמונים בע"ב א"כ חמשים המה הרוב הנה לא אטפל בזה שהכת השני אמתים שמשלמי הערכה לקהל אין להם יותר משלשים אנשים (ואתם לערך חמשים) אבל הם חושבים גם האנשים שאינן משלמין הערכה לקהל ועי"ז יש להם חמשים אנשים ובאמת לענין התרת החרם אין חילוק שכל יושבי העיר בכלל החרם אף אלה שאינם פורעים מס לקהל כמבואר למעיין בסי' רכ"ח סעיף ל"ג בהגה ע"ש אבל כאשר יבואו לחשבון אף אלו שאינן פורעים מס לקהל יש לערך שמונים המעכבים התרת החרם וכן כתבתי שהם בעיר אינם רוב.

(יג) **מה** שכתבתי שלא יש ביד הרוב להתיר החרם אם הך חרם שלא יקבלו רב שיש לו קרוב הוא למגדר מלתא וע"ז באו בטענה שיש להם מכתב מהרב כו' דטאפאלטשאן נ' דמהנ' תמה אני אנכי כתבתי שיש בזה פלוגתא דרבוותא בראשונים ואחרונים וגם ציינתי שם מקום מאיזהו תשו' והי' לי להאריך אבל קצרתי ומה בידינו להכריע נגד רוב ראשונים וגדולים תשו' אחרונים וכתבתי אנכי לצדד להיתר אם כולם ביחד מסכימים להיתר החרם כאשר אתי בכתובים בארוכה אבל לא באיכא מעכבים המעכבים ההתרה ולקמן אכתוב אי"ה דעתי בזה עיין סי' ז' לקמן ובסי' ח'. ומ"ש שהטובי' המה רק פראבאזאריש ונבחרו שלא כדת הנה תחילת הבחירה הי' על פי רוב והמה טוענים שכדין נבחרו והאקרו"ט בקשו שיהי' הבחירה מחדש כמנהגם שם בכל שנה ושנה וצד שכנגד הלכו אל המיניסטער בפראטעסט ולא רצו שיהי' וואהל מחדש והשאירו מתוקף המלוכה האקרו"ט עד אשר יוגמר הדבר בסדרים בתוכם וא"כ לפי דבריהם עדיין הטובים בתוקפם וגם לא יהי' כדברי המערערים עכ"פ אין הראשים וטובים אצלם.

ועל יתר דבריהם לא אשוב ולא אטפל עמהם ובפרט על דברי לצנות ודופי וגם על מעט זה שיצאתי אני מצטער שאני נחלצתי להשיב על דברי בורות שלהם. והיות שאחר זמן רב שלחו קהל גאלאנטא אלי פנקס הישן ראיתי בו התקנות שהתקינו ג' גדולי ארץ בעיר גאלאנטא ה"ה הה"ג ר' דוד העלישוי ז"ל אבדק"ק סערעד והה"ג ר' ישראל אבדק"ק שוראן והה"ג ר' זאב וואלף מקראקא אבדק"ק מאגענדארף בשנת תקנ"ט. והעתיקם הה"ג המגוח ר' ליב טעלש ז"ל [אשר כתב וחתם החרם הידועה אשר עליו הפסב"ד סובב והולך] בשנת תקסז"ל מפנקס הישן ובו מבואר היטב שכללו את הרב בתוך המשעובדים וכמו שבירתי וזה לשון התקנה **ד' כשירצו לקבל רב ואב"ד או ש"ץ או שמש צריכים להיות דעת כולם מסכימים ורובם ככולם ואם ירצו לפחות אחד משכירות ומכל שכן לכלל אחד מהמשעובדים הנ"ל, אם לא על פי דין תורה** עכ"ל התקנה הרי מבואר להדי' שכתבו על הרב וש"ץ ושמש הנ"ל שם משעובדים בכלל [וראוי' לדעת שלשון התקנה נכתבה בתכלית הקיצור וכתבו בלשונ' ואם ירצו

לפחות אחד מהשכירות וכו' הוא"ו של ואם משמשת תחת תיבה שלימה כאילו הי' כתוב וכן אם ירצו לפחות כו' כי כן טבע באותיות הכינוים בלשה"ק כנודע עכ"פ מבורר יוצא שכללו גם הרב בכלל המשעובדים] (גם נראה שהי' מנהגם להחליף הרב אב"ד מעל"ע או לפחות משכרו מדעת הקהל (כמש"כ הרמ"א בסי' רמ"ה הובא בביאור לפסב"ד לעיל) והי' תקנת הגי ג' גאונים שלא יהי' ביכולת ראשי הקהל לעשות כזאת מבלי הסכמות רוב בני הקהלה אם לא על פי דין תורה שאז אין מהצורך להסכמת רוב הקהל כמובן]. פה טשאטה יע"א יום א' דר"ח אדר תרנד"ל.

ה"ק שרגא צבי ט"ב

פרק ז

מבוא

אחרי דחיית כל טענות המערערים ובירור פסק הדין על כל פרטיו באר היטב. נעשה פסק הדין שריר וקיים, בהיותו גלוי ונראה בעליל לכל יודע ספר כי מושתת על יסודות איתנים שאינם ניתנים לעירעור. — מאחר והוכח שהחרם כולל גם מינוי של רבנות ודיינות, לא היתה קיימת אפשרות של פשרה, גם אם יתרצו שני הצדדים. המוצא היחידי, שראה רבי שרגא צבי טננבוים זצ"ל לכבות את תבעירת המחלוקת ולהחזיר את השלום לקהילה, הוא ע"י התרת החרם, אשר בזה יפתחו אפיקים לעשיית פשרה בין שני הצדדים.

בתשובה להגאון רבי קאפל רייך זצ"ל אב"ד בודאפעסט מבאר את פרטי ההלכה הנצרכים להתרת החרם, ומסיים **„ואם יסכימו אתי אני נמנה עמהם להתיר לצורך מצות הבאת שלום".**

תוכן הפרק

סימן א' : מכתב רבי אריה לייביש ליפשיץ זצ"ל אב"ד סאנטוב בענין התרת החרם.
סימן ב' : תשובת רבי שרגא צבי טננבוים זצ"ל לרבי קאפל רייך זצ"ל אבד"ק בודא-פעסט *.
סימן ג' : תשובת רבי שרגא צבי טננבוים זצ"ל לרבי משה הירש פוקס זצ"ל אבד"ק גרוסווארדיין **.

---

* הגאון ר' יעקב קאפל רייך אב"ד בוד"פ נכד הג"ר קאפל חריף אב"ד ווערבוי, למד אצל כתב סופר, ובגרוסווארדיין אצל הגאון ר' יצחק אהרן לנדסברג בשנת תרל"ב נבחר לאב"ד ווערבוי ובשנת תר"נ נקרא לאבד"ק יראים בוד"פ. הוא הי' גאון בעל כשרונות ומדות נשגבות חכם גדול

א'

יום ב' זאת חנכה תרנ"ד סאנטוב יצ"ו.

שוכ"ט לכבוד יד"נ הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול צדיק ונשגב תפארת ישראל ע"ה [עמוד העולם] פ"ה [פאר הדור] כש"ת מו"ה שרגא צבי ט"ב נ"י אבד"ק מ'-טשאט יצ"ו.

אחדש"ה!

אמרותיו הטהורים בנוים על אדני האמת וצדק האירו מול עיני ויש בה די והותר לבטל טענת המעררים ולהראות לעיני מי שרוצה לראות כי דבריהם כלא היו — ואני לעצמי סדרתי בארוכה את כל הדברים השייכים לענין זה וברורתי כי הטענות נגד ההכרעה הם אפס ובהו — ואמרתי יגיע הדברים להדר"ג נ"י לא למען לפרסם הדברים כי רבים המה וילאו הקוראים בהם. וגם יש לחכות עם פרסום ואולי יראה איזה אופן לפשר הדברים בלי לנגוע בפסק ואחת אבקש את הה"ג נ"י בס"ד ייטב לחוות דעת התורה ואם יסכים להתיר החרם בהסכמת כל בני הקהלה איש לא נעדר ובהסכמת גדולי ישרא' כאשר בררתי — ואבקשו לשלוח לי הקונטרס כי אין לי העתקה ממנו.

והנני ידידו מוקירו ומכבדו הדש"מ והחפץ הצלחתו והצלחת כל הנלוים לו בלונ"ח.

ארי' לייביש ליפשיץ

ואם יסכים מע"כ נ"י להתיר ההסכמה באופן הנ"ל ויפשר שימצא דרך לפשר דהיינו שיקבלו את ר"מ פעלדמן לדיין על איזה זמן ויתירו לעצמם השבועה שלא לקבל ממנו פסק או שיהי' להם מורה הוראה מיוחד.

לוחם מלחמתה של תורה ויראה. דרשן מפואר, ומיסד נפלא, תחת השגחתו ונשיאותו נתייסדו חברות ובתי מדרשים רבים בעירו הגדולה, עד שנעשה קהלתו עיר ואם בישראל איזן ותיקן הרבה להרמת קרן תוה"ק ולומדי'. הוא הי' מכובד גם אצל שרי המלוכה עד שניתן לו אות כבוד „יועץ המלך" וגם הי' אחד משרי הועד יועצי המדינה בשם ציר היראים של מדינת הונגרי'. נפטר י"ז אלול תרפ"ו לפ"ק בן צ"א לימי חייו.

* הג"ר משה צבי פוקס אב"ד גרו"ו תלמיד הג"ר חיים צבי מאנהיימר שהי' אז רב בווערבוי, ותלמיד הכתב סופר. נבחר לרב אבד"ק סערעד ובשנת תרמ"ב בחרו אותו הקהלה הגדולה גרו"ו. זכה וזיכה את הרבים העמיד דור דעה תלמידים לאלפים ישיבתו עמדה על רום המעלה באיכות וכמות בין ד' וה' מאות בחורים היו תמיד מספרם. הי' אב לאביונים, עושה צדקה בכל עת וכו' ובמשמרתו הכבדה, רם ונשא הזה להנהיג באמונה קהלה וישיבה גדולה שם לילות כימים להגות בתורת א-ל חי. נדפס ממנו תשובת „יד רמה" על ד' חלקי שו"ע, ועוד.

בשנת תרע"א ר"ח תמוז נכבה נר אלוקים נזר תפארת ישראל.

ב'

ב"ה מוש"ק פ' שמות תרנד"ל
פה טשאטה יע"א

שוכ"ט לידידי הרב הגאון המפורסם
שלשלת היוחסין מוכתר במעלות ומדות
תרומות כש"ת מהו' ר' קאפל רייך נ"י.

מכתבו היקר הגיעני אשר בו נדרשתי לחוות דעתי בענין המחלוקה דעיר גאלאנטהע אשר בוער עד לב השמים ובעיני כל נראה לישר וטוב שאנשי מעלה אשר להם כח לפעול לפשר הדבר ולעשות שלו' ביניהם וגם אנכי בדעת זה ושמתי עיוני על פי דין תוה"ק איך אפשר להתיר החרם כי מה שכתבו כת הלזה שהתירו הם החרם המה דברים בטלים מכמה טעמים כאשר כתבתי לנפשי [בארוכה שהחרם בתקפו כמקדם אכן העליתי לנפשי על פי דין תורה אם יסכימו כולם להתיר החרם (דהיינו כל בני העיר כי בני הגליל אינם בכלל החרם ואין צריכים להסכמה שלהם וגם אינו מועיל הסכמה שלהם כלל לצרף לרוב) ואז בהסכמת כולם יתירו אותו ויכריזו התירו וגם יכתב בפנקס הקהל [דהיינו שיתירוהו במקצת שיוכלו לקבלו לדיין ולא לרב] וגם יהי' הכל על ידי גאון וגדול בתורה בדור. ואבאר שיחתי בקיצור. הנה מה שהתירו כת של רמ"פ אין בזה כלום א' שהחרם לא הי' על הגליל רק על בני עיר כמבואר במקנה שיש לו שום קרוב בעיר והם אינם רב בלי צירוף בני הגליל שנית שצריך להיות בתוך הרוב טובי העיר כמבואר בתשו' ד"ח ונוב"י ובש"ך סי' רכ"ח ס"ק פ"ט ג' הוא פלוגתא גדולה בין תשו' אחרונים אם הך תקנה שלא לקבל רב שיש לו קרוב הוא למגדר מלתא ואז אף אם כולם מסכימי' להתיר ג"כ אינם רשאים ומי יערב לבו לסמוך על פרשת מרדכי חיו"ד סי' ו' וזכרון יוסף בתשובה נגד הרבה תשו' שסוברים דה"ל מגדר מלתא משפטי שמואל סי' כ"ה וכ"ו ותורת חסד סי' ל"ב ופרח מטה אהרן ח"ב סי' מ"ד ומי אשר לבו נכון ויכול להכריע יבוא ויסמוך ובפרט שמפרשת מרדכי נראה שלא קאמר דבריו אלא שסובר שכל התקנה זו הוא משום קרובים שפסול לדון להם ולזה כתב שזה לא הוי מילי דשמיא כיון שמקבלין אותו עליהן מדינא כשר אבל לפי מה שהבאתי מח"ס ג' טעמים לתקנה זו אחד משום שפסול לדון לקרוביו ב' משום שיהי' עכ"פ הרב אינו נוגע בעניני מסים ג' שלא ישתדל הקרוב שיקבל למדן אחד קרובו שאינו הגון ושני טעמים הראשונים לא שייכים בגאלאנטע כי החרם הי' על כל המשעובדים כמובן וליכא אלא טעם הג' ועי"ז מסתעף מחלוקת בעיר וזה דבר תורה ומצוה כמ"ש הרא"ש וריטב"א ורבינו יונה ורשד"ם דתקון העיר הוי דבר תורה ודבר מצוה מובא ברשד"ם חחו"מ סי' קי"ז.

עכ"ז נ"ל להתיר אם כולם יסכימו בצירוף גדול הדור דלכאורה מדמה המחבר בסי' רכ"ח חכמי ציבור לנדר שחוק ע"ש ורמב"ן יליף לי' דחכמי ציבור למגדר מלתא אין מתירין מנדר שחוק ונדר שחוק הוא

רק מדרבנן שאין מתירין כמ"ש בכ"ס תשו' א' מדמהני בדיעבד התרה וא"כ תו ה"ל סד"ר אך בכ"ס עצמו כתב שם דבחרמי ציבור הוי דאו' כיון שהתרתם לא מהני אלא משום דהחרימו על דעת מנהגא שמתירין וה"ל כאילו הותנא כמ"ש כמעט כל הראשונים וא"כ במגדר מלתא שאין מתירין הי' דעתם לבלתי יתירוהו ולא ה"ל כאילו הותנו ואין לו היתר מדאו' ואמינא אף לוא יהי' דלא כפרשת מרדכי וזכרון יוסף אלא הוא חשוב מגדר מלתא אבל אכתי איכא ספק אם המתקנים חשבוהו למגדר מלתא ואם הם לא חשבוהו למגדר מלתא שוב הדר ה"ל כאילו הותנו ושוב אף אם להלכה אולי הוי מגדר מלתא ואסור להתירו כמו נדר שחוק שוב ה"ל רק אסור מדרבנן וספק דרבנן לקולא ויש לסמוך בזה על פרשת מרדכי וזכרון יוסף, יהי' איך שיהי' לענין איסור דאו' הוי ספק השקול ושוב יש לצרף שיטות התוס' בע"ז דף ל"ו ובגיטין דף ל"ו דדוקא י"ח דבר אין יכולין לבטל משום שמסרו נפשם עליהם אבל שאר גזירות אפילו איכא תרתי שנתפשט ויכולין לעמוד בו יכולים לבטל ב"ד הגדול ממנו בחכמה ובמנין ובחרם דעיר גאלאנטע הי' התקנה משששים איש שהי' במעמד שם עם טובי העיר והשאר אם שלא באו על הקריאה אל האסיפה ובטלו דעתם או שהי' שם ולא הסכימו עכ"פ הי' רוב מתוך כל אבל הרב לא הי' מהמתקנים רק חתם תחתיו (ואני לא כתבתי בביאור לפסק דין שחבר העיר הי' עמם אלא במה שחתם תחתיו גלה דעתו שמסכים למה שעשו ואינו כנגדם לאפוקי ממה שכתוב בחו"מ סוף סי' רל"א) אבל עיקר הגזירה הוי מהקהל לבד וא"כ כשיבטלו החרם כולם בצירף גדולי הדור יהי' גדול ממתקנים ברוב מנין ורוב בנין ושמא הלכה כתוס' דב"ד גדול ממנו ברוב מנין ורוב בנין יכולים לבטל אף במגדר מילתא דלא כהרמב"ם בפ"ב מה' ממרים כפי מ"ש שם בכ"מ וה"ל ס"ס טובה ספק אם חשבוהו המתקנים למגדר מלתא והוי כאילו התנו שנית אף חשבוהו למגדר מלתא שמא הלכה כתוס' דב"ד גדול ממנו בחכמה ומנין יכולים לבטלו וה"ל שני ספיקות בדאו' וס' אחד בדרבנן כמו בציר דגים שכתב הש"ך דה"ל ס"ס טובה ואם יסכימו אתי אני נמנה עמהם להתיר באופן הנ"ל לצורך מצות הבאת שלו' ואשאר בזה ידידו דו"ש.

הק' שרגא צבי ט"ב

ג'

ב"ה טשאטה יע"א.

שוכ"ט לידידי הרב הגאון הגדול המפורסם כו' כו' כש"ת מו"ה ר' משה הרש פוקס נ"י אבדק"ק גראסווארדיין יע"א.

מכתבו היקר קבלתי ואמינא ישר כחו וחילו כי טרח ועמל בדבר מצוה גדולה לתווך השלום בין אנשי ק"ק גאלאנטע והגם כי עוד לא נשלם המלאכה אבל כבר הביא הדברים על דרך סובב והולך אל דרך

השלום ועתה הנני במעט הערה בדברי כה"ג שכבד הדבר להביא כולם על הסכמה אחת וכי יעמידו שנים או שלשה אנשים שימאנו, הנה לדעתי אין ספק שאם הך תקנה לבלתי קבל רב שיש לו קרוב לאו למגדר מלתא סגי ברוב המסכימים להתיר אך יהי' בתוך הרוב טובי העיר בכלל כמבואר בסי' רכ"ח בש"ך ס"ק פ"ט ובנוב"י חחו"מ סי' כ' ולא משגחינן במיעוט שאינם מסכימים רק החקירה יען שיש מראשונים ואחרונים שסוברים שתקנה כזו הוא למגדר מילתא ודינו כנדר של צחוק ואעתיק מה שכתבתי דעתי להה"ג ר' קאפל רייך אבדק"ק פעסט [לעיל סי' ז'] ומזה יוצא דאם ימציאו עצמן להתיר החרם הרו"ט עם רוב הקהל ויהי' יותר הרבה מס' אנשים שפיר יכולים להתיר אף אם יהי' מעט המוחים לית לן בה [אולם יש לחקור בהגי מועטים שלא יחפצו בהיתר החרם וישארו עכ"פ הם באיסור החרם אם יכולים לעכב החילת קבלתו וצע"ק אבל עכ"פ בשנים או שלשה שאינם מחשובי העיר בתוך פורעי המסים אולי אינן יכולים לעכב גם תחילת הקבלה].

ומדי דברי בו זכר אזכור מה שתמהו על הצ"צ סי' מ"ד בתקנה העשוי' על הראש הקהל שגם טובי הקהל בכלל כיון שחד טעם הוא כמו בנדרים דקיי"ל דאזלינן בתר כונת הנודר בטעון צמר והזיע כו' יו"ד סי' רי"ח ושם בהך שלא יעשה יין למכור יע"ש, והתפלאו עליו א"כ באומר קונם צמר עולה עלי יהי' אסור גם במשי וקנבוס וכדומה שגם הם מחממים וקו' זה מקשה כל עובר (וכן הקשוני המעררים) ואף כי אין עלי לתרץ שיטת הצ"צ מ"מ לא אמנע לרשום מה שעלה בדעתי, דלכאורה לפי מה דקי"ל דברים שבלב אינן דברים בשום דוכתא מ"מ באומדנא דמוכח מהני דברים שבלב דה"ל כאלו פירש א"כ גם בנדר נימא כן אם לפי טעם הנודר כאן גם על שאר משאות המחממים למה יהי' אסור בהן ומהמשנה וש"ס דשם מבואר שאינו אסור רק בצמר. וע"כ צ"ל דשאני נדרים דכתב לבטא בשפתים לכן לא מהני מה שמחשבתו ניכר ונודע על מה הי' כונתו כיון שלא בטא בשפתיו רק צמר אינו אסור במה שבלבו ובלב כל אדם שכוון לאסור כל משאות עליו כיון שגזה"כ שצריך לבטא בשפתים, אבל מה שאפשר להעמיס בלשונו במה שבטא בשפתיו כגון טעינה או לבישה שפיר מקרי לבטא בשפתים לכן מהני אף שלפי סדר הלשון קונם צמר עולה עלי אינו אלא לבישה מ"מ מוקמינן בלשון הזה טעינת משא לפי הכונה שלא יפשיל לאחוריו ולפ"ז דברי הצ"צ נכונים דכל זה בנדר דכתב לבטא בשפתים וגזה"כ דצריך ביטוי שפתים ולא מהני אומדנא דמוכח על כונתו משא"כ בתקנה וחרם דלא כתב לבטא בשפתים שפיר אזלינן בתר הכונה אף שלא פירש כן כיון דדבריו שבלב לא הוי משום אומדנא דמוכח שוב הוי הכל בכלל כאילו פורטם כיון דליכא גזה"כ שיהי' צריך לבטא בשפתים ומביא הצ"צ רק ע"ז ראי' מנדרים דכמו בנדרים אף דלפי סדר לשון בני אדם אין המשא בכלל עלי' עליו עכ"ז מאחר שאפשר להעמיס גם זה בתוך הלשון ה"ל בכלל איסור ולא אמרינן דה"ל דברים

שבלב (והא דאינו אסור בשאר מינים חוץ מצמר הוא מגזה"כ דלבטא בשפתים כהנ"ל) שוב ממילא בתקנה מוסיפין על התקנה מה שלא נאמר בו כלל וכלל משום דאזלינן אחר הכונה ואיכא אומדנא דמוכח ושוב לא הוי דברים שבלב ושפיר הוי בכלל התקנה ואי דלא ביטוי אותו בדבריו בתוך התקנה הא בתקנה וחרם לא כתיב לבטא בשפתים וסגי באומדנא כפי טעם המתקנים כנ"ל.

אולם בזה עדיין לא נחה ושקטה רעש הלזה על הח"ס חיו"ד סי' רכ"ב שכתב הנודר ממצה מבושלת אסור ג"כ במצה שרוי' כיון דחל טעמא בתרוייהו דמצה שרוי' ג"כ בא לידי חימוץ ע"ש, וקשה מה מהני סוף כל סוף לא בטא בשפתיו מצה שרוי' ובנדר גזה"כ דבעי לבטא בשפתים. ובדוחק נ"ל דס"ל לח"ס דבנודר אם ידועה דעתו על השרוי' ג"כ לפי כונתו א"כ שפיר מקרי ג"כ לבטא בשפתים כיון שבמה שבטא בשפתיו מצה מבושלת איכא אומדנא דמוכח שכונתו ג"כ על מצה שרוי' ושפיר חשוב ביטוי שפתים במה שהוציא מצה מבושלת מפיו ואיכא אומדנא דמוכח על השרוי' מזה שהוציא בשפתיו.

אבל כל זה בכגון דא מצה שרוי' ומצה מבושלת שלא הי' ביכולתו לאמור לשון כזו שיהיו נכללים בו תרוייהו מבושלת ושרוי' משא"כ בקונם צמר עולה עלי שהי' יכול לומר בכלל קונם משא עולה עלי והי' הכל בכלל ודאי שלא כוון רק על הצמר לבד או לכל הפחות איכא אומדנא נגד אומדנא תו לא מקרי לבטא בשפתים זולת זה אשאר בדרו"ש ידידו אוהבו.

ה"ק שרגא צבי ט"ב

פרק ח

מבוא

הנסיונות להחזיר את השלום לקהילה לא הניבו פרות ובכן נכבדי הקהלה ובראשם הקצין הנכבד ר' מענקע קאליש נערכו לקראת בחירת לרבנות, בהתאם לפסק הדין אשר אסר על הרב ר"מ פלדמן לשמש בתור רב בקהלה. הועד הציג בפני הצבור שלשה רבנים גדולים בתורה ויראה, ומהם הי' אמור להיבחר הרב לרבנות בגאלאנטה.

הועד השלים את כל ההכנות לבחירות, וכבר נקבע מועד וזמן עריכת הבחירות, להלן מסמך של הועד על מקום וזמן הבחירות.

תוכן הפרק

סימן א׳ : מסמך הוועד לבחירת הרב.
סימן ב׳ : פני׳ אל רבי שמואל ראזענבערג זצ״ל אבד״ק אונסדורף, — ותשובתו.
סימן ג׳ : איגרת מהנ״ל בה מעורר שלא למנות רב הדורש בשפה אשכנזית [הויכדויטש].
סימן ד׳ : התחלקות יהודי העיר לשתי קהלות אורטודוקסיות. בחירת הרה״ג רבי יוסף צבי דושינסקי לרבה של הקהלה. מכתבו אל אחד מבני גאלאנטה.
סימן ה׳ : דברי ברכתו של הגאון המפורסם רבי יודא גרינוואלד אבד״ק סטמאר.
סימן ו׳ : רבני העיר בשתי הקהלות עד השואה.

א׳

בעזהי״ת פה גלאנטה, יום א׳ לסדר תרומה, תרנ״ד לפ״ק

מודעה

מטעם הוועד לבחירת־רב של קהילת גלאנטה הרינו מתכבדים להודיעכם, כי

בחירת הרב

תתקיים בס״ד ביום ג׳ לסדר ויקהל, תרנ״ד לפ״ק,
באולמי בית־הספר היהודי־אורתודוקסי המקומי.
הגנו מתכבדים להזמין את כב׳ לאסיפה זו.

בתור מועמדים נתמנו:
כבוד הרבנים הגאונים

מוהר״ר שמעון פאללאק נ״י, רב ראשי בדיאמארע
מוהר״ר נתנאל הכהן פריעד נ״י, מקליינווארדיין
מוהר״ר משה פארהאנד נ״י מנייטרא.

הבחירה מתחילה בשעה 9 בבוקר.

בשם הוועד לבחירת־רב,
(חתום) ה״ק מענקע קאליש
נשיא

לא ידוע לנו מה הי׳ בסופו של דבר אם נערכו הבחירות או נתעכבו. מה שברור הוא כי לא יצא הדבר לפועל ושום אחד משלושת הרבנים הנ״ל לא שימש ברבנות בגאלאנטא.

הרה"ג ר' דוד פריעדמאן, אבד"ק צעהלעם
Rabbi David Friedman, Zehlem

הרה"ג ר' כלב שלעזינגער, טאפאלטשאן
Rabbi Kaleb Schlesinger, Tapolcany

הרה"ג ר' משה צבי פוקס, אבד"ק גראסווארדיין
Rabbi Mosche Zwi Fuchs, Grosswardein

הרה"ג ר' קאפל רייך, בודאפעסט
Rabbi Koppel Reich. Budapest

בעוהי"ת פה נאלאנטהא, יום א' לסדר תרומה תרנ"ד לפ"ק

קונדמאכונג.

וייטענם דער נאלאנטהאער ראבבינערוואהל-קאמיססיון וועלכע אייער וואהלגעבאָרן היערמיט פער-
שמאנדינם, דאם ריא

ראבינער-וואהל

ביום ג' לסדר ויקהל תרנ"ד לפ"ק הבע"ל (27-טען פעבער לויפענדען יאהרעם)

אין דען לאקאליטאטען דער היעזינען איור, פאלקסשולע שטאטפינדען וועלד,

צו וועלכער אייער וואהלגעבאדרען היערמיט העפליכסט נעלאדען וועדרען.

אלם קאנדידאטען זינד נאמינירט:

דיינער עהרוו. ההה"ג מוהר"ר שמעון פאללאק נ"י אבערראבינער אין ריאמארא
" " ההה"ג מוהר"ר נתנאל הכהן פריעד נ"י אוים קליינוואדרין
" " ההה"ג מוהר"ר משה פארדאנד נ"י אוים נייטרא.

דער וואהלאקט בעגינגט אום 9 אוהר פארמיטטאג.

אוים נאמען דער ראבינערוואהל-קאמיססיאן:

ה"ק מענקע קאליש
פרעזעס.

ב׳

בין התלמידי חכמים שעיטרו את קהלת גאלאנטה בלטה דמותו של רבי אשר לעמיל שפיטצר זצ״ל, שהי׳ גדול בתורה וביראה, ונמנה בין חשובי תלמידי הגאון הצדיק רבי שמואל רוזנברג זצ״ל אב״ד אונצדורף. הלה חילה את פני רבו שיאות לישב על כסא הרבנות בגאלאנטא, ועי״ז ירומם את קרן התורה והיראה שם.

הרב מאונצדורף שכל מעשיו היו לשם שמים שקל את ההצעה בכובד ראש ואף שפך שיח לפני בוראו שינחנו במעגלי צדק, לבסוף הכריע את הדבר לשלילה, בהריצו לפני תלמידו את האיגרת דלקמן:

ב״ה, שלום וכ״ט לאהובי תלמידי הרבני המופלג מלא פלג מורג חרוץ ברק השנון ירא וחרד על דבר ה׳ כש״ת מו״ה אשר לעמל נ״י.

יקרתך הגעני בזמנו, אבל לא בזמני כי הייתי בעת ההוא מוטל על ערש דוי בטוב ישמע, וברוך אשר הפליא חסדו כן יקיימנו ונחי׳ לפניו בכל עת לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם אמן. הנה דבריך מלהבות אש דת ירדו חדרי בטני ושקלתי הדבר במאזני שכלי כמה וכמה פעמים **גם נמלכתי בקוני שפכתי שיח בדמע רב מקירות לבי** ינחני במעגלי צדק למען שמו. ואחרי האמת והדברים האלה בלא לב ולב ראיתי עפ״י שכלי הישר לפי מעמד ומצב הדברים משני הצדדים שאין הדבר מוטל עלי לחייב את נפשי לקבל משרת הרבנות הידוע על שכמי. ואשר דאגת על מנוי הרבנות דשם, הנה בהיות לבבכם שלם עם ה׳ עוד ימצאו ת״ח מובהקים גדולים וטובים ממני בחכמה וביראת חטא. ואם אמנם קשה עלי הדבר מאד להשיב למע״כ תשובה זו, אבל האמת הוא אהוב מן הכל. וה׳ ימלא משאלות לבבך לטובה יצוה חסדו ואמתו וברכתו עליך להוציא מחשבתך הטהורה אל הפועל ללמוד וללמד לשמור ולעשות מתוך נחת ובריאות הנפש והגוף כאו״נ הטהורה ונפש אוהבך דושה״ט.

ה״ק **שמואל ראזענבערג**

ג׳

בהמשך המערכה ורב עדיין אין לה לקהילת גאלאנטה הריץ הרב מאונסדוף איגרת שני׳ אל תלמידו הנ״ל אשר מעורר בה לבחור ברב הגון בתורה וביראה האוחז במנהגי אבותינו בלי שום שינוי, ומזהיר לבל יתנו יד לרבנים הדורשים בלשון אשכנזית (הויכדוייטש). וזה פתשגן הכתב:

ב״ה או״ד לס׳ ואתה תחזה תרנ״ד לפ״ק.

שלום וכ״ט לכבוד אהובי תלמידי הרבני המופלג ומלא פלג מורג חרוץ ברק השנון ירא וחרד על דבר ה׳ כש״ת מו״ה אשר לעמל נ״י

בעש״ק הגיע לידי הפס״ד **אשר הדפים הגאון המובהק** דק״ק **טשאט נ״י ונהנתי בם מאד ומעתה יבינו מאד העומדים בתוך, ויצדיקו את הצדיק דמעיקרא.** ואמרתי עת לעשות לה׳ שיתאזרו חיל אנשי עדתך להושיב בראש רב אב״ד ת״ח וצדיק איש אמת ודורש בלשון יהודית המורגל בפינו. וכבר לשוני אמורה פא״פ להיקר ר׳ דוד קאליש נ״י כי אם יתנו עיניהם בבעלי לשון שוא עמלו בוניו בו, וידוע מ״ש החי״ס בצואה שלו על הדורש בלשון לע״ז, ועיין מ״ש בתשובותיו בחלק חמישי סס׳ קצ״ב כל השומע דבריו תצילנה שתי אזניו, וחכמתו עדיפא מנבואה, הלא עינינו רואות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר אשר נטו אחרי בעלי חלקת לשון מה עלתה בם, ובעקב המחלה הזאת אבדו מדינת מעהרן ובעהמען, וכמה גלילות במדינתנו אשר בימי בחורותי ישבו כסאות למשפט בכל כפר וכפר ומכ״ש בעיירות הגדולות גדולי התורה והיראה וכיון שנטו מדרך אבותינו ורבותינו בדרשתם התורה נתמעטה והיראה אזלה ודלדלה עד אשר גברו בעלי לשון והיא עוקר הכל וכן אומנתו של יצה״ר וכו׳ ולדעתי כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים אין הכוונה שאיננו בעל עבירה והוא ירא חטא, אלא שבשעה שהחכם יושב ודורש אם לבו מלא י״ש מפחד ה׳ והדר גאונו אז דבריו נשמעים, כי נפש השומע מתפעלת מהרגש קודש אשר בלב הדורש בקרב איש ולב עמוק והדורש באפן זה לא ישנה טעמו ולשונו להתיפות לבני אדם בלשונות זרות אשר רובם יצאו ממקור משחת ומעין נרפש, ות״ח שהוא צדיק באמת בזכרו אשר בנעוריו עסק בספרים כאלו, יחרד האיש וילפת בעמדו לשרת בקודש לא שיתאמץ עוד להתנאות ולהתגאות בבושת עלומיו. כללו של דבר ראשית חטאת היא לבית ישראל בדור אחרון, ולא ע״י בימה מן הצד וקאהר־טעמפעל וכדומה אף שהם איסורים חמורים, מ״מ לא ע״י כן נהיה הריסות הדת, כי אם בעקב **הרבנים הנוטים אחר לשונות זרים ודברי שחץ וחנופה והתפארות הבאים אחריהם.** הנה יצאתי זאת הפעם חוץ לגדרי בלבשי קנאת ה׳ צבאות ותורתו המונחת בקרן זוית. ידעתי כי תשתומם על המכתב הזה, הלא אתה מכירני כי אני נחבא מאד אל הכלים כראוי לאיש אשר כמוני, אבל בעת כתיבתי איגרת זאת עלה בלבי ועל זכרוני השתנות הדור מעת בחרותי עד עתה ודאבה נפשי מאד, והי׳ בלבי כאש עצור כלכל לא אוכל אמרתי אדברה וירויח לי. וה׳ ימהר ויחיש גאולתינו ופדות נפשינו וישוב שופטינו כבראשונה, ומלאה הארץ דעה את ה׳ כעתירת אוה״נ דוש״ת.

ה״ק **שמואל ראזענברג**

ד'

בינתיים סערו הרוחות, באשר כל צד עומד בתוקף בעמדתו, כך שנתגבשו בקהילה שני פלגים עקביים, האחד שדרש לקיים את פסק הדין האוסר על הרב ר"מ פלדמן לשמש ברבנות גאלאנטה, וממילא שמו פניהם לתור אחר רב ההגון למשרה רמה זו. והשני' שהמשיך לתמוך במינוי הרב ר"מ פלדמן וסירב לקבל מרות של רבנים אחרים.

אם אנשי הרב ר"מ פלדמן, הי' להם רב מן המוכן, הרי שהצד השני שעליו נמנו סולתה ושמנה של בני הקהילה, ביניהם תלמידי חכמים מובהקים ואנשי מעשה מפורסמים. עדיין תרו אחרי מי שישמש רב בקהלתם דאגתם וכל מחשבותם היתה להושיב על כסא הרבנות אישיות גדולה רבת השפעה, מצד אחד הי' הרב הזה צריך להיות גדול בתורה, בקי בש"ס ופוסקים, ומעוטר בכל המדות, אשר מקדמת דנא הי' רב בישראל מצוייד באלו. מאידך הוצרכו לאיש קשה כברזל אשר לא יחת ממתנגדים, ולא יסוג אחור מפני עלבונות ופגיעות בכבודו העלולות להיוצר בגלל פירוד הלבבות אשר שם.

בין נכבדי הקהלה היו מתי מספר ששתו מבארה של פרשבורג בצוותא עם חתן הגאון המפורסם רבי מרדכי לייב ווינקלר זצ"ל, אשר נמנה עם בחירי התלמידים, הלה התבודד בעליית בית חמיו כמה שנים אחרי נישואיו ועשה לילות כימים בשקידה עצומה בלימוד התורה ה"ה הגאון רבי יוסף צבי דושינסקי. באברך זה אשר בינתיים יצאו לו מוניטין כמי שעומד לימין חותנו בהנהגת הישיבה, תלו חבריו מקדם את עיניהם ובו קיוו למצא את המועמד המתאים והמוכשר למשרה רמה זו, בהכירם אותו מקרוב ידעו כי הוא שניחון במירב הסגולות הדרושות לרב בקהלתם. הם הציעו את הצעתם לפני שאר בני הקהילה וחיש מהר מצאה לה ההצעה אזנים קשובות. לא עבר זמן רב והוחלט ביניהם לעטרו בכתב הרבנות.

הגאון רבי שמואל ראזענברג זצ"ל אבד"ק אונצדורף אימץ את רוחם וחיזקם למהר ככל האפשר לבחור בגאון צעיר לימים זה טרם יקדמום אחרים* נשלחה, איפוא, משלחת המורכבת מתלמידי חכמים מובהקים ונשואי פנים, למשכנו לברעזעווא, שם מסרו את „כתב הרבנות" לידיו האמונות של רבם החדש. הרב נתכבד לשאת את נאומו לרגל המאורע, והוא ניאות לבקשתם, ללא הקדמה והכנה פתח פיו בדרשה נפלאה, שילב בה אגדה בהלכה, האורחים התמלאו בהתפעלות רבה.

---

* עוד יוסף חי עמוד קנ"ב.

רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל ידע היטב את אשר לפניו, לא נעלם ממנו דבר המחלוקת על כל פרטיה ופרטי פרטיה. הצד שכנגד ניסו להכשיל מינוי הרבנות זה, בידעם שאישיות מפוארת כזו תנחיל ניצחון לתומכים בו, אמנם הרב הצעיר לא נבהל מהמתנגדים לו, בהיות מעוטר בגבורת רוח אשר לא יחת מפני כל, לעומת זאת שאל באורים ותומים של הדור, בהגאון הצדיק משיניעווע זצוק"ל אם לקבל מינוי רבנות זו ובכך להכניס ראשו בין סלעי המחלוקת, הוא השיב לו בחיוב ואף זירזו להסכים לענוד עטרה זו לראשו.

מטרתו ושאיפתו היתה להרבות גבולי התורה ולהעמיד תלמידים מסובלים בתורה ויראת שמים, ועל זה נשא נפשו בתפילה לה'. ואכן חפץ ה' בידו הצליח, ובמשך השנים ניהל את ישיבתו הרמה שהתפרסמה לתהילה ברחבי המדינה, והעמיד תלמידים לאלפים, גדולים בתורה וביראה, ורבים מהם שיצאו להוראה. — מן הענין לצטט כאן מהדברים שכתב באיגרת לאחד מבני גאלאנטה** „ועלי להודות ולשבח ולברך את ה' אשר יעצני ואשר הנחני בדרך אמת להמציאני חן וכבוד יותר מאשר ראוי לי ויאות, בעיני אלופי לומדי תורה משיבי מלחמה שערה, אשר ראויים לאותה איצטלא אשר הלבישוני, ואני לא מרוח יתירה דאית בי, וכי אינני מכיר מעוט ערכי עלי, קבלתי לשאת משא העם ולשאת משא על שכמי, ידעתי כי לבינה לא הגעתי והרבה בדעת שפטתי ..... עד שהי' נראה כי משמים הסכימו, ואם אבי שבשמים גזר, הוא ברחמיו יעזרני על דבר כבוד שמו בתורתו ויראתו כח לאזור, וה' יעזור לנו לבצע כל אשר יזמנו להגדיל תורה ולהאדירה וגם להשקיט אש התבערה אשר בבית ישראל ראיתי שערוריה. ותפלתי לעתיד היו עמי לבנות בית ה', ולסקל כרם ה' צבאות מאבנים. „עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני כי לא הגעתי לימים ידברו ורוב שנים".

ביום שלישי לסדר וישב שנת תרנ"ה התיישב על כסא הרבנות*** אשר נחנך ברוב פאר בהשתתפות גדולי התורה מהסביבה, ובראשם מר חמיו הגאון ממאדא זצ"ל שהפטיר עליו את הפסוק „ויהי ה' את יוסף וכו' וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו".

אמנם הצד שתמך בהרב ר"מ פלדמן, לא הסכים לקבל מרות אחרת. מבחינה חוקית בכל עיר שבמדינת הונגרי' היו רשאים היהודים לייסד קהילה אורטודוקסית, ולהבדיל קהלה נאולוגית, בהם הכירה הממשלה, אך מן הנמנע הי' לנהל שתי קהילות אורטודוקסיות בעיר אחת.

** ר' צבי ילנק בתאריך תולדות תרנ"ה.

*** דבר התאחדות.

לאחר עמל רב עלה בידי הצד של הרב ר״מ פלדמן לקבל רשיון מהממשלה לנהל קהילה אורטודוקסית לחוד, וכך נתחלקה יהדות גאלאנטה לשתי קהלות אשר שניהם אורטודוקסיות, דבר אשר לא הי׳ לו תקדים בקהילות היהדות שבהונגרי׳ ****.

כאמור בקהלה שתחת מרות רבי יוסף צבי דושינסקי זצ״ל היו סולתה ושמנה של הקהלה. תלמידי חכמים עצומים אשר בעצמם היו ראויים לרבנות. ואכן לקהלה זו נאה הי׳ גאון וצדיק בשעור קומה של הרב דושינסקי זצ״ל. הקהלה השני׳ קבלה כאמור את מרות הרב ר״מ פלדמן אשר הי׳ חתנו של רבה הקודם של הקהלה.

ה׳

בין המברכים את רבי יוסף צבי דושינסקי זצ״ל בעלותו על כסא הרבנות, נמנה הגאון המפורסם רבי יהודה גרינוואלד זצ״ל שהי׳ אבד״ק סטמר ואלו דברי ברכתו:

> בעזהי״ת שלום וישע רב מגבור ולהושיע רב ית״ש, לכבוד ידי״נ הרב המאוה״ג חריף ובקי צדיק ונשגב כבוד קש״ת מו״ה יוסף צבי דושינסקי נ״י ומאיר לעדתו בק״ק גאלאנטה יע״א.

ברוך א׳ עליון יתברך אשר נתנו לחן ולחסד בעיני הנאמנים לה׳ ולתורתו יתברך גם בעיר המהוללה ק״ק גאלאנטה יע״א ושמו אותו לראש עליהם, יהי כן השי״ת עמו בכל אשר יפנה ישכיל ויצליח ויהי אורו אור זורח ודבריו נשמעים לעבודתו ולתורתו יתברך ויעלו כריח הנחוח עד ביאת דאין ומורח בב״א *****.

רבי יוסף צבי דושינסקי זצ״ל ניהל את הקהלה כמנהיג בחסד עליון, והעלה בה את קרן התורה והיראה. במיוחד ע״י ישיבתו הרמה שיצאה טבעה על פני כל המדינה. **בשנת תרפ״א** נקרא לישב על כסא הרבנות בעיר הגדולה חוסט בצ׳כסלובקי׳. הוא עבר לשם עם ישיבתו הגדולה. שוב נתפנתה משרת הרבנות בגאלאנטה, ואנשי הקהלה תרו ברחבי המדינה למצוא גאון מובהק וצדיק נפלא, אשר יהא ראוי למלאות את מקומו של רבם הקודם.

**** עיין מזכרת פאקש ח״ג צד 40

***** שו״ת זכרון יודא חיו״ד סימן קל״ו.

ו׳

רבים וטובים מהקהלה שמו את עיניהם בגאון רבי יהושע בוקסבוים זצ״ל, אשר שמו הולך לפניו, כי ידיו רב לו בתורה, בגאונות נפלאה והתמדה עצומה, יראתו קודמת לחכמתו ומלבד זה הי׳ מחונן בפה מפיק מרגליות*. ואכן בה׳ כסלו שנת תרפ״ב נבחר לרבנות בגאלאנטה לשם העביר את ישיבתו, אשר התפתחה להפליא עד שכמאתיים תלמידים ויותר למדו תורה מפיו, וכך המשיך לשזור את חוט הזהב של הקהלה הקדושה גאלאנטה עד אשר נחשכו המאורות ונחרבו הקהלות ע״י הנאצים ימש״ו ומסר את נפשו עקה״ש ביום כ״ו סיון תש״ד עם בני משפחתו ובני קהלתו הי״ד.

✶

הרב ר״מ פלדמן שימש ברבנות בקהלה השני׳ של גאלאנטה גם היא קהילה נאה אשר התנהלה כקהלת אורטודקסי׳ בכל דברי׳, וכפי הנראה החזיק במשרה זו עד שנת תרס״א. בשנה זאת נבחר לשמש בקהלה הגאון רבי בנימין זיידל זצ״ל, גיסו של הגאון המפורסם רבי פייבל פלויט זצ״ל אבד״ק שוראני**, בן שלושים הי׳ בהיבחרו לרב, הי׳ גדול בתורה ויחד עם זאת דרשן מפואר. ומפורסם הי׳ במדותיו המפוארות ובמיוחד בענותנותו הנפלאה. ל״א שנים שימש בכתר הרבנות שם במשך ט״ו שנותיו האחרונות סבל יסורים רבים וחמורים, אך קיבל הכל באהבה ובשמחה. בשנת תרצ״ב כ״ב תשרי שבק חל״ח. ***.

מילא את מקומו בנו הגאון רבי שלום דב אשר זצ״ל, עם היותו צעיר לימים הי׳ חשוב עד מאד בעיני רבנים זקני הדור שהיו מחבבים אותו על גדלו בתורה, ועל יראתו העמוקה הקודמת לחכמתו. — ניהל את הקהלה בחכמה יתירה באהבת ה׳ ותורתו. ראה פירות בעמלו ובעבודתו עבודת הקודש, עד אשר נאסף על קדוש ה׳ ביום כ״ג סיון תש״ה באוישביץ הי״ד ****.

---

* פרטים אודותיו עיין לקמן פרק י׳.

** עיין בדבר התאחדות חוברת י״ב ע׳ 10 הערה 13 לפי עדות מו״ה ארי׳ ליב קייזער ששמע מהגאון רבי יוסף מאיר טיגרמן אבד״ק נייהייזל ששמע בעצמו מפי הג״מ ר׳ פייבל פלויט בימיו האחרונים לחייו שחזר בו ממה שנדחק ליכנס בעובי הקורה בפרשת גאלאנטה, והדבר לפלא. [מפי בנו הר׳ מרדכי קייזר הי״ו ירושלים].

*** כתוב זאת זכרון 272.

**** שם.

פרק ט

תוכן הפרק

סימן א׳ : תשובה בהלכות קניגים וקבלת רב.
סימן ב׳ : תולדות רבי שרגא צבי טננבוים.
סימן ג׳ : ממכתביו שהשיב לרבנים.
סימן ד׳ : הסכמות. כתב „מורינו״.
סימן ה׳ : קובץ מכתבים שנשלחו אליו. [תרנ״ד — נ״ה].
סימן ו׳ : קובץ מכתבים שהשיבו לו שנדפסו בספרים שונים.

א׳

בדיני קניגים וקנין בקבלת רב

הנה יש לחקור קבלת רב שלא יוכל לחזור בהן מהו הקנין מדאו׳. והנה דיני פועל כפי המבואר בסי׳ של״ג ושל״ד בחו״מ נשתעבדו זה לזה בתחלת המלאכה ואינן יכולין לחזור בו חוץ מפועל מגזה״כ דלי בני ישראל עבדים יכול לחזור אף בחצי היום משא״כ קבלן וכן אם בא הפועל אל מלאכתו ושהה עד שלא ימצא עוד עבודה צריך הבעה״ב לשלם משכורתו והוא מדינא דגרמי כמש״כ הראשונים ועיין במרדכי פ׳ האומנים וסמ״ע סי׳ של״ג ס״ק וא״ו וש״ך ס״ק ז׳ ובמקום פסידא תקנו שאף הפועל אינו יכול לחזור בחצי המלאכה והכל מבואר שם יעיי״ש.

אבל לדעתי הך התחלת המלאכה דפועל הוא רק מדרבנן ומדאו׳ אין זה קנין כלל כמ״ש הריטב״א קידושין דף מ״ז ע״ב ד״ה בקעה בה לר״ה בשאל קורדם בקע בה קנה לא בקע בה לא קנה שהיא תק״ח שלא יוכל לחזור בחצי מלאכתו כמו שתקנו בקבלן שלא יוכל לחזור משום פסידא וע״כ דהתחלת מלאכה אינו קנין כלל מדאו׳ רק תק״ח. וצריך להבין א״כ מהו הקנין דאו׳ אצל הפועל ומסתבר שהוא קנין כסף או שטר שעבד עברי נקנה בהן שהרי מבואר בש״ס דב״מ דף י׳ ע״א דין הפועל כדין עבד שידו כיד רבו ויוכל לחזור בחצי היום משום גזה״כ דלי בנ״י עבדים וכל כמה דלא חזר קנוי לבעה״ב כעבד עברי ובמרדכי פ׳ האומנים מביא בשם רבינו מאיר במלמד שאמר לו בעה״ב לך מעמדי איני חפץ בך ונתרצה המלמד ושוב חזר בו בעה״ב ורצה לעכבו והמלמד אומר מחלת שעבודי ואיני רוצה ללמוד עוד יותר והשיב דנ״ל דלא

נמחל שעבודו באמירה בעלמא והה"ד בנדון זה דמדמינן פועל לעבד עברי פ"ק דב"מ ע"כ הרי מבואר שכל דין הפועל כע"ע וגופו קנוי לי' על משך זמן הפעולה (ואף שמלמד לדבריו הוא פועל ופועל יכול לחזור אף בחצי היום אבל דעת הר' מאיר שם לעיל מני' דמלמד הוא דבר דאית בי' פסידא שתקנו שלא יוכל לחזור במקום פסידא כמו בקבלן,) ולפ"ז הה"ד ברב שדינו ג"כ כפועל וכמלמד שאינו נקנה בדברים או בהתחלת מלאכה מדאו' אלא או בכסף או בשטר כעבד עברי. והרי כן מבואר בתשו' רמ"א סי' נו"ן בציבור ששכרו רב להם וכאשר הקריב הזמן חזרו בהן והביא שם דיני הפועל בהלך למלאכתו ואם שהו כל כך עד שאין מוצא עוד להשכיר עצמו שצריך הבעה"ב לשלם לו ודבר זה הוא ג"כ במלמד וברב שדינם כפועל וכן פסקו תוס' וראש"ש ורי"ף והמרדכי פ' האומנים ע"ש. ושוב כתב שם הרמ"א בתשובה הנ"ל וז"ל ועוד כתב המרדכי על רבים שהשכירו מלמד ורצו לחזור דאין יכולין לחזור אפילו קודם שהתחיל במלאכה דכל דבר הנעשה ברבים או ע"י ג' טובי העיר לא שייך בחזרה והאריך שם בזה הרי דאין לזה חזרה עכ"ל שם בתשובה זו וכן קי"ל בחו"מ סי' קס"ג ס"ו בהג"ה ובסמ"ע סי' כ"ב ס"ק י"ב הרי שדן דין הרב ממלמד ופועל וגם דן שאינו בחזרה מטעם דברבים אין צריך קנין, אבל לכאורה הא גופא דמלתא דרבים ככתובין ומסורין אף בלי קנין ג"כ אינו מדאו' אלא ממנהגא ודין סיטומתא וכמו שכתב בתשו' רא"ש כלל וא"ו. [וראיתי בתשו' רע"א תנינא סי' קי"ב שהחליט שדין זה דיד פועל כיד רבו לאו דכ"ע ורבא פליג עלה ע"ש ומדברי מרדכי בשם ר"מ הנ"ל בפ' האומנים לא משמע כן וגם האחרונים תפסו דין זה במוחלט עיין במח"א הלכות מכירה סי' ט"ו וכן דעת הש"ך ולהלכתא פשיטא שכן הוא לע"ד].

והנה בדיני שומרים אפלגו הראשונים הנה בב"מ דף צ"ט בשואל קורדם דאר"ה בקע בה קנה לא בקע בה לא קנה וקאמר שם דזה דוקא לענין חזרה אבל באונסין אף בלא בקע בה חייב ור"א ס"ל כשם שתיקנו משיכה בלקוחות תקנו משיכה בשומרין ודעת התוס' שם וראש"ש שם סוברים שכמו לר"ה בקע בה קנה רק לענין חזרה אתמר לר"ה הה"ד לר"א שתיקנו משיכה בשומרין ג"כ רק לענין חזרה אבל באונסין חייב מיד כשסילקו הבעלים שמירתן ממנו ע"ש, ודעת הרי"ף ורמב"ם ושאר ראשונים שלר"א תקנו משיכה בשומרין גם לענין אונסין ואינו מתחייב השומר בלא משיכה ושני דעות הללו הובאו בחו"מ סי' רצ"א סעיף ה' וסי' ש"ז סעיף ב' ומדברי כולן נשמע דלענין חזרה בעי קנין לכ"ע אף לשי' התוס' וראש"ש והקנין הוא לר"ה התחלת מלאכה ולר"א משיכה וכבר כתבנו ומבואר שהנך קנינים רק מדבריהם וכמ"ש בשם הריטב"א דמשיכה אינו קונה רק אם נקנה לו גוף החפץ וכן התחלת המלאכה אינו קנין מדאו' וקשה לכאורה במאי קנה השומר מדאו' ואין לומר שמדאו' קנין השומר הוא כסף או שטר כמו פועל ועבד עברי כהנ"ל זה ליתא דודאי שואל לא הוי כפועל ועבד ואף שו"ש ושו"ח לרוב ראשונים אין

דינו כפועל שיהי' יכול לחזור בחצי היום, ועיין במח"א הלכות שומרים אות ח' שמביא פלוגתא בזה מהראשונים אם שו"ש ושו"ח דינם כפועל והכרעת המח"א עצמו דבשו"ח שאין עליו חיוב שמירה תדיר וסגי לי' בנעל בפניה כראוי אינו כפועל ודינו כקבלן דאינו יכול לחזור בחצי היום משא"כ שו"ש, אבל בשואל לכ"ע אין דינו כפועל א"כ במאי קנה מדאו' דמשיכה והתחלת המלאכה אינם קנין בזה מדאו' רק מתק"ח, ואולי כיון שהשומרים אינם כפועל ועבד עברי נקנה בקנין סודר ונשתעבדו זה לזה ע"י קנין חליפין ורק ע"ע דגופו קנוי לי' אינו נקנה בחליפין כנ"ל.

עכ"פ לפ"ז תמוה לי דברי שערי משפט סי' י"ב ס"ק ב' על מ"ש המחבר דפשרה שנתפשרו הבע"ד עצמם מתקיים אף בלי קנין ובתשו' מהמ"ל כתב שזה דוקא מתובע לנתבע משא"כ הנתבע יכול לחזור בו דדוקא התובע לא יכול לחזור משום דמחילה אין צריכה קנין משא"כ הנתבע. ושערי משפט הנ"ל חולק בארוכה ואעתיק לשונו בזה. וז"ל לע"ד יש מקום עיון בזה דנראה היכא דנתפשרו הבע"ד בעצמם אף הנתבע שנתחייב ליתן א"י לחזור בו דהא מצינו כמה דברים שאדם מתחייב א"ע בדברים בעלמא כדאמרינן בס"פ הפועלים מתנה שו"ח להיות כשואל ופריך הש"ס במאי בדברים ומשני בההוא הנאה דנפיק עלי' קלא דאינש מהימנא הוא גמר ומשעבד נפשי' וכן ערב משתעבד נפשי' בדברים בלא קנין בההוא הנאה דמהימן לי' גמר ומשעבד נפשי' וא"כ הכא נמי בפשרה שעשו הבע"ד בעצמם ונתחייב הנתבע ליתן לו קצת מהתביעה י"ל דגמר ומשעבד נפשי' כיון דעביד אינש דזבין דיני' כדאמרינן פ' חזקת הבתים ולקמן סי' קמ"ו סי"ח דאם הביא המחזיק עדים שרצה המערר לקנות ממנו דאינה טענה לומר לו אם הוא שלך למה רצית לקנות ממנו משום דעביד אינש דזבין דיני' ופי' הרא"ש שם דלפעמים שאדם קונה מה שמן הדין הוא שלו לפי שאין אדם יודע אם יזכה בדין וגם כדי לסלק מעליו מריבות ע"ש, וא"כ ה"נ י"ל בההוא הנאה שנתפשר עמו בינו לבינו גמר ומשעבד נפשי' ומחייב את עצמו בדברים בלי קנין עכ"ד, ויתר דבריו יבואו לקמן אך נדבר על פרט זה לחוד טרם נבוא ליתר דבריו.

ולכאורה ראייתו ממתנה שו"ח להיות כשואל שמשעבד עצמו בדברים בלי קנין תמוה מאוד דאיך יעלה על הדעת דבמתנה שו"ח להיות כשואל לא יהי' צריך קנין כלל הכי עדיף מאם הוא באמת שואל גמור שלא נתחייב בדיני שמירה בלי משיכה לשי' הרי"ף ורמב"ם ורוב ראשונים ואף לשי' התוס' ורא"ש שמתחייב השומר בדיני שמירה מיד שסלקו הבעלים שמירתם מן החפץ אבל לענין חזרה אף לשיטתם יכולים לחזור טרם שמשך או טרם שבקע בה לר"ה גבי שואל ואיך קאמר הש"ס במתנה שו"ח להיות כשואל שמשתעבד בדברים בעלמא [ונפשט מנ' לענין פשרה אף לענין חזרה שלא יוכל לחזור] אלא ע"כ דאירי שעשה קנין המועיל בשומר רק שאע"פ שעשה קנין המועיל אינו חייב השומר רק כפי

דין שמירתו שו"ח בפשיעה ושו"ש בגו"א ואם התנה להיות כשואל מהגי קנין המשיכה שיתחייב באונסין יתר על דין שמירת התורה וה"א שדברים הללו אסמכתא בעלמא ולא נשתעבד ע"י משיכתו רק כדין תורה עד שקנה מידו בקנין סודר להשתעבד כשואל אף באונסין קמ"ל דסגי בדברים בעלמא ונשתעבד כשמשך אח"כ ונעשה קנין המועיל אבל בלא קנין כלל מג"ל דנשתעבד בדברי' בעלמא וכן מערב ג"כ אין ראי' דשאני התם שכתב הלוה שטר על ידי דיבורו של הערב ונשתעבד הערב ע"י אמירתו בשעת זכיית השעבוד ע"י השטר אע"ג שהערב לא שעבד עצמו רק בדיבור בעלמא משא"כ בפשרה שלא הי' שום קנין וזכי' רק דיבור בעלמא [ועיין במרדכי פ' השוכר את הפועלים דרבותא דנשתעבד השו"ח להיות כשואל בדברים בעלמא דה"א דהוי אסמכתא בעלמא קמ"ל בההוא הנאה גמר ומשעבד לא הוי אסמכתא] וכן בערב וצע"ג לע"ד ועיין בסוף סימן זה בישוב הענין והנראה מזה דס"ל לבעל שערי משפט דבסברא זו דבההוא הנאה גמר ומשעבד נפשי' קנה וא"צ קנין כלל מדאו' אף לענין חזקה בין לשי' הרי"ף ורמב"ם וכן לשי' התוס' ורא"ש רק שחכמים תקנו משיכה בשומרין לשי' הרמב"ם אף לענין חיוב דיני שמירה ולשי' התוס' ורא"ש דוקא לענין חזרה אבל מדאו' בין לענין חיוב שעובד שומר בין לענין חזרה סגי בדיבור בעלמא כמו בערב ובערב אע"ג שהלוה שנשתעבד הוא ע"י השטר אבל הערב משתעבד בדיבור בעלמא אף שלא חתם על השטר ולא אמרינן מה שחתם הלוה את השטר או מה שמשך הכסף מהמלוה נחשב כאילו עשה קנין בשליחות הערב אלא הדיבור בעצמו משעבד הערב וה"ד ג"כ בשומר והא דבעי קנין בשומר הוא רק תק"ח בשומרים אבל בכל דוכתא אוקמי' אדאו' דלא בעי קנין כלל ודו"ק ולפ"ז מדאו' לא בעי קנין כלל בשומר ומכיון שנסתלקו הבעלים משמירתן נתחייבו נשתעבד בדיני חיובי שומרין ואמרינן דמיד שקנה בעל החפץ שעבודו של השומר בזה קנה ג"כ השומר את החפץ (גבי שואל או שוכר) או את כסף תשלומין של הבעלים ואינן יכולים לחזור בם וכן בפועל מדאו' אין צריך שום קנין ובההוא הנאה דשקיל אגרא נשתעבד בדיבור בעלמא ולעומתו נשתעבדו הבעלים בתשלומיו מיד שבא אל מלאכתו ויובן טעם הדבר דכמו בכל קנין כיון שמשך זה נתחייב לו חבירו בכספו וכדומה הה"ד בזה מיד שנשתעבד לו הפועל נתחייבו הבעלים בתשלומיו ויובן יותר בדברי שערי משפט שאביא לקמן והא דפועל יכול לחזור בחצי היום מלתא אחריתא הוא כש"ס דב"מ ד"י ע"א הנ"ל.

אולם אין הדבר נכון שהרי אף אם בא הפועל למלאכתו ואף גם אם שהה שם אין בעה"ב מחויב לשלם לו ויכול לחזור זולת באם לא ימצא הפועל עוד מקום עבודה וגם אז אין הבעלים מחויבים לשלם רק מצד דינא דגרמי וא"כ ליכא למימר דפועל נקנה בדברים בעלמא בלי קנין וע"כ דצריך קנין גבי פועל או כסף או משיכה או קנין סודר אבל התחלת המלאכה לאו קנין הוא מדאו' ואולי דמדאו' באמת אין

צריך קנין כלל בפועל ובדיבור בעלמא סגי אבל התחלת המלאכה עכ"ז צריך דבלא התחלת המלאכה אין נעשה פועל כמו בשומר טרם שסלקו בעלים השמירה מהחפץ עדיין לא התחיל שמירתו כך בפועל התחלת המלאכה הוא התחלתו להיות פועל אצלו אף דלא הוי קנין הך התחלת מלאכה מ"מ משתעבד בהאי הנאה דשקיל אגרי' ולעומתו נשתעבד בעל הבית בתשלומיו מיד שהתחיל הפועל במלאכה כנלע"ד מוכרח לפי דברי שערי משפט הנ"ל, ומאליו שהה"ד בקבלת רב שדינו כמלמד ופועל כמ"ש בתשו' רמ"א סי' נ' הנ"ל נמי גמר ומשעבד נפשי' בההוא הנאה וא"צ קנין כלל אף מדאו' רק מיד שבא והחזיק ברבנות אינן יכולים לחזור בם וזה דין דאו' אבל מדין תק"ח מיד שגמרו הציבור והסכימו עליו במוחלט אינן יכולים לחזור דדברי ציבור ככתובים ומסורים בלי קנין מצד מנהגא וקנין סטימתא כנלע"ד. נשוב ליתר דברי שערי משפט הנ"ל וז"ל שם אח"ז הנ"ל וז"ל שם.

וראי' ברורה לדברי מהא דכתב המחבר בסי' ר"ה ס"ג והוא מדברי הרמב"ם דפשרה דינה כמכר ואם אנסוהו בפשרה הפשרה קיימת כמו במכר דתלוהו וזבין זבינ' זבינא ומשמע התם דאף הנתבע שנתחייב בפשרה ליתן ע"י אונס ג"כ הפשרה קיימת וכן מבואר שם בב"י להדי' וז"ל ופרשה דמיא למכר לפי שהתובע ירא שמא יפסיד כל תביעתו בדין לכן מתפייס ליטול מקצת בפשרה וכן הנתבע ירא שמא יחייבנו לשלם כל מה שתובע ממנו ולכך מתפייס לשלם מקצתו בפשרה והיינו מכר ממש שהוא מוכר לחבירו כל זכות שיש לו בתביעה זו בסך שמתפשרים ביניהם והלכך אם אנסו עד שנתפשר עמו פשרתו פשרה אא"כ מסר מודעא עכ"ל הרי בהדי' דאף דתלוהו ויהיב לא מהני אף בקנין וגם במכירה אם אנסו למכור בפחות מדמי שוי' ה"ל כתלוהו ויהיב כמ"ש הטור שם בס"ד מ"מ אם אונסו לפשר פשרתו פשרה דהוי כמכר ממש ותלוהו וזבין זבינ' זיבנא דאגב אונסא וזוזי גמר ומקני והתם הקנין פשיטא דלא מעלה ולא מוריד כלל דהא הי' באונס ותלוהו ויהיב לא מהני אף בקנין א"כ ה"נ בפשרה שעשו הבע"ד עצמן ביניהם אף בלא קנין כיון שהפשרה מהני לגבי התובע שא"י לחזור בו ה"נ מהני לגבי הנתבע שאינו יכול לחזור בו ממה שנתחייב למתן דהוי כמו קנין מטלטלין שבמשיכות החפץ נקנה המקח וה"ד אם הי' החפץ ברשות הלוקח כיון שנגמר המקח קיים המקח אף בלא נתינת המעות כמבואר לקמן בסי' ר' וה"נ כיון דפשרה דמי' למכר ממש אף לגבי נתבע שנתחייב לתן קצת ממון לקנות כל התביעה והרי הוא מוחזק בממונא א"כ כיון שהתובע א"י לחזור בו גם הנתבע א"י לחזור בו וקנה כל תביעתו התובע דהא ברשותו הוא וחייב ליתן הממון שנתחייב א"ע והאריך עוד שם כו' עד א"כ היכא שהתפשר עצמו הנתבע מרצונו הטוב ונתחייב לתן אף שעדיין לא סלק המעות הוי כקניית מטלטלין שברשותו שבגמר המקח יקנו המטלטלין וחייב לתן המעות אמנם מדברי התוס' בסנהדרין שרצו לומר הא דאמרינן פשרה צריכה קנין היינו לגבי הנתבע שנתחייב ליתן אבל לגבי התובע

בקבלה בעלמא סגי דמחילה א"צ קנין וכ"ה בתשו' מימוני לספר שופטים סי' ט' שכן הוא שי' הראב"י וראב"ן וכ"כ הטור בשם רבינו ישעי' א"כ מוכח מדבריהם דלא ס"ל הסברא שכתבתי דאף שהתובע א"י לחזור בו בלא קנין מ"מ הנתבע יכול לחזור בו אמנם אנו אין לנו אלא דברי הרמב"ם וטור בסי' ר"ה דפשרה דינה כמכר וא"כ ממילא בפשרה שעשו בע"ד עצמם אף הנתבע א"י לחזור בו ואפשר דאף אלו הפוסקי' דמחלקין בין תובע לנתבע הייגו דוקא היכא שהוזקקו לדון לפני פשרנים בזה ס"ל דפשר אין דינה כמכר אבל בפשרה שעשו בע"ד בעצמם בזה י"ל דכ"ע מודי דחשיבא כמכר דעביד אינש דזבין דיני' כדאמרינן בפ' חזקה"ב וא"ר לזלזל א"ע בזילותא דבי דינא עכ"ד בעל שערי משפט.

והרואה יראה שהגאון הנ"ל כתב דינו מתרי טעמא בראשונה קאמר משום משום דפשרה הוי כמכר ועביד אינש דזבין דינו ואינו צריך כלל כמו במתנה שו"ח להיות כשואל בההוא הנאה דלא בעי למיזל לדינא גמר ומשעבד נפשי' שוב הוסב הענין לדבר אחר דה"ל נמי כקנין ממש כמו מי שקנה מטלטלין שברשותו שממילא קנה המוכר השעבוד של המעות אצל הלוקח הה"ד בזה כיון שהתובע אינו יכול לחזור שהנתבע זכה משום שהוא ברשותו ומדין מחילה שוב קנה גם התובע ונשתעבד הנתבע לשלם לו. ולפי טעם הב' הנ"ל אם נימא שהתחלת המלאכה בפועל וכן בשומר מיד בהתחלה שסלקו הבעלים שמירתן השתעבדו מדאו' אף בלי קנין בההוא הנאה כו' וכן בפועל בהאי הנאה דשקיל אגרי ונימא דבעי' הך התחלה לא משום קנין רק שגמר ומשעבד נפשי' בהאי הנאה רק מהתחלת השמירה והתחלת הפעולה מובן מאליו שהבעלים מתחייבים לעומתו בתשלומיו וכן נתחייבו לעומתו בשואל להשאיל לו החפץ ושלא יכול לחזור [והא דבעי משיכה בשומרין הוא רק תק"ח] עיין בנמו"י פ' השואל בשם הרנב"ר דסילק שמירתו של הבעלים ה"ל כהתחלת המלאכה אצל הפועל וקמו דברינו ע"פ דברי הגאון הנ"ל דכמו בקנה מטלטלין שברשותו דנקנה נגדו הכסף שכן הוא בנד"ד בפועל ושומר דלא בעי קנין מדאו' וגמר ומקני אף בלא קנין ונתחייב בעה"ב נגדו בתשלומי שכירתו ואני נבוך בכל הנ"ל כעת.

ולא אמנע לרשום בזה הערה בסוף דברי הגאון הנ"ל שכתב מתוס' סנהדרין דף וא"ו ע"א ד"ה משמע דלס"ל סברתו שרצו לומר הא דפשרה צריך קנין הייגו לגבי הנתבע שנתחייב לתן אבל גבי תובע בקבלה בעלמא סגי דמחילה א"צ קנין ולי נראה דאין מתוס' שום ראי' נגדו שהרי בלא זה קשה איך אפשר לומר דהתובע לא יוכל לחזור והנתבע יהי' בידו לחזור הרי איכא אומדנא שלא נתפשר התובע אלא אדעתא דהכי שיהי' התבוע חייב כנגדו ויהי' יכול להוציא בדיינים ומנא אמינא לי' מהא דכתב הרא"ש כתובות פ"ב סי' י"ד גבי נכסי דבר שטי' בשם הר"ר מאיר הלוי וז"ל נכסים שנתנו לו במתנה הוי ברשותו ואם הקנו לו אותם בקנין או בחזקה ע"י אחר דקנאם קנין גמור ואין מכירתו בהם כלום

אבל קנה נכסים אפילו זכין לו על יד אחר לא זכה בהן זכי' גמורה דזכית המקח אינו בא מכח המוכר לבד עד שיהי' גם הלוקח בר דעת וראוי להקנאה כי צריך גם הלוקח להתחייב לו בדמים ואדעתא דהכי קא מקני לי' ואם אין בו דעת להתחייב בדמים שיוכל המוכר להוציאן ממנו בדין לא גמר ומקני לי' כו' ע"ש ועיין בש"מ שם בארוכה, עכ"פ ממנו נקח שבכל קנין שבעי דעת שניהן איכא אומדנא שלא גמר והקנה אלא אם שכנגדו יתחייב לעומתו בדין שיוכל להוציא בדיינין לכן פשוט אם הנתבע יכל לחזור גם התובע יכול לחזור בו [ואיפכא שפיר יש לומר כיון שהתובע לא יוכל לחזור הה"ד גם הנתבע א"י לחזור דה"ל כמו בקנה מטלטלין שברשותו כהנ"ל כיון שבידו הוא ומחילה א"צ קנין] אבל התוס' כונו לדעתי ע"ז דקאמר הש"ס דפשרה צריכה קנין ויהי' מוכח דמחילה יהי' צריך קנין ע"ז כתבו שמצד הנתבע ודאי לא הי' צריך קנין משום דשייך בי' מחילה אבל מצד התובע צריך קנין דלא שייך גבי' מחילה ור"ל בלי קנין שניהם יכולים לחזור בם כהנ"ל דאיכא אומדנא שלא גמר ומקני רק שלעומתו יתחייב כנגדו להוצי' ממנו בדיינים. ולכן העלו בתוס' דפשרה ע"י פשרני' לא מהני בלי קנין מטעם שכתבו בתוס' סנהדרין דף וא"ו ד"ה והלכתא שצריך קנין דדמי למחילה בטעות ע"ש. אבל בפשרה ע"י עצמם מודים בתוס' כיון דמהני אצל הנתבע מטעם מחילה מהני ג"כ אצל התובע כמו בקונה מטלטלין שברשותו אולם רבינו ישעי' שבטור אי אפשר לפרש כן.

ולולא דמסתפינא ה"א שגם רבינו ישעי' מודה לזה דא"א למפלג בין תובע לנתבע או דשניהם יכולים לחזור בהם מצד אומדנא הנ"ל של הר"ר מאיר הלוי שברא"ש או אמרינן להיפוך יען שהנתבע לא יוכל לחזור דמחילה א"צ קנין שוב גם הנתבע אינו יכול לחזור כיון דהוי כמו קנה מטלטלין שברשותו שמתחייב בהמעות להמוכר ויהי' לפ"ז שי' רבינו ישעי' שכל דיני דגמרא דפשרה צריכה קנין היינו בדלא שייך מחיצה א"צ קנין לא אצל התובע ולא אצל הנתבע וכגון שיש למלוה שט"ח דלא הוי מחילה משום דתפוס שטרו ועומד אצל בדליכא שטרי דשייך גבי' נתבע מחילה ולא בעי קנין שוב גם הנתבע אינו יכול לחזור כמ"ש הגאון הנ"ל דה"ל כקונה מטלטלין שברשותו ואינו דומה להך דהר"ר מאיר הלוי שהקטן אינו בר הקנאה וא"א שישתעבד הקטן או הך שוטה בשום אופן שיהי' שכנגדו יכול להוציא בדיינין ולפ"ז גם רבינו ישעי' ס"ל כן אלא שהרא"ש וטור חולקים על רבינו ישעי' שבכל ענין צריך קנין היינו בפשרה ע"י פשרנים מטעם שכתבו בתוס' הנ"ל דה"ל כמחילה בטעות שע"י מה שהפשרנים דברו בם נתרצו ע"ש משא"ש בפשרה מעצמם יש לומר לכ"ע מאחר שהתובע אינו יכול לחזור גם הנתבע אינו יכול לחזור בו ודוק.

וחוץ לעניינו העליתי אנכי ב"ה טעם נכון שיהי' מהני הפשרה של בע"ד עצמם בלי שום קנין בלעדי טעמים הנ"ל שכתב הגאון הנ"ל בשערי משפט והוא דבתוס' סנהדרין דף כ"ה ד"ה כל כה"ג לאו אסמכתא

כתבו דבכה"ג דהתם לא בעי קנין דאגב דבעי למקני אם ירויח הוא גמר ומקנה ג"כ אם ירויח חבירו ע"ש בארוכה שהוא שיטת ר"ת וכן הוא בחו"מ בסי' ר"ז סעיף י"ג בהגה מחלוקת בזה במשחק בקוביא ושנים שהמרו זה עם זה והוא שנוי' במחלוקה זו דר"ת ושי' התוס' בסנהדרין הנ"ל דלשי' ר"ת לא הוי אסמכתא בכה"ג שיכול להרויח ע"י חבירו גמר ומקני ע"ש בתוס' דלשי' ר"ת לא בעי שיהי' מניחין המעות על הדף וסגי בקנין דברים וא"כ הה"ד נמי בפשרה דומה ממש למשחק בקובי' ושנים שהמרו זע"ז שהרי שניהם בספק הם עומדים מי יזכה בדין נמצא אם לא הי' זכה בדין הי' מפסיד הכל ועתה מה שנוטל מקצתו ע"י פשרה מרויח וכן אצל חבירו לכן אמרינן אגב דבעי' למקני אם הדבר לטובה על צדו להרויח קצתו שהי' מפסיד כולו בדין לכן גמר ומקני לחברי' ג"כ ואין צריך בזה שום קנין ועוד אני אומר יותר שאפשר שאף החולקים על ר"ת וס"ל דבעי קנין היינו רק משום לסלק האסמכתא שלא ס"ל בזה כר"ת דאגב דבעי למקנא לא הוי אסמכתא אבל במקום דלא שייך אסמכתא כמו בנד"ד בפשרה לכ"ע בעי קנין דאגב דבעי למקני מקנה ג"כ במקום דלא שייך אסמכתא ודוק. ומה נכון בזה ליישב שיטות הש"ך סי' קע"ו ס"ק וא"ו באומנים שנשתתפו שכתב שם בהגה ס"ק ג' דיש אומרים שאף קנין אינם צריכים אלא כל מה שמתנים זה עם זה מתקיים באמיר' בלבד וכתב הש"ך דהה"ד בשאר שותפין ודבריו מובנים היטב דבשאר שותפין שיש לכל אחד סחורה מיוחדת ונשתתפו הנה מצפה כל אחד ריוח ע"י סחורתו של שותפו לא בעי קנין דאגב דבעי למקנא ולהרויח גמר ומקנה כמו באומנים ממש (ולא עוד אלא אפשר שאף לדעת המחבר שם שאף קנין לא מהני באומנים היינו משום דה"ל דשלב"ל כמבואר שם משא"כ בשותפים בסחורה דה"ל דבר שכבר בא לעולם לכ"ע מהני בדברים בעלמא בלי קנין) ומה נכון לסלק בזה קו' הנתיבות שם על הש"ך הנ"ל לדברי הש"ך בקנין חליפין דקיי"ל כיון שמשך זה קנה חבירו חליפיו בכל מקום שהוא ולדברי הש"ך למ"ל קנין משיכה כלל יהי' סגי לי' בדברים ונימא הואיל שקונה מקנה ולפי דברינו נכונים דברי הש"ך מאוד שדוקא בשותפין בסחורה שכל אחד מקוה להרויח ע"י סחורתו של חבירו [אם יהי' בסחורת חבירו ריוח יותר מבשלו וכדומה] ה"ל ממש כשנים שהמרו זע"ז או כמשחק בקוביא ושפיר אמרינן הואיל שרוצה לקנות גמר ומקנה ג"כ משא"כ בחליפין שוה בשוה שאין אחד מרויח ע"י חברו ה"ל רק כמכר בעלמא מה לי מוכר בעד כסף או שוה כסף לכן צריך קנין משיכה אדרבא בשותפין בסחור' עדיף מבאומנים ובמשחק בקובי' משום דה"ל דשב"ל ולא הוי בי' אסמכתא והוא היפך דברי הנתיבות שם דר"ל להיפוך בדשלב"ל דוקא אמרו דלא בעי קנין משום דלא משכח בי' קנין על פי דין ע"ש ולדברינו ההיפוך ויוצדק הש"ך שהלכה כמותו בכל מקום ודו"ק ונ"מ בטעם הנ"ל דשייך גם בפשרה במקום שאין שום אחד מוחזק כמו ביורשים בתפיסת הבית דלא שייך ס' של

שערי משפט הנ"ל דה"ל כקונה מטלטלין שברשותו אבל טעם הנ"ל שייך שפיר יען שכל אחד מקוה להרויח ע"י פשרה אמרינן אגב דקנה גמר ומקנא ודוק].

סוף דבר הכל נשמע שקבלת רב הוא כמו פועל ומלמד שכתב הרמ"א בתשו' סי' נ' שהמנהג לקבל בהסכמת הקהל ושוב אינן יכולים לחזור בו והוא הדין המבואר בחו"מ הנ"ל דמלתא דרבים נקנין באמירה ואין צריכין קנין ולענין דין דאו' מסתבר דבעי קנין וקנינו הוי כסף או שטר כדין עבד עברי או התחלת העבודה כמו שצדדנו למעלה ולא נכפיל את הדברים.

והיטב אשר השבתי בפסב"ד דגאלאנטא בסימן ה' למעררים הללו אף לפי דברי רוח שלהם דהא דבשוגג לכ"ע אעל"מ משום זכי' בטעות שכתבו בתוס' אינו אלא אם הטעות הוא אצל הקונה והקונה הי' שוגג אבל אם אצל הקונה ליכא שום איסור שהחרם לא הי' רק על הקהל שלא יקבלו אבל לא על המתקבל לרב וליכא ברמפ"מ שום טעות ושגגה מודים בתוס' דאע"מ [אשר שיבושם כבר גליתי למעלה בארוכה] **אין בדבריהם כלום שאין רמפ"מ הקונה ולא הרב קונה הקהל אלא הקהל קונה את הרב להיות להם לעבד ופועל כמ"ש הפוסקים הנ"ל לאין שיעור** והא דיכול לחזור בו בכל עת מלתא אחריתא הוא משום דלי ב"י עבדים כדאיתא להדי' בש"ס דב"מ דף יו"ד ע"א.

ועל מה שהנחתי לעיל דברי השערי משפט בצ"ע הנה נמלכתי שדברי שערי משפט נכונים דודאי במתנה שו"ח להיות כש"ש וכן בערב מתחייבים עצמם בדיבור בעלמא בלא קנין דודאי פשוט הוא שלא נעשה שומר בלא קנין וכבר אמרנו למדאי מה הוא הקנין ומדרבנן הוי התחלת המלאכה או משיכת חפץ הנמשך שלא יוכל אחד מהם לחזור אבל מה שמתחייבים בתשלומים בין אם אמרינן שהתורה רמה חיוב תשלומין על השומרים כל חד כדינו שו"ש ושו"ח בזה שפיר אמרינן שעם קנין המשיכה או התחלת המלאכה נקנה החפץ והשומר לשמירה בא עמו חיוב התשלומין ג"כ אבל שיהי' חייב שו"ח לשלם כשואל זה לא נקנה ונתחייב ע"י המשיכה שהמשיכ' וכדומה איזהו שיהי' הקנין לא קנה ושעובד זה לזה אלא בחיוב שמירה ושלא יוכלו לחזור אבל בזה עדיין לא קנה התשלומין מה שהוא יותר מחיוב שחייבו התורה אלא דבהאי הנאה דאיש מהימן הוא גמר ומקנה ואין צריך קנין וקאים שפיר דברי השערי משפט.

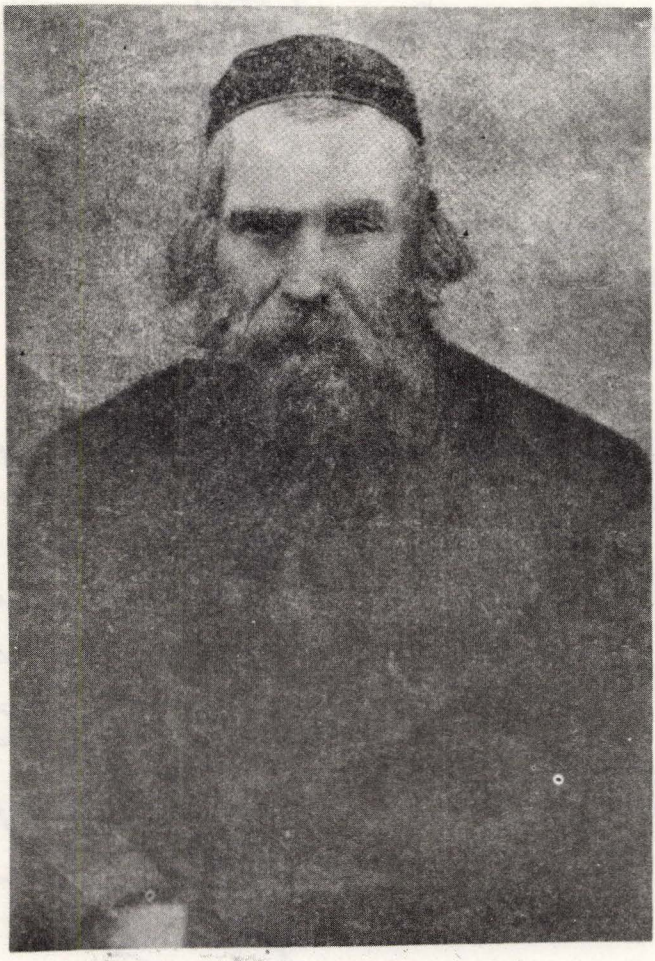
וכן תראה מבואר בש"ך חו"מ סי' מ' ס"ק ד' בפלוגתא דראשונים אם יכול לחייב עצמו בדברים בלא קנין אם אומר אתם עדי והביא שם בשם הר"ן ר"פ הנושא שמביא ראי' שלא יוכל לחייב עצמו בדבר אף באומר הוו עלי עדים דהא בערב נמי בעינן או קנין או מתן מעות ובההוא הנאה דקא מהימן לי' ובפ' הזהב נמי אמרינן גבי שומר קרקעות בשקנו מידן וכן בפ' השואל גבי מתנה שו"ח להיות כשואל אקשינן במאי בדברים ואצטרך לאפרוקי בההוא הנאה דקא מהימן לי' כו' וכתב שם הר"ן בסוף

דבריו קשה למה לא מוקי לי' באתם עדי ולדעת הרי"ף ורמב"ם דס"ל דיוכל לחייב עצמו באומר אתם עדי או בשטר צ"ל דנקט בשקנו מידו שהיא הקנאה שיותר רגילה ובערב היינו טעמא דלא מהני בי' אתם עדי לפי שהוא דומה לאסמכתא. זהו דברי הר"ן שהביא שם הש"ך ושוב כתב הש"ך שם ונ"ל לדעת הרי"ף ורמב"ם דוקא הכא מהני כשחייב עצמו בשטר או באתם עדי כיון שמחייב עצמו בלי תנאי משא"כ בשומר קרקעות ושואל כיון שאינו מתחייב מיד רק אם יאבד דמי לערב שכתב הר"ן גופי' דדמי לאסמכתא ולא מהני רק בקנין כו' ע"ש.

עכ"פ מבואר דבמתנה שו"ח להיות כשואל מתחייב בלא קנין וע"כ כמ"ש שאע"ג שצריך קנין שיהי' שואל או שאר שומר ולא נקנה בדברים בעלמא זה לזה ולא שייך לומר בההוא הנאה גמר ומקנה אלא בשכבר קנוי לו בקנין המועיל כל אחד כפי דינו ושלא יוכלו לחזור בהן ושוב ממילא נתחייבו בדיני שומרים מחק התוה"ק אבל מה שמשעבד עצמו יותר מחק התורה והשו"ח מתנה להיות כשואל זה נקנה בדברים בעלמא בשביל ההוא הנאה דאונס מהימן הוא וכן בערב בשעת מתן מעות. אבל בלא זה לא הוי חייב בתשלומין בדברים בעלמא. אף שנקנו זה לזה ולהיות לו שומר לחפצו אם במשיכה או בהתחלת המלאכה וכדומה אבל להתחייב בתשלומין יותר ממה שפסקה לו התורה לא הי' חייב דה"ל אסמכתא ולא עוד אלא שהקנין המשיכה וכדומה לא הי' על התשלומין רק שיהי' שומר והתשלומין מאליו באים כפי מה שפסקה להן התורה משא"כ ביותר ממה שפסקה להן התורה על זה ליכא קנין וליכא חיובא משום דרמי' עלייהו רחמנא. אלא דברים בעלמא שהתחייב עצמו וע"ז צריך הטעם משום ההוא הנאה דאינש מהימן לי' גמר ומקנה ודו"ק [ולפמ"ש הש"ך דהתשלומין לכשתאבד אסמכתא הוא ולא מהני בזה קנין משיכה ושום קנין רק משום דגמר ומקנה דיש לו הנאה במאי דאינש מהימן הוא לי' גמר ומקנה וקני לי' משום דטעמא דאסמכתא דלא גמר ומקנה וכאן בההוא הנאה גמר ומקנה לפ"ז אין לו ראי' מכאן להשערי צדק דשוב אכתי נוכל לומר דשאני שו"ח שהתנה להיות כשואל שהי' קנין משיכה וכדומה או שאר קנין לדין דין דאו' לכן שפיר מתחייב לשלם כשואל מאי אמרת שקנין זה לא מהני משום דה"ל אסמכתא מ"מ בשנהנה בההוא הנאה שוב לא הוי אסמכתא שוב נקנה תשלומיו בקנין ואין מכאן ראי' דמהני בלא קנין אבל נראה שהר"ן לא ס"ל שם כש"ך ואז ע"כ כהנ"ל דבלי אסמכתא לא הוי קנין כלל על חיוב תשלומין רק על חיוב שמירתו וחיוב תשלומין מאליו בא כפי מה שקצבה לו התורה אבל משלם כשואל יתר על דין תורה ליכא כאן קנין אלא דברים בעלמא וע"כ בכה"ג שנהנה לא בעי קנין וסגי בדברים בעלמא דגמר ומקנה ודוק היטב בכל זה] הנלענ"ד כתבתי פה טשאטה יע"א.

הק' שרגא צבי ט"ב

הרה"ג רבי שרגא צבי טענענבוים זצ"ל

נהג נשיאתו בק"ק טענדרו כ"ז שנה
ובק"ק מעזו- משאס כ"ר שנה . ושם מנוחתו כבוד .
נפטר ש"ק ונדושה ד' אדר ראשון שנת תרנ"ו
לפ"ק .

חגיגי יום טוב ליפא

מיטלבוים

אברי"ק סיגעט והגליל.

יום ה' גליד תלוך סיגעט יקיר

וכו' בשם מלה שרצא לפי טעגעבוים מ' אפקן
קלך ובידו הרב הגאון המקובל סיגן ושוך הרוש

טשאמאי.

צותשלוח הגדרי ובתנו שם האלווינוצ אך שני האנשים הם ונם פלה
ובוליך מן ברכה מ' ותם מלה ונסף בן אסתם מ' נשתדרש הוש
ברוב רחמיו ותסדיו ושלח לחם ישועה ורפוא לכל אחד בשוכן באוהם
נפשו ואתם חק הנעלה ותוק כתה בבוקתה ובפלחתה ושוכה שתחוש

בשלה שם ובכבו — [illegible] את רוחה ולשתי

ב׳

הגאון הצדיק רבי שרגא צבי טננבוים זצ״ל

ביוגרפיה קצרה, קוים לדמותו, עובדות ומעשים, וקובץ איגרות ומכתבים

א] בשנת תקפ״ו לפ״ק זרח שמשו עלי ארץ בעיר סענדרא מדינת אונגרין (א) שם נתגדל הלך וגדל בבית אביו ה״ה הגאון והקדוש המפורסם מוהר״ר זאב וואלף טעננענבוים זצ״ל בעל מחבר ספרי רחובות־הנהר עה״ת — פלגי מים — קריה נאמנה — אילת השחר על מגילת אסתר וכו׳.

הי׳ חתנו של הרה״ג מו״ה רבי אברהם יעקב רוזע זצ״ל אבד״ק קאשוי רבה הראשון של הקהלה החרדית החדשה (ב). בשנת תרכ״ו מיד אחרי הווסדה של הקהלה בחרו בו להיות להם למורה הוראה.

בשנת תר״ח כאשר נתקבל ר׳ זאב לרב אבד״ק וועריפעלעט מילא הוא מקום אביו ונבחר לרב אבד״ק שם בעיר מולדתו סענדרא כעשרים ושש שנים נהג שם נשיאותו.

(א) והא לך לשון כתב יד א״ז ז״ל אשר מצאנו כעת גנוז בתוך המכתבים כתבי הקדש, ז״ל „אור ליום ב׳ פ׳ קדושים ב׳ דר״ח שהוא א׳ אייר יולד לי למז״ט בני שרגא צבי מכונה פייביש הירש, וקראתי לו בשם זה להקים שם מו״ח זצלה״ה ושם אאמ״ו ז״ל, ועל דרך הקרא [ירמי׳ ב׳ כ״א] ואנכי נטעתיך „שורק״ כלה זרע אמת שעולה תיבת שורק כשמו שם הקודש. שנת ועת „גאולת עולם״ לפ״ק עכל״ה ובין תבין. [הקדמת נטע שורק חדושי אגדות עה״ת].

(ב) יהודי ת״ח מופלג וירא שמים גדול הוא גר כמה שנים באויהעלי, ישב כל ימיו על התורה והעבודה מתוך דוחק גדול, העמיד בית גדול עם דורות ישרים בישראל. כאשר נבחר לרב למד עם אנשי עדתו שעורים כסדרן והדריכם כדרך הרבנים בקהלות היראים בימים ההם.

הד עצום הי׳ להדין תורה שהתקיים להשקיט את המחלוקה הגדולה שנתהוה ע״י פילוג היראים מתוך הקהל הרה״ג מוויצען רבי דוד ליב זילברשטיין בעה״מ ספר „שבילי דוד״ אביו של הגאון מו״ה רבי ישעי׳ בעל „המעשה למלך״ הי׳ היושב ראש והוא יצא בכל תוקפו וכחו לחזק את הקהלה האורטודוקסית ואסר כל התחברות עם הצד השני, אחרי טענות שהטיחו לעומתו באי כח הנעאלוגין המשיך בלשון הזה„ הנני מכריז פה קביל עולם, כי הנני מעדיף יהודי אורטודוקסי המחלל שבת, מנעאולוג המניח תפילין דרבינו תם״ מד״ת זו בקאשוי [שהי׳ הד״ת הראשון בין שני הצדדים] יצאה הוראה לכל המדינה, בכל עיר שנתעוררו בה מחלוקת בין שני הקהלות היו דבריו של הגאון מוויצען הקו המנחה לקהלות החרדיות איך עליהם לשמור על עצמאותה של קהלתם. [דברי ימי קאשוי (ע׳ ח׳ ט׳ עיי״ש באריכות) הנספח לספר שאול בחיר ה׳].

בשנת תרל״ד נתקבל לרב אב״ד מעזא־טשאטה והגליל ושם מנוחתו כבוד וחלקת מחוקק ספון.

ב] חתנו הרב הגה״צ רבי יודא אלטמן ז״ל בהקדמה לס׳ נטע שורק עה״ת מתארו כדלקמן, האר׳ שבחבורה, אספקלרי׳ המאירה, נשגב ונעלה, מאור הגולה — ראש גולת אריאל — עטרת תפארת ישראל — קדוש וטהור (ג) וגדול הערך — חסיד (ד) ועניו ושפל ברך — שייף ועייל ושייף ונפיק (ה) עמוד הימיני פטיש החזק — ה״ה אדוני מו״ח הגאון

(ג) וז״ל בית ישראל השלם ע׳ קכ״ט [חלק ח׳] סיפר אאמ״ו בשם בנו הרב יוסף ז״ל, ששמע מפי מרן הגאון רבי יוסף צבי דושינסקי זי״ע: פעם אחת נזדמנו הרב משינאווע ובעל נטע שורק לעיר אחת, בא השוחט והראה סכינו לבעל נטע שורק, התחילו ידיו רועדות מפחד, שאלהו הרב משינאווא: מפני מה ידיו רועדות, ענה בעל נטע שורק: ראיתי על הסכין את שם המפורש, ענה לו הרב משינאווע, ומה בכך, משום כך אין צריך לרעוד.

(ד) עוד מובא שם סיפר אאמ״ו מעשה שהי׳ באיש אחד ששכח את טליתו בתוך השטענדער של הרב מטשאטה כאשר נזכר בדבר ובא להוציאו משם עמד הרב בתפלת שמונה עשרה. אך האיש שמיהר לדרכו לא חשב לכך והרים את מכסהו של השטענדער והוציא טליתו, אמר אותו האיש תאמינו לי שהרב לא הרגיש בדבר כלל, כי הי׳ שקוע בתפלתו בכוונה גדולה.

(ה) דרכו הי׳ לנסוע ברכבת במחלקה ג׳ מחלקה של עמך ומעיין בספר וברעיונותיו הקדושי׳ מנע את עצמו מלשוחח עם האנשים ולדבר עם הנוסעים פעם נזדמן לו לבוא הביתה בתחלת זמן כשהבחורים נוסעים לישיבות במחלקה נסעו שני בחורים והם שאלו אותו ר׳ איד! להיכן נוסע, השיב לטשאטה, הבחורים אמרו שגם הם נוסעים לשם ללמוד בישיבה. הוא המשיך לעיין בספר. כשהגיעו סמוך לטשאטה בקשו הבחורים ר׳ איד אנו מבקשים שיעזור לנו בהורדת החבילות, ענה להם בודאי בחפץ לב. כשהגיעו לתחנה הנטע שורק עמד למעלה והוריד להם את החבילות. כשגמר להורידן ירד גם הוא. חבורת בחורים שחכו לבואו נגשו ונשקו את ידיו הקדושים, שני הבחורים בראותם את הנעשה לתמהונם הרב שאלו בחרדה מי זה האיש? כאשר שמעו את תשובתם, התביישו שלא עלה על דעתם לשאול עליו, לא נכנסו לעיר חכו לרכבת ונסעו משם לישיבה אחרת [נמסר ע״י נינו מוה״ר מאיר טננבוים נ״י תושב ירושלים].

ספור דומה שראו בעזרו לסחוב חבילות ליהודים שבאו ליריד למכור סחורתם סיפר לנו מו״ה ר׳ שמואל בנימין שפיצר נ״י [מפאקש] כעת בבני־ברק ששמע מר׳ ישראל רוזנפלד שגר במעזו־טשאטה והתישב אח״כ בעיר פאקש.

בשו״ת נט״ש סימן י״ב כתב, כהד״ג הציע לפני פסק דין אשר ברר ולבן בין שני רבנים בעיר אחת בגאליציען אשר לא כנה שמם ומקום העיר אשר יושבים בו בדברי ריבות וטענות שלהם אשר דרשו את כבוד ה״ג נ״י להגיד ולהחריץ משפטם עפ״י דין תורה וענותו הרבוני לעיין בו אם כנים דבריו, וכן הציע הדבר לפני כבוד אחי הה״ג אבד״ק פוטנאק נ״י — הנה לחץ אהבתי אלצוני לחוות לו דעתי במקצת ענינים מדברים הנאמרים במועצות ודעת בפסקו — אבל האמת אגיד לולא אהבתי לא הייתי נטפל לדבר גדול כזה אשר לא יאות לגבר כמוני להכריע בו, ולא ידעתי מה מצא בי לממוך על הכרעתי בזה וכו׳ עי״ש. ועיין עוד בקובץ מכתבים לקמן.

וכו׳ — ולספר בתהלות המחבר — אותו לשבח ולפאר — כדרך מוציא לאור איזה ספר — דברי אך למותר — כי מי ימלל רב חילו — גודל צדקתו ופרישותו (ו). קדושתו (ז) וישרותו (ח), ומודעת זאת בשער בת רבים, בקהל גאונים גדולים וחסידים, כי ירד לעומק הפלפול ולחדרי הלכה (ט), להגדיל תורה ולהאדירה, וכאשר יראה הרואה,

---

(ו) שמעתי מפי אאמ״ו מאוה״ג זצ״ל, שהגאון בעל נטע שורק הי׳ ער בלילה הראשון של סליחות [בית ישראל השלם חלק ח׳ ע׳ רצ״ג].

וכן הי׳ נוהג להיות ער בליל הסדר פעם בא אליו בחור שרצונו להתארח אצל הרבי בליל הסדר הוא קיבל אותו בסבר פנים יפות, אחרי התפלה ישבו לעריכת הסדר, כנהוג הסביר את ההגדה בע״ט ופרושים אחדים אחרי גמר הסדר [לפני חצות] אמר להבחור שילך לישון ולפנות בוקר יבוא להעיר אותו כדי ללכת למרחץ לפני התפלה, הי׳ להבחור חלישות דעת הלא לא ראה שום דבר מיוחד יוצא מן הכלל, הי׳ לו לנסוע לאיזה אדמו״ר כמו שעלה בלבו בתחילה ושם בודאי הי׳ בא על ספוקו. גם שנתו לא ערבה לו הקדים לקום, הסתובב מסביב לבית של הרבי הציץ, מחלון בוקע אור, התקרב הסתכל פנימה, והנה הרבי לבוש עדיין ב„קיטל״ מורכן על הספרים לן בעומקו של הלכה נכנס בשקט שכמעט לא הרגיש בו בבואו אל הקדש פנימה. מה זה מהרת בני, הלא עוד לא העת להתאסף לתפלה. כעת נרגע הבחור ואמר אכן נודע הדבר למה אסתייע לי להיות פה, לראות עבודת ה׳ בצניעות ופשטות וכנראה רצה גם את זה להסתיר רק הקדמתי לבוא [שמעתי מהרבני הרה״ג מרביץ תורה וכו׳ רבי מרדכי פרידמן שליט״א מיקירי קרתא דב״ב המו״ל ספר מהר״י קר״ט].

כבר בצעירותו הי׳ מפורסם כגדול בתורה ואת הדבר הקשה יביאון אליו למרות זאת לא ניהל ישיבה מרובת אוכלוסין חובשי ספסלי בית מדרשו היו רק עשרות מועטות. הרה״ג רבי שמעון גרינפלד בעל שו״ת מהרש״ג בן הרה״ג רבי יודא אבד״ק סעמיהיי״א סיפר כי אביו אמר על הנטע שורק „גדלות התורה אינה נמדדת לפי מספר התלמידים״. [מפי הרבני מו״ה ר׳ שלמה חיים ברנשטיין שליט״א תלמיד מהרש״ג — ב״ב].

(ז) בספר בית ישראל ח״ח ע׳ קכ״ט מובא. אמר המו״ל סיפר הרב ר׳ שלמה הרשקוביץ זי״ל: פעם אחת ישבו בעיר פאפראד הגאונים בעל „נטע שורק״ ואדמו״ר מאונסדורף זצ״ל ואחד מבעלי הדינים לא נהג במדת דרך ארץ כראוי כלפי הדיינים, טפח אדמו״ר מאונסדורף בידו על השלחן ונתן קולו על בעל הדין שא! דיא שכינה איז דא! טשאטער רב איז דא! [הס׳. **השכינה מצוי׳ כאן, הרב מטשאטה כאן!**].

(ח) וז״ל בסי׳ י״ז שו״ת נטע שורק, בדבר הפסק דין וכו׳. לבאר בארוכה טעמם ונמוקם של הבי״ד בשני דברים אשר יבוא הלאה ואשר אנכי אחזה עתה בענין, אי נטוי מעמד הדין אשר לפי דעתי הוא טעותא בדבר משנה שלפי שורת הדין טעה בדבר משנה חוזר „**ומוטב דנהוי בכיסופא בעלמא הדין ולא נכסוף בעלמא דאתא חש״ע עיי״ש.**

ובסוף דבריו שם **ואני חוזר בזה מהוראתי** ככל חזיון הנ״ל ומבלי אפונה גם שאר הדיינים שהיו עמי בפסק דין זה יחזרו, כי על דברי הנ״ל אין להשיב. והוא רחום יכפר.

(ט) הרבי מאונסדורף זי״ע הי׳ אומר פלפול אחרי מנחה של חג השבועות, וסיפר, שבעל נטע שורק הי׳ נוסע לחג השבועות להצדיק מצאנז זי״ע והיו שם הרבה רבנים ונתכבד **ע״י בעל דברי חיים לומר פלפול** [בית ישראל השלם ע׳ ק״ל].

באחד הימים, כאשר יצאו לאור עולמים, חבור גדול בכמות ואיכות, מנחה בלולה בחריפות ובקיאות, כפתורים ציצים ופרחים, על סוגיות הש״ס מיוסדים — וחבור נפלא בשאלות ותשובות, שם הראה עוז ותעצומות, בהלכות גדולות וקבועות, ברור האמת לאמיתו, ותזל כטל אמרתו, מעשה תקפו וגבורתו (י), שמעו הטוב הולך בכל המדינה (יא), ומקלסין אותו בכל עבר ופינה, וצדיק יסוד עולם, יהי שמו לעולם.

הרבה פעמים כשבאו ממרכז הונגרי׳ לסגז אמר להם: למה באתם אלי, בסמוך לכם יש הרב דטשאטה תלכו אליו ותושעו.

(י) בסוף סי׳ כ״א כתב הנטע שורק וז״ל, וכל האריכות הלזה שכתבתי למעלה הי׳ רק להשקיט רוחכם שפניתי לבי לעיין בדבר, אבל אחרי הסכמתי הנה תרהיב נפשי עוז לדבר על לבבכם, לבעל יעל על לב אחד מהצדדים לזוז מדברי האלו אפילו כחוט השערה, אף שכתבתי דברי דרך פשר הנה יסודו בפסק בית־דין. ולא תצלח יד אחד מהצדדים לשנות הדבר ולא יפיקו זממם ולא תקום ולא תהי׳, ויגלה לעיני השמש, כי אך תאונה הם מבקשים, למען הוסיף תת כח לחיצי הריב וחרב המדון המתהפכת מני אז בתוככם, למען סכסך מחדש קהל עדתכם בסבך המריבה, ומבוכות נוראות, והמכשלה הזאת תחת ידם, ונדע בשל מי הרעה בבוא הדבר ח״ו שנית לפני הבי״ד וכו׳ . . ומסיים אכפול בזה דברי הכתובים למעלה [שתחוסו על כבוד שמים ועל כבוד קהלתכם אשר אנשי׳ הוחזקו לאנשי מדות טובות ויראים, למה להשפיל שנית כבודה לעפר ע״י המריבות, ולא תזיעו מדברי הנ״ל.

(יא) כשהציעו את נכדתו [בת הגאון רבי יודא אלטמן] להרה״ג רבי יוסף אשר פוללאק (אבד״ק ווערפעלעט) זי״ע הלך לשאול את הגה״צ דאונסדורף זי״ע אם לבוא בקשר שדוכין, אמר לו הרב דאונסדורף ראיתי את רבי חייא ובניו באסיפת רבנים, את הגאון דווערפעלעט בעל רחובות הנהר עם שני בניו הנטע שורק ואחיו הרה״ג ר׳ יעקב אבד״ק פוטנאק בעה״מ נהרי אפרסמון ואתה עוד חושב וחושש אם להשתדך עם משפחה הזאת. [מפי הרה״ג העומד על משמרת הקדש מוה״ר ר׳ בן־ציון יאקאבאוויטש שליט״א מיקירי קרתא דב״ב בעה״מ ספר ציוני טהרה ועוד].

בהקדמה לספר מי יודא מביא אאמ״ו הגה״ק מו״ה רבי שמשון אבר״ק פאקש הי״ד כאשר באחד הקהלות הסמוכות נתרוקן כס הרבנות והסכימו בני הקהלה אותה כמשפט למלאות, שמו חכמים עיניהם בכ״ק אאמ״ו ויבחרו בו רוב מנין ורוב בנין הקהילה לשום העטרה בראשו ובאו ג״כ שלוחי דמצוה צירי הקהילה לביתו נאוה ואת האגרת הרבנות מסרו לו באהבה, אולם הי׳ עוד בין הנברריים אשר הי׳ לו ג״כ צד וסיעת מרחמוהי ת״ח מובהק בעיר לא רחוקה שמה אשר ישב בבית חתנו שירד מנכסיו ועי״ז שעתא דחיקא לי׳ והיו באים קרוביו לטשאט אל כ״ק א״ז [הוא הנטע שורק] להתחנן לפניו לאמור, הלא חתנו דמרן יש לו אכסני׳ של תורה בביתו ולא נצרכה לו הרבנות אלא להעדפה והרחבת הדעת לא כן לת״ח הנ״ל נחוץ לו לפרנסה ולרש אין כל כי אם קיותה זו לזכות בקנין הרבנות הנ״ל ע״כ יצוה נא לחתנו לבל לקבל משרת הרבנות הנ״ל וממילא יפול חבלו בנעימים בנחלת הרבנות ותחי נפשו ונפשות ביתו וכ״ק א״ז נאות למבוקשו ואאמ״ו זי״ל נשאר בביתו, ות״ח הנ״ל זכה בגורלו ולהבהל״ח עוד היום עומד ומשמש בקהלה אחרת ולו שם בגדולים לאויט״א עיי״ש. אאמ״ו הגה״ק העלים את שמו וד״ל. כעת נדפס בשנוי קצת בהקדמה לספר לחם שלמה עה״ת ה״ה הרה״ג הצוה״ק ר׳ שלמה זלמן עהרנרייך בעל מו״ל ספרי שו״ת לחם שלמה ועוד אבד״ק שומלא. הי״ד.

ג] ובהקדמתו לספר חדושי סוגיות כתב: יראי השם ואוהבי הא־ל, עם ה' ובית ישראל, חכמי חרשים ונבוני לחשים, המה ראו ספר **נטע שורק דרשות עה"ת** מכ"ק מו"ח ז"ל הגאון האדיר מאור הגולה, ושמו עיניהם על המרגליות הטובה והיקרה, אמירה נאה ואגדתא יאה, כן תמהו על יקרת צוף אמריו הקדושים, זכים וברורים, מעולפת ספירים, דורש כמין חומר, על אדני הצדק הפז וקו היושר, תפוחי זהב במשכיות כסף, כל רואיו למעשיו יכסוף, דרשותיו על יום מועד ושבת, היא להם לעונג ולנפש משיבת, והמעין הדעת חכמות וישועות, היא לרסיסי טל על תלמי לבבות, ומתעדנים במרעה טוב ושמן, בתוכחת מגולה אשר בתוכו טמן, וכולם כאחד עונים ואומרים, מי יאכילנו מלחם אבירים, מי יתן לנו מתקו גם מיתר החבורים, תאבים אנחנו לכלכל נפשינו, ולהאיר עינינו ממיני מגדים, כפרים עם נרדים.

ד] כל ימיו עמל ויגע על חדירה לרזי יסודות תורת ה' וכל הליכותיו רבי האצילות דוגמא ומופת בדרך של צניעות ופשטות (יב). התמסרות לזולת הארת פנים לכל יחיד ויחיד ובעת ובעונה אחת תקיף ואמיץ עומד כצור חלמיש על משמר העקביות בשמירת דרכי תורתינו הקדושה כאשר הורונו אבותינו ואבות אבותינו רבותינו מאירי דרכי התורה בכל הדורות כדי לחזק ולבצר את חומת הדת והיהדות לא נרתע מפני שום קושי (יג) ואף על בריאותו הרופפת ואף על זקנתו לא ידע רסן לצאת למרחקים כל זמן שנדרש עבור טובת הכלל (יד).

(יב) בספר תולדות שמואל (של הרה"ג הצדיק האבד"ק ור"מ דאונסדורף) דף מ"ו מביא פעם אחת הי' מרן ז"ל על האסיפה בפעסט ולערב הכינו סעודת דגים, בחזרתם שאל מר"ן ז"ל את הרב מקירכנדורף האם ראית איך כוון באכילתו הרב הצדיק מסיגעט כי אכילתו לא דבר פשוט הי', והאם ראית אכילת הגאון מטשאטה אשר לא ראיתי כהנה לכוון כ"כ באכילה כמותו, ושאלו הרב מקי"ד נו איך אוכל להבין את זאת והשיבו מרן ז"ל כי יש ע"ז סימנים, ושאל הנ"ל עוד הלא לשניהם היו להם סימנים שווים והשיבו מרן ז"ל כי יותר לא יוכל לגלות.

(יג) השתתף באסיפת שנת תרכ"ו במיהאלאוויטץ וחתם על החלטת של אותו אסיפה ואח"כ באסיפת תרכ"ט בפעסט הי' ג"כ מהיושבים ראשונה במלכות רבנן ביסוד האורטודוקסי'.

הבאנו לעיל בפרק שני את מכתבו למחזיקי הדת בלבוב. את מכתביו מספר מלחמות מצוה. וכן את תיאורו על התייסדות האורטודוקסי'.

(יד) באחד ממכתביו לאחיו בעל נהרי אפרסמון כתב: אודיעך בזה שבלילה הבאה אלך אי"ה לפעסט שנקרא נקראתי מר' יצחק רייך נ"י (נשיא לשכת היראים) בדבר עצה בעניני הכלל. ומה **אעשה אני מוכרח לילך אף שהוא עלי לטורח.**

אחיו בעל נהרי אפרסמון התיעץ אתו בכל עניניו הן במילי דשמיא והן במילי דעלמא, כשבאו להציע לו את כסא הרבנות בעיר הבירה בודא־פעסט אמר להאנשים שעליו לשאול מקודם את דעת אחיו הרב דטשאטה. תשובתו הי' לחם לאכול יש לך טוב פת חריבה ושלוה בה, בעיר הבירה שאנשי' מרובים טרדות שונות יהי' לחמך יום יום, ולא תוכל ללמוד על מי מנוחות וכו'. בלי להרהר אחרי דברי קדשו דחה את ההצעה.

התמצא במבוך הזרמים הפוליטיים השונים של המדינה ושל הקהלה ותודות לסגולות נפשו (וט) וידיעותיו המרובות השכיל תמיד למצוא מוצא בערך הבעיות הקשות ביותר, השתתף בישיבות ובניהול דברי תורה אשר ערכו לפעמים ימים רבים, בדין תורה הזאת (ד"ת דגאלאנטא) הי' נטרד יותר מחצי שנה.

אתן פה מקום מש"כ הרה"ג ר' **יעקב טענבוים אבד"ק פוטנאק**. יום ג' שלח תרנ"ב.

שוכט"ס **לבני חביבי הרב המאוה"ג הצדיק בקש"ת ימו"ה מנחם נ"י אבד"ק פולעק** והגליל יצ"ו. וזוגתו הרבנית הצדקת א"ח מ' חי' גיטל תחי' והילדים יחי' אודות שאלה בשו"ב ... בסופו אהובי בני נ"י הנה דברתי עם אחי הגאון נ"י אודות אכילתך בשר בהמה ואמר שזאת שתלך לשחיטות בהמות עם השוחט אינו נכון כי לפעמים זמן השחיטה בלילה או בעת התפילה או לימוד שא"א לילך, אך אמר שכה תעשה שלפני כל שחיטה ושחיטה תראה הסכין כי בענין כזה א"א להחמיר ע"ע שלא לאכול בשרא דתורא המחזק גופו של אדם לתורת ה' ועבודתו, וגם זה בכלל עבודת ה'. — אמת שגם דעתי הי' כן מקודם אך לא רציתי לכתוב לך עד שאדבר תחילה עם אחי הגאון נ"י [הנטע שורק] **אשר דבוריו קדושים וטהורים**. ואחר ששמעתי זאת מבלי שאמרתי תחילה דעתי, תוכל לסמוך ע"ז בטח באין שום חשש. הנני חותם בברכת אביכם אוה"נ בלונ"ח. **יעקב טענענבוים**

בכל זאת התנזר מאכילת בשר. נהרג עק"ה ביום ג' סיון אחרי שהגיע לגיל גבורות.

(טו) אעתיק מספר מקור חיים [בהקדמה עטרת משולם ולציון יאמר סי' ק"ז] מהרה"ג איש ירו"ש העומד על משמרת הקודש מיקיר' קרתא דבני־ברק המו"מ וכו' מו"ה ר' בן־ציון יאקאבאוויטש שליט"א בעה"מ ספר ציוני טהרה ועוד, בענין ד"ת בעיר מולדתו דיאנדיאש בשנת תרנ"ד בערך וז"ל השייך לענינינו.

והגיעו הדברים שלשכה המרכזית (לאנדעסקאנצעלייא) התערבה ומינה בי"ד שיבוא לעירינו לדון ולהורות על גורלו של השו"ב. וככה נתמנו ארזי הלבנון אדירי התורה לחברי הבי"צ, ה"ה הגאוה"ק הנטע שורק זצ"ל (דברנו אודתו לעיל אות י"ז או"ק ב) להפך בזכותא דהשו"ב, והגאוה"ק בעל תבואת השדה זצ"ל (דברנו אודתו לעיל אות נ"א) עמד מצד הקהלה. ואת מי שנתמנה להיות הראב"ד שכחתי.

ובבוא יום המוגבל שהבי"צ ישבו כסאות למשפט, יצא כל הקהל לקבל פני גדולי הדור אבירי התורה כנאה וכיאות לכבודה של תורה, ואך נכנסו לאכסניא שלהם, ואנשי הקהל הלכו לבתיהם, פתאום ראו שהגאוה"צ בעל נטע שורק לא נמצא בבנין, התחילו לחפשו ולא מצאוהו, ובערך בחצי הלילה חזר לאכסניא מבלי שיגיד למישהוא איפה שהי'. ולמחרת היום כאשר ישב הבי"צ במעמד כל הקהל, ואחרי שהראב"ד פתח פתחא לדברי ריבות בשערי עירינו, עמד הנטע שורק על רגליו וסיפר. שבהגיעו לעיר הזאת, פשט בגדי הרב ולבש בגדי בעה"ב, והתחיל להסתובב באמתלאות שונות בבתי חברי הקהלה, לשמוע על מהותו של השו"ב, בכדי שישמע בדרך מסל"ת על מה ועל מי עומדים לדון. והוציא הבגדים שהי' מלובש בהם, והראה אותם לעיני הקהל באומרו, תראו נא למי המטה ולמי החותמת והפתילים, והכירו שהוא הי' אותו היהודי שביקר אצלם אתמול בערב כאשר הוא מלובש בבגדים הללו. והמשיך ואמר ! — היות וכל מה שסיפרו לו הי' מחוץ לבי"ד, ממילא

קובץ מכתבים

בחלק ראשון של מדור זה נאספו מכתבי רבינו בעמח"ס „נטע שורק" זצ"ל אשר מתוכם משתקפת דמותו הגדולה והרב גוונית של רבינו, ואשר יש בהם ללמד על מידותיו הטהורות, קנאותו להעמיד הדת על תילה, ועל דעתו דעת-תורה. רובם נלקטו ונדלו מתשובותיו אשר נדפסו בשו"ת נטע שורק. בחלק השני נאספו מכתבים מהשנים תרנ"ד—נ"ה אשר נשלחו אל רבינו, מהם ניתן לעמוד על ההכנעה ויראת הכבוד שרחשו לו. רובם של מכתבים אלו רואים עתה בראשונה את אור הדפוס. בחלק השלישי דלינו קטעים מתוך חליפות שו"ת המופנות אל רבינו.

חלק ראשון

א

שוכ"ט להרבני המופלג בתו"י חרוץ ושנון כש"ת מה"ו ר' שמואל עהרענפעלד נ"י.

יקרת מכתבו הגעתי ושמחתי לקראתו, **ואני תמה על כמ"ע ששאיל שאילתא קמאי ומה ראה על ככה הלא אתו עמו כבוד אביו** י"נ הרב הגאון נ"י אשר כל רז לא אניס ממנו, ואולי כונתו שאטייל עמו בח"ת ולא הלכה למעשה, הנה גם בזה ידי אסורות וכמשא כבד עלי העיון והמכתב ותקפה עלי משנתי בשיעורי דיומא עם הבחורים מלשים עיוני בעניינים אחרים. אולם לאו אורח ארעא היא לבלתי השב לגבר כמוהו, לקחתי מעט פנאי בזו הרגע מרוב טרדותי לעיין בדבריו.

בסוף התשובה כתב כנלע"ד בלי עיון, וכתבתי כל זה רק לכבודו אבל **להלכה יציע הדבר לאביו ידידי הה"ג נ"י...**

(נט"ש חלק או"ח סי' ב')

עפ"י דיתוה"ק יש להם זכות לטעון אחרת. אבל הירא את ה' ישמור עצמו מלשקר, ומדבר שקר ירחק. וכולם ענו ואמרו פה אחד שמחזיקים בדבריהם ולא חוזרים ממה שאמרו כבר.

ואז המשיך (הנטע שורק) א"כ לפי מה ששמע (ופרט ומנה את כל הנשמע) מאנשי הקהל, הלא השו"ב הוא קל שבקלים ושחיטתו פיגול הוא לא ירצה. והתחיל לשבח את אותו האברך (הוא אבא מארי ז"ל) שמסר נפשו בכדי להציל קהלה שלמה לבל יתגעלו בשחיטה כזו. והרבה בקילוסין של א"מ ז"ל. (ואעפ"י שהרבה פעמים שמעתי סיפור זו, מ"מ נשכח מזכרוני לשון קדשו של הנטע שורק זצ"ל, וחבל על דאבדין) — מובן מאליו שאחר הדברים האלה הוציא הבי"ד פס"ד להעביר את השו"ב ממשמרתו.

ב

שפעת שלוכט"ס לאיש אשר לא ידעתי לכנותו לפי כבודו הרמה ואם הוא גבר הוקם על, אך מדברי תורתו ניכר כי גדול בתורה הגיהו ומחדדין לי' שמעתתא חריף ובקי בחדרי תורה כש"ת מה"ו רב משה ..... צונץ נ"י בעיר קראקוי.

מכתבו היקר מעלפת ספירים בדברי תורה הגיעני בעתו ובזמנו ועמו הסליחה כי לא השבתיו מיד כי הדברים עמוקים וצ"ע רב ולא נתנני העת עד עתה מחמת טרדות רבות ובאמנה הדבר לתמהון בעיני ששלח דבריו אלי ומי אנכי להכריע בענין עמוק אשר גדולי האחרונים תלו זיניהם זה מזל זה אך אין דרכי לסרב מלחוות דעתי העני' להלכה ולא למעשה ורשמתי בזה מה שעלה במצודתי וזה החלי.

(נט"ש או"ח סימן כ"ח)

ג

ב' דר"ח אדר שני תרל"ה

שוכ"ט לי"נ הרב הגאון המפורסם צדיק תמים כש"ת מו"ה ר' יצחק גליק נ"י אבדק"ק סענטפעטער נ"י

אחדשה"ט הנה מכתבו היקר הגיעני עש"ק העבר וטרדות סבבוני ועצרוני ואחר עד כה מלהשיב ועתה באתי הנה בדבר אשר נועץ אתי להסכים עמו בכתיבת שם המגרש והוא דבר שצריך עיון וקטונתי מלצרף דעתי להלכה למעשה אבל לעשות רצונו חפצתי וכ"ת יעשה כראות עיניו אם לרחק או לקרב דעתי בזה...

וכמ"ע יבחר ואני עמוס הטרדות וידי כבדים לא אוכל להאריך עוד וגם אחיש להשיבו ואשאר בזה ידידו דו"ש בלונ"ח.

(נט"ש אה"ע סימן מ"ד)

ד

שוכ"ט לי"נ ה"ה הרב המאור הגדול חריף ובקי צדיק תמים כקש"ת מו"ה שמוא' נ"י אבדק"ק טשאבא ואגפי' יע"א.

עש"ק העבר סמוך לכניסת שבת הגיעני יקרת מכתבו בנדון השאלה ומבקש תשובה מהירה כי הדבר נחוץ אצלו, ואני תמה על כמע"ת נ"י כי שם עינו עלי בשאלה שצריך עיונא רבה לסמוך על הכרעה שלי, והגם שאני משיב לכמע"ת נ"י כי כן הוא חוק הרעות ולטייל בדברי תורה אבל לא לסמוך עלי ובפרט בנדון זה שלא יכולתי לעין בו כ"א כשעה חדא כי מחולי הקדחת ר"ל בטוב ישמע, הייתי חש בראשי עד היום. ועתה אני כותב דעתי כפי קט שכלי מה שישרה בעיני מדברי כמע"ת נ"י.....

וכמע"ת יעיין בדברי ואם ימצא שהם דברים ראויים ונכונים לסמוך. אם ירצה לסמוך הלכה למעשה יעשה כרצונו.

(שם סי' מ') תרל"א

ה

בעה״י מוש״ק וארא תרל״ז לפ״ק

שוכ״ט לי״נ הרב הגאון הצדיק המפורסם כו׳ כו׳ כקש״ת מהו׳ ר׳ שמואל עהרענפעלד נ״י אבד״ק סיקס והגליל יע״א.

נעימות ימינו הגיעני לנכון ושמחתי בראותי מכתב ידו הטהור, ובדבר אשר שאלני להצטרף אל בי״ד של ג׳ להתיר אשה עלובה מכבלי העיגון לעשות רצונו חפצתי תמיד אף שלדעתי מוטב הי׳ לו לבחור ברב אחר אשר מסיק שמעתתא אליבי׳ דהלכתא, והנני בזה לדון בדבר כפי ע״ד וכמ״ע יודיעני אח״כ דעתו אם לקרב או לרחק לברר האמת.....

ובזה אשאר ידידו דו״ש החותם בברכת כ״ט.

(שו״ת נט״ש אה״ע סימן מ״ו)

ו

ב״ה תרנו״ל פה טשאטה יע״א

שוכ״ט לידידי הרב המאוה״ג החריף ובקי כו׳ וכו׳ כש״ת מהו׳ ר׳ חיים פריעד נ״י אבד״ק סענטפעטער יע״א

סוף דבר מי שדעתו יפה לסמוך להתיר מכל טעמים הנ״ל אין מזחיחין אותו לפי דעתי בצירוף כל הני צדדים. והי׳ בדעתי לעבור על הדברים עוד הפעם ולעיין בהם ולסדרם בסדור נכון וראוי אולם הדבר כבד עלי בעצם, וגם אני מוטרד מאד בגלל כן הנה אני שולחו כמו שהוא ואני מסכים בהיתרא דהך בעל האשה ע״י מאה רבנים אבל אך בתנאי אם יסכים עמנו אחי הרב הגאון דפוטנק נ״י והוא יעבור על דברי וישלח כ״מ את הרשום הזה על ידו ואשאר בזה ידידו דו״ש.

להנ״ל א׳ דחנוכה

הגיעה מגילה עפה מכ״ת מלא השגות על דברי ובגוף הדין להלכה הסכמתי עם כ״ת מטעם שכתבתי אך לא רציתי לסמוך על עצמי עד אשר יסכים עמנו אחי הה״ג, דפוטנאק נ״י יען שלא ניתן לי העת לעיין היטב שיהי׳ הדבר ברור בידי וגם עתה אני מסכים לדברי אחי הה״ג דפוטנאק נ״י להציע הדבר לפני הנך גאונים שהסכימו לדברי מר ויודיעם שגב״ע הי׳ ביחיד ואם יחליטו שמכ״ז לא נשתנה הדין להיתרא גם אנכי נמנה בין הק׳ רבנים, ועתה לא באתי רק בדברי השגותיו הנוגעים לדין היתרו.....

עכ״פ אם יראו הגאונים אלו הפקפוקים ויסכימו להתירם הראשון גם אנכי עמהם.

(שו״ת אהע״ז סימן כ״ג)

ז

מוש"ק בהעלותך תרנ"ג לפ"ק פה טשאטה יע"א

שוכ"ט להרב המאור הגדול הוותיק צדיק תמים חריף ובקי כו' כו' כש"ת מהו'
רב פנחס שטיינער נ"י אבדק"ק איללאק יע"א.

מכתבו היקר הגיעני זה ימים אחדים ועמו הסליחה כי אחרתי בתשובתי עד כה כי אני מוטרד בעניינים שונים מזגי חלוש ועלי לטרוח לעיין ולחפש בספרים ומלאכת הכתיבה כבד עלי ובעש"ק העבר לקחתי לי פנאי לעיין בדבריו הנעימים **לעשות רצון כ"ת נ"י לחוות לו דעתי אבל לא למעשה עד כי כ"ת יעיין היטב בדבר עם חתנו היקר חו"כ נ"י ואת אשר יושר בעיניכם יקרבו ואת אשר לא יכשר בעיניכם יזרו הלאה וירחקוהו.**

(שו"ת נט"ש יור"ד סימן פ"ז)

ח

בע"ה אור ליום ד' לסדר בשלח תרלג"ל סענדרע יע"א.

שוכ"ט לי"נ ש"ב ה"ה הרבני האברך מופלג ויראה מורג חרוץ חדש בעל פיפיות חריף ובקי כקש"ת מהו' אהרן נ"י.

מכתבך היקר הגיעני היום לעת ערב ועל דברי השגתך שמחתי ודין הניין לי וגם אנכי כתבתי לך אז בחיפזון לכן לבי הי' תמוך עליך לעיין בדברי. וגם כעת לקחתי בזרוע עת קצר פנאי להשיבך מה שעלה על דעתי בלי עיון כראוי **ואתה תשקלם ברוחב בינתך אם כנים הם לסמוך עליהם לדינא.**

(נט"ש סימן נ"ה)

ט

מכתבו היקר מא' פ' בלק הגיעני אמש ושמחתי בו כי ראיתי שאין לבו גס בהוראה ואינו רוצה לסמוך על דעתו בענין מסובך בסבוך הסעיפים. **ואשר פנה אלי הנה יותר הי' נח לו בכמו אלה לשא ולתת בענין עם א' מגדולים....**

(יו"ד סי' כ"ט)

י

נעימות ימינו (הה"ג ר' ש"ר) הגיעני לנכון ולעשות רצונו חפצתי אף שהוא לי למשא עיפה להראות דעתי בדבר חמור אבל לגברי דכוותי' הנה לא עלי סמיכתי' כי אם אך אם דברי יהיו נכונים בעיניו יכריע כרוחב דעתו...

(יו"ד סי' נ"ט) (תרמ"א)

יא

ב"ה י"א אב תרחמ"ל.

שוכ"ט לאהובי הגאון הגדול הצדיק המפורסם כש"ת מהו' שמוא' רוזענבערג נ"י אבדק"ק אונסדורף ואגפי' יע"א.

ידידי היקר אנכי לא אדע למה סומך ראשו ורובו עלי ועל דעתי בענינים כאלו ובפרט בעניני השמות גיטין התלוין בסברא ובחפוש בספרי אחרונים וכבר החליט הח"ס באה"ע תשובה ל"ז שאחרי הכרעת אחרונים בענינים כאלו אנו הולכין אף אם יש פירכא אחרי שכן נתקבל לענין כתיבת גיטין. אך לבלתי יחשב שאין בחפצי לעשות רצונו עיינתי קצת בטיב גיטין וכמעט העתקתי לשונו באיזהו מקומן ומה שנלע"ד.

אבל לא להלכה רק כאשר כה"ג יכריע בשכלו הזך להלכה איך לעשות על צד היותר טוב לכתחילה וכאשר כתבתי לנפשי כן אשלחם בזה לכה"ג כי הכתיבה קשה עלי לסדר הענין ולהסיר מדברי האריכות אשר הוא שלא לצורך ... דברי אוהבו דו"ש.

(שו"ת נטע שורק אה"ע סי' מ"ה)

יב

אחד"ש הנני בזה להתנצל על שלא השבתי לו מיד שהי' מסיבת טרדותי שעלה מלבי יום יום ועתה באתי בזה בד"שו ושמחתי במכתבו עם ידיעת מעמדו, והי' אם ראשתו מצער אחריתו אי"ה ישגה, ובדברי תורתו נהנתי ואין בידי כעת להשתעשע בזה רק איזהו הערות קטנות על דרכו שהלך בה אך בשלהי מכתבי אעתיק לכבודו סנסן אחד בדברי הערוך אשר נמצא בחידושי והי' בזה שלו' מנאי י"נ דו"ש בלונ"ח.

(סי' ל"א להרב משה גרינפלד)

יג

בע"ה עש"ק לך־לך תרמב"ל טשאטה יע"א

שוכ"ט לאהובי הרב המאוהג"צ חריף ובקי עדני העצני כש"ת מה"ו ר' חיים וויטריאל נ"י אב"ד יראים דעיר מישקולץ.

מכתבו היקר מג'לך־לך הגיעני אמש בלילה ואיני יודע איככה נתעכב על הדואר כל כך וראיתי בו שהדבר נחוץ מאד להשיב כי הפועלים אצים ואין אני מעכב תשובתי יען ששאלוני ויכול לגרום עכוב, אבל לא הי' בכחי לברר הכל היטב מחמת הנחיצה, וכ"ת יעשה כמו שעיניו רואות בלב שלם שלא יהי' לבו נוקפו. ומצדי לא כתבתי דבר ברור אך הערות שיעיין בו כ"ת ויותר הי' לו לכתוב אל מקום אחר.

(נטע שורק סימן ע"ד)

יד

ב"ה יום ב' פ' חיי תרמג"ל פה טשאטה יע"א.

שוכ"ט לידידי הרב הגאון הגדול המובהק בקי בש"ס ופוסקי' צדיק תמים כקש"ת מהו' רב מאיר דב פעדער נ"י.

יקרת מכתבו הגיעני וענותנותו הרבוני להציע לפני את אשר הגו רעיוניו בענין נקיון המקוה לכתחילה באופן לצאת מידי כל החששות יען שענין המקואות הוא טהרות מקור ישראל וחמור מאד וצריך לצאת יי"ש לברוח ממאה שערי היתר נגד חד צד איסור ותקן סדר נקיון המקוה כאשר באו דבריו במכתבו אשר אני שולח לכה"ג בחזרה בזה באר היטב ודרשוני אם אסכים דעתי עמו.

הנה עצתו בסדר הנקיון אין צריך הסכמה כי המה מאירים ומוסכמים מעצמן. אך כמע"ת הציע לפני מעשה שהי' במקוה שלא ניקו אותו על סדר הנ"ל שלדעתו צריך ואיכא חיוב לנקותה שנית גם זאת הציע לפני אם מסכים גם אני לדבריו והפליא בשקלא וטרי' ובקיאות בפוסקים, ויען שחפצו ורצונו בזה שאחוה דעתי **לא אמנע בזה דברי אף שימצא בדברי באיזה פרטים נגד דעתו הרמה הנה איני מחליט דעתי אך אציע לפניו בזה ואת אשר נראה בעיניו יקרב ואת אשר לא יכשר בעיניו יזרה הלאה....**

(נטע שורק סימן ע"ג)

טו

בע"ה ד' מטות תרלג"ל סענדרע יע"א.

שפעת שלום וברכה, לגבר אשר לו ככה, פי שנים ברוחו, תורת ה' אזור מתניו, ויראה אזור חלציו, הרב המאוהגדו"ל חריף ושנון כש"ת מ' נפתלי כ"ץ נ"י אבדק"ק לעמעש יע"א.

מכתבו היקר הגיעני אמש והיו לי דבריו לשעשועים. ואמרתי בלבי, אשנה פרק זה לטייל עמו בדברי תורתו כיאות, אולם כבלי הטרדות אשר כתרוני בימים הללו לא נתנו לי מרגוע אף לא על מעט קט זמן להיותי מסיק שמעתתא בדעת צלולה....

ובזה אשאר ועמו הסליחה כי באיזה פרטים כתבתי נגד דעתו, כי אני כתבתי מה שפלטה קולמסי בראשית השקפה, אבל לא להחליט שכן, רק להעיר כמ"ע לעיין בם. **וידעתי שיותר נוח לו מלהיות מסייע שאין בו ממש.** את והב בסופה ידידו דו"ש.

(נט"ש סימן ט"ז)

טז

שוכ"ט לי"נ הרב המאוהג"ד חריף ובקי כש"ת מה"ו ר' משה נ"י רב דגליל רימאסעטש יע"א.

יקרת מכתבו אודות השוחט הגיעני בחג הסכות העבר ועתה הגיע לי שנית מגילה עפה עם ח"ת וגו' הזכיר אותי אודות השוחט הלזה אין בזכרוני מי הוא או מה הוא, מה משפטו ומעשיהו אף אם הי' פעם תחת דגלי לא אוכל לדבר אליו מטוב ועד רע. ולענין דינא, הלא נודע למעכ"ת שקשה לאסרו לחלוטין בנקל על דברי עד אחד, והכל כפי מה שהוא אדם. בין תבין אשר לפניך וכל דבר יש צדדים להקל ולהחמיר גם לפי שורת הדין. ולא אוכל בזה לחוות לו דעתי..

(או"ח סי' מ"ז)

יז

ה' וארא תרלא"ל סענדרע יע"א.

שוכ"ט להרב המאוה"ג האברך המופלג בתו"י חו"ש מה"ו שמוא' נ"י אבדק"ק טשאבא יע"א.

אחד"ש כנהוג הנה אתמול קבלתי מכתבו וראיתי שענותנותו הרבוני לשאול אם טוב הורה נדון הדקין שנמצא עליהם בפנים יבלת ותחתיו נקב עם שביל אבל לא נקב לחוץ, וידעתי שחפצו של כ"ת נ"י אינו בנדון זה לגוף ההוראה כי אם לטייל ארוכות וקצרות בדברי תורה אבל כעת אני ורעיוני מסוכסכים קצת ולא אוכל למלאות שאלתו בזה אך לא אמנע לדבר קצת בהיתירא דהך ענינא. וגוף הענין טוב הורה לענ"ד ואין צריך להסכמתי.

(יו"ד סי' כ')

יח

יקרת מכתבו הגיעני על נכון בש"ק העבר ובמוצש"ק הלכתי על היאה"צ של אאמו"ו הה"ג הצ' ז"ל ולא יכולתי להשיב עד עתה שלקחתי פנאי לעיין קצת בדבריו הנעימים, אבל מחמת שיש עלי עתה לכתוב ד' מכתבים אשר אני מוכרח להשיבם לא עיינתי היטב רק מה שעלה בדעתי בהשקפה ראשונה.

(יו"ד סימן כ"ב)

יט

היום ראיתי בקונטרס תל תלפיות (משנת תרנ"ב) מערב סכות יוצע לרבים, שאלות שתים שהן עומדין ברומו של עולם נוגע לכלל ישרא'. האחת אם רשאי הרב לנסות נערי בני ישרא' בגימנאזיום ליתן להם צייגנות (תעודות) לאשר שם מוכרחים לחלל שבת בפרהסי' במלאכת הכתיבה וילמדו לבגוד בדת משה וישרא'. השני איש אשר יתן בנו שמה לא יחוש על זה שיחלל שם שב"ק, אם איש כזה נאמן על השחיטה, ורשאי להיות שוחט.

הגם כי שמתי עיוני על זה וברורתי האיסור בשניהם על פי דין תוה"ק ברוב עיון עכ"ז

לא הרצאתי הדברים בקונטרס ת״ת כי רעיוני נבוכים ולבי אפונה בזה אם יאות שיבואו שאלות כאלו הנוגעים לכלל ישרא׳ ויסודתם בהררי קדש במכתב גלוי על העתים עם פלפולים היוצא מהם זה בונה וזה סותר והמון עם בחשיכה יתהלכון ! וכוחא דההתירא עדיף להם בענינים כאלה, והגם שלא נחשדו חברים רבנים יושבים על מדין להקל בדבר איסור ולחפש התירים בדברים של מה בכך אשר לא כן.

ואינני אומר בזה קבלו דעתי, ואם הרבנים יחיו לא ישוו דעתם עמי בזה ויחפצו להציג בת״ת מו״מ של הלכה אני מבטל דעתי מפני דעתם.

כ

...ועיניו שפיר חזו להתיר רק חשש אם לא יהי׳ תחילתו להקל כדין וסופו לבוא ח״ו לידי תקלה וכשלון שיקילו לעצמן במעשה שבת שלא כדין ודת.

הנה בדברים כאלה הגם שבעוה״ר בדור פרוץ בלי חומה ומחסה יש לחוש לכאלה, עכ״ז אין אנו רשאין להחמיר בדבר שהדין מבואר להיתר ולבדות גזירות מלבנו מה שלא גזרו חז״ל, ועוון כיד האוסר.

(חאו״ח סי׳ י״ז)

כא

....ועתה באתי על אשר שאל בשו״ב אחד אשר דבר סרה דרך בזיון על הגאון הקדוש בעל מעבר יבק זצוק״ל ואמר שהמחבר הנ״ל הי׳ רק קאטשעלאבניק, הנה היטב כתב כ״ת שבוזים כאלו יקילו שעבר על הדין ודברו אחר מטתן של שוכני עפר וצדיקים, ואיש כזה איננו שוה להביא שם הקדוש הנ״ל על דל שפתיו, ועל פי הדין צריך לקבל נזיפה ואם ישוב ויקבל דברי חברות ויקבל נזיפה ודאי שרי לאכול משחיטתו אם נראה במעשיו בשאר ענינים שאינו קל ומתנהג בתמימות בדרכי ה׳ כי אולי מישגה הוא, ואיש מהיר לבטא בשפתים, אבל אם יסרב מלקבל נזיפה ונראה שאינו חש לדין ולדברי חכז״ל ודאי ראוי לחוש אולי עלה טינא בלבו ושומר נפשו ירחק ממנו. עיין בדברי חיים במלמד שדיבר על אור החיים הקדוש בחיו״ד סי׳ ק״ה. [מכתב זה מחתן רבינו בעל שו״ת מי יהודה זצ״ל].

כב

שפעת שוכ״ט לידידי הרב המאוהג״ד החריף ובקי כש״ת מה״ו ר׳ חיים פריד נ״י.

מכתבו היקר הגיעני ועמו הסליחה שלא השבתי מיד, ואודה שבלעדי הטרחה הי׳ לי התרשלות כי אין דעתי לתת הכרעה בענין כזה אשר ההתירה כהררים התלוים בהשערה של עין המורה אשר האי גברי׳ ומהותו לפניו להשער בו אם התשובה באמת או ברמי׳ ומאד החמירו הפוסקי׳ בהעמדת וסמיכות שו״ב לכתחילה שיהא מוחזק בכשרות. אמנם לבלתי השב כלל לא יתכן מול גברא דמר לכן אחווה דעתי להלכה ולא למעשה. ... גלל כן צריך אנו לחקור אם איש זה שאכל משחיטה קזינץ שהיא עדת נעאלגען חשוב למומר אוכל נו״ט.

והדבר יפרד לשני ראשים, אם כי שהגאונים חכמי הדור אסרו שחיטת הנעאלגען ואם משום שהא גברא דשוחט דקאזינץ בעצם הוא קל בור ריק כמו שבא במכתבו היקר.

בסופו שם: אבל למעשה אני איני אומר לא איסור ולא היתר כי ירא אנכי ממה שרמז כמע"ת שהמקום סמוך לקאזינץ ואפשר שיגיע קלקול מזה שיהי' מחזי איסרן בעיני הבריות כחוכא וטלולא, אבל גם זה תלוי בעיני המורה כפי אשר הוא שם. **ואם יתירו עכ"פ העצה הנכונה שלא יתן מכתב קבלה לידו עד יבורר בור ידיו וכי הוא בר לכב כמ"ש, וגם אולי הי' נכון להחמיר עליו שלא ישול מאומה מהכשירות אף לא הכרכשתא.** ועצה אשר כתב כבוד אחי הגאון נ"י לא פירש במכתבו מה הוא ולא אוכל לדבר מזה. ואשאר בזה ידידו...

(יו"ד סי' א')

כג

אחד"ש הנני בזה למבוקשו, הנה זה כשתי שבועות לא הייתי בביתי ושמונה ימים הייתי בבית אאמ"ו הרב הגאון דק"ק וועריפעלעט ה' יאריך ימיו ובבואי לביתי מצאתי מכתבו מא' פ' לך לך אשר בו מודיע אותי עלבונו וצערו וכתב שם כי לא השבתי על מכתבו הראשון מערב סכות, הנה המכתב הזה לא הגיע עדי ואולי נאבד על הבי דואר.

ובדבר צערו הנה באמנה היתה כשגגה היוצא מלפני השליט שאסר הרב דשעניי' את הבשר ואת הכלים וגם את כ"מ כי איך דן את כמע"ת נ"י שלא בפניו ואסר את שחיטתו על נקלה אחרי שהיתה הסירכא תלוי ועשה כדין ובפרט לגברא דכוותי' המוחזק בכשרות לא יאות לאסור שחיטתו אף אילו לא עביד כדינה והי' ח"ו יצא טריפה מת"י פעם אחת, והי' צריך לתלות כי משגה הוא, וכ"ש שעבד כמ"ע נ"י כדינא. ואם הי' הרב המאוה"ג דק"ק שעניי' דן את הסירכא לדבוקה למקום שמטרפת, לא ידענא מה הביאתו לכך אחרי שבא לפניו תלוי' ואם היה הקצה הסירכא מסובך בבשר כאלו הי' נתק ממ"א כמו מהצלעות וכדומה איך קיבל הצטדקאות של כ"מ שאמר שהייתה תלוי, נגד אנן סהדי. לכן לא ידעתי להלום כוונת הרב הנ"ל נ"י. **עכ"ז אין אני יכול לדון כנגדו שלא בפניו כי מי יודע טעמו ונמוקו...**

בסוף התשובה ...עכ"ז עכ"פ לפי דברי כ"ת הרב נ"י עשה שלא כהוגן במה שהבאיש ריחו בעיני ב"ב שלו ואולי יהי' קצת אנשים יראים ושלמים לבם נקפם בשחיטתו, **לכן דעתי הי' שכ"מ נ"י יראה מכתבי לכבוד ידידי הרב נ"י אולי יתעורר רוחו להסיר מאתו עקשות פה ולזות שפתים ויכתוב לו מכתב אחר אשר יבואר בו באר היטב כי כמ"ע עשה כהוגן ויתן אמתלא על שטעה בדין למעך את הסרכא ושב ורפא לו לכמ"ע. ולדעתי מחויב הוא בדבר. ואני מכיר בצדקת הרב נ"י שלא יבוש ולא יכלם לעשות זאת.** ובזה אשאר מחותנו ידידו דו"ש בלונ"ח.....

(יו"ד סי' י'. מוש"ק פ' לך לך תרכ"ג למחותנו ה"ה וכו' מו"ה עקיב' נ"י.)

כג[2]

...הנה מני אז אני אומר כי רבה המכשלה אשר נשתרבב במדינות הללו לתת היתר הוראה בדיני ווישטן וצוה"ג למאן דהוא אף דלא גמר או גמר ולא סבר, וידעתי שכוונת הרבנים בראשונה הי' לשם שמים יען שבמקום שאין איש הדבר מסור לנשים ויש שדעתן קלות והן מכשירין לפי אומד דעתן שהווישט נקי' בעיניהם וטוב טוב ששו"ב י"א יבדוק וסמכו על יראתן כי יהי' להם דבר ספק יביאון הדבר לפני חכם, כמה ענינים בווישטן אשר גם לגדולי המורים צריך טורח ועיון רב לברר הדבר אבל ידעו שבזה לא יסמכו על עצמן, **אבל עיני ראו בעתים הללו שהשו"ב שיש להם היתר הוראות הווישטין גם לכם בהוראה ומורים כל הוראות איסור והיתר ושאלות נשים אשר לא ידעו בין ימינם לשמאלם,** וכמעט לנדר אצלי **לבלי תת היתר הוראה** על **ווישטין** רק **לאיש ראוי לסמוך עליו באיסו"ה אני נותן לו התרה שלימה** והשו"ב אני אומר בעל פה שרשות נתונה להם לראות הווישטין אם הם נקיים בלי שאלה, **אבל בעוה"ר מי יכול לגדור גדר לעלמא בדורות הללו**...

כד

ב"ה ב' וארא תרנב"ל פה טשאטה.

שוכ"ט לידידי הרב הגאון הגדול הצדיק תמים כשמן תורק שמו בכל המדינה
מהו' ר' יצחק אייזיק פריעדמאן נ"י.

כה"ג הציע לפני פסק דין אשר ברר ולבן בין שני רבנים בעיר אחת בגאליציען אשר לא כנה שמם ומקום העיר אשר יושבים בו בדברי ריבות וטענות שלהם אשר דרשו את כבוד ה"ג נ"י להגיד ולהחריץ משפטם על פי דין תורה וענותו הרבוני, לעיין בו אם כנים דבריו, וכן הציע הדבר לפני כבוד אחי הה"ג אב"ד דפוטנאק נ"י .

הנה לחץ אהבתו אלצוני לחוות לו דעתי במקצת ענינים מדבריו הנאמרים במועצות ודעת בפסקו, **אבל האמת אגיד לולא אהבתו לא הייתי נטפל לדבר גדול כזה אשר לא יאות לגבר כמוני להכריע בו ולא ידעתי מה מצא בי לסמוך על הכרעתי בזה.** ועתה באתי רק לטייל עמו בדבר הלכה באיזהו פרטים וכה"ג ישקול אתהן במאזני שכלו אם יש בהם ממש או לא...

כה

עש"ק פנחס תרנג"ל פה טשאטה יע"א.

שפעת שלום וברכה לידידי הרב המאוה"ג ובקי עדני העצני מושלם במעלות ומדות תרומות כש"ת מהו' רב פלק הלוי יונגרייז נ"י אבד"ק שאלה ואגפי' יע"א.

יקרת מכתבו מעש"ק בלק כן הגיעני ולא לקחתי פנאי להשיבו דעתי הגלע"ד כי ראיתי מכותלי מכתבו שנכמרו רחמיו על האשה הגלמודה עם בעלה ומחדש צדדי היתר וכתב וערך מכתבו בחפזו לקום לעזרתם חיש מהר ובקראי מכתבו היקר נראה לי שאין ידי משגת

למצוא היתר לה לכן הייתי כמתעצל בדבר, ועתה באתי לעשות רצון ידידי נ״י לחוות לו דעתי...

סוף כל דבר דעתי העני׳ לא מצאה להאשה הנעצבת הללו היתר ואולי ימצא לה היתר איש בעל הוראה גדול, לכן ימחול להציג הדברים לפני רב אחר שכוחו יפה אולי ימצא לה היתר ומן השמים ירחמו עלי׳ ותתרפא במהרה.

ועוד הי׳ לי אריכות דברים בזה אבל יען שאין נ״מ לדינא לצד היתר ומלאכת הכתיבה קשה עלי לא הארכתי יותר...

ומכתב השני ג״כ הגיע לידי ונהנתי בד״ת ואף שהי׳ לי קצת ענינים לפקפק בדברי כ״ת אבל אין נ״מ בזה אם הסברא עד״ז או ינטה קצת ממנו על דרך אחר וכל איש ואיש יכריע הסברא לפי דעתו, ויאמין לי כ״ת שאם לא הי׳ כ״ת כל כך יקר אצלי בידעי משפחתו ואחיו הגדולים בישרא׳ לא הייתי נטפל כלל לשאלה כזאת העומדת ברומה של עולם ועלי הטורח גדול אף לחפש בספרים אעכו״כ הכתיבה עצמה, אבל לאדם גדול ככ״ת נ״י לא יכלתי לומר נואש אף כי בלעדי הנ״ל הטרדות אפפו עלי. ואשאר בזה ידידו אוהבו.

(יור״ד סי׳ נ״ב)

כו

בע״ה עש״ק ראה תרלג״ל סענדרע יע״א.

שוכט״ס לי״נ הרב המאוהגד״ל מופלג בתו״י חו״ש חריף ובקי כקש״ת מה״ו שמוא׳ נ״י אבדק״ק טשאבא יע״א.

בשבוע זו הגיעני מכתבו היקר ... ידידי היקר כ״ת לא נתנני העת לעיין היטב בשורש דברי הפוסקים הראשו׳ והאחרונים בדין זה מחמת ביטולים שונים וגם מחמת חסרון בריאת הגוף ואנכי מה אענה אבתרי׳ לא טוב אנכי בזה ממנו צער וצרת רבים וטרדות שונות הבהילו רעיוני וצריכא שמעתתא צלותא, ואמרתי אם לא אשיב מאומה אולי יהי׳ בלבו עלי לכן אכתוב בקיצור כפי ראות עיני.

(יור״ד סימן נ״ח)

כז

להנ״ל

עשרה בטבת תרמ״א

ידידי היקר הדברים כתבתי ליעבד לו נייחא נפשא שת״ל אין חשש על לשעבר מה גם שכדאי הטו״ז לסמוך עליו בשעת הדחק ובפרט לשעבר וגם סברתי הנ״ל נכונה לפענ״ד אבל להתירה לעתיד לפי דעתי העני׳ אינני מסכים בפרט בלי תקנה הנ״ל ואחיש להודיעו למען ישיב לי דעתו הרמה ואולי אמצא עוד היתר ברור יותר ולכן אם יהי׳ את נפשו לשוב ישלח מכתבו זה בחזרה לי ונחקרה עוד.

(סימן פ׳)

כח

שוכ״ט לאיש ירא מופלא ומופלג זית רענן וכו׳ וכו׳ מהו׳ ר׳ שלמה שלזינגר נ״י.

בסוף התשובה ועכ״פ הדבר לפלא אם לא יקרה להם אשה לילך אתם מחמת שבהילות להכנסת שבת והדלקת נרות הלא בנקל ימצאו נערה בת י״ב שנה ויום אחד שתלך עמה לראות שטבילתה יהי׳ כראוי׳ שלא נראה משערה כלום חוץ למים ועיין סימן קצח סעיף מ׳.

ולהורות להם שילכו בלי שום עומד על גבה ותקשור בגד רפוי על שערותי׳, בענין שתוכל המים לבוא תחתיו, מזה יכול לבוא ח״ו קלקול גדול אצל ע״ה כי לא ידעו ולא יבינו לחלק ויקשרו בחזקה ובבגד חזק שאין מים עוברים בו ואיכא חשש כרת. אבל תקנה זו שתלך עמה נערה ויצוה לה לראות היטב אם לא נשאר חלק מבשרה או שערה מבחוץ ודאי נכון הדבר שילמדם כן.

אמנם במה שכתב ממנהג הרע שמחממין המקוה עוד ביום בש״ק ע״י נכריות, דבר זה הוא מלתא דתמיה׳ כי אין שום היתר לזה וכמה טרחות טרחו הגאונים להתיר ע״י נכרי להחם המקוה ביוט״ש עיין גוב״י מהדו״ת או״ח סי׳ נ״ה חאו״ח סי׳ קמ״ו איך שגם מזה הי׳ מיראי הוראה להתיר, אבל בשב״ק לית דין צריך בושש, וכמ״ע עם כבוד חברו שא״ב מו״ה ר׳ פנחס דוד נ״י בתוקף עוז תחבורו כולכם להזהירם ע״כ ולבטל דבר זה במקומכם ולא יפקדו ולא יעלו על לבבות ישראל לעשות כן

— כל זאת כתבתי בהסכמת מוהה״ג נ״י ובפקודתו ואשאר בדרו״ש ידידו

ה״ק **יהודה**

כט

בע״ה אור ליום ב׳ פ׳ שמות תרמא״ל.

שוכט״ס לאהובי י״נ הרב הגדול החריף ובקי צדיק תמים בעל פיפיות כש״ת מהו׳ ר׳ שמואל רוזנברג נ״י אבד״ק טשאבא יע״א.

אחד״ש הנה מכתבו היקר גם דבריו הנעימים הגיעני לנכון ובו השיב על כל דברי ומברר דבריו כשמלה ואי״ה בקרוב בל״נ אטייל אתו בדבריו אמנם להיות מסכים אתו להיתרא דהך מקוה אני נרתע אחור בפרט מעת ראיתי בתשובות דברי חיים שאלות כאלו ממש ופוסל את המקואות האלה כמו שלוטה בזה העתק מתשובה אחת הגם שהוא מחמיר מאד במקואות כמ״ש בעצמו בכמה תשובות עכ״ז לא מלאני לבי ולכן אי״ה לפלפול בעלמא אכתוב לו עוד אי״ה.

(יו״ד סי׳ פ״ב)

ל

בע"ה מוש"ק פ' בא תרלפ"ק סענדרע יע"א.

שוכ"ט לידיד נפשי ה"ה הרב הגאון המפורסם חריף ובקי וכו' וכו' כקש"ת מה"ו שמוא' עהרענפעלד נ"י אבדק"ק סיקס ואגפי' יע"א.

ברגע זו קבלתי מכתבו היקר לשמחת נפשי ובו ראיתי שבקישוי יכניס עצמו בסידורי גיטין וטעמו ונמוקו הוא ענותנותו הרבה, ואני בזה להוכיחו במישור היתכן בזמה"ז למשוך אחור מדברים כאלו העומדים ברומו של עולם והרבה שועלים מחבלים כרמים אשר לא ידעו בין ימינם לשמאלם ירהיבו וידרכו בנפשם עוז לגשת אל הקודש פנימ' וגברא דכוותי' יסוג אחור הכי עלי נפזים כרכנים החדשים נסמוך ועוד ידינו יהי' מסייע שיבואו כל סדורי גיטין וחליצה ח"ו בידי אינשא דלא מעלי כאלו. ואקוה שיכנסו דברי באזני ידידי נ"י.

(אהע"ז סימן ל"ג)

ל[2]

עש"ק וישלח תרנג"ל טשאטה יע"א.

שוכט"ו לאהובי ידידי הרב הגאון הצדיק המפורסם כקש"ת מו"ה רב משה הלוי יונגרייס נ"י אבדק"ק יראים קאשויא יע"א.

..סוף דבר לדעתי אין לחוש כלל על חזרה בכה"ג אצל ערכאות, ואם נחוש שעל צד הגזירות יקרה כה, הנה אז גם שטר אינו מועיל כי יעשו ביד רמה מה שלבם חפץ אבל אם אפשר להביא הדבר שיקבלו הח"ק הכל כתוב וחתו' תחת ידם, הפערטראג ואולי אף להביא בגרונדבוך שלהם ודאי מה טוב ונעים וכנראה ממכתבו יכלו להשיג זאת ומכיון דליכא לפענ"ד שום נדנוד חשש איסור אין הקהל מחויב לכנוס לפרצה דחוקה לקבל כסף רב כזה אשר הריבית יאכל בהם ויכול לבוא ע"ז ח"ו כמה קלקולים בהנהגות הקהלה ואחדותה, ואף כי יכול להיות שאחרי שנים רבות כאשר ימלא בית קברותיהם ויסגרוה יסגירו גם שלכם כולי האי לא נחוש ואין הקהל מחויבים להלוות כסף רב כזה בשביל חששא שיהי' צריך תקון אחרי שנים רבות וח"ו לא יהי' ביכלתם אז לתקן אחרי שגם אז ליכא שום חשש איסור שלא יחטטו הקברים רק יהי' סגור מבלתי קבור עוד שם ונהי' בטחונינו בה' על הגאולה וישועה וגם עד עת ההוא ועל עזרת ה' בכל עת דברי ידידו הדו"ש.

לא

ב"ה ד' וארא פה טשאטה תרמט"ל

שוכט"ו לידידי הרב המאוה"ג מעוז ומגדל חריף ובקי כו' כו' כש"ת מו"ה אברהם יעקב רייניטץ נ"י אבדק"ק באלקאני יע"א.

סוף דבר לדעתי אם כמ"ע יכריע בדעתו להלכה לסמוך על המקילין גבי שם המגורשת [שלא נכתב שם הלע"ז] נגד הח"ס אשר אין אני דן בדבר הזה וידי מסולקת ממנו העצה

היעוצה אז לכתוב להרב הכולל דנעו־יארק ולבקשו כשיביא הך מגרש לפניו יעשה לפניו בעדים את ר׳ עזריאל הנ״ל לשליחו למסור הגט [המונח אצל כמ״ע] אשר שלח על הבי דואר לאשתו ויכתוב ההרשאה וישליחיהו לכ״מ תחת האדרעסס של כמע״ת נ״י וזה הוא כקיום כמ״ש האחרונים שבכהא״ג שכותבן מעיקרא אל אחד על הבי״ד והוא משום תחת אדרעס זו הוי כקיום וליכא חשש זיוף והרב הכולל בודאי יעשה זאת להיות נטפל בדבר מצוה ויבקש את הבעל לכך שיעשה כן ואם זה אי אפשר מחמת איזה ענין וסיבה יקוב הדין את ההר ויבריע מי שכוחו יפה אבל אני לא אדון בי׳. ולדעתי חיוב הדבר להציע הענין והדברים והחששות שכתבתי בזה לפני ב׳ גדולים מפורסמים שיצטרפו עם כ״ת בצירף יחד אחר הבאת הדברים בכור הבחינה. ואשאר בזה בדרו״ש ידידו.

(אבהע״ז סימן כ״ז)

לב

בין כסא לעשור תרמג״ל .. גמר חתימה טובה לאהו׳ הרב הגאון הצדיק המפורסם כו׳ מהו׳ ר׳ שמוא׳ רוזענבערג אבדק״ק אונסדורף וכל ב״ב יחי׳.

בשולי התשובה ונא יזכיר בתפלתו ביום הקדוש את בתי חנה רבקה בת הענדל להפקד לטוב וישועה. הנ״ל.

(סי׳ נ״ו)

לג

שלום וכט״ו לאהובי דודי ה״ה התורני המופלג בתו״י צנא מלא ספרא אוצר בלום ספיר ויהלום כש״ת מה״ו שלמה טענענבוים נ״י

אחד״ש הטוב עם ידיעה מבריאותינו שתל״י לא יבצר מאתנו וכה אקוה לשמוע ממנו ומב״ב יחיו אנכי בזה להשיב על מכתב האחרון הגם שזממתי מבלתי השיבו דבר בזה למען לא יחשוב שרצוני לקפחו בהלכה, אולם יען שגם לפי דברי אשר הכינותי בזה נראה להכשיר הזאטצען אחרי ג׳ או ד׳ משפיכת משקה כשירה עליהם בלי יי״נ, וראיתי שפסק א״א מ״ו הה״ג נ״י הוא אמתי לכן לא נסיגתי אחור מהנוגע בפלפול להצדיק דברי. ונא אם יכנסו דברי באזני דודי, אל נא יטה לבו להרס דברי.

תרכ״ט. (יו״ד סי׳ מ״ג)

לד

בתשובה להה״ג מהו׳ רב שלמה זלמן עהרענרייך נ״י. נ״ב

ואודיע בזה צערי כי כבוד אחי הה״ג הצ׳ מה״ו רב יעקב בן סלאווע מוטל על ערש דוי במחלה אנושה ה׳ ישלח לו רפואה שלימה בקרוב. נא יזכור אותו בתפלתו...

ה׳ וישלח תרנ״ז. (יור״ד סימן מ״ז)

בעש״ק וישב תרנ״ז כתב לכבוד ר׳ שמחה בונם ברייער נ״י אבדק״ק טאב.

ביום ה׳ שבוע זה באתי לביתי [כי הייתי בפוטנאק לבקר את אחי הה״ג הצדיק מהו׳

רב משה יעקב בן סלאווע נ״י המוטל ר״ל על ערש דוי בחולה אנושה ה׳ ירחם וישלח לו רפואה שלימה בקרוב ונא יזכיריהו בתפלתו) ומצאתי מכתבו היקר ולעשות רצונו חפצתי בזה.

(אה״ע סי׳ ל״ט)

לה

בע״ה ג׳ פ׳ בא תרמא״ל

שוכ״ט לאהובי ידידי הרב הגדול צדיק מפורסם חריף ובקי עיניו כיונים על אפיקי ים התלמוד כש״ת מהו׳ ר׳ שמואל ראזענבערג נ״י אב״ד דק״ק טשאבא.

יקרת מכתבו הגיעני ומיד רציתי לכתוב תשובה לכ״ת נ״י למה זה יעלה על לבו ענין המקוה הלא כל מה שחידש אצל המקוה שלו היא תקון נכון על פי הדין ויאמין לי כ״ת נ״י שרציתי לכתוב לו אודות החששות במקוה שלו שאין להרהר אחר צדיק כביר הרב המנוח ז״ל שודאי היא כשירה בלי פקפוק וגם הנה בדברי כ״ת אף שפלפלתי בהם אין דעתי מכרעת נגד דעת כמע״ת נ״י, וכתבתי רק להראות דעתי ושהוא ראוי׳ להציע למי אשר בכחו להכריע בפרט שהגאון המנוח ז״ל דחוסט לא כתב נגדו בפי׳ דברי הש״ך והסכים עמו, ובפרט שיש עמוד הברזל הטו״ז לסמוך עליו, וגם הוא ראה כל דברי הראשונים. אבל טרדותי עצרוני ועכשיו לקחתי איזה פנאי להשיבו אבל לא בסידור נכון ... אך לענ״ד יש בתוכן דברים שיוכל לקחת מהם להערה ולעיין בו. וגם לבי בל עמי על ענין המבהיל שקרה לנו ה׳ ירחם עמו. *.

(יור״ד סימן פ״ד)

לו

בע״ה אור ליום ב׳ בא תרלט״ל טשאטה יע״א.

שוכ״ט לי״נ המאוהג״ד חרו״ב כש״ת מה״ו ר׳ חיים וויטריאל נ״י רב דקהל ספרדים בעיר מישקאלץ יע״א.

מכתבו היקר בנדון המקוה דשם הגיעני ותמהני על כמ״ע שבא אלי בענינים כאלו וכבר הי׳ יכול לראות ממכתביי מני אז לכמ״ע שאין רצוני להזדקק להוראה חוץ לגבולי רק במשא ומתן של הלכה מפני הכבוד ובפרט בענין גדול כזה הלא ישאל את פי הגאוני זמן נ״י. וגם הי׳ נכון שידבר כמ״ע פה אל פה עם הדיינים המצוינים דקהל אשכנזים דשם ויתבררו יחד עם כמ״ע הדין כשמלה, כי מבלי אפונה לא יחושו לכבוד עצמן במקום הנוגע לאיסורין והמה יראתן קודמת לחכמתם ויודו על האמת, ואם לא יתאחדו בדעתיכם ויהי׳ עוד לב כמ״ע נוקפה, הלא ישאל את אשר יאות לו בענין זה להכריע.

---

* כוונתו על „עלילת־דם של טיסא־אסלר״ שהכריחו את בן של השמש ילד בן 12 להעיד שראה בעד חור המנעול של בית הכנסת כיצד שחטו נערה נוצרי׳.

ולענין משא ומתן של הלכה לא נתתי אל לבי כל כך מטעם האמור ובהשקפה ראשונה חשבתי כך...

(סימן ע"ו)

לז

בע"ה מוש"ק פ' בא תרלט"ל טשאט יע"א.

הנה היום בש"ק אמר לי מה"ו ר' שמחה הענדלער מפה שרע בעיניו שלא פרשתי שיחי בדבר ברור הנה אנכי בזה להרגיע רוחו **שבאמת לפסול מקוה שכבר הכשירוהו דייני העיר דבר גדול הוא**, וגם לא יסירו למשמעתי לעשותה שנית בלי פקפוק כיאות לעשות כמ"ש באמרי א"ש. ובמקוה זו הרבה פקפוקים בה חדא מה שהעלה בנוב"י ... אמנם יען שכבר ערערו עליו גאוני בתראי הגם שלא עשו נגד פסק הנוב"י מעשה ואמרו שכבר הורה זקן **ועכו"ס קצוצי כנפים כאנו בדורותינו איך יערב לבינו לעשות מעשה נגד הוראות הנוב"י, וגם לי יש ראי' נגדו ..... אבל הכי על ראיות כאלו נסמוך לבטל דברי הנוב"י** ....

סוף דבר מכתבי זה יהי' לכמ"ע לבאר באר היטב שאני נבוך בזה וחלילה לי להכשיר או לפסול המקוה, עכ"פ לא „כן" עשו לתקן מתחילה מקוה עם פקפוקים גדולים, והי' שלום לו מנאי ידידו דו"ש בלונ"ח.

(סימן ע"ז)

לח

בע"ה עש"ק בשלח תרלט"ל טשאטה יע"א.

מכתבו היקר השני בא אלי **לשמחת נפשי בשמעי שדייני העיר נ"י עשו מקוה אחרת ולא פנו אל רהבים להעמיד דעתם במקום חשש איסור כרת.**

וגם מכתב השלישי שהגיעני ולא זכר מזה שכבר עשו מקוה אחרת ואולי יען שכבר הודיע כזאת במכתבו הקודם, ואנכי בזה לטייל עמו מה שתפס על דברי הגם שאין לי העתק ממכתבי עכ"ז כאשר על זכרוני, אשיב לו להסיר תלונתו מאתי בפרט מאחר שהדבר לא יבוא עוד להלכה למעשה, ועשה כתורה לעשות מקוה אחרת ....

לכן יישר כחו וחילו שלבש עוז לפסול המקוה עכ"פ מכאן ולהבא ויעשו מקוה בלי חשש וספק כלל.

ועמו הסליחה אם אולי כתבתי ופלטה קולמסי נגד כבודו ידידו דו"ש בלונ"ח...

(סימן ע"ח)

לט

ב"ה

לכבוד ידידי הרב האברך חריף ובקי כו'. כש"ת מרו' אליקום סג"ל נ"י אבדק"ק אבראהם.

מכתבו היקר הגיעני ומה שחקר כמ"ע נ"י באשה ההולכת בשערה בגלוי ראש אם יש

לה נאמנות להיות תחת ידה ההשגחה בשעת טבילת נשים שתהי' הטבילה כהוגן — הנה ידעתי שלא עלה על דעת כ"ת להניחה על משמרתה כי הגם שאין לנו כח לעמוד נגד פרצת הזמן להתם חמאת הנשים הללו ההולכות בגלוי שער אבל עכ"פ עלינו מוטל לעשות מה שביכלתינו להסירה ממשמרתה למגדר מלתא לבלתי נתון יד לפושעים בדברים הנוגעים אל הנפש. וכנראה ממכתבו היקר שכבר החל לעשות בזה לטול ההשגחה הנ"ל מידה...

(סימן ס"ד)

מ

אור ליום עש"ק וארא תרנ"ו לפ"ק פה טשאטה יע"א.

שוכן מעונה יברך את האברך מוכתר בתורה ויראה ה"ה כבוד ידידי הרבני החרוץ ושנון זך הרעיון במיטב הגיון כש"ת ר' יהושע פאללאק נ"י בהערמאנשטאדט.

מכתבו היקר מב' וארא עם שני התרות הוראה הלוטה בו הגיעו לידי ואשלחיהו בזה בחזרה ליד כמ"ע נ"י. — ואשר דרש אותי שאתמוך גם אנכי אותו הקשה לשאול ממני דבר אשר כמעט אין בידי למלאות כי מני אז גדרתי בעדי שלא לתן התרת הוראה בראשונה לשום איש, ואח"כ על דבר מעשה שהי' לי לעצבון רוח הוספתי לגדור לבלתי תת שום התרת הוראה לשום איש. לכן אף כי מכיר אנכי ממרוצת מכתביו אלי עם ח"ת בפלפול בש"ס ופוסקים וידעתי כי הגון וראוי הוא לאותו אצטלא עכ"ז ידי אסורות וידעתי שימצא רב אחר בכל מקום אשר יפנה להצטרף להני שני גדולים אשר יתמכיהו בימין צדקו....

ואחתום בברכה עלה והצלח ורכב על דבר אמת ידידו דו"ש *.

(או"ח סימן נ"ו)

מא

ב"ה א' פרשת נצבים תרל"ב סענדרע יע"א.

לחי"ט ומתוקים יכתב ויחתם עם כל הגלוים אליו ה"ה ש"ב י"נ התורני האברך המופלג בתו"י חו"ש חריף ובקי כש"ת מהו' ר' אהרן טענענבוים נ"י.

ידידי היקר מכתבך הגיעני ואחרי דרישת שלומך ושלום כל הגלוים אליך הנני בזה להשיב לך בקיצור נמרץ יען כי בעתים הללו אני עמוס הטרדות וסמכתי עליך להביא הדברים בכור בחינתיך, ואם יהי' לך דבר להשיב הנני אי"ה לעיין בדבריך בלי עצלתים ודעתי הי' לפשר הדבר אם הי' אפשר באיזהו אופן להשקיט רוחו. אם כי אינו יכול לזכות בדין אף גם אולי בד"ע, וגם לא יחשוב עליו מחשבת פיגול כזה שיביא הדבר לידי דין עכו"ם, ולפי דין תורה אינה הדבר נוטה...

ויען שטרדות רבו עלי לא יכלתי להאריך כל כך אבל אתה תדין. ואם יש לך איזה פיקפוקים כתוב לי. ואיני אומר בזה קבלי דעתי ולא כתבתי רק להנלענ"ד ש"ב י"נ דו"ש בלונ"ח.

(חו"מ סימן י"ח)

מב

ב״ה ג׳ דברים תרנד״ל פה טשאטה יע״א.

שוכט״ס להרב המאוה״ג מעוז ומגדל וכו׳ וכו׳ כש״ת מו״ה ר׳ יוסף מאיר טיגערמאן נ״י רב דקהל יראים בעיר נייהייזעל יע״א

מכתבו אודות סידור הגט בכפר קעסע הגיעני שנית, הנה כמ״ע הי׳ יכול לראות שאין נפשי נוחה להערב בדברים העומדים ברומו של עולם, ונפשי חשקה להשמט שישאל אצל רבנים אחרים אולם דמיתי ואמרתי בלבי אולי נחוץ הדבר שיהי׳ הגיטין שם מסורין בידו ושלא יבואו ח״ו לידי זרים מרבנים החדשים לכן שמתי עיני לחוות דעתי העני׳ בהגלות נגלות לו רצוני שלא לסמוך עלי לבדי בלי הסכמת אחרים עמי...

דברי אגרתי יציג לפני מורה בקי [כמו הה״ג מוה״ר דוד לאקענבאך ראש בי״ד בעיר פרעסבורג] ואם יסכים לדברי אז ילך בטח. ובתנאי זה נאמרו כל דברים הנ״ל. ואשאר בזה בדרו״ש ידידו.

(תאהע״ז סימן מ״ט)

מג

עש״ק חקת תרמט״ל טשאטה יע״א.

רב שלומים לתלמידי הבחור מעם החתן השלם המופלג בתורה ויראה חרוץ ושנון למודו צח ונקי מוכתר במעלות ומדות תרומות כש״ת מהו׳ י׳ אברהם צבי פריעדמאן נ״י.

שמחה אזרוני בראותי מעשה אצבעותיך גלילת ידך עם ידיעה כי נגיד אחד איש יר״א מרבים מיושבי עירך אבה להכירך לתת לך בתו המהוללה לאשה ולהנהה אותך מנכסיו למען תוכל לשקוד על דלתי התוה״ק, יהי מכירך ברוך ויתעלס באהבים עמכם בזקנה ושיבה טובה סלה וכתר התורה על ראשו תשוב וצנוף יצנפיהו ויהי׳ משכורתו שלימה מה׳ ובדברי תורתך עיינתי ונהניתי ולולא טרדות רבות סבבוני הייתי בא בזה בארוכה לטייל עמך בחדושי תורה, ועל דברי קושיתך החמורה....

וכבר הכתרתי אותך בכתר ה„מורינו״ בעת העתקת אהלך מפה, ואם נוח לך לחדשו, הנה אני מוכן אי״ה לעת אמצא פנאי ובלי ספק תכתוב עוד לי אי״ה קודם חתונתך ואשאר בזה רבך אוהבך...

(סימן כ״ה אהע״ז)

מד

בע״ה עש״ק לך־לך תרומ״ה לפ״ק פה טשאטה יע״א.

שוכ״ט לדייני מומחים גדולים בתורה ומעש״ט ובראשם הרב הגאון כו׳ וכו׳ מהו׳ ר׳ יצחק אייזיק ווייס נ״י בק״ק מונקאטש יע״א.

יקרת מכתבכם עם ברור ההלכה .... והאריכו בשריותא דין, כמעט לא הניחו דבר

מפוסקים ראשונים ואחרונים בזה לברר שמעתתא אליבי' דהלכתא, אמנם חפצים שיסכים עמם בזה גם אנכי והה"ג הצדיק אב"ד דמארגירעטען נ"י כרצון ידידי הרב הגאון המפורסם דק"ק בעסערמין נ"י.

והאמת אגיד שבדבר גדול אין דעתי נוחה לחוות דעתי אף לאצטרופי עם גדולים המורים, אבל אין טבעי לסרב, אמנם תמהתי מאד שלא ראיתי על פסק דין שלכם חתום הרב הצדיק כו' כו' כו' גו' וגם לא בנו הגדול בתורה שמסכים עמכם בהך התירא, אבל אולי כמ"ע חפצים לשום לפניו דבר מוגמר שיתן הסכמתו אח"כ עליו, גלל כן אנכי בזה לעשות מבוקש שלכם, **אבל אך בתנאי זה שאין בזה הקפדה ח"ו להה"ג הצדיק המפורסם מרא דאתרא שלכם כאמור.** ובפרט אם אין הוא מסכים להך התירא בלא היתר מאה רבנים יהי' מאיזה טעם שיהי', אם כי לא מסתבר לו פלפול וברור הלכה שלכם, או משום שפסק זה יראה כתמהון בעיני העולם, כי להיתר מאה רבנים כבר הורגלו וידעו מזה ההמון משא"כ בלעדי היתר מאה רבנים, **אז כל דברי בטלים ומבוטלים נגד דעתו הרמה...**

(אהע"ז סימן כ')

מה

ב"ה עקב ו' עש"ק פה טשאט יע"א.

שוכ"ט להרב האברך המופלג בתו"י מורג חרוץ חדש בעל פיפיות חריף ובקי כש"ת מהו' ר' שלמה עהרענרייך.

יקרת מכתבו עם ח"ת בסוגי' דכמדארל"ת נוגע לסוגי' דחוץ הגיעני על נכון ונהניתי מפלפולו הישר בעומק העיון. **והצר לי בקראי בו מצבו בעצב המחסור וכי אין בידו ללמוד וללמד מתוך הרחבה, ויקיו שפוף הכבוד לבוא ונס יגון ואנחה.** וידעתי שאין עושה בזה קורת רוח למעכ"ת נ"י באם אשוב על איזה פרטים בדבריו לכן לא מנעתי לרשום בזה מה שעלה בדעתי להשיג אף כי ידעתי שימצא מקום להשיב ולהעמיד דברים על כנם ולמען יראה ששמתי עיני על דבריו היקרים ... ואשאר בזה ידידו דו"ש.

(אה"ע סי' ל"ב)

מו

בע"ה מוש"ק פ' תולדות תרלג"ל סענדרע יע"א.

שוכ"ט לי"נ הרב הגאון הגדול המפורסם צדיק תמים עיניו כיונים על ארובות התורה חריף ובקי כקש"ת מהו' יצחק גליק נ"י אבד"ק סענטפעטער יע"א.

מכתבו היקר נדון הגט הגיעני עתה, ואם כי טרדותי רבו מאד ובפרט מאסעטירונג אשר העומדים על משמר פקודת הקרי"ה בגליל זה עריצים ומחפשים חפש מחופש אחרי בירור הדברים ולא אוכל להגיד את כל הרפתקו' דעדו עלי בענינים האלו ובכל עת צריך להיות אנכי יושב על המשמר פקודה חדשה בענין זה גם עתה הי' לי עסק בזה כמה שעות וה' יגדור פרצת עב"י. עכ"ז כחצות לילה לקחתי פנאי לעיין בדבריו הנעימים וענותנותו הרבוני

לעוץ עצה עמי ... וכה"ת ידין ויורה כדעתו הרמה ואם יסכים בדעתו שהדין עמי בזה יכול לצרף דעתי, ועל דבר מבוקשו לבוא שמה אל סדור הגט לא ידעתי למה זה ואנכי אסור הביתה מכמה וכמה טרדות שונות ובזה אשאי"נ דו"ש בלונ"ח הכותב באישון לילה...
(אה"ע סי' ל"ב)

מז

הנה באמנה כובד משא עלי לשוב בעניגים הללו אשר נמצא בתשובת אחרונים הפריזו על המדה להתיר ויוצא מזה קלקולים רבים והרבה מחמירים רק יען שהדבר נחוץ וממתין תשובתי עוד לפני שבת חפצתי לעשות רצונו, אבל רק עד שיבוא הה"ג דפורעד נ"י לביתו ויסכים עמי להתיר ואם לאו מסתמא יחוה לי דעתו ואודה אם שגיתי ואז יבטלו דברי. בסוף התשובה .. ויודיעני לעת מצוא אם הסכים הה"ג דפורעד נ"י לזה **ואם לאו יהי' מאז והלאה דברי בטילים כי איני נוטל אחריות דעלמא עלי** אף כי נמצא באחרונים התירים כאלו אף במלאכה דאורייתא ואף במקום דשייך בי' מ"ע בטעמים אשר כמוס עמהם **אבל אין הדברים מגיעים לאיש כמוני....** (או"ח סימן ט"ו)

מח

הסכמות

א'

הסכמה על ספר „ברכת הבית" — הלכות ברכות המצוות וברכות הנהנין

בהיותי פה במרחץ הארשפאלא הראה לי הרב החו"ב בעה"מ ספר „שערי ברכה" את אשר פעל ועשה וקיבץ כל דיני ברכות המפוזרים בפוסקים ראשונים ואחרונים יחד על סדור נכון שלא יהי' טורח לחפש אחריו, גם נוסף עליו שערי בינה שמבאר בקיצור נמרץ טעמם. ורוצה לתתם למכבש הדפוס, ומאסף מעות קדימה למען יהי' לא־ל ידו לבצע מעשיהו. אמרתי הנני גם אנכי ליקח אי"ה ספר אחד במחיר היושת עליו ונתתי כסף קדימה.
תרנ"ב. ה"ק **שרגא צבי**

כ'

הסכמה על הספר „שדה העיר" — חידושים עמ"ס שבת ופסחים

הסכמת הרב הגאון הגדול מופ"ה צדיק תמים סיני ועוקר הרים כקש"ת מו"ה ר' שרגא צבי טענענבוים זצ"ל האב"ד ד"ק טשאטה המחבר ס' נטע שורק שו"ת ועה"ת.

על ספר שדה העיר

בעהי"ת

הן הראני ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי עדני האצוני כש"ת מוה"ר ר' עזריא' יחיא' רובין נ"י דיין ומורה בעיר מיהאלעוויטץ את אשר ידו טפחה ספר „שדה העיר" על מסכת שבת ופסחים. כיגן בהשכל ודעת לפרש דברי התוספות בהמשכת דבריהם שי' דבריהם מובנים באר הטיב, משולבים וצמודים יחד בהקדמות נכונות ופלפול ישר. הגם שלא נתנני

העת לעיין הרבה בדבריו, כי ירט הדרך לנגדו לשוב לביתו, עכ"ז מקצתן שראיתי יעיד על הכלל כולו להסכים אתו להביאו לבית הדפוס, לחלקם ביעקב ולהפיצם בישרא' להגדיל תורה ויאדיר. **הגם שהי' ראוי לגבר כמוני להיות נחבא אל הכלים, ומי אנכי לבוא עד הלום ליתן הסכמות על ספרים חדשים,** לאמור הדור אתם ראו זה דבר חדש מלא ישן ובנוי על מוסדות האמת והישר, אבל לעשות רצון ידידי הנ"ל נ"י חפצתי אחרי שזה מגמתו וחפצו.

נכתב פה מרחץ בארטפעלד ; ופתוחי חותם אין תחת ידי גלל כן לא באתי כי אם בתוי וחתימת ידי מדבר לכבוד התוה"ק.

שרגא צבי ט. חונה בטשאטה
מתגורר כעת במרחץ הנ"ל

כ"ו תמוז שנת תרנ"ו לפ"ק.

ג'

שפעת שוכ"ט לידידי הרב המאוהג"ד החריף ובקי כש"ת מה"ו ר' חיים פריד נ"י יקרת מכתבו הגיעני בעת הייתי מוטרד מכל צד ולא יכולתי להשיבו מיד ומאז עלה מזכרוני ועמו הסליחה. ובדבר החיבור על התורה מחמיו הגאון זצ"ל אשר נתן לדפוס ושלח לי לדוגמא באגען אחד חפשתי ולא מצאתיו לשלחו בחזרה כמבוקשו. ואמינא לי' ישר כחו וחי' על יגיעו ועמלו לעשות נייחא נפשא לחותנו הה"ג כו' כו' מה"ו ר' יצחק זצ"ל להפיץ מעיני אורו אשר הגה ברוחו הכביר בחידושי אגדה ולמד את העם דעת במוסר השכל, על פני תבל לזכות הרבים, ובלי ספק ימצא עונג בחידושיו כל ההוגה בם. ואי"ה גם אנכי אקח בל"נ ספר אחד במחיר אשר יושת עלי.

(יו"ד סי' ב')

ד'

מכתב הסכמה לספר רחובות הנהר עה"ת

מוש"ק שמיני תרנ"ד

שוכ"ט לאהובי בני הרב המאוה"ג המפורסם לשבח ולתהלה החריף ובקי כש"ת מו"ה משה טאננענבוים נ"י אבדק"ק ווערפעלעט והגליל.

שמחתי בקבלת הידיעה ממך שכן הבאת כתבי קדש של אאמ"ו הגזצוק"ל על התוה"ק ספרו רחובות הנהר אל מכבש הדפוס ואמינא לך יישר כוחך וחילך על טרחך ויגיעך וזכות א"א ה"ג זצוק"ל זקינך יעמוד לך לברך על המוגמר ויבואו עליך כל הברכות ברכת טוב והשיגוך לרגלי עבודת הקדש אשר המצאת עצמך.

אביך אוהבך
ה"ק **שרגא צבי טאננענבוים**
חונה פה טשאטה והגליל יע"א

ה׳

הסכמה על ספר בית היוצר שו״ת וחדושי סוגיות

הסכמת כבוד הרב הגאון המפורסם במדינה, החריף העצום סוע״ה עיניו כיונים,
על אפיקי ש״ס וראשונים, צדיק וענין, מאושר בכל ענינו בקש״ת מו״ה
שרגא צבי טעננבוים שליט״א האבדק״ק **טשאטה** יצ״ו.

ב״ה ד׳ דברים תרנ״ו לפ״ק.

שמחה אזרוני בראותי בן יקר להרב המנוח הגאון הצדיק המפורסם בעולם ע״ה נ״י פ״ה מהו׳ **רבי יואל צבי ראטה זצוק״ל שהי׳ רב אב״ד בעיר חוסט**, בן מכבדו בחיים מכבדו במותו הוא ניהו נכדו הרבני הוותיק החריף כש״ת מהו׳ רב יצחק פרענקיל נ״י אשר רוח כביר התנוסס בקרבו להביא אל מכבש הדפוס ספר אחד מחדושי זקנו הרב הגאון הנ״ל זצוק״ל וקרא לו שם בית היוצר למען יהי׳ שפתותיו דובבות בקבר וכבר התחיל במצוה וכבר נדפס איזה עלים אשר ראו עיני וטעמתי מנופת צוף אמריו היקרים מפז ופנינים ויתענגו כל הוגה בו לומדי תוה״ק ויהי׳ ברא מזכי אבא, ואף כי ספרו תולדת האדם הגדול אין צריך חיזוק והסכמה, לא אמרתי נואש על בקשת הנ״ל נ״י.

ואבוא בזה אך בתפלה קצרה לנדיבי עמינו להחזיק בידו לקח מספרים הנ״ל ולתת לו מעות קדימה למען יוכל לבצע מעשיו ולגמור הדבר בכי טוב.

דברי המדבר לכבוד התוה״ק להגדיל תורה ולהאדירה.

ה״ק **שרגא צבי טעננבוים**
חונה בטשאטה ומתגורר כעת במרחץ בארטפעלד

ו׳

הסכמה על ספר תורת משה נתן עה״ת ולקוטים

שמחה אזרוני בשמעי כי בדעתכם להדפיס חדושי אגדה מאביכם אותו צדיק הרב הגאון המפורסם אספקלריא המאירה כקש״ת מוה״ר **משה נתן נטע הלוי יונגרייז זצוק״ל** שהי׳ ראב״ד ק״ק ט׳פורעד למען יהי׳ שפתותיו דובבות בקבר והגם שלא ראיתי ספרו ידעתי בטח כי ימצא חן אצל אנשי אמת יראי השם כי המה מלאים דברי חכמה ומוסר השכל כאשר הסכין בחיים חיותו לדבר אל העם בצוף נועם בקול חוצב להבות אש באהבה וכל שומעיו לבשה רוח דעת ויראת ה׳. יואל ה׳ ותבצעו מעשיכם לברך על המוגמר, וכל איש אשר לבו לה׳ יביא הברכה אל ביתו ויקח ספר הלזה.

דברי המדבר לכבוד ה׳ ולתורתו הקדושה
פה טשאטה עש״ק עקב תרנ״ו לפ״ק.

ה״ק **שרגא צבי טעננבוים**
חונה ק״ק הנ״ל יע״א

כתב מורינו רב

בע״ה

אליכם אישים אקרא הא לכם זרע אמת נטע שורק גפן אדרת הכה שורש בגן התורה ויראה הבחו׳ המופלא ומופלג בתורה ויראה חרוץ ושנון כש״ת מה״ו אברהם בן התורני הירא ושלם מה״ו קלונימוס שלום נ״י, עודנו באבו למד פה טרם נטע אהלו על נהרות נחלי שמן מבוע התורה המה הגדולים אשר בארץ דרכיו ראיתי צירוף נחלי שכלו הצח אשר [— מתוככי] בית נרותו התחיל להאיר. אמרתי אני בלבי חזיתי איש מהיר במלאכתו, מלאכת שמים הוצק חן בשפותיו [אך] להיות יפיפית בבני אדם אחכה לו, ואקוה לעשות ענבים. ואברהם הולך ונסוע קדמת אשור אשרה של תורה. תקע אהלו אצל גדולי ישראל ושאב ממי בארם, ומריח מימי התורה פרח העלה נצה הבשילו אשכלות ענבים, כולם משבחים ומפארים שמו להקרא בכל דבר שבקדושה בשם **מורינו רב** אברהם בן מה״ו קלונימוס שלום נ״י.

תהיתי על קנקנו, ראיתי והנה כולו ממתקים וכולו מחמדים עלה והצליח דרכו בקודש וכתר התורה הולמתו, אשרי ילדתו, מלבד אשר יגע ומצא בתורת ה׳ כפי מדתו די והותר עוד ישרו דרכיו בדרך ה׳ כאחד מחשובי ארץ, מושלם במעלות ומדות ישרות בעיני ה׳ ואדם. תפארת אבותם בנים כאלה ומי יתן, והעם ההולכים בחשך יפקחו עיניהם הסגורים [אשר] לספח אל ביתם אנשים כאלה אשר תורת ה׳ ויראתה בלבם נצורה. והי׳ פריו פרי קודש הלולים, למאכל למו ועליה לתרופה.

דברי המדבר לכבוד התורה

יום א׳ בלק **כתר** לפ״ק

ה״ק **שרגא צבי טענענבוים**
חונה פה סענדרע והגליל יע״א

———

ה״ה הרב מו״ה אברהם סג״ל קעלנער רב גדול וצדיק נשגב אבד״ק קיווועשד [של״ח בשנת תרס״א] נזכר בשו״ת אבני צדק סיגעט חאו״ח סי׳ ק״ה. נטע שורק חיו״ד סי׳ צ״ז. מיו״ח בנו הרב מו״ה קלונימוס שלום אבד״ק טענקע. [שם הגדולים מערכת א׳ אות מ״ד].

חלק שני

א

אסרו חג פה ערלוי יע״א תרנ״ד לפ״ק.

בעבור חג השבועות — ישא כוס הישועות — עם רוב ברכות והצלחות לכבוד מר אדוני הרב הגאון האמיתי סיני ועוקר הרי הרים פאר הדור והדרו עה״י הה״ח נר ישרא׳ וקדושו ציס״ע כקש״ת מה״ו שרגא צבי ט״ב אבדק״ק מ׳ טשאטה י״ו.

הנה רבת שבעה לה נפשי גם עונג בראותי דברי קדשו מעטפת ספירים, כולם אהובים וברורים — ברכת הנהנין ברכתי עליו — ברוך שחלק מחכמתו ליראיו — ואשרי הדור שהגדולים שומעים לקטנים — ששם עין עיונים — על דברי המעטים — והדרת גאים ברוחב מבינתי — משדד עמקים — מפענח נעלמים — בולש וסוקר — ולכל תכלית הוא חוקר, עם כל זה — אני שפל ונבזה, להתאים כל דברי קדשו — לא יכלתי — בכל מיצר יגיעתי ימחול נא הדרת גאונו אם ארהב עוז ברוחי לכנוס עמו קצת בפלפול כי אין רצוני ויכולתי [לפלפל] אלא בשעשועי מלין דאורייתא, לפרש דברי כשמלה זה עיקר כוונתי בכל נפשי ומאודי ולסתור דברי גאונים עדיין לא זכיתי — אלא שקצרה שכלי ודעתי עני׳ — לירד לסוף דעתו הרמה — ואביע אלף תודות שכבדנו בתשובתו הרמה — ומה׳ יהי׳ משכרתו שלימה — עבור הטירחה והיגיעה — אמן כי״ר *).

הנה היה לאל ידי קצת לפלפל אמנם לא ארצה עוד להעמיס על כתב הדר״ג....
תודת לבבי עבור הטירחה ויגיעה שטרח בשבילי ושמחתי כמוצא שלל רב.
ויאמצהו לתורה ולעבודה ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן ויתענג על רוב שלום.
כאות נפשו הקדושה ונפש עבדו עבד לעובדי ה׳ הנרצה.

מרחוק מול הדרת גאון קדשו
הק׳ **בנימין כהנא ראפאפורט**
נכד לקדוש ה׳ מכובד
ר׳ בנימין קאמאדער

ואפרוס בשלום ידיד ש״ב הרב החריף ובקי וכו׳ מו״ה יוד׳ וחיבה יתירה נודעת לי על שבאתי לדבר בהיכלו אולם כעת אי אפשר לי .. אני ליסע מיד בשבוע הבעל״ט לדעברעצין על צוותא דאפוטרופוס...

ב

בע"ה עש"ק ו' דסליחות שנת תרנ"ג לפ"ק פה אבראנו נ'

שנה טובה ומתוקה — זקנה ושיבה טובה ואריכת ימים ושנים עד בלי רבים
לכבוד הרה"ג הגדול ציס"ע פה כקש"ת
מוהר"ר ש"צ טעננענבוים נ"י אב"ד דק"ק טשאטה יע"א

לא באתי רק להביא רגשי לבבי ולברכו בברכת הדיוט לראשית השנה ואל יהי' קלה בעיני מעכק"ג נ"י כמאמר החכם ודגלו עלי אהבה ואני תהלתי לד' מקירת לבבי שיתחדש כנשר נעוריו ויהי' בריא ואולם לתורה ועבודה וישב על ממלכתו עוד ימים רבים לטובת כלל בנ"י ויכתב ויחתם מעכק"ב נ"י עכב"י שיחי' לחיים טובים וארוכים אמן.

ויעש נא מעכק"ג עמדי לטובה אות להזכירני בתפלתו, ויאציל נא מכחו הגדול עלי להתפלל בעדי לה' שיהי' לי בריאת הגוף לעמוד על המשמר להיות ממזכי הרבים להיות לי לב פתוח ללמוד תורה לשמה, ושלא אכשל ח"ו בדבר הלכה.

כ"ד עבדו המצפה להרמת קרן התורה
אשר אליקים בן **שינדל** יח'

ד"ש ובכוח"ט לכבוד הה"ג ר' יודא נ"י.

ג

רב ברכות כטל לכבוד אמ"ו הגאון הגדול והקדוש, שמו מפארים ומשבחים בכל קצוי ארץ ולו דמי' תהלה וכו' כש"ת מו"ה ש"צ טעננענבוים ה' ימיו ושנותיו יאריך בנעימים.

כאשר לא יאות לבוא אל בית המלך לבקר בהיכלו ולשמוע צוף אמרותיו בטרם קול דופק על הדלת בעזות לב כן לא נכון להראות פנים את קדושי עליון ככבוד פני אמ"ו בלי השתחוי' וקידה — ע"כ באתי בהשתחוי' וקידה מרחוק ולשאול את פי קדש אמ"ו נ"י ולטרוח אותו באיגרתי אלה אולי אמצא חן בעיניו ואל ישיבני ריקם מלפניו וזה שאלתי....

הנה האמת אגיד כי שאלתי מהרב שלנו דקראסנא ואמר לי בזה הלשון שאל מרבותיך הגאונים שיחיו.

אלה דברי תלמידו המתאבק תחת עפר רגלו ומשתחווה אפים ארצה ומצפה לתשובתו הרמה בכליון עינים וד"ש ולכל ב"ב הטהורים.

ה"ק **בנימין האלצער**

וגם דו"ש לאמ"ו מחמד נפשי בקי כמעט בכל הש"ס מו"ה יודא אלטמן נ"י.

ד

ב״ה יום ה׳ פ׳ נצבים תרנ״ד לפ״ק פה פאפראד

לשנה טובה יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים כבוד אמ״ו הרב הגאון הגדול המפורסם מופת הדור נר ישרא׳ וכו׳ וכו׳ כקש״ת מו״ה שצ״ט נ״י האב״ד ורב דק״ק מ־טשאטה יע״א.

אחרי דרישת שלומו וטובו ההדר״ג אמ״ו נ״י באתי בקידה ובהשתחוי׳ אפיים ארצה להודיע לפני אמ״ו נ״י שב״ה הולך לי למוטב ואני אומר אלף תודות לכבוד הגאמ״ו נ״י שעמד בתפלה בעדי והיינו דאהני לי — ואבקש ואתחנן לפני אמ״ו נ״י שימחול אלף אלפי פעמים להזכירני תמיד ובפרט בימים הקדושים הבאים עלינו לטובה בתפלתו הקדושה והטהורה שד׳ ברחמיו יחלים וירפא אותי במהרה שאוכל ללמוד וללמד וכו׳ ואבקש מאת כהגאמ״ו נ״י שיורני מה לעשות ביום הקדוש והנורא יום הכפורים הבעל״ט אמן בענין העינוים...

ואשאר בזה בפריסת שלום ומאווה כוח״ט לכל בני ביתו הרמ״ה דאמ״ו נ״י.

עבדו ותלמידו המתאבק בעפר רגליו הקדושים

שלמה״ק אלעזר סגל

ה

עש״ק לס׳ תבוא הערמאנטאדט יע״א תרנ״ג

כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים כבוד אדמ״ו הרב הגאון הגדול האמיתי סיני ועוקר הרים שר התורה צדיק יס״ע בוצינא קדישא פאר עמו והדרו המפורסם בכל קצווי ארץ ואיים רחוקים בנן של קדושים כבוד קדושת ש״ת מו״ה ש״צ שליט״א טענגענבוים אב״ד ורם בק״ק מ׳טשאטיע״א

אחדשכ״ת! הנה לחלות ולחנן את הדר״ג נ״י שאל ישית עלי חטאת על שאני מטריח צדיק כו״ב בשאלתי כי אשר זכיתי שכבוד הדר״ג נ״י כבדני בתשובתו היקרה המאירות כשמש וכירח נפשי ולבי משתוקקים לשאוב מבאר תורתו ותקותי חזק שאל ישיבני ריקם מלפניו....

ואדוני מו׳ הדומה למלאך אלוקים ימחול לחוות דעתו דעת תורה ודרכו בקודש בזה הענין דברי המשתחווה והמתאבק בעפר רגלו והמצפה לתשובתו היקרה מפו ואדרכמונים.

יושע פאללאק

ו

כשמוע קול שופר יוחק לחיים טובים בספר כבוד ידיד ה׳ וידיד כל יודעיו הרב הגאון הגדול האמתי המפורסם חריף ובקי משנתו רב ונקי צדיק יסוד עולם כקש״ת מו״ה שצ״ט אד״ק מ׳טשאט יע״א.

אחדש״ה כבוד הדר״ג ושלום הגלוים אליו לטובה הנני היום בברכה ברכת הדיוט

ותפלתי שגורה בפי — ה׳ ויחתמהו ביום הזכרון הבעל״ט עם הגלווים אליו לחיים טובים ארוכים ומתוקנים יאריך עוד רבות בשנים דשן ורענן לעטרת תפארת ישרא׳ ויזכה לראות במהרה בהרמת קרן התורה ובקשתי שטוחה מול הדר״ג להזכרני בתפלותיו כי ינחני ה׳ על מי מנוחות ובמעגלי צדק לעשות רצון קוני ולישב באוהל של תורה.

הגם כי ידעתי הטיב כי ימים המקודשים הללו אין העת מיוחד רק להכין נפשו לימים הקדושים .. את עצמי לבא בשאלה נחוצה המגיע לטהרת עם קודש כי העיקר והתכלית כל להסיר — אפשר לפנות הדרך העולה בית א־ל ולכן ימחול לי הדר״ג א״פ אם אטריח כעת אבקש היותר אפשרי וגם אקוה כי לא ירע בעיני הדר״ג אם אציע גם דעתי הפעוטה להלכה ולא למעשה אגב אם דרך עוצב בי יורנו נא הדר״ג ויגלה לי טעותי כי מגמתי ומטרתי לבקש ולמצוא האמת....

והוכפל בקשתי להודיעני במוקדם האפשר למען הסיר מכשול וה׳ יצילנו מכל עון ויערה עלינו רוח טהרה ממרום.

ואסיים מעין הפתיחה יזכהו ה׳ את הדר״ג והגלווים אליו לטובה לקבל שנה טובה הבע״ל מתוך שמחה ויאריך ה׳ ימיו ושנותיו בנעימים כעתירת נפש עבדו עבד לעבדי ה׳ עומד ומצפה לישועת ה׳.

הק׳ **שמוא׳ בראך**
בן קרעלר

ז

בעה״י יום עש״ק לס׳ יתרו התרנ״ה לב״ע פה הערמאנשטאדט יע״א.

לכבוד אדמ״ו הרב הגאון הגדול זה סיני ועוקר הרים צדיק יסוד עולם בוצינא דנהורא פאר הדור והדרו מאור הגולה ענף היוצא מבדי קודש הקדשים כקש״ת מו״ה שרגא צבי שליט״א אבדק״ק מעז״א־טשאטה יע״א.

אחדשק״ת! אל ירע בעיניו על שאני מטריחו כי אחרי שזכיתי שהראה לי חיבה יתירה וכיבד אותי בתשובתו ע״כ ארהיב עוז בנפשי לגשת מול הדר גאונו שליט״א וסמוך לבי בטוח שיכבדני גם עתה בתשובתו, כי נפשי איוותה לשאוב מבאר תורתו....

ובזה אשאר עבדו ותלמידו הנאמן המתאבק בעפר רגלו והמייחל על תשובתו היקרה והחשובה.

ומר אחי התורני החסיד מו״ה אברהם נ״י דורש בשלום הדר״ג

ה״ק **יושע פאללאק**

ח

ב׳ לס׳ נצבים תרנ״ה לפ״ק פה הערמאננשטאדט יצ״ו

ביום הזכרון והחשבון — יעלה נא לרצון לפני האדון זכרון אדמ״ו הרה״ג המפורסם, משוש דור נזר ישרא׳ והוד תפארתם נ״י ע״ה פ״ה רכבו ופרשו עומד לנס עמינו מלך יהודא לתורה ולתעודה כקש״ת מו״ה שרגא צבי טאנענבוים שליט״א אב״ד ור״מ דק״ק מ׳ טשאט ואגפיה.

אחדשק״ת הנה באתי להציע לפני אמ״ו הדר״ג נ״י התשובה אשר קבלתי מדודי הרב הגאון מיעמערינג נ״י אודות מה ששאלתי אותו אם מותר לעשות ע״ש קודם חשיכה מדורה בבית המלאכה דעלכווארען פאבריק כדי שיתייבש הסלמי (נקניק) אשר תלוי ועומד בחדר הנ״ל ... בכח דהתירא עדיף כאשר יראה עיניו הבדולחים למטה פה תשובתו — ועתה.. כאשר הי׳ כאן על חתונת אחותי תחי׳ אמר לי דודי הג׳ נ״י שאשלח תשובתו .. כדי שישפוט מישרים להסכים עמו, ע״כ מוצא שפתיו אשמור ואשלח לוטה פה התשובה לאדמ״ו — לכתוב לי תשובה במוקדם האפשרי וגם לרבות לשלוח לי בחזרה תשובות .. לעורר כבוד הדר״ג נ״י מה שכתב דודי נ״י בדף ב׳ ד״ה אלא שמוכרח ליתן .. מעט להצטמק, זה אינו כי אינם נותנים אותו בתנור אחר שנתעשן פעם .. באוויר החדר ונתייבש שם מחום המדורה ומש״כ בדף ג׳ .. האש וגם העשן גם בזה הפריז על המדה כי מיד אחר ... [ההמשך והסיום חסרים].

ט

בעזהי״ת יום ה׳ פרשת השב תשיבם לאחיך שנת תרנ״ג

בעת צאת השנה עת לחננה לחיים טובים ולשלום לפ״ק יפקדהו רחמנא בראש השנה אהובי ידידי שו״ב הרב הגאון האמיתי נר ישרא׳ והדריו צדיק ונשגב אשר בית ישרא׳ נשען קכש״ת מו״ה שצ״ט נ״י לנצח האבדק״ק מ׳ טשאטה והגלילות עכא״שט וכל החוסים בצל קדשו.

אחרי הקידה והשתחו׳ ודשכק״ת וצה״נ מכתבו הקדש האיר לפני ונתמלא הבית אורה זיו והדרה ומג״ש והנה הרהבתי בנפשי עוז לגשת אל הקודש לעמוד על המשמר ליישב את דברי אשר כתבתי במכתבי באות א׳ ... באות ב׳ ...

ואבקש מאד את אדוני הרה״ג נ״י שייטיב נא בחסדו הטוב והודיעיני הסכמתו הטהורה בסברא זאת.

ומחמת שלא רציתי להטריח את כבוד אהובי אדוני הג״ה נ״י על כן אשים קנצי למלין ואתנו ב״ה החיים והשלום והבריאות אשר כן נצפה לשמוע גם מכבוד אדוני הג״ה נ״י.

כ״ד שו״ב אוה״נ הדש״ת בלב ונפש.

ה״ק **זאב וואלף ציטרון**

חונה פה

והנני דופב"ש שו"ב הרב הגדול חו"ב בחד"ת מו"ה יודא אלטמן נ"י עם ברכת כוח"ט עם כל אש"ל נ"י.

ו

בעהי"ת יום ד' לס' יתרו תרנ"ד לפ"ק פה המשטדט יע"א

לכבוד ארז בלבנון רב האי גאון אמיתי סיני ועוקר הרים צדיק יסוד עולם בוצינא קדישא פאר הדור והדרו נזר הזמן ותפארתו שלשלת היוחסין בנן של קדושים כקש"ת מו"ה ש"צ שליט"א אב"ד ור"מ בק"ק מ' טשאטה יע"א.

אחדבק"ת! היות שזכיתי זה כמה פעמים שדברי עלו על שלחן מלכים כבוד הדר"ג נ"י על כן ארהיב עוז בנפשי לחלות ולחנן את הדר"ג נ"י שיעטרני בעטרת תפארת לומדי תורה שיסמכני בסמיכת התרת הוראה — ויאמן לי באמונה שלמה שאם לא הי' ההוצאות המרובים הייתי מוכן לבקר המלך בהיכלו כי סהדי בשמים שזה ד' שנים אשר אני עוסק ב"ה בים הפוסקים וזכות אבי ז"ל אשר הי' מפורסם לצדיק הוא שעמדה לי שאוכל לברר בעזהי"ת הלכה לאמיתה של תורה — וזאת ועוד אחרת שאין בדעתי חלילה להורות כעת רק כדי שיקרא לי ה' שידוך יותר הגון ואם יזכני ה' שאוכל לישב על התורה מתוך הרחבה אז בדעתי אם ישאלו אותי לחוות דעת תורה אם יתן הדר"ג מהודו עלי — ואם יאמר הדר"ג נ"י כלך אצל רבך, שלמדתי אצלו תשובתי בצדו הלא אדמ"ו הגאון מו"ה ישעי' הכהן זצ"ל אבדק"ק מיהאלי פאלוא אשר למדתי אצלו ד' שנים רצופים נשמתו בגנזי מרומים ויבדלו החיים אמו"ר הגאון מפ"ב שליטא אינו נותן מהודו על תלמידו רק לאחד כאשר ידע מזה הדר"ג נ"י בלי ספק.

אשלח לוטה פה שלשה מכתבים מהרב הגאון הישיש דק"ק טאלטשווא ומהרב הגאון דטיסא לוק נ"י ואת הכתב תעודה אשר קבלתי מאדמו"ר נ"י מפ"ב שמתוכם יוכל לשפוט בשכלו הזך שאין בדעתי ח"ו לסלף עיני צדיקים אשר על כן בקשתי שטוחה מול הד"ג נ"י שימלא שאלתי וסמוך לבי בטוח שאל ישיב פני ריקם.

ועוד אני בא להודיע שאחי הרב הג' אבדק"ק יעמערינג נ"י רצה לערוך אגרת בקשה בענין זה אל הדר"ג נ"י כי עמדתי לפניו על הנסיון כאשר הי' פה בשנה העברה פ' שופטי' רק התחרט על מחשבותי פן יאמר הלא אהבה מקלקלת השורה הגם דאליבא דדינא אין בזה שום חשש.

ועתה אמרתי אבוא באיזה גרגר לפני הדר"ג נ"י .. חולין נ"ו נפלה לאור ונחמרו בני מעי' ותי' ....

טרם אסיים אשטחח עוד הפעם בקשתי שיתן מהודו עלי כי כנים דברי הנ"ל ובזה הנני תלמידו המתאבק בעפר רגלו והמצפה שימלא בקשתי במוקדם האפשרי ביותר שאת*).

הק' **יושע פאללאק**

---

* עיין לקמן מכתב י"ט, ועיין תשובת רבינו ע"ז בקובץ מכתבים חלק ראשון מכתב מ'.

יא

ב״ה יום שלפני ראש השנה לשנת תרנ״ד לפ״ק פה פ״ב. יע״א.

בצאת השנה יתברך משוכן מעונה וחיים חן וחסד וחניגה וכתיבה וחתימה טובה

בזה ר״ה לכבוד קדושת אדמו״ר הגאון נ״י ויהילו עד ביאת הגואל!

טרם אבוא לגשת מול הקודש פנימה אזחיל בעת אתחיל ארתח בעת אפתח להפיל תחינתי השטוחה ובקשתי הערוכה להרשיני להתנפל בקידה אפים מול הדרג״ק אדמו״ר הגאונ״י כי אמנה נפשי יודעת כי לא איש דברים אנכי מתמול שלשום וענותנותו היא תרבני לבוא לעת צאת השנה בברכת השנים אף שנפשי יודעת כי מי אנוכי — להביא ברכתי להארז אשר בלבנון, ובלא ברכתי ג״כ אני בטוח שיכתוב ויחתם לאלתר בספרן של צדיקים גמורים על כל זה צריך אני להראות לקדם אדמו״ר הגאונ״י שלהבת אש התורה אשר הרוני בחסותי תחת צל כנפיו .. בקירבי. ואקוה להשי״ת שתהי׳ אש תמיד תוקד לא תכבה ואפרוש כפי ואשפוך נפשי ורוחי לפני יוצר הכל אלוקי כבודי שי׳ רעווא שתרום רישא וירום קרנו ויגביה חבלו וכסאו יהי׳ נכון עד עולם ויאריך ימים על ממלכתו אמן סלה.

הנה כל חפצים לא ישוו לי לשמחת היום הזה אשר בו אכבדה לראות פני הדרת כבוד קדושת אדמו״ר הגאונ״י היום יום רננה וחדוות ואין בלשוני מלה להגיד את שמחתי הגדולה שזכיתי לדבר עם המלך מאן מלכי רבנן עלה על לבי לשאול מה שלא זכיתי להבין בסוגי׳ דטפ״ח לפי׳ דברי קדושת אדמו״ר ולפי׳ שי׳ הרשב״א אבל ערלי שפתי ולא יכלתי לדבר דהנה אמת שהיא שנה אחד אשר למדו פה סוגי׳ דט״ח וע״כ נסתלק מאתי הדבר (רק כשבאתי לביתי חפשתי ברשב״א ומצאתי ....

ואחתום ואחסום בחתימת וחסימת תאוות לבי שאל יחסר המזג ויהי׳ דשן רענן ואסיים בחתימה מעין הפתיחה דהיינו בבריכת השלום בכוח״ט בספרן שצ״ג לאדמו״ר ולכל הגלוים אליו.

דברי תלמידו הכורע

נגד הדרג״ק אדמו״ר במודים דרבנן

ה״ק **משה פישער**

יב

שוכט״ס ושמחת חג המצות לכבוד אהובי א״א מ״ו ע״כ הרב הגאון המפורסם בעולם צדיק יסוד עולם בקי בש״ס ופוסקים כו׳ כקש״ת מו״ה שרגא צבי נ״י ולאמי מורתי הרבנית הצדקת המהוללת מרת הענדל תחי׳ ולכב״ב.

אודיע בזה משלומנו הטוב ואצפה לשמוע מכם כ״ט ובריאות הגוף וכו׳. וימחול להודיעני מביאת אחותי חנה רבקה תחי׳ לביתכם בשלום. הנה נשאלתי אודות בכור .....

והנה אבקש את כבוד א״א נ״י שימחול לכתוב להמדפיס מו״ה מענדל ווידער לסיגעט מדוע אינו מדפיס הספר, כי אני כתבתי לו הרבה פעמים ותמיד הי׳ כותב תירוצים שונים

וזה איזה חדשים אינו כותב אף תשובה על מכתבי וזה כחדש אני כתבתי להרב הגאון דשם שידבר על לבו שיחוש להדפיס ולגמור הספר ואמר אז להרב הנ"ל שבשבוע הבעל"ט ידפיס ד' באגען ומאז ידפיס כסדרן ומאז חלף ועבר ג' שבועות ולא התחיל עוד ואין אני יודע מה לעשות עמו, ופעם אחת כתב לי שישלח לי בחזרה הכתב יד והחמשים זהובים שנתתי לו ואין עושה מאומה ואני אהי' מוכרח לנסוע שמה או ליתן בערכאות שלהם כי אין לי ברירה — וגם אבקש שא"א נ"י יכתוב ג"כ דמו"ה ר' ליב גראס נ"י, ראש דישיבה דפרעשבורג עבור ש"ב של זוגתי תחי' הש"י ברוך שוואַרץ נ"י שלמד כאן מקטנותו והגיע למדריגה שונה ורצונו ליליך לקיץ לפ"ב והיות שמבית אבותיו לא יוכל לקבל די מחסורו כי עניים הם ע"כ בקש שא"א נ"י ואני אכתוב להנ"ל שיתמוך עליו בעזר ומשען, וימחול א"א נ"י ג"כ לכתוב עליו איזה שורות ולשלוח לי בחזרה האגרת ואתן אותו ביד ה"ש הנ"ל.

וזוגתי תחי' וב"ב פורסים בשלום כבוד אבותי היקרים שיחי' ובשלום כבוד גסי היקר החריף המפורס' מו"ה יודא נ"י וזוגתו אחותי היקרה מרת חנה רבקה תחי' .. מוה"ר מענדל נ"י עם ברכת שמחת יו"ט.

בנכם המתאבק בעפר רגליכם

משה"ק טאננענבוים

אויך איך גריסע אייך אללע רעכט הערצליכן אונד ווינשע אייך אללען שמחת יו"ט אונד אללעס גוטע אייער טרייע שווגער טאכטער.

אסתר טאננענבוים

יג

בע"ה י"ג ויקרא ר"ח ניסן תרנ"ה לפ"ק

בהתקרב חג המצות יעלה ויבא רב חדוה ודיצות ... ונפש כל בית ישרא' הרב הגאון העצום שר התורה מנורה הטהורה חמדת ישרא' גולת הכותרות ראש גולת ארא' — ע"ה פ"ה כקש"ת מאורינו ורבינו מרן מו"ה צבי טענענבוים ...

מ'טשאט ה' יאריך ימיו ושנותיו בנעימים לטובת כל ביתו...

האיזוב אשר בקיר מתראה פנים אל הארץ אשר בלבנון לאמר יסלח אבי אב החכמה אם .. ואנכי עוד לא זכיתי לראות יקרת אור קרן אור פניו ומדוע אהרהר בנפשי עוז לגשת אל הקודש אמנם אמרתי מרא דכולי שמעתא' תל שהכל פונים אליו אולי אזכה גם אנכי לשאוב ממקור דברי תורתו תורת אמת כי למוד אני צריך והכל צריכים למרי חוטי' נפשי בשאלתי ילמדיני רבינו הג"מ במעשה שבא לידי ....

דברי עבדו המתאבק בעפר רגלו ורגלי חכמים המשתחוה מרחוק מול הדרת קדושתו ומצפה לחסדו.

בברכת הדיוט עוד יאריך ה׳ ימיו זך ורענן שקט ושאנן — בשיבה וזקנה טובה עד ביאת הגואל.

יאקב יוסף גרוס
חתן הרב הג׳ נייפעסט

יד

תרנ״ה יעבב״א

כוח״ט לרב האי גאון **שרגא** דנהורא **צבי** תפארה לו עטרה עטרה **עץ ארז** בארזים מגלה נסתרות ורזים אדיר באדירים סיני ועוקר הרים רבן של כל בני הגולה יחיד בדורו כו׳ כו׳ ה״ה אדמ״ו הרב הצדיק המפורסם פה״ח מו״ה שרגא צבי ט״ב נ״י ויזרח עם זוגתו הרבנית תחי׳ עכב״ב יחי׳.

אחדשה״ט באתי להתנצל עלי האם אמנם לא דרך כף רגלי במעמד הגדולים אף לא במעמד פחותי ערך עכ״ז רחש לבי דבר טוב ותמכתי בו להגיש באיזה שורות אל פני אדמ״ו נ״י אשר מצאתי בדח״ז אשרי הדור שהגדולים נשמעי׳ לקטנים וידוע אצלי התנהגות של אדמ״ו נ״י שאף מן הקטן שבקטנים יאזין דבר ובבטחוני ב״ה ית״ש שגם דברי לא יטוש אדמ״ו נ״י מלפניו ובאתי להאיר עוז במה שחננני ה׳ בסוגי׳ דקרנא.

ואם יש בה עיקולי נפשי בשאלתי וינתן לי שינחני אדמו״ר נ״י בדרך אמת. אתנו תלי׳ החיים והשלום אשר כזאת אקוה לשמוע מאדמ״ו נ״י ומכל בני ביתו שיחי׳ וה׳ יאריך שנותיו בטוב ובנעימים וישמר אדמ״ו נ״י מכל פגע ומקרה משונה ח״ו עד עולם אמן.

דברי עבדו ותלמידו המתאבק בעפר רגלו.

אברהם בן מרים אסתר חנה **שלזינגר**

טו

בעזהי״ת יום ו׳ עש״ק לס׳ יתרו תרנ״ה לפ״ק פה הערמנשטאדט יצ״ו.

שוכט״ס לכבוד הרב הגאון הגדול המפורסם שר התורה מנורה הטהורה פה״ח עה״ר מופת הדור והדרו נר ישרא׳ וקדושו נזר אלקיו על ראשו חוטר מגזע תרשישים מאור הגולה כקש״ת מו״ה ש״צ שליט״א טנ״ב אב״ד ור״מ דק׳ מ׳ טשאטה וגלי׳.

אחדשכק״ת ואחרי הקידה והשתחוי׳ מול הדרג״ק באתי לחלות פני קדשו שיאיר עיני במה דצ״ע לי׳ ביו״ד סי׳ קי״ד ....

ובזה אסיים מכתבי עבדו ותלמידו המצפה להרמת קרן התורה

ה״ק **יוסף שמעון** בלאאדמ״ו מ׳ אברהם **פאללאק**

טז

פה ע"ק איללאק יע"א יום ג' לפ' תצוה תרנ"ה לפ"ק.

שמחת פורים ושמחת עולם על ראש הצדיק וקדוש ה' מכובד הגאון המפורסם נר ישרא' עמוד העולם רבינו הרב כקש"ת כמו' שרגא צבי נ"י בן לאותו קדוש ישרא' וגאונו זאב ז"ל האבד"ק טשאט ידע"א

אחרי קידה והשתחוי' כראוי מול קדושת הד"ג מופת הדור נ"י באתי לבקש גא להאיר עיני בעה"י בענין ב' שאלות הנ"ל ... ואני תפלה לע"ע יאריך ה' שנותיו בטוב ובנעימים יחזקהו ויאמצהו, ויזכהו לזכות הרבים ולהאיר עינים. ותחזנה עינינו בשוב ד' לציון בקרוב ברחמים.

כ"ד מוקירו ותלמיד קטן **פנחס הכהן שטיינר** חונה פה ע"ק הנ"ל

יז

שיל"ת אור ליום עש"ק ויחי תרנ"ה
לאהובי אבותי היקרים שיחי' ולכל ב"ב יחי'.

הנה אודיע בזה שהלכתי עם זוגתי תחי' יום ג' עם שנעללצוג לפעסט ואחר צהרים 3 אוהר הייתי עמה אצל הפראפעססאר שטיללער, ויעץ לי שאניח אותה שם ביידישען שפיטאל כי אי אפשר לו לידע בפעם אחת אם יהי' טוב לה המעדעצין שיתן לה ושם יראה אותה כל יום ויום ואמר שאי"ה אצפה שתבא לבריאתה יתן ה' לה רפואה שלימה במהרה שתוכל לבוא לביתה — בבריאת הגוף [כאן חסרים שורות].

קבלתי עתה מבני שאל הרב דפאסטא שדר אצלו מכתב וכתב לו קו' אחת ותמצית הדרת קושיתו שמצינו בקרבן מנחה שאם לא בלל כשר כיון דראוי לבילה אינה מעכבת וביבמות דף ק"ד אמרו דאין הקריאה מעכבת בחליצה ג"כ משום דראוי לאמרו רק אלם לא. וכן בגדה דף ס"ו מצינו בית הסתרים אינו צריכה לביאת מים כיון דראוי לביאת מים. והקשה איך ילפינן מקדשים לקולא והא כלל אצלינו שחולין מקדשים לא גמרינן לקולא — ולא הי' לי פנאי עוד, אבל כמדומה לי שראיתי קו' זו באחרונים אצל שאר ענינים. ולא אדע למה כתב לי עתה כי לא כתב לי עוד, אפשר היות שהוא חתן מו"ה ישרא' שטערן מבאדען והוא ש"ב ממשפחתינו.

בנכם המתאבק בעפר רגליכם ומצפה על תשובותיכם מיד — כולם דורשים בשלומכם הטוב הכותב במרוצה מחמת טרדות.

משה"ק טנענבוים

יח

בע"ה פה טירנויא יע"א יום ד' לס' ויקהל שנתרנ"ה לפ"ק

שלום להאי מרבנן גדול כרב ענן הנסתר תחת הענן מגליהו כזית רענן הבקי בש"ס צדיק ונשגב בוצינא דנהורא כקש"ת מרנן ורבנן רבי שצ"ט נ"י ויזרח עבג"צ אכי"ר אבדק"ק מעז"א־טשאט יע"א

כאשר לא יאות לבוא אל בית המלך לבקר בהיכלו ולשמוע צוף אמרותיו בטרם קול דופק על הדלת בענות לב כן לא נכון להראו' פנים את קדושי עליון ככבוד הדר"ג נ"י ומלך ביפיו תחזינה עינים בלי השתחוי' וקידה אל הדרת כבודו — אכן הרהבתי בנפשי עוז להרים קול ולהקשות שני קושיי קטנות מכ"ג ... ימחול נא הדר"ג נ"י א"פ להשיב לי בתשובה דעתו הרמה — ובזה הנני עבדו המשתחווה מול הדום רגלו ומצפה לתשובתו הרמה.

הק' **משה אהרן פירסט**

יט

בעהי"ת יום ו' עש"ק לס' ואתחנן תרנ"ד לפ"ק פה המש"ט יע"א.

לכבוד אדמ"ו הרב הגאון האמיתי סיני ועוקר הרים שר התורה צדיק .. בוצינא דנהורא עמוד העולם מאור הגולה המפורסם בכל אפסי העולם — בנן של קדושים כקש"ת מו"ה שרגא צבי שליט"א אבדק"ק מעזא טשאט יע"א

אחדשק"ת ראשית דברי באתי להפיל תחינתי לפני כסא כבודו שאל ישית אשם בכפי על שארהיב עוז לגשת בזה הענין עוד הפעם לפני הדר גאון אדמו"ר נ"י כי אמרתי אחרי שבקרב הימים דהיינו יו"ד אלול יהי' יום אפריוני יום ראש שמחתי אשר אתקשר עצמי בקשר עולמית כדת משה וישרא' ע"כ באתי לחלות ולחנן את כבוד קדושת אדמ"ו שליט"א שיראה לי אות לטובה ויעטרני בעטרת תפארת לומדי תורה ויתן מהודו עלי בסמיכת התרת הוראה, ואשלח לוטה פה ההורמנא שנתן לי הרב הגאון הגדול הישיש אבדק"ק ענטערדאם נ"י והשני שנתן לי הרב הגאון אבדק"ק טיסא־לוק נ"י אשר על כן סמוך לבי .. שימלא שאלתי במוקדם האפשרי כי חפץ חסד הוא ורצה ורוצה בטובתי — וימחול לי אם יצאתי שלא כדת ... ואבוא ג"כ בקושי' א' שעלה בלבי בעתים הללו בלמדי שיעור פשוט מס' סנהדרין ...

והנני בזה תלמידו המחכה לתשובתו היקרה בזה הענין ושימלא בקשתי בלי אחור והמתאבק בעפר רגליהו.

יהושע פאללאק

כ

ב״ה אור ליום ב׳ מצורע ברחמים וברצון לפ״ק פה ליקעף יצע״א.

בין גאולה לגאולה יהי׳ רווח והצלה לכבוד אדוננו מורינו ורבינו הרב המאוה״ג הגאון האמתי בכל קצוי תבל שר התורה ידיד ה׳ וידיד התבל אוצר בלום צדיק יסוד עולם, נצר מגזע תרשישים. בוצינא קדישא אספקלריא המאירה וכו׳ וכו׳ וכו׳ קש״ת מרן ש. טענענבוים יתחדש כנשר נעוריו שואף זורח בק״ק מ׳ טשאטה יע״א

אחרי קידה אלפי רבבות כאשר יאות לפני שרי צבאות אשטח בבקשה מרובה לפני כהדר״ג נ״י ישיבנו נא בתשובה שלימה על שאלתי, הלכה למעשה, ואם טעיתי בדרכים שגיאות מי יבין, בפרט חדל אישים כמוני ויורה נא לי הדרך האמתי אשר אלכה בו ...

אחרון אחרון אני בא להתנפל בתחינה לפני כהדר״ג שליט״א אחרי שבעהי״ת ביום עש״ק מצורע או בשב״ק הבע״ל אעמוד לפני שער הבקור האסענטירען שיזכירוני נא בתפילותיו הקדושים ויבקש עלי רחמים שאצא לחרות עולם. אולי ישלח ד׳ מקודש עזרו עלי בזכות תפלותיו הקדושים וישמרני בעל הרחמים מכל צרה ויגון כי תפילת הקדושים יאהב ה׳ ומשאלות צדיקים ימלא — וזה שמי בעלות זכרוני על מזבח התפלות [זאב בן שיינדא]. ובכן נשארתי בתפלה לנורא עלילה ויאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים וכסא כבודו יהי׳ נכון לעולמי עולמים להרביץ תורה לעדרים כנפשו הטהורה והקדושה ובאוו״נ עבדו המתאבק בעפר רגליו ומחכה בכליון עינים לתשובה..

ה״ק **זאב וואלף נוללנר**

כא

בעהי״ת יום ב׳ לס׳ תשא תרנ״ד לפ״ק פה טשאבא יע״א.

שוי״ר לאור ערב ה״ה ידיד ה׳ וידיד נפש כל בית ישרא׳ הר׳ הגאון המובהק הצדיק המפורסם נזר ישרא׳ וכתרו פאר הדור והדרו כקש״ת מו״ה שרגא ט״ב שליט״א אבדק״ק טשאט והגליל

אחדשה״ט כמשפט להדרג״ק נ״י אקוד ואשתחוה אלפיים מול הוד קדושתו ונא יסלח לי אדוני על אשר ארהיב בנפשי עוז להגשת ולדפוק על דלתות קדשו כי תמכתי בענוותנותו דמר כי פותח שער לדופקי בתשובה ובפרט בענין הנוגע לי מצאתי אנ״ר מחויב בעבר להצדיקני בדבר הד״ג ואדוני ירצני! ...

ואני מבקש את כהד״ג נ״י שישיב לי ע״ז תשובה מאהבה ויאיר עיני במאמר תורתו.

הכ״ד עבדו מתאבק בעפר רגלי ת״ח ושותה בצמא את דבריהם עומד ומצפה לקראת תשובתו הרמה כותב בחפזון מאד.

הק׳ **שלמה זלמן עהרענרייך**

אבדק״ק פה והגליל

כב

שיל"ת א' שלח תרנ"ד לפ"ק בערלין יצ"ו

החיים והברכה והשלום יעלה על ראש כבוד אמו"ר הרהגה"ק תנא דבי נשיאה שלשלת היוחסין רבן של כל בני הגולה כקש"ת מ"מ הרב ר' שרגא צבי טאננענבוים לאוי"ט.

ולאשת הרבנית הצדקת והחשובה ת"י עמו"ש ולחתנו הרב הצדי' הגדול מו"ה ר' יודא נ"י ווגתו הצדקת תי' וכב"ב לאוי"ט.

אחר הכריעה והשתחוי' כראוי' קמא מלכי דרבנן אבקש סליחה על אשר הרהבתי בנפשי עוז לגשת אל הקודש ולהציע מע"י לפני כ"ק אמו"ר אבל תורה היא וללמוד אני צריך ....

ע"כ אבקש מכ"ק אמו"ר ורבן של ישרא' שהוא אחד המיוחד מעמודי בנ"י בזמנינו שיאיר עיני בתורתו תורת אמת ואולי אפשר להניח דעתי בכח דהתירא ואבקש בלב נשבר שייטיב נא בחסדו הגדול להשיב לי מיד ויעלה נא ונא זכרוני תמיד לפניו לטובה שאזכה לעבוד ה' באמת ובלב שלם מעתה ועד עולם ונזכה לראות במהרה בשוב ד' שיבת ציון ויקבץ נדחנו במהרה מארבע כנפות כל הארץ.

כ"ד עבדו ותלמידו המשתחווה מרחוק ובלבו קרוב

אליעזר בן רחל **סג"ל פריעדמאן**

עבד לעבדי ד'

דש"ת באהבה רבה ושלום הרה"ג הצדיק חתנו מו"ה ר' יודא.

כג

בעזה"י אור ליום מוש"ק פ' ויצא מונקאטש יע"א

צהלי ורוני יושבת טשאטה כי גדול בקרבך קדוש ישרא' ה"ה אמ"ו הגאון הגדול צדיק ונשגב כקש"ת כמו"ה שרגא דנהורא צבי תפארת ישרא' ענף עץ ארז מארזי הלבנון אב"ד ור"מ דק"ק הנ"ל נ"י ויזרח כשמש בצהרים.

ראשית כל אבא לפני כאמ"ו מ' בשאלתי ובבקשתי שאל נא ישים עלי חטאת על אשר אטרחהו ואהי' עליו למשא במכתבי הדל כי .. כה"ג נ"י ולדפוק על דלתי לבו הטהור במכתבי אבל רק סבתי אגיד ולא אכחד דבר מאחר שנתקשה לי איזה קו' בטחתי כי לא יהי' לשמצה בענין וישיבני דבר ....

לכן אחת היא בקשתי שימחול נא אמ"ו נ"י א"פ להעמידני על האמת וישיבני דבר.

כ"ד תלמידו המשתחווה מול ה"ג אפי' ארצה והמצפה לתשובה בתשובה מאהבה.

נכתב פה הנ"ל יום הנ"ל.

הק' **שמוא'יצחק וויטריא'**

אפריון נמטי' לכבוד הר' הגאון החריף ובקי מו"ה ר' יודא נ"י.

כד

בעהי"ת ב' פ' ונקדשתי כ"ג למבנ"י תרנ"ד לפ"ק.

חו"ש וכ"ט לכבוד הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים ע"ה פ"ה וצדיק נשגב כקש"ת מהור"ר שרגא צבי טענבב"ם ויזרח

אחרי דרך מבוא השלום — ואחרי הקידה והשתחוי' באתי להתנצל את עצמי שלא נתתי כתב תעודה להשו"ב מישוב דארץ שהי' ביום אתמול לפני הדר"ג נ"י האמת אגיד שאין לי מצח להרים ראש להטריח כ"ק זה כמה פעמים, דזה זמן לא כביר ששלחתי אליו שו"ב לנסותו ולדאבון נפשי לא רצו בני מקומו אשר הוא שם להניח לעזוב מקומה ונתקבל שו"ב אחר שהוא תחת דגל של הרב דטשאבע ויש לו מכתבים שונים מגדולי ישרא' ובתוכם גם כתב מהדר"ג אחיו אב"ד דפוטנאק נ"י וגם אני נסיתי אותו עד שידי הכהה מגעת בכ"ז לא נשאתי פנים אם לא שיעמוד גם לפני הדר"ג, עכ"פ לאחר שנתקבל — ובזה התנאי קבלו אותו — באמרו שרחוק ממנו הדרך לטשאטה עד שימצאו שיירות מצויות — ולאותם שוחטים אני מוכרח להטריח מעכ"ג נ"י אבל שו"ב הנ"ל שאינו צריך רק למקומות אחרים — האמנתי שהוא יהי' לי לעצמי למליץ — ועכשיו כיון ששאל מעכ"ג נ"י ע"ז כאשר אמר לי שו"ב הנ"ל הנה האמת ניתן לכתוב שהרבני המו"מ ר' יהושוע הוא ירא שמים מאד ושעשעתי עמו כמה פעמים לא לבד בדיני שו"ב אלא גם בדיני או"ה ושאר שעשוע דאורייתא והשתוממתי על שיקול דעתו שיכול לברור דינים ובפרט מדיני שחיטה ובדיקה שגורים על לשונו כמעט לא הי' לפני שו"ב כנ"ל ואם שהי' פנוי איזה מקום בגלילותי בודאי הייתי אני בעצמי משתדל בעבורו דמאד הוטב בעיני ובכל עניני וביותר שהוא י"ש מאד.

עבדו המשתחווה מרחוק ומתאבק בעפר רגלו

אשר אליקים טשעה

אבראני

כה

ב"ה ב' בחקותי תרנ"ד לפ"ק שאללא יע"א

החוה"ש וכ"ט וברכות והצלחות ושובע שמחות ואורך ימים ושנות חיים טובים וברוכים וחידוש נעורים .. ושיקוי עצמות ורוב אונים ואמיץ כח ועצמה ובריות גופא מעלי' ושלימה לכבוד מחותני הרם הגאון הגדול בנש"ק עה"י פה"ח צי"ע מופה"ד והדרו נזרו וקדושו ותפארתו כקש"ת מו"ה שרגא צבי טאנענבוים נ"י עמו"י ור"מ דק"ק טשאט יע"א והגליל שיחי' נס"ו אכי"ר.

אחדשה"ק הדר"ג נ"י עמו"ש ארהיב בנפשי לבוא בזה להעמי' עליו טרח' ולבקשו

שימחול נא בטובו להורני דעתו הרמה בענין הנצרך לי לשעתי׳ לדעת להלכה ולמעשה ...

והנני מקדם פניו הקדושות באלפי תודות — וה׳ הטוב יברכהו בברכות לעד ובשובע שמחות .. הקדושה והטהורה ונפש מחותנו הדושו״ש וש״ת הרמה המוקירו מאד מאד מחוי קידה מול כקהדר״ג נ״י עמו״ש מרחוק

ה״ק פלק הלוי יונגרייז

כו

ב״ה יום ג׳ ראה תרחמנו לפ״ק פה פרעסבורג יע״א

יהא שלמא רבא מן שמיא חיי אריכא — ובריאות גופא למרנא — ריש גלותא מדברנא דאומתא, ה״ה אדוני מורי ורבי שרגא דנהורא צבי חמדת ישרא׳ הי׳ צדיק הי עניו קדוש יאמר לו רבינו ש״צ טאנענבוים נ״י עוד ינובון ימי שני חייו ודשנים ורעננים יהי׳!

הן בקדש חזיתי ואירא ואחרד מגשת החדרה הפנימי בקסת סופרתי הנחושה בנחושתים של הבל ורעות רוח. לבי יאמר לי איך העזת פניך ולא תפחיד לערוך מכתבי ולטרוח בם את עין ישרא׳ וקדושו בדבריך הנבערים מדעת ותבונה? הלא אל הכלים הי׳ לך להחבא תוך חורי החולדה והעכבר אך בזאת אנחם כי אדבר לא באתי אך לחוות קידה והשתחוי׳ מול הדרת גאון ישורון שליט״א ולדרוש בשלומו הטוב כל היום.

ועתה באתי למלאות חובתי הנותנת לעטי כח ולבשר את גאון מורי נ״י שליט״א כי באתי בברית אירוסין למזל ובשעה מוצלחת עם בתולה בת טובים יקרים יראים ושלמים החרדים על דבר ה׳ פה פרעסבורג יע״א בת אחיו הרב ר׳ יונה ליב מענדעלזאהן ז״ל אשר הי׳ בין המהלכים בראשונה לארצינו לראות בעינים בוכות ערי ציון האבלות ד׳ ינחם אותם בכפלים. היא סדין עשתה ותמכור וחגור נתנה לכנעני — ואני לבית ה׳ אהלך ברגש רגשי אהבה העזה הבוערת בקרבי אל התוה״ק ואל זאת אתפלל ואבקש מאת הדר״ג מורי שליט״א יברכני נא אבי ליום אפריוני ישית נא שתי זרועותיו כשתי ספרי תורות על המכתב בעדי ותגל נפשי בגילת רענן. ובזה אחתום ואביא בקצרה מנחת שי אקריב למורה — מנחת מרחשת מעומק לבבי בנשאי את קולי — ואתפלל לפני קוני באמרי:

שעה נא אל שועת תלמיד רועה ישראל וישורון

גשם הברכות תמטיר אל ביתו יהיו נגרין

צמאי מימי הדעת בבארו נפשם ירויון

ידובבו שפתותינו אל נא חזקיהו ימיו ינובון

נאום עבדו ותלמידו הכורע על ברכיו ומנשק כפות ובהונות ידיו ורגליו הטהורים.

ה״ק **אשר אנשל לאאק**

פ״ש ודברי ידידות להאי חתנא דבי נשיאה הרב הגדול כש״ת מה״ר ר׳ יודא אלטמן נ״י ויופיע.

אדם נתפס בסוף דבריו אבקש עוד מאת פני מורי ורבי נ״י שליט״א להאיר עיני המוכה בסנורים והנלאה למצוא פתח להבין דברי חכמים וחדושים ע״ד קושי׳ אחת שהקשתי בעת למדי שיעורין כסדרן הלכות נדה וזה החלי ....

זה אשאל ואומר יהי׳ נא לרצון לפני מורי נ״י שליט״א ויראני נפלאות מתורתו כמקדמת דנא ושפתי ירונו ויתנו תודה לאל חי שזיכני לראות נועם זיו תורתו ולחסות בצל קורתו זה שלוש שנים רצופים.

אודות חובותי סהדא במרומים שלא הי׳ לא־ל ידי עד היום להשיב אף פרוטה ואי״ה לאחר ימי חתונתי שלם אשלמנו ברב תודות.

חלק ג׳

קובץ מכתבים מלוקטים מספרים שונים

א

שלומים אלף לי״נ מכירי ומיודעי ה״ה החשוב הגדול בתורה המפורסם בעולם קרא שמו לתפארת בשם הרב ר׳ שרגא ט״ב נ״י אב״ד דק״ק סענדרע.

אחד״ש מכתבו קבלתי והגם שאני טרוד מאד בכ״ז שמתי עיוני על דבריו ובקצירת אומר אבוא להשיב כאשר עם לבבי וגם אודיע בו הערה חדשה ואי״ה בפעם אחר אם יהי׳ אלקים עמדי אבוא לשעשע עמו באריכות כאות נפשו....

ועתה אשים קנצי למלין שלום לו ולזרעו ולאוהביו.

דברי הטרוד מאד הדשה״ט.

ה״ק **חיים סופר**

[מחנה חיים ח״ב יו״ד סי׳ מ״ה]

ב

שפעת ברכות ורב נעימות לי״נ מכירי מאז הגדול המפורסם בתורה ויראה בשם טוב החו״ב כבוד הרב ר׳ שרגא נ״י אב״ד דק״ק סענדרע יע״א.

גלילות ידיו מגילה כתוב פנים ואחור עם פלפול גדול על דברי הגיעני ומרוב **אהבתו לו פניתי מכל עמלי להשיב לו כאשר נתן ד׳ בלבי ואקוה שישמח גם לבו בו כי תלי״ת ימצא בו כאוות נפשו.**

בא״ד: ואחרון חביב עלי שכ׳ וז״ל ,,ועצור במלין מי יוכל״ והאמת אגיד שלא ירדתי לסוף דעתן של ראשונים, מה אשיב להדר״כ נ״י אם אין בידי דבר ברור גם אני השתוממתי מאד בדבר הזה .... והנלענ״ד .....

דברי או״נ ה״ק **חיים סופר**

[מחנה חיים ח״ב יו״ד סי׳ מ״ו]

ג

שפעת נעימות לידידי המכירו הרב הגדול המאור בתורה ויראה מפורסם בעולם מוכתר בשם טוב החריף ובקי כבוד הרב ר׳ שרגא נ״י אב״ד דק״ק סענדרע יע״א.

אחד״ש מכתבו קבלתי וראיתי שנפלאות בעיניו הדבר ובעיני לא יפלא כי זה רבות השנים ישבתי על מדוכא זו עד שכמעט הדבר פשוט בעיני ועל כן קצרתי במכתב הקודם, ואבאר בעזה״י בסופו ועתה אשים קנצי למלין כי כפי אשר ידי מגעת בעזר ה׳ הבאתי

ואקוה שישמח נפשו בו כי יראה שתורת חזכ"ל היו כמוסים עמדי ויישר כחו כי הביא לי תורת ראב"ד אשר לא משמע כן ואין לי כעת פנאי להעמיק בסוגי' הנ"ל ואם יהי' בפי דבר לא אמנע מלהודיעו לו ועל יתר הדברים לא אשיב יען כי הודיע שיש לו השגות רבות ואמתין כי אשיג אותם ואשיב על כולם יחד כאשר יתן ד' בפי.

דברי הדו"ש ושלום תורתו באהבה רבה

ה"ק **חיים סופר**

[מחנה חיים ח"ב יו"ד סימן מ"ז]

נדפסו אליו עוד תשובות בח"א סי' מ' מ"א.

ד

בע"ה פה סיקסא ד' לסדר בא תרל"ג לפ"ק

שוכ"ט וברכה ממעל לידי"נ הגאון הצדיק המפורסם לשבח ולתהלה כקש"ת מה"ו שרגא צבי טענענבוים אב"ד דק"ק טשאטה יע"א.

אתמול לעת ערב הגיעני יקרת כבודו מגילת עפה מעולפת ספירים והראה כחו הגדול בחריפות ובקיאות, ובראותי דבריו היקרים ראיתי שיש לפלפל ולסלסל באיזהו מקומן ואבאר שיחתי בהיתירא דאתתא דא.

ובהיות שבעו"ה אינני כעת בקו הבריאה ל"ע ע"כ אקצר באמרים, וה' שנותיו יאריך בטוב ובנעימים.

דברי אוה"נ החותם בכל חותמי ברכות.

ה"ק **שמוא' עהרנפלד**

[שו"ת חתן סופר סי' ק"ד]

ה

ב"ה או"ד ד' בא תרמ"ה לפ"ק

תיתי שלמא רבא וחיי אריכא לכבוד מר ידידי חמדת לבבי ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם ערוגת הבשם סיני ועוקר הרים צדיק כביר כקש"ת מו"ה שרגא צבי טענענבוים שליט"א אבדק"ק טשאטה יע"א.

אחרי דרישת שלום תורתו וכל המסתופפים בצלו ואחרי הודעת שלומינו תלי"ת לשאול מכבוד פר"ם הלכה למעשה.

[באר שמוא' סי' ע"ד]

ו

החיים והשלום וכ"ט לכבוד ידידי ידיד ה' הרב הגאון הגדול המפורסם צדיק כביר וכו' כקש"ת מו"ה שרגא צבי ט"ב נ"י אבדק"ק טשאטה יע"א.

יקרת מכתבו הגיעני ואורו עיני, יוסיף ה' לה מרפא ארוכה ותרופה לכל מחלותי".

ובדברי תשובתו הקדומה יש בהם איזה דברים אשר לא נתבררו אצלי אבל בגוף ההוראה בענין הס״ס שהעלה הדר״ג אין לי להרהר אדרבה...

ושואל ומבקש אני מהדר״ג יאר נא פניו אלי בשאלה אחת אשר נשאלתי מחדש...

אל נא יהי הדבר הזה למשא על הדר״ג להורנו הדרך הישר ויתענג על רוב שלום כחפץ לבבו ולבב אוהנ״ל הד״ש.

ה״ק **שמוא׳ ראזענבערג**

[באר שמוא׳ סי׳ ע״ה]

ז

תשובות בעניני מקוואות להגאון אב״ד דק״ק טשאטה יצ״ו.

[באר שמואל ע. ט״ו]

יקרת מכתבו הגיעני לנכון, ובאתי עוד הפעם לפרש שיחתי אשר כתבתי בקיצור נמרץ במכתבי הראשון ואולי לא ימצא עוד דבר נגדי...

ועתה הנני חוזר על הראשונות ואל נא יהי׳ על הדר״ג אם אתנהלה לאטי לפרש הדברים שהם פשוטים לפניו אבל לדידי צריך תלמיד....

והן הן הדברים שכתבתי במכתבי הקדום בקיצור ובלתי לשון ערומים וכזה אירע לי עם הגאון דחוסט ז״ל שאנכי העירותי כן במכתבי בדרך אולי בקצרה לפרש דברי הש״ך והוא ז״ל לא התבונן בדברי להטיב וכי הסברה הזאת ג״כ אבל לא הבין ממש בפירושי כי הוא כתב מתה״ד וב״ח סתירה לדברים אלו ולהלכה זו ולפי דעתי אין לזה סתירה כלל כאשר אבאר בעזהי״ת.

ח

גי״ה הגיעני לנכון אשר בו הראני לדעת שאין זה נכון לדינא וגם מעת הגיעני מכתבו הראשון שהדבר אצלו מפוקפק, מאז מני אז הוצאתי הדבר מלבי מלעשות מעשה לכתחילה באופן זה. ולא באתי לעשות סנגורי׳ לדברי כי ידעתי דהדר״ג נחית לעומקא דדינא יותר ממני ואפוכי מטרתא למה לי...

בא״ד: ונהירנא כי הי׳ מרגלא בפומא דמורי הגאון הצדיק מו״ה **אפרים** זצ״ל * שהמקוה דפה מחבבת עליו ישיבתו פה. ואולי בימיו הי׳ לו איזה תחבולה ע״ז ואני לא ידעתי כי בעת בואי לכאן ראיתי כי הי׳ אז ברזא של עץ וממש לא הי׳ אפשר להדקה יפה ועי״ז העירוני רעיוני לחדש מעשי׳ בעשיית וועגטיל וכו׳ ... מ״מ הצעתי הדברים לפני הדר״ג אם לא טעיתי ח״ו כי באמת מאז ראיתי מה שנאמר בענין הנ״ל נגד דעתי קירות לבי

---

* הרב מו״ה אפרים ברוין רב גאון וגדול צדיק יסוד עולם אבד״ק טשאבא מגדולי תלמידי הח״ס ז״ל נפטר בדמי ימיו תרכ״א. דרכו הי׳ דרך התבודדות והי׳ ממש נחבא אל הכלים [עיין תולדות שמואל פרק ב׳ — ושם הגדולים אות א׳ סימן קפ״ו].

הומה לי על שעשיתי שום דבר וחדשתי מדעתי בעניני מקוה והנני מתחרט ע"ז שלא דרשתי במופלא ממני....

[באר שמואל ע. י"ח]

ט

שילת ב'-אויפאלו ב' נח תרנד"ל.

שוכ"ט לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם גן הדסים, וריח לו כלבנון שמו רענן כמו"ה שרגא צבי נ"י טעננענבוים אבדק"ק טשאטה יע"א.

אחדש"ת ראיתי נדפס בשמו בעלון תל תלפיות חי' בגמרא דקדושין מ"ג ונתן אל לבו מאחז"ל לוחות הראשונות שנכתבו בפומבי' וכו'.

ואין דעתי נוחה לכתוב בעי' העתים לכן אמרתי אערוך מכתבי אליו...

ה"ק **עמרם בלוהם**

י

שיל"ת ב' איפאלא ה' הדברים תרנד"ל.

בין המצרים שלום ישאו הרים לכבוד אהובי ידידי הרב הגאון המפורסם צדיק תמים כקש"ת מו"ה שרגא צבי טעננענבוים נ"י אבדק"ק טשאטה

דבריו הנחמדים הגיעני אשר יצא לחזק דברי פלתי סי' ק'...

והנני חותם בשלום וברכה ברכת התורה ולומדי' הדש"ת באהבה.

עמרם הק' בלום בק"ק הנ"ל

[בית שערים חיו"ד תשו' קמ"ו]

יא

שיל"ת ב'-אויפאלו א' תולדות תרנ"ד לפ"ק

ישאו הרים שלום לאוצר בלום הרב חו"ב ידיו רב לו בפלפול וסברא ערוכה ושמורה כמו"ה יודא נ"י אלטמן בק"ק מעזו-טשאטה יע"א.

תמול הגיעני יקרת מכתבו מגילה עפה בד"ת ובמוצאי מנוחה שמתי עיני עליהם. ועל של עתה באתי אשר האריך בדין אי אמרינן אעל"מ באיסור שבדה מלבו...*.

יהפוך בה והפוך בה ימצא שכנים דברי ויותר אין להאריך כי אני נוסע למחר אי"ה עם בני הה"ג מהרי"צ נ"י** לשבת על כסא רבנות שלו. יתן ד' שיהי' למזל"ט והצלחה והיתה הרווחה וגם מעלתו ימצא במהרה מנוחה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבת התורה ולומדי'. **עמרם** ה"ק **בלוהם** בק"ק הנ"ל.

[בית שערים תשו' שכ"ה יו"ד ח"ב]

---

* בענין המדבר ביסודות ההלכה של הפסק בפרק ד'.

** ה"ה הרה"ג ר' יודא צבי בלום אב"ד האנשוויטץ.

יב

ב"ה יום א' י"ד שבט תרנ"ד לפ"ק ב"פ תע"א.

יחדה ה' בשמחה ועוז את פני ידידי הרב המופלג חו"ש אוצר כל כלי חמדה מוכתר בתורה ויראה קודמת וכו' כש"ת מו"ה יודא אלטמן נ"י שוקד על אמרי התורה בק"ק טשאטה תע"א, בחצר המלכות הרב הגאון האדיר אב"ד דשם נ"י.

אני טרם אענה דברי אפצה פי בבקשת מחילה על כבודו כבוד תורתו .. עד הנה פעמי מכתבי, הגם כי ענותו הרבני לתת רוחו על דברי המעטים בכמות ואכות ומ"כ נ"י צפם זהב בדבריו הנחמדים, אשר בהם נגידים דבר, אשרי לו שלו ככה כי יושב על התורה והעבודה באין מפגיע. אמנם אין זה רק דברי הברה בעלמא כדרך העולם, אם אומר שאין עתותי בידי והזמן בוגד בי מיום ליום ומשעה לשעה ולעת ערב אם אשב לפני הספר האותיות ירקדו שם לפני עיני .. עמדו עד אעצור כח לצרף ולכונן מחשבותי ורחשי לבבי כנגד השורה אשר לנגד עיני.

הנה כי כן התשובה נדחית מפני השעה יום יום עד אמצא רגע קטן עזבתי המית ושאון תבל וגלי עולם הזועף אשר שוטף סביבי ואברח לזמן קצר אל אהובי כמ"ע נ"י. הנה מאז חלפו הימים ומה שהי' אך דבר בעתו אינו עוד גם מיום רחוק חוק הלמוד אשר בו עסקתי אז לפרקים לא אוכל עוד להעביר בראשי וזכורני כל מהלך נפשי וכל ההגיונות אשר באו אז בראשי לכן יהיו כעת דברי מעטים...

והנה בדבריו האחרים ופלפולו הנחמד בישוב קושיות התוס' שם ובדרך עברי גם שאר קושיות ודקדוקים, אמנם האירו מול עבר פני והתענגתי בם כי הם דברים ישרים למוצאי דעת, ובהרבה דברים נעשה לי בר מצרן שפגיעתו טובה עלי בסברות אחדות כי הארכתי אז בכמה חקירות אשר לפי שעה עבר זמנו, ואולי עוד חזון למועד...

והי' בזה שלום וברכה עד בלי די גורל ידידי נ"י ויזכה לעבוד עבודה תמה כאות נפשו היפה דברי אוהבו ומוקירו הנאמן.

ה"ק **אברהם פראנקל** *

והנני כורע מול הוד כסא הרב הגאון מופת הדור נ"י ויזרח.

---

* הרה"ג מו"ה אברהם מ"ש פראנקל נשיא הכבוד של הלשכה המרכזית האורטודאקסית — וציר היראים בבית המחוקקים העליון של המדינה.

פרק י

פרטים אחדים על קהלת גאלאנטה ועל רבניה

מלוקטים מספרי שו"ת ומשאר ספרים.

א' הג"ר **יואל גוטליב** נתקבל לרב בשנת תקל"ה.

שם הגדולים מערכת י' אות מ"ג: קבלתי העתק מפנקס הקהל דשם מיום א' ו' אייר תקל"ה וז"ל: היום קבלנו עלינו את הרב המאה"ג מו"ה יואל נר"י להיות הרב ומו"צ שלנו וזה יהיה שכרו מדי שבוע בשבוע אר"ט — ורגלים (חגים) יהי' כפולים עולה לששה זהובים כסף, ושכר דרשות לשבת הגדול ושבת תשובה ד' זהו"כ, ודירה בחינם.

תשלומי הרב הוא כמקדם מקפת הקהל, היינו מכל הלבי יין חצי צ"ל. נגד זה התחייב (הרב) את עצמו להגיד מדי שבת בשבתו שעור דברי אגדה ולהשגיח על צרכי בני היישוב בדברים השייכים אל הנשמה.

כ"ז יהי' משך ג' שנים רצופים והתחלת השכירות יתחיל מיום הנ"ל (א' ו' אייר תקל"ה).

נעשה פה גולאנדי ולרא' בא עה"ח וכו'.

פעם שניה נמצא שמו בפנקס הח"ק מיום ה' ז' אדר שנת (תקנ"ב) ישרי לב „נקבר שם בבית החיים הישן בראש הגבעה אשר באמצע ביה"ח — לפי"ז הי' שם רב י"ז שנה ע"כ *.

ב' א] הג"ר **יודא ליב טעלטש** זצ"ל תחלת ממלכתו בעיר שטאמפען, — בעיר גאלאנטא הורה ותיקן תקנות קבועות כאשר אמר: מיום באתי הנה אני בן עירכם, אבותיכם אבותי הוריכם הורי, אני אחיכם ואתם בניי. — בין התקנות גם התקנה אשר עליו רגזה הארץ בדין תורה כמו שהובא בספר הנוכחי.

קראו אותו לכמה קהלות גדולות לקבל עליו משא דבר ה' אצלם להיות להם לאבד"ק.

---

* הוכחת שם הגדולים אינה נכונה כי בשנת תקמ"ו כיהן ברבנות הג"ר יודא ליב טעלטש, וכמש"כ בפרק ג' א"כ הג"ר יואל שרת בקדש רק עשר שנים. ואולי מה שנמצא שמו בפנקס הח"ק בשנת תקנ"ב לא בתור רב העיר רק מתוך יראת הכבוד.

אולם לא רצה ללכת באמרו: **לא אעקור מכם, לא חפצתי לקחת משרת עול גדול, לא אביתי תהלה, לא אבטל למודי** *.

ב] כאשר בא לעיר הזאת באה אליו אשה ושאלה שאלה וכאשר אמר טריפה אמרה: הן הרב אשר קדם לו אמר על שאלה כזאת „כשר" — השיב לה, לכי אל הרב שקדמוני, ואך יצא והקול נשמע, כי פתאום מתה האשה הלזו.

כל ימיו ציער את עצמו וישב בתענית ביום היאהרצייט שלה [עיין תשובת רמ"א סי' ל"ז] מלבד בשב"ק או אמר דרשה ואמר קדיש דרבנן עבורה **.

ג] לפני חתונת בתו נפטר החתן הב' ר' מרדכי ז"ל. יורשיו תבעו את בתו לשלם חמשים זהובים שנתן לה הנעדר ז"ל דורון בהיותו חתן שלה.

הרב ריי"א פנה אל החתם סופר, וזהו תשובתו בסי' קכ"ח אה"ע חלק א' וז"ל בסופו: ע"כ נראה לענ"ד המעות בעין או מה דאתי מחמתי' שהי' בעין בשעה ששמע בתו שמת המשודך תוחזר, ואם בין כך בלי מ"מ כיון ששמשה שלא ברשותו צריכה לשלם כשעת הוצאה, אמנם מה שכבר בלה או בשעת שמועה תופחת שליש ותשלם כיון שבלתה ברשותו. ויכול מעלתו ג"כ לנכות מזונות שאכל אצלו ד' ימים. — ויכולים היורשים להחרים סתם שכדבריו וכדברי בתו כן הוא אבל לא להשביע או להחרים לנוכח. וזה פשוט דבתו נאמנת במגו שלא קבלה כלום ממנו כיון שאין כאן עדים ולא פרסם וכו'. יותר מזה לא מצאתי לה זכות מהנך זוזי. — י"ב ניסן תק"ע.

ד] בסימן קי"א אה"ע ח"ב תשובת החתם סופר, אנו מוצאים תשובה אליו אודות אשה שתבעה גט מבעלה בבי"ד.

ה] בסימן קכ"א שם: תיתי שלמא רבא משמיא וחיים לדייני ישראל ה"ה הרבנים

---

* כאשר למד בישיבת רבו עבר שם הגאון מהר"מ ברבי לאחוז בכס ההוד בקהלת פרעשבורג ובחום הפלפול פגע בכבוד הגאון מו"ה זרח איידליץ זצללה"ה, ואח"כ בשבת כאשר דרש הגאון מוהר"ב בבית הכנסת „על־תנאי" בק' פראג, ציוה רבו הגאון מו"ה זרח לתלמידו אשר הי' אז צעיר לימים „ארי לך דורס אותו" כי שמתי רסן למו פי לפלפל עמו בביהכ"נ. אחצ"ה פגעו הני שני שרי ישראל זה מול זה, פתח הגאון מו"ה זרח איידליץ, ואמר מר פתח הדרשה כי ישאל ז' קושיות על הרמב"ם ויתרץ אותו ז' פעמים, אמת כי ז' קושי' לא קשה אמנם כן כי ז' תירוצים לא העלה תרופה ותלמידי הקטן ענה אחת ויש סתירה לכל הבנין שלו. [כן סיפר הגאון מו"ה אפרים ליב טעבליס ז"ל מפראג].

✦

פעם באו אליו שליחים מקהל גדול אשר הי' אז למופת בין קהלות ישראל ובידם אגרת שלוחה מן אלופי קהל ואמר להם: מוריי תודתי אליכם אך לא אוכל לכהן אצליכם כי ידעתי כי מן השמים נגזר כי עצמותי ינוחו פה, ומה לי להלאות סוב הסיבות להחזירני, פה אשב עד כי יעלה רצון עליון לקחת נשמתי.

** עיין במקור ישראל ובס' אזרח רענן מנכדו הרה"ג מו"ה איסר ישרא' טויבר רב דעיר חדש.

המופלגים המוה"ג מו"ה ליב נ"י אב"ד ק"ק גלאנדע, וחד דעמי הרב מו"ה ישעי' נ"י אב"ד דק"ק יאקא, והרבני הדיין מצוין מו"ה יוסף נ"י דיין דק"ק סערעד. — תקפ"ד.

ו] בשנות הגבורות עמד בשב"ק לפני פתח ביתו עם ת"ח אחדים בדרך שם עבר עדר שוורים ובתוך פלפולו לא הרגיש כי שור נכה רגלים פרץ החוצה מתוך העדר ונגחו בקרניו וזרקו מעבר לגדר ר"ל. גופו נחבל ונפצע וסבל יסורים משברים שקיבל *. כאשר הרגיש בתומת נפשו כי הגיע הזמן שישיב נשמתו הטהורה לא־ל עליון ציוה שלא יתנו לבינת תהלה על מצבתו רק מיד יתנו ציון אבנים על ראשו ואם אין ציון אבנים יתנו ציון של עץ.

נפטר [בן ע"ח] זקן ושבע ימים כ"א חשון תק"צ. גופו הטהור טמון בביה"ח הישן שבתוך העיר בחצר בית־הכנסת.

ג' הרב הגאון מו"ה רבי הלל ליכטנשטיין רב גאון מפורסם צדיק יסוד עולם יליד עיר וועשט אבד"ק סיקסא — מרגערעטען — גאלאנטא ** — קלוזענבורג, ואח"כ נתקבל לקאלעמעא ושמנ"כ. חיבר ספר משכיל אל דל ד"ח שירי משכיל, אבקת רוכל, עת לעשות, מקרי דרדקי עה"ת, שו"ת בית הלל, הוא הגבר אשר לא נשא פני איש במוסר השכל בדרשותיו הנעימים אשר פיו הי' כלפיד אש. שחל"ח י' אייר תרנ"א. זי"ע.

(שם הגדולים מערכת ה' ב')

א] הגאון זלה"ה כאשר הגיע לפרק הנשואין נשתדך (בשנת תקצ"ז) בעצת מורו הגאון הח"ס זלה"ה עם בת איש ירא וחרד לדבר ה' רחים ומוקיר רבנן הנגיד מו"ה **דוד בן קלונימוס מעיר גאלאנטא**. נשא את בתו הצדקת יראתה וצדקתה אין לשער מרת ריזל ע"ה. נתן לו נדוניא ומזונות על שולחנו חמש שנים. עבור כי פיזר נתן לאביונים וקנה ספרים הרבה כלה הפרוטה מן הכיס נתקבצו אליו עדרים כשלושים תלמידים ולמד עמהם ביגיעה רבה תורה ויראה, והיה מרגיל אותם לידע כל מה שלמדו בע"פ. הי' מתפלל עמהם וותיקין, והיו מוכרחים לעמוד בימי הקיץ שתי שעות לפני קודם אור הבוקר להכין עצמם לזה.

מדי שבת בשבתו למד עם בע"ב חכמה ומוסר *** ואף כי הי' שם רב גדול ת"ח לא הי' מקפיד ע"ז, כי לא כדורות האחרונים דורות הראשונים.

---

* ואלה המשפטים דא רזא דגלגולא [זוהר] אולי משמים רצו להשקיט רוחו שנתקבלו תפלותיו תעניותיו וצערו שציער את עצמו על מעשה הנ"ל [שהבאנו באות ב'] ויבוא לעולם העליון זכאי ובמנוחת נפש וד"ל.

** בסופו בקונטרס אבני צדק מתקן וז"ל: טעות שלא הי' אב"ד בגאלאנטה רק ישב שם עה"ת ועבודה.

*** פעם בא אליו איש אשר שאל אותו, באשר חתנו לא רצה לעסוק במו"מ רק ללמוד תורה לבד, האיך יעבור על משנה מפורשת „טוב תורה עם דרך ארץ", השיב לו: בני הרי כולם יודעים עם פורשים מן התורה לבסוף ישכח ששה סדרי משנה א"כ מוטב שיעבור על משנה אחת כדי שלא יעבור על כל הששה סדרים.

הי׳ מקיים בעצמו אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שנעשה אכזר על בניו כעורב. והעיד הגאון משוראני כי עיניו ראו פעם אחת בערב שבת קדש בימי הקור ואשתו עסקה בצרכי שבת וילד אחד הי׳ בוכה, והושיבו בחוץ שלא יבטל אותו מתלמודו.

י״ג שנים ישב שם בעיר גאלאנטע עה״ת והעבודה וכל השבוע לא הלך לביתו לן בבית מדרשו על שק תבן בלא כר וכסת. לא הלך לישון עד אשר הי׳ בכחו לעמוד על רגליו. רק בשב״ק הי׳ ישן בביתו במטה. — יום חמישי בערב הי׳ מנהגו ללמוד כל הלילה ובחצות הי׳ מקונן על גלות השכינה עם כל תלמידיו. — הי׳ מקיים את הנפש אשר עשה, כי רבים מעמי הארץ מתייהדים, והרבה בעלי מלאכות, ומשרתי חנויות באו אצלו להסתפח בנחלת ה׳, התחילו ללמוד ועזבו את אומנתם והי׳ מקרב אותם עד שגדיים נעשו תישים ת״ח ויראי ה׳. [ספר תולדות הלל].

ב] בחצר בית מדרשו ישב נגיד אחד והי׳ לו בת גדולה בשנים, והיתה דרכה ללכת בחצר בזרוע מגולה, הוא שלח אל אביה פעם ושתים כי אסור לילך כך ומכשלת רבים ולא שמע בקולו. אחר כמה התראות ולא עלתה בידו לא יכול להתאפק והוציא קללה מפיו וקללת חכם אפילו על תנאי אינו חוזרת, ועשה רושם כי לקתה בידה במכות אכזריות, עד שמתה מחולי זה ותהום כל העיר. מאז נפל פחדם עליהם ולא מרו את דברו. [שם].

ג] בעת ההיא הי׳ חולי עיניים אשר כמעט עולם חשך בעדו, ונסע לעיר וויען אל הרופאים הם הזהירו אותו שלא ילמד עוד ולא יעיין בשום ספר. ובבוא לביתו הצטער מאד ע״ז ולא שמר את דבריהם, ונשא ק״ו בעצמו ואמר ומה כשאני מקיים והגית בו יום ולילה כך, אם אבטל חלילה תורת ה׳ לא אראה אור כל ימי, אקוה כי שלוחי מצוה אינם נזקים והתחזק וישב ללמוד. וד׳ קרוב לכל קוראיו באמת והאיר ה׳ את עיניו ונתחזקו אור עיניו ביתר שאת ויתר עז. ומאז ועד יום מותו לא הרכיב משקפים, ויהי לנס.
בשנת תר״י הגיע לו קריאה של חיבה לשבת על כסא הרבנות בעיר מארגארעטען. [שם].

ד׳ הרה״ג ר׳ אהרן אלעזר פשקום זצ״ל.

א] מהרי״א תשובה ב׳: אל אבן הזוהר כעצם השמים לטוהר ה״ה אהובי ידיד נפשי הרב המאור הגדול מפורסם מוכתר בנימוסין החו״ב עמוק החרוץ עצום עושה דבר ה׳ כש״ת מ״ו אהרן אלעזר פשקוס נ״י **האבד״ק גאלאנטא** והגליל יע״א.
גי״ה קבלתי ועל שאלתו, עצה בענין הדפסת אשר הכין ופעל ספר כתוב על כל אגדות תמוהות שבש״ס, הנה כבר אמר החכם מכל, עשות ספרים הרבה אין קץ ומה יתרון וכו׳ אמר ריב״ל בירושלמי בפ׳ כל כתבי ובמס׳ סופרים פרק ט״ז „מימיו לא הסתכל גו ספר אגדתא אלא חד זימנא אסתכל חדא אגדתא כתוב בו, הכותב אין לו חלק לעוה״ב, והדורש

מתברך, והשומע אינו מקבל שכר" והוא ג"כ מאמר תמוה — **עכ"פ שב ואל תעשה עדיף** כנ"ל לפענ"ד *.

ב] בדבר קרן־קימת הנמצא כתוב בצוואה הרב הצדיק המנוח מו"ה יונתן זצ"ל ה"ה ששיעבד ד' מקומות שלו בביכ"נ שמה ליתן מדמי שכירתן נרות שעוה לכל השבתות ורגלים לנר תפלה — ומעות ושמן לנר תמיד בכל ער"ח העולה יחד לסך מ"ה או מ"ו זהובים, ואם לא יספיק שכר מקומות הנ"ל יוקח מעזבונו עוד מאה זהובים וליקח בהם ב' מקומות ולהשכירם כדי להשלים סך הנ"ל.

ועתה היום שמוכרחים הקהל לתקן פרצת בדק הבית־כנסת עפ"י ערכאות, והסכימו רובם להטיל משא הוצאות של הבנין על כל המקומות בביהכ"נ דהיינו שיניחו כ"א ואחד חזקת מקומו עפ"י שומא אחר גמר הבנין יקנום מחדש מאקרו"ט ביוקר יותר ויגרעו מדמי ממכרו הכסף המגיע לו בעד מקומו הראשון לפי ערכו, או שיעזבו מקומו ויהיו אח"כ תחת ד' מקומות הנ"ל לפי מחירם והערכתם עתה רק שלושה מקומות לשיעבוד הק"ק ומהם ישלמו ויספיקו תמיד כל הצורך סך הנ"ל לקיים את הק"ק... [שם סי' ל"ב]

ג] ד' עמו גבור החיל הוגה בתורה יום וליל ה"ה ידי"נ ואהובי — גבור בתורה כליש ולביא הרב המאוה"ג המופלג חריף ובקי משדד עמקים כש"ת מו"ה אלעזר פאשקוס נ"י אב"ד דק"ק גלאנדע יע"א.

בסוף התשובה מ"ש מעלתו ע"ד ספרי הקבלה שרצונו לידע מי המה אלה ידע נאמנה שאין לנו עסק בנסתרות ומי יתן והנגלות לנו ולבנינו וכו' יגיענו ד' למדריגה זו אחר מילוי כריסי בש"ס ופוסקים ארוכה מארץ מדה כברמ"א וש"ך יו"ד סי' רמ"ו סק"ו. ועיין תשובת חו"י סי' ר"י בארוכה וירוח לו. אבל ודאי ספר שערי אורה טוב מאד למתחילים כידוע יאר ד' פניו עלינו ויחננו דעת ביגה והשכל כנפשו היפה ונפש יד"נ הדוש"ה.

[שם תשובה ר' חיו"ד]

ד] להרב הה"ג מו"ה אהרן אלעזר פאשקעז אבד"ק גלאנטה יע"א.

מכתבו הגיעני יום ג' ויצא ה' כסלו שנת תרי"ז והנה אברך אותו ברכות מזל"ט **אשר נתקבל לאב"ד ור"מ בקהלה מפוארה.**

[שו"מ מהדו' תניגא תשובה מ"ד]

---

* בשנת תרט"ז נתן מכתב הסכמה על ספר „מעשה אבות" ביאור על מס' אבות שחיבר הרב אלעזר פשקוז והו"ל דודו משה פאלל מסד"ה לפני הבחרו לרב בגאלאנ'.

עיין בחוברת מעין התורה שנה שני' גליון י"א שמביא מכתב מבנו הרה"ג ר' אהרן שמואל להרה"ג בעל שו"מ שנת תרל"ג. ובסוף המכתב: עוד אבקש שימחול לשלוח הסכמה על הספר שרוצה להדפיס ידידי המאור הגדול מ' אליעזר פשקיז נ"י על אגדות תמוהות שבש"ס.

כ"ד עבדו הנאמן המחוי קידה חמש מאות ומצפה לתשובתו במוקדם.

ה"ק **אהרן שמואל** בהה"ג מהר"י **אפאר** זצוק"ל

ה' הרה"ג רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל.

כתב הסמיכה שהעניק הגה"ק רבי יהודה גרינוולד בעל זכרון יודא להרה"ג רבי יוסף צבי דושינסקי אחרי נשואיו, נבואה מפורשת נזרקה מקולמוסו של הגאון זה בברכתו להושיבו בראש וכסא כבוד להנחילו בקהלא קדישא דירושלים.

בעזהי"ת

עדות ביוסף שמו להגיד מקצת שבחו וטעמו, ה"ג כבוד הרב החריף ובקי צנא מלא ספרא, ירא ה' מרבים כש"ת מו"ה יוסף צבי דושינסקי נ"י אשר מעודו שימש גדולי הדור ממיהם שתה ומריח מים הנאמנים הפריח ועשה קציר כמו נטע עלה ונתעלה טובא. והאי צורבא מרבנן דמי לפרצודא דתותי דקלא כיון דנבט נביט וכל יום מוסיף והולך קדמת אשור, אשרי הדור שזוכים לראות גידולי הקדש כמוהו י"ב [ירבה בישראל] בימינו לעינינו, וכל רואיו קוראים לפני אבר"ך כי הוא אוצר בלום והלכתא גברוותא איכא למשמע מיני' אשר הנה הגם אותו שגורים שמורים בכל יעריכום, ערוך כאיש מלחמה ביום דברו. וכי הוא אומן מופלא עושה פלא בחדשים וגם ישנים. ומה גם כי על שולחן המלך הוא אוכל כל יום ויום משמש ועומד בגדול שמושה לפני כ"ק חותנו מר יד"ג הגאון דק"ק ברעזאווא יע"א. וכל מן דא סמיכי לנא וידי יד כהה תכון עמו להושיבו בראש וכסא כבוד להנחילו בקהלא קדישא דיר' ושלום. יורה יורה ידין ידין כאחד מגדולי חקרי לב. ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, אור ישרים ע"י יצהיר ויזריח, וינהרו ע"י רבים וכן שלמים לתו"ע.

כ"ע הבעה"ח באנהארט עש"ק בהעלותך ח"י סיון תרנ"ג לפ"ק
ה"ק **יודא ג"וו**

סמיכה מהג"ר זוסמן סופר להג"ר יוסף צבי דושינסקיא

הרי זה בכי יותן כתב יושר דברי אמת, ראיתי קנקן חדש מלא ברכת ה'. אשר מנעוריו הקדיש עיתותיו לתורה התמיד בלמודו אשר הי' עד להפליא, ויף בגדלו הן בחריפות הן בבקיאות כל רואיו מברך ברוך שככה לו שזוכה לאור תורה שיהי' לאילן רבבא להפיץ תורה בישראל, וכתרו יראת ה' טהורה אוצרו, מוכתר בכתר המדות על תור המעלות, עליו נאמר ויהי ה' עם יוסף צבי הוא לישראל, וראוי להורות ולדין כאחד מגדולי ישראל, ואשרי לקהל עדתו מי שתזכה ליתן משרת רבנות על ראשו, הוא ינהלם למבועי תורה ויראה גם הוא פה מפיק מרגליות דבש וחלב תחת לשונו כאשר באזני שמעתי, ואני תפלה השי"ת ירום קרנו בקרן אורה להפיץ מעינותיו חוצה לאורך ימים.

פאקש עש"ק פ' שלך לך תרנ"ג לפ"ק החותם באהבה רבה.

(מקום החותם) **זוסמאן** באאמ"פ **סופר** אבדק"ק **פאקש**

[מזכרת פאקש ח"ב מכתבים סי' כ"ח]

בבואו לגלנטה סיפרו לו, שלאחרונה פשטה בעיר מגיפת ילדים וכבר מתו כמה מהם, אך קצרה יד אנשי העיר מלהושיע. נדהם רבי יוסף צבי מן הבשורה המרה ולא ידע מה להשיב. כעבור ימים מספר קרא אליו קצת מאנשי העיר וחקר מפיהם, שמא ביטלו לאחרונה איזה מנהג שהחזיקו בו אבותיהם, עד שנתברר שביטלו את מנהג השיר „מתים יחיה א־ל ברוב חסדו" שנהגו לשורר בבית הכנסת ביום ז' אדר, יום פטירתו של משרע"ה שהוא יומם של אנשי החברה קדישא. וכך היה המנהג לפנים בגלנטה: חבורת אנשי־זמר היתה מסובבת על פתחי הבתים ומשוררת זמר זה וכל בית־אב נותן בידם ביצים כמנין הילדים הקטנים שבבית לטובת גחש"א, עד שהגיעו אל בית הרב ומסיימים שם את השיר מתוך שמחה וריקודין. והנה, מספרים אנשי הקהלה כי אשתקד ביטלו למנהג זה משום שנראה כמיושן. כיון ששמע רבי יוסף צבי כך, הזעיק מיד את כל ראשי העדה וחשובי העיר לאספה מיוחדת, ויאמר: „אכן נודע הדבר! דעו שגילו לי בחלום התיבות „מנהג עוקר דין" ולא ידעתי פשרן, אולם עכשיו אני מבין שביטול המנהג המשובח בקהלתכם, שנועד לחזק את האמונה בתחיית המתים, הוא שגרם למתיחת מדת־הדין על ילדי העיר. לכן, איפוא, נקבל על עצמנו לחדש את המנהג כקדם.

כשסיים את דבריו געה כל העם בבכיה גדולה וקיבלו על עצמם להחזיר המנהג ליושנו ולהיזהר מעתה בכל מנהג ישראל.

ויהי הדבר לפלא, כי מיום זה חדלה המגיפה ותמותת הילדים בגלנטה. מני אז קיימו בכל שנה, בז' אדר, את המנהג הנזכר בתכונה חגיגית מרובה, ורבי יוסף צבי היה דורש ברבים מענינא דיומא לעורר את הלבבות. [עיין בהערה שבראש הספר].

עבדות אני מטיל עליכם

בד־בבד עם שקידתו על טפוח השתילים — התלמידים בישיבתו, ניהל ביד רמה את עניני הקהלה החרדית בגאלאנטא ונמנה כבר אז עם גדולי הקברניטים של יהדות התורה בהונגריה. הוא שמר בקפדנות על חומת הדת ולחם כארי בפורצים, בני עדתו העריצוהו בלי גבול. וכל עניני העיר והכפרים הסמוכים נחתכו לאור הכרעותיו.

יהודי גלנטה העריצוהו לא רק כגאון ומנהיג אלא גם כצדיק ואיש קדוש. נשואי־פנים בעדה מעטירה זו, לא עבר עליהם יום מבלי להביט בזיו־איקוניו האציליים. רבים עשו כן כסגולה ליראת שמים, ואחרים ראו בהבטה זו מפתח להצלחה במשך כל היום. ומעשה ביהודי אחד שלא הספיק פעם לראות את רבי יוסף צבי במשך כל היום מרוב טרדות, ובא אל ביתו בחצות הלילה, הציץ דרך סדק שבדלת, התבונן רגעי מעטים בקלסתרו של הרב ומיד שב על עקבותיו.

ו' הרה"ג רבי יהושע בוקסבוים אבדק"ק גאלאנטא.

רבי יהושע הי' אחד מגדולי רבני הונגרי' בתקופה האחרונה שלפני חורבן יהדות אירופה. מגדולי מרביצי התורה נודע בחריפותו ובגאונותו, ביראתו ובדבקותו לחסידות. בכשרון מיוחד ידע להלהיב את השומעים בדרשותיו ובנאומיו, דרשת ז' אדר הי' מפורסם וממרחקים באו לשמוע אמרי פיו.

נולד בעיר פאפא ט"ו אדר תרל"ז. עוד בהיותו רך בשנים התבלט בחפצו העז להעמיק בידיעות התורה. הוא הלך לבית הרב הדיין הגאון המפורסם רבי משה יוסף הופמן ללמוד ממנו תורה. מדי ערב בלע בצמא את דברי רבו כחמש שעות או יותר. אחרי שלש שנים שלח אותו רבו ללמוד תורה לעיר צעהלים מפי הרב הגאון ר' דוד פרידמן. במשך שנתים שלמד שם, לא שכב לישון במטה אפילו בלילי שבתות. תוך זמן קצר נעשה לתלמיד מופלג בין בני הישיבה עד שכונה בתואר „ראש ישיבה" תאור המצוין ביותר בתורה, והוא אז בן י"ח שנים.

משם נסע לישיבה הגדולה שבאונסדורף. שלוש שנים הגה ועמל בתורה מתוך חיי צמצום וצער אך כ"ז לא הפריע ולא גרע מהתמדתו בלמוד התורה עד שנעשה לאחד המצויינים שבבני ישיבה. רבו חיבב אותו מאד והזמינו להיות מאוכלי שולחנו, אהב להשתעשע עמו בפלפולי דאורייתא, הוא גם השפיע עליו כי יתקרב אל הגאון הקדוש רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם האדמו"ר משינאווא כך דבק בחסידות ויקד באש הלהבה.

בשנת תר"ס בהיותו כבן כ"ב שנה נשא לאשה את בת ר' חיים מאיר בלאך מעשירי אויהעלי לשעבר, חותנו סיפק לו כל צרכיו ביד רחבה כדי שיוכל לגדול ולהתעלות בחכמת התורה. שם התאספו אליו תלמידים וזכה להקים ולעמוד בראש ישיבה חשובה. משרת רבנות לא רצה לקבל עליו, רק אחרי שמצב החומרי של חותנו הורע לו, ולא יכול עוד בעול סיפק צרכיו הגשמיים רבו מאונסדורף גזר עליו לקבל „סמיכה" היתר הוראה מגדולי התקופה. הוא עצמו סמך עליו ידיו לאחר שבחנו במשך כששה שבועות כמה שעות בכל יום, לא רק בהוראה כי אם בכל חלקי שו"ע וסוגיות הש"ס.

באותו זמן נתפנה משרת הרבנות בעיר מאגען־דורף בה כיהן פאר עד אז הרה"ג רבי שאול בראך אשר נבחר אז לשמש כרב ואבד"ק בקראלי — מיד פנה אליו הגה"ק מאונסדורף ובקשו להשתדל אצל אנשי הקהלה שיקבלו לממלא מקומו ברבנות את תלמידו רבי יהושע בוקסבוים. מלבד זאת שלח למאגען־דורף את תלמידו נאמן ביתו הרב אשר לעמיל שפיצר אבד"ק קירכנ־דורף כי יפעיל את השתדלותו לטובת בחירת תלמידו. חוץ מזה שלח מכתב המלצה ובין יתר דבריו הוא כותב „**ואולי הוא המובחר שבתלמידי בכלל**" ובטוחני כשם שרבכם הקודם יצא טבעו בעולם, כך יתפרסם שמו של אברך זה והי' לאחד הגדולים.

רבי יהושע קיבל את המנוי להיות רבה של מאגען־דורף, ושימש שם בהצלחה רבה בכל המובנים עד שנת תרפ"ב.

בה' כסלו שנת תרפ"ב נתקבל כממלא מקומו של הרה"ג רבי יוסף צבי דושינסקי שנבחר אותה עת לכהן פאר ברבנות העיר חוסט. הסיבה העיקרית לעבור לשם כדי שיוכל לשכלל את ישיבתו ולהרחיבה ביתר שאת, מאויו זו התמלאה הישיבה התפתחה לממדים גרחבים ומספר תלמידיו הגיעו ליותר ממאתים בחורים כשהוא בעצמו מלמד את כל השעורים וגם בוחן אותם בעצמו על אף שהי' אב ופטרון לקהלתו שהביאו לפניו כל ענין קטן כגדול. גם בענינים הפרטיים בעניני משפחה ומסחר שהביאו לפניו כדי לשאול בעצתו.

בעת בואו לשם עדיין שררה התנכרות לחסידות כי העיר היתה שוכנת בגליל העליון של הונגרי' אשר שם לא הורגלו לדרך זה ביהדות ת"ח שבעיר היו תלמידים מובהקים לרבותיהם שהלכו בדרך אשכנז אולם כאשר ראו את אור הקדושה החופף על דמות רבם תמיד וביחד עם זאת את גאונתו הנפלאה בתורה נעשו כפופים תחתיו, נהרו אל שולחנו הטהור ודחקו את עצמם בין התלמידים לקלוט דברי תורתו תורה וחסידות וגם הושיטו ידיהם לקבל שיריים מהרב דמתא.

רבות ונהדרות היו שיחותיו כל מי שנכנס אליו יצא מלא וגדוש טובה וברכה. כל שיחה שלו היתה רווית תוכן ומחשבה, מלאה רעיונות כשהיא משולבת תמיד גם בתבלין של מליצה.

דרשותיו נעימות ועריבות פה מפיק מרגליות הי' מסוגל לעמוד ולדרוש שלוש ארבע שעות ברציפות כשהוא שוזר בדבריו רעיונות נפלאים המלאים מוסר ויראת שמים. מעולם לא קיטרג ולא דיבר סרה אלא השתמש במענה רך ובמתינות רבה.

תפלתו היתה מלאה רטט וזיע בהתלהבות עצומה טליתו ספוגים דמעות מבכיותיו הנוראות גם בעת שמחה היו צוהלות פניו מחדוה ועיניו זלגו דמעות.

נפשו נקשרה בנפש בני קהלתו. בעת שהנאציים שמו מצור על בני העם היהודים היתה בידיו ויזה לעלות לא"י אך הוא סירב להשתמש בה כי הוא טען שמחוייב למסור נפשו עם קהלתו ולא לנטוש ולעזוב אותם.

ביחד עם בני משפחתו ובני קהלתו נסעו ברכבת לדרכם האחרונה בשירת אני מאמין באמונה שלימה. ביום כ"ו סיון תש"ד מסרו נפשם עק"ה הי"ד.

ז' הרה"ג מוה"ר יוסף מיללער [הורביץ].

בשנת תרס"א נתמנה לדיין ומו"צ חיבר ספר אור יוסף על נ"ך בדרך התורה תמימה. [שם הגדולים מערכת י' אות שכ"ג]

בספר באר שמואל [מהר"ג דאונסדורף] על מקוואות ושו"ת, אנו מוצאים בסימן א' „יום י"ט למב"י תרל"ח לפ"ק פה טשאבא יע"א, שוכט"ס לכבוד ידידי הב' המופלג זית שופכני יושב ועוסק בחוקי חורב כ"ה יוסף סג"ל הורוביץ נ"י [וכעת נשתנה שמו לשבח והוא הרב חו"ב מו"ה יוסף מיללער נ"י....].

מצבת מו"ה מנחם מענקא קאליש ואשתו חיה פראדל

פ. נ.

איש דגול מרבבה ירא וחרד נפש נדיבה מופלג בזיקנה ושיבה טובה.
בן צ"א שנים הדרת זקנים — יועץ ונשוא פנים עטרת תפארת בנים —
נדיב לב ואוהב תורה מאד נעלה — וכתר שם טוב עולה —

מה"ו **מנחם** המכונה **מענקא קליש** זצ"ל

משיב **נ**פש **ח**מדת **ל**ב אינגו, רחק ממנו **מנחם**
נזר עדתו הי' ראש וראשון **ז"ך** שנים הוא נחם
חיזק בעים רוחו וחידש פני הקהילה לשם ולתפארה
מוסדי' לתורה ועבודה וגמ"ח הוא הי' לראש ועטרה

מטוב **ע**ין **נ**רבתו **ק**דש **א**הל תורה להגדילה ולהאדירה

קול **א**ביונים **ל**רוח יליל **ש**בר הוי משענתם נשברה

בין גדולי מדינה נמנה פנים נשאו לו זקני שערה
נאזר בגבורה ללחום עבור תוה"ק לגדור גדירה

ירא וחרד שומע לחכמים מדבריהם לא סר כחוט השערה
הליכות ביתו ובניו אחריו עומד לנס לתפארה
וי צוחו כל העדה פנה זיום ומי יתן תמורה
שנים יחלופו דור לדור ישבחו מעשיו להזכירה
ערב מי יערוך ולעשות רצונו מעט בקצרה

זכר **צ**דקתו **ל**עד ובצרור החיים נשמתו צרורה

נפטר ונקבר בעש"ק י"ט כסלו שנת ת"ש לפ"ק

שם אמו אסתר

פ. ט.

יראת ה' וידועה מרת **חי' פראדל** ע"ה

עטרת בעלה כ"ה מענקא קאליש נ"י

חיה בנעימות והלכה בתמימות עם אלקים ואנשים
ידיעת שם מעשיה נרשם לנערים וישישים
היתה לאות מעשיה לראות תתהלל בעדת קדושים

פארוה גדולים רבת פעלים ומדות יקרות
רוח חן וענוה לכל נפש שוה אמרי' טהורות
אושרה וצניעותה יראתה ונדבותה יחדיו חוברות
דלים החזיקה בני ישיבה העניקה בפנים מסבירות
לבעלה עטרת לבית עקרת במעשיה המזהירות

ביתה ובניה יעידו עליה כי עלתה על בנות חיל
תורת בניה ויראת צאצאיה על ליבה יומם וליל

אין ערוך אליה סכרו עליה חכמים ונבונים
סוד המתיקה להפריש צדקה למחסה זקנים
תוך מבעלה שודדה מאהלה תפארת בנים
רוחה שבה תזכה לרב טובה צפונה בשמי מעונים

זכרון **צ**דקתה ורב זכותה **ל**אורך ימים ושנים

יצאה נשמתה בטהרה ז' חשון תר"פ

ושם אמה אסתר

מזכרת נצח למשפחה המפורסמת קאליש מגאלאנטא

ר׳ **דוד קלונמוס קאליש** ז״ל

זוגתו מרת **רויזא** ע״ה

א) בנם ר׳ **יהושע** ז״ל

זוגתו מ׳ **אסתר** ע״ה

בנם הנגיד ר׳ **מנחם מענקא** ז״ל י״ט כסלו ת״ש

זוגתו **פרדל** בת אסתר ע״ה ז׳ חשון תרל״ו

ב) בתם מרת **רייזל** ע״ה אשת הג״ר **הלל ל״ש** זצ״ל מקאלמייא [בזיווג ראשון]

ג) בתם מ׳ **הינדל** ע״ה אשת הג״ר **פנחס צבי פישהאף** זצ״ל

המכונה זליג הירש דומ״ץ בגאלאנטא זצ״ל ה׳ טבת תר״מ

בנם ר׳ **דוד אברהם** ז״ל מזכיר הקהלה הנ״ל [שו״ת נטע שורק חו״מ סי׳ ה׳]

זוגתו מ׳ **הינדל** בת מינדל ע״ה ב׳ טבת תרפ״ו

בנם חמי זק׳ ר׳ **אשר** ז״ל

זוגתו מ׳ **קיינדל** ע״ה

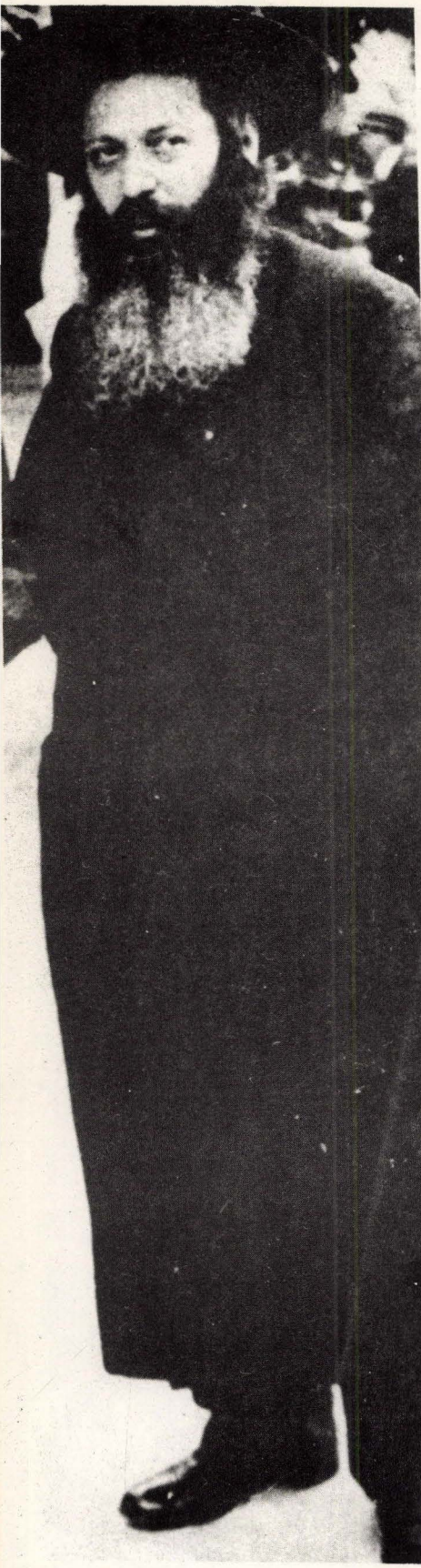
אות זכרון: לכבוד אדומ״ח הרה״ג ר׳ **יעקב סנידרס** שליט״א

אבד״ק באזעל בן הרה״ג דראאב הי״ד

זוגתו חמותי הרבנית מ׳ **דבורה** תחי׳

מצאצאי משפחת קאליש — פישהאף

יום-טוב ליפמאן רעקאוו לונדון

מהרי"ץ דושינסקיא

הרה"ג ר' שלום דוב אשר זיידל, גאלאנטא
Rabbi S. D. A. Seidel, Galanta

הרה"ג ר' בנימין זיידל, גאלאנטא
Rabbi Benjamin Seidel, Galanta

הרה"ג רבי יהושע
בוקסבוים זצ"ל

עטרת צבי לאה"ק

יהדות הגולה מברכת את מרן לעלייתו על כס הרבנות בעיר הקודש

AUT. ORTH. ŽIDOVSKÁ NÁBOŽENSKÁ OBEC
AUT. ORTH. ISR. CULTUSGEMEINDE **GALANTA.**

בערית

יסד"ר לכ' לבעבור נסות אתכם באות תרצ"ג לפ"ק גאלאנטא תע"א

אל האדיר אשר בלבנון לפני שכש שמו ינון וה' יצל פטרו וגטן.
עם סגולה ירחם חנון עיר הקודש והשוחזות בב' יכון, שם ישר' איכל
בשר בדרי ושאנן ושלו וכל טוב לתפארה וגאון יזרח"ד, ובחי נילנו
יבנו מעון, ברכה וחיים בתיסדות רבי והמשכה בלי גרעון. לבבי לצפ"ן
בצפון - המצוין בהלכה - ישמע קול מהיכל שואן, קשכה בעד"ק כ"ק
אמו"ר הרב אבד"ק תקט"ו המצפ"ע לעה"ק ירושלים תובב"א - נר יאיר
באורות צדיקים כאורך נגהה הולך ואור, עד נכון היום בבא.

אחדש"ט ועתי קידה לפני כ"ק אמו"ר - כתיב כמים הפנים אל פנים כן לב האדם - לאדם, באמתת דברי
החכם מכל - האלי תסכנו, והרחבנו עיו לגשת מול הרו"ג אמו"ר בבקשה, באשר שזה אהבה החפצה
והוק ירות הנפלא אשר מאז מועד שזכינו אמו"ר אהלו - איהלו תורה ומשכן קדישה - בתוכינו, עוד
נספה וכשאה. יחד, וכן יבחין וידגיש לך אמו"ר בלבו אהבה וירידות, ומאשר יקרנו בעינינו נכבדים,
ע"כ באוכפה לחלות פני אמו"ר ע"ע החלטת קהלתנו שנשתדל יחד ונפרו ואומר בעצה ודיעה אחת עבב
כבוד הרב"ג מרא דאתרא דפה כ"ק אמו"ר בבקשה, שרים ישים לדרך נועם לשבת
לאהל קבועה לישב על כסא הרבנות בעה"ק ירושלים תובב"א ויכון כסאו לאי"ש בעה"ת - כא לכבדינו כ"
לי"ט, שמחתינו ולמשיבת נפשינו בבאו לעיינו - פה ישב, ומעידה היפיע נהיה"א - אחיה זו
ומזית זך שמן והפרי חך ופה יעיד לו יעלות גר מוצר ושוה תכבד, ניתברך מד"
יעבץ אוהם גדול והיבה גבולו בתלמידים בלי עה"ר גם מגבילים יקצוות עשה קבין וחיבוץ ופעלים
לתורה; וטא אל ישב בגינבזיה צדיק לפניו יהלך, להחבות להגדיל ולהאדיר ולרומם קרן היתודיק
ובכיר התודה להודיע, יעל כן יזכה עיר הנעים לשיע ולנטוע להגדיל ולהודיע לולי הקדש ויקרב ויקרב עצמו בראשונ
ול שלוח נאמנות בלבבני צאן קדשים פה ושכבה למחוק ולקרב שגם רחוק יתקרב ויקרב עצמו בראשונ
קרן התורה וכבוד הדרה.

ועוד זאת שני שמחים ומילים בני לקבל פני להנות מזיו. הכשת אדם תאיר פני, והיו עינך רואות את מורך
כתיב - ול' תברך מקרב איש ולב צדיק פאר הדור, כקשן כגדיל נכספה וכלותה נפשם לברכת חזעה
נאמן, והי כאשר ידם ידי לברך וגבר שיעביד לב ישרא' לאביהם שבשמים גה. והמברך יתברך
משעון הברכות ומקור כל השובות גה: וכש ואברכה מברכיך, טוב עין הוא יבורך ויברך, ומריה גב הוא
יורה, ובזכות זה יזרכה ד' מציון ויראה בטוב ירושלים כל ימי חייו וגו' ושלו על ישרא' בכלל ובפרט
ונגלה ותראה הלכות שמים עלינו בזמן קריב, ויחון כל ישרא' לחן ולחסד ולרחמים ולחיים אביר

בערגידת בנ' יפתוכם קהל ירא"ם גאלאנטא. טובי הקהלה בשם כל בני הקהלה קדישה הנ'
השמחים מטובו הפעים בהצלחתו עע"ע בלב ונפש שלומה

בסיום פרקנו זה יש מן הענין להעתיק את מכתבו של הרה"ג ר' מענדל קרויס חותנו של בעל ה"לבושי מרדכי" — חותן מרן הגרי"צ דושינסקי — אשר דר בסוף ימיו בירושלים. המוכיח על קשרי תורה קודמים של הגרי"צ בצעירותו עם רבנו הגרי"ח:

ב"ה יום ד' פ' ויחי שנת תרנ"ח לפ"ק פה עיה"ק ירושלם תוב"כ.

ישלח עזרו מקודש ומציון וירושלם יעזרך השוכן שמים בבני חיי ומזוני רויחי את כבוד ידידי וחביבי בעל נכדתי הרב החריף הגדול המפורסם בתורתו וצדקתו כש"ת מו"ה יוסף צבי דושינסקיא רב דק"ק גאלאנטא.

מכתבו היקר הגיעני לנכון ומאוד שמחתי בראותי ממכתבו שתלי"ת החיים והשלום אתו ויוכל להרביץ תורה בתלמידים הרבה הע"י, וגם אקוה שמכאן ואילך ישב ביותר מנוחה כאשר נראה ממכתבו הנעים, ויהא שמו הגדול מבורך לעלם על גודל חסדו אשר הטיב עמו עד הנה. וכן יוסיף ה' להגדיל חסדו עמו, שיוכל תמיד לבצע מחשבתו הטהורה ולעסוק בתורת ה' ועבודתו ית"ש בנחת ומתוך הרחבה עד ביאת ינון אכי"ר.

והנה מה שנוגע לענין מעות א"י אשר שאל מעכ"ת, הראיתי מכתבו להממונה הגדול החריף הצדיק המפורסם מו"ה חיים זאנענפעלד נ"י ואמר לי שזה אי אפשר וכו' כן אמר לי מו"ה חיים ז"פ הנ"ל, וגם אני לפענ"ד הקלושה חשבתי וכו' וב"ה שכוונתי לדעתו הגדולה.

הרב מו"ה חיים ז"פ הנ"ל ראה דברי חידושו ג"כ והוטב בעיניו, אעפ"כ מפלפל ואמר מן הגמרא פסחים (דף סד ב) מוכח דאין לסמוך על נס אפי' דרבים למ"ד נועלין תנן.

יותר אין אתנו חדשות, רק גם מחתני הרב הג' מברעזווא קבלתי באותו יום אגרת שלומים וגם הם ת"ל בריאים ושלמים, וגם אני ואשתי תחי' תל"י בריאים אנחנו כן נזכה לשמוע תמיד איש מאת רעהו בשורות טובות ישו"נ עד מבשרת ציון כאות נפשו ונפש זקן זוגתו הדו"ש כל הימים חותם באהבה רבה.

הק' מענדל קרויס פה עיה"ק ירושלם תו"ב

Aut. Ort. izr. hitközség ב״ה **Galánta, 1941 február 21.**

זמן תפלה

דק״ק גאלאנטא תע״א

תשא לפ״ק
כד׳ שבט
ברכי נפשי

פרשת: משפטים
הפטרה:
בן שבע

5.— Lichtzünden זמן הדלכת נרות

כבלת שבת 5.10 מוצאי שבת 6.10

מברכין החודש פ׳ שקלים

Donnerstag-Freitag ראש חודש אדר הבע״ל
Der מולד ist **Mittwoch** Mittag 12 Uhr 8 Min. 5 Sek.

Uhr	Min.	ב ח ו ל	Uhr	Min.	בשבת
6	15	שחרית --- --- --	7	15	שחרית --- --- ---
5	15	מנחה - ומעריב ...	10	30	מוסף --- --- ---
			4	—	מנחה --- --- --- ---
					Lokal ש״ם חברה
			7	15	שחרית
			10	30	מוסף

Vorträge im Talmud-Thora (ש״ם ת׳) **Lokale**

Allabendlich ½8 Uhr
חומש רשי, חיי אדם נמ׳ פסחים

Vortragender
הב״ מאיר פישהאף נ״י

Ferner um ½9 Uhr
דף היומי

Vortragender
הב״ נפתלי צבי קאליש נ״י

Freitag Abend 7 Uhr שיעור הובה

Diese Woche ist noch kein עירוב!

In diesen Höfen wo mehrere Parteien wohnen
muss mann עירובי הצרות machen.

Verlässlich כשר **Sauerkraut** zu haben:
bei **Fa Josef I. Stern.**

Der Sonntag Nachmittag שיעור wird א׳ה im ש״ם Lokale abgehalten werden
Beginn präzise um ¼4 Uhr. **Erscheinet alle pünktlich!**

Besuchet die Schiurim!

LOKAL IST GEHEIZT!

Der BETH-JAKOB Damenkurs findet am שבת ק׳
Nachmittag um 3 Uhr in der Volksschule statt.
LOKAL IST GEHEIZT!

KOSMOS, GALANTA

תמונת הנהלת החברא קדישא דק״ק גאלאנטה ביום ז׳ אדר

במרכז ר׳ אברהם עהרענבערג ז״ל. בימין ר׳ יששכר דוב קאליש ז״ל. בשמאל ר׳ צבי קליין ז״ל.

תכתב זאת לדור אחרון:

התורני מאד נעלה מופלא באנשים, נערץ בקהל קדושים,
גודע בשערים, במעשיו הירקים, מוקיר ודוחיל רבנן, ירא מרביו

כשמו כה **מנחם מענקא בן כה יושע קאליש** זצללה"ה

ברוח נדיבה, ברצון ואהבה בצדקה בהרמוז חקים בית זה שמגדלין בו תורה ותפילה
לכבוד ה' בשנת תרס"ה לק ומסרה לחברת שס ושומרי תורה וישרי התורה
להגדיל תורה ולהאדירה יד ביאת תשיאל במחרה.
ובני חברת שס הקימו אבן זה לאות ומזכרת ולכבוד חתנו ורב מעלתו,
ליבר אהבת חותנו וראשנו, חר' זורים יסגיו תהלתו, ולעד עומדת צדקתו!

נפטר ביום י' בסלו תש לק שס אמו אסתר.

זמנו מרת חי' פראדל בת אסתר נפטרה ז' חשון תרלי לק.

אזרח רענן

והוא

קצת הערות על תולדות

רבנו

הרמב"ם זי"ל

ראש מדברים בכל מקום

ועל דרכיו ופסקיו

אשר לקטתי מפי ספרים ומופרים העומדים לימין צדקו

וירד חאיס על המבקרים וישב אותם

ישראל אימרל טויבר

תחת משא דב"ר ה' בק"ק

עיר חדשה.

בן הגר אריה דומא דגאלאנטה

פרעמבוירג

פשלאג פון ר' וואלף ווייס בפהשנדלונג

שנת תמרך לפ"ק.

ספר

באר רחובות

ביאור נחמד על תעלומות דברי רז"ל חכמי התלמוד באגרותיהם ע"ם השי"ם והבנת חין מליצותם אשר כדיתי במטה אהרן לשאוב מבאר חפרוה שרים המחוקק משענותם להוציא לאור פניני אמרותם הטהורות על דרך הקרוב אל פשטות דבריהם.

אשר הבינותי בעניי בתפלת ה' עלי

הצעיר **אהרן אלעזר** בן לאמ"ו הרבני השלם במו"ח יקרות המפורסם מוה' בנימין המכונה **בונם פאשקוס** זצ"ל מק"ק **סערדאהעל** בהיותי יושב על כסא הרבנות בק"ק נאלאנטהא והגליל יע"א:

נגמר פה נאלאנטהא כ"ב לחודש מנחם אב

נמנם **ציון ישעך הנה בא** לפ"ק

ובתוכו נ"ל פירוש על סני דכי מתוכח מהרמ"ך הרב הגאון המפורסם רשכנפ"ג מו' **יוסף שאול** הלוי **נאמנזאהן** נ"י המחבר"ק לנוב' והגליל:

הספר היקר הזה הוצאתי לאור אני הצעיר **אברהם ניסן זים** סנ"ל:

נמנם **תרל"ד** לפ"ק

BEEIR RECHOWES

Druck u. Verlag v. A. N. Süss.

Lemberg 1874.

נבנה יקר בירושלים

אוהל של הרה"ג רבי שלמה אבן איתמר זצ"ל
בעל ספרי נתן טוב.

רחבת הרה"ג רבי יוסף אלפסי זצ"ל
בעל הלכות הרי"ף, בן עיר מולדתו.

בעיר מעזו — מסאמה.